

BARRY PEPPER ALAN CUMMING JACINDA BARRETT CLAIRE FORLANI TOM WILKINSON

RIPLY UNDER GROUND

TRUE TALENT NEVER DIES

Patricia Highsmith

Ripley pod zemljom

*S engleskoga prevela
Irena Habeš*

*Mojim poljskim susjedima,
Agnes i Georgesu Barylski,
prijateljima iz Francuske 1977.*

Smatram da bih radije umro za ono u što ne vjerujem, nego za ono što mi je kredo...

Katkad pomislim da je život umjetnika dugo i divno samoubojstvo, i ne zažalim što je tako.

Oscar Wilde

1

Tom je bio u vrtu kad je zazvonio telefon. Pustio je da se javi njegova domaćica, madame Annette, pa nastavio strugati vlažnu mahovinu što se nahvatala na bočnim stranicama kamenih stuba. Bio je kišovit listopad.

– *Monsieur Tome!* – začuo se sopran madame Annette. – London!

– Dolazim – dovikne Tom. Odbacivši zidarsku lopaticu, popne se stubama.

Telefon se nalazio u prizemlju, u dnevnoj sobi. Tom je bio u trapericama, pa nije sjeo na žutu satensku sofu.

– Zdravo, Tome. Ovdje Jeff Constant. Jesi li... – *Krc.*

– Možeš li govoriti glasnije? Veza je loša.

– Je li ovako bolje? Ja tebe dobro čujem.

Ljudi u Londonu uvijek dobro čuju. – Malo.

– Jesi li dobio moje pismo?

– Ne reče Tom.

– O! U nevolji smo. Htio sam te upozoriti. Imamo...

Krčanje, zujanje, tup klik i veza se prekinula.

– Prokletstvo – blago reče Tom. Upozoriti ga? Je li bilo problema u galeriji? S Derwatt Limitedom? Upozoriti *njega?* Tom je jedva bio umiješan. Istina, on je bio idejni tvorac Derwatt Limiteda i od njega dobivao malen prihod, ali... Pogledao je prema telefonu, očekujući da svakog časa ponovno zazvoni. Ili da on nazove Jeffa? Ne, nije znao je li Jeff u svome studiju ili galeriji. Jeff Constant bio je fotograf.

Odšetao je do francuskih prozora što su gledali na stražnji vrt. “Ostrugat ću još malo mahovine”, pomisli. Vrtlarstvom se bavio usput i rado provodio jedan sat dnevno u vrtu, koseći travu ručnom kosilicom, grabljajući i paleći granje, te plijeveći. Bila je to vježba, a mogao je i sanjariti. Tek što je iznova prihvatio lopaticu, oglasio se telefon.

Madame Annette je upravo ulazila u dnevnu sobu noseći četku za prašinu. Bila je to niska, krepka i prilično vesela šezdesetogodišnjakinja. Nije znala ni riječi engleskog, a izgledalo je da ne može naučiti ni *dobro jutro*, što je Tomu savršeno odgovaralo.

– Ja ću se javiti, madame – reče Tom i dohvati telefon.

– Malo – začuo se Jeffov glas. – Gledaj, Tome, bi li mogao doći ovamo? U London, ja...

– Ti, što? – Veza je ponovno bila slaba, ali ne jako loša.

– Kažem... objasnio sam u pismu. Ne mogu sada objašnjavati. Ali važno je, Tome.

– Je li netko pogriješio? Bernard?

– Na neki način – da. Jedan čovjek dolazi iz New Yorka, vjerojatno sutra.

– Tko?

– Sve sam objasnio u pismu. Znaš da se Derwattova izložba otvara u utorak. Zadržat ću ga dotad. Ed i ja jednostavno ne možemo. – Jeff je zvučao prilično zabrinuto. – Jesi li ti slobodan, Tome?

– Paa... da. – No Tom nije želio ići u London.

– Pokušaj prešutjeti Heloisi da ideš u London.

– Heloise je u Grčkoj.

– To je dobro. – Prvi tračak olakšanja u Jeffovu glasu. Jeffovo pismo stiglo je hitnom preporučenom pošiljkom u pet sati.

Charles Place 104.

N. W. 8.

Dragi Tome,

Nova Derwattova izložba otvara se u utorak 15-og. Njegova prva u dvije godine. Bernard ima devetnaest novih slika, a ostale će biti posuđene. A sad loše vijesti.

Pojavio se neki Amerikanac, Thomas Murchison. Nije trgovac, nego kolekcionar – umirovljenik s brdom love. Kupio je jednu Derwattovu sliku od nas prije tri godine. Usporedio ju je s jednim ranijim Derwattom što ga je nedavno vidio u Americi, pa sad tvrdi da je njegov krivotvorina. Naravno da jest, budući da je slika Bernardova. Pisao je Galeriji Buckmaster (meni) kako misli da slika nije originalna jer tehnika i boje odgovaraju Derwattovoj fazi od prije pet-šest godina. Slutim da Murchison ovdje namjerava dići galamu. I što da se radi? Ti uvijek imaš dobrih ideja, Tome.

Bi li mogao doći i razgovarati s nama? Sve troškove pokriva Galerija Buckmaster. Injekcija hrabrosti treba nam više od ičega. Mislim da Bernard nije zaribao nijedno novo platno, ali uzrujan je i ne želimo da se pojavi čak ni na otvorenju. Posebno ne na otvorenju.

Molim te, dođi odmah ako možeš.

Pozdrav,
Jeff.

P. S. Murchisonovo pismo bilo je uljudno, no što ako je on od one vrste koja će Derwatta potražiti u Meksiku da bi ovaj potvrdio autentičnost?

“Ovo posljednje ima smisla”, pomisli Tom. Derwatt nije postojao. Priča koju je izmislio Tom, a širili je Galerija Buckmaster i odana grupica Derwattovih prijatelja, glasila je da je Derwatt otišao živjeti u meksičko seoce gdje nikoga nije viđao, niti imao telefon, a Galeriji zabranio davanje njegove adrese bilo kome. Pa, ako Murchison ode u Meksiko, upustit će se u iscrpljujuću potragu koja bi mogla potrajati zauvijek.

Toma je brinulo što bi Murchison – koji će zasigurno donijeti svog Derwatta – mogao razgovarati s drugim trgovcima umjetninama, a zatim i novinarima. To bi moglo pobuditi sumnju, a projekt Derwatt dovesti do propasti. Bi li ga banda uvukla u to? (Tom je grupu iz Galerije, Derwattove stare prijatelje, u mislima uvijek nazivao bandom, iako je mrzio taj izraz kad god bi ga se sjetio.) “Bernard bi mogao spomenuti Toma Ripleyja”, pomisli on, “ne iz pakosti, već zbog vlastitog ludog poštenja koje je gotovo nalikovalo Kristovom.”

S obzirom na sve što je učinio, Tom je vlastiti ugled uspijevaao održavati nevjerojatno neokaljanim. Bilo bi vrlo nezgodno kad bi se u francuskim novinama pojavila vijest da je Thomas Ripley iz Villepercea na Seini, suprug Heloise Plisson, kćerke Jacquesa Plissona, milijunaša i vlasnika Pharmaceutiques Plisson, idejni začetnik uspješne novčane prijevare s Derwatt Limitedom, koji je od tog posla godinama uzimao udio, pa bilo to i samo deset posto. Izgledalo bi to previše podlo. Čak bi i Heloise, za koju je Tom smatrao da gotovo i nema moralnih načela, mogla reagirati na to, a njezin bi otac zasigurno tražio (uskativši joj prihode) da se razvede.

Derwatt Limited postao je velikom tvrtkom, a propast bi izazvala posljedice. Nestala bi unosna linija slikarskog pribora s oznakom *Derwatt* od koje su banda, a i Tom, dobivali tantijeme. Zatim, što bi bilo s Umjetničkom školom *Derwatt* u Perugi namijenjenoj uglavnom simpatičnim starim damama i mladim Amerikankama na odmoru, no donosila je dobit. Umjetnička škola nije glavninu prihoda ostvarivala poučavanjem umjetnosti i prodajom *Derwatt* pribora, već od postotka što ga je kao posrednik nekretninama uzimala dobro stojećim učenicama-turistkinjama, nalazeći im kuće i namještene stanove najskuplje kategorije. Školu su vodila dvojica engleskih homića koja nisu imala pojma o prijevari.

Tom se nije mogao odlučiti hoće li ići u London ili ne. Što da im kaže? A nije ni razumio problem – nije li se slikar mogao vratiti ranijoj tehnici na jednoj slici?

– Želi li gospodin Janjeće odreske ili hladnu šunku za večeru? – upita madame Annette Toma.

– Janjeće odreske, mislim. Hvala. Kako vaš zub? – Madame Annette je zbog zuba što ju je držao budnom cijelu noć, tog jutra bila kod seoskog zubara u kojeg je imala beskrajno povjerenje.

– Sad ne boli. Dr Grenier je tako divan. Rekao je da je granulom, ali je svejedno otvorio zub i rekao da će “ispasti” živac.

Tom je kimnuo, pitajući se kako bi živac mogao ispasti – valjda zbog gravitacije. Jednom su i njemu, tražeći živac, prilično raskopali zub, i to gornji.

– Jeste li dobili dobre vijesti iz Londona?

– Ne... ma samo me nazvao prijatelj.

– Je li se javila madame Heloise?

– Danas ne.

– Ah, zamislite to sunce! Grčka! – Madame Annette brisala je ionako ulaštenu površinu velike hrastove škrinje kraj kamina.

– Gledajte! Villeperce nema sunca. Stigla je zima.

– Da. – Madame Annette je u zadnje vrijeme stalno govorila jedno te isto.

Tom nije očekivao da će vidjeti Heloise prije Božića. Međutim, mogla bi se ipak neočekivano pojaviti – zbog male svade s prijateljima ili jednostavno zbog toga što se predomislila i nije željela tako dugo ostati na brodu. Heloise je bila impulzivna osoba.

Slušao je *Beatlese* ne bi li popravio raspoloženje, a zatim prošetao velikom dnevnom sobom držeći ruke u džepovima. Volio je tu kuću. Bila je to četvrtasta, siva kamena dvokatnica s četiri tornjića iznad četiri okrugle sobe na gornjim uglovima, pa je zbog toga izgledala poput dvorca. Vrt je bio ogroman, a cijena visoka čak i prema američkim mjerilima. Heloisin otac poklonio im je kuću prije tri godine u čast njihova vjenčanja. Prije no što se oženio, Tomu je bilo potrebno više sredstava budući da mu Greenleafov novac nije bio dovoljan za život na koji je navikao, pa je bio zainteresiran za udio u prijevari s Derwattom. Sad je žalio zbog toga. Prihvatio je deset posto u trenutku kad to nije značilo bog zna što. Čak ni on nije mogao zamisliti da će se posao s Derwattom toliko proširiti.

Proveo je večer kao što je provodio većinu večeri, tiho i samotno, no

mučile su ga teške misli. Tijekom jela je puštao tihu glazbu i čitao Servan-Schreibera na francuskom. Naišao je na dvije riječi koje nije razumio. Pogledat će ih poslije u *Harrapovom* rječniku što ga je držao kraj kreveta. Dobro je pamtio riječi ali je značenje želio provjeriti u rječniku.

Iako nije kišilo, poslije večere je obukao kabanicu, te odšetao do malog bara udaljenog oko pola kilometra. Famo bi ponekad, za šankom, popio kavu. Vlasnik Georges redovito je pitao za madame Heloise i izražavao žaljenje što Tom toliko vremena provodi sam. Tom je večeras veselo rekao:

– Oh, nisam siguran da će ostati na jahti još dva mjeseca. Dosadit će joj.

– *Quel luxe!*¹ – sanjarski je promrmljao Georges. Bio je to trbušast čovjek okrugla lica.

Tom je bio sumnjičav prema njegovom blagom i uvijek dobrom raspoloženju. Georgesova supruga Marie, krupna energična brineta, s kričavo crvenim ružom, bila je doista tvrdoglava, ali se smijala na divlje veseo način, što ju je činilo simpatičnijom. Bio je to radnički bar, što Toma nije smetalo, no ipak nije bilo njegovo omiljeno mjesto. Jednostavno, bio je najbliži. Osim toga, Georges i Marie barem nikad nisu spomenuli Dickija Greenleafa. Nekoliko ljudi u Parizu – njegovih i Heloisinih poznanika – jest, a i vlasnik hotela *St. Pierre*, jedinog svratišta u Villeperceu. Vlasnik je upitao: – Jeste li vi možda gospodin Ripley, nekadašnji prijatelj Amerikanca Greenleafa? Tom je odgovorio potvrdno. No, to je bilo prije tri godine, a takvo ga pitanje – ako je bilo prvo i jedino – nije činilo nervoznim, no bilo mu je draže izbjeći tu temu. U novinama je pisalo da mu je Dickijevom oporukom ostavljena prilična svota novca. U nekima se čak spominjao redovit prihod, što je i bilo točno. Na sreću, nijedne novine nikad nisu sugerirale da je Tom sam napisao oporuku – premda jest. Francuzi su uvijek pamtili samo financijske pojedinosti.

Poslije kave prošetao je do kuće usput pozdravljajući s *bonsoir* nekoliko mještana, posklizujući se povremeno na razmočenom lišću što se nagomilalo uz rub ceste. Nije bilo pločnika. Ponio je bateriju jer je ulična rasvjeta bila loša. Načas bi u kuhinjama opazao obitelji koje su upućeno gledale televiziju sjedeći za stolovima pokrivenim voštanim platnom. U nekoliko dvorišta, lajali su zavezani psi. Zatim je otvorio tri metra visoka željezna dvorišna vrata vlastite kuće dok su mu cipele škripale po šljunku. Po odsjaju je vidio svjetlo u pokrajnjoj sobi madame Annette. Imala je vlastiti TV prijemnik. Tom je često slikao noću isključivo zbog vlastitog zadovoljstva. Znao je da je loš slikar, gori od Dickija, no večeras nije bio raspoložen. Nije slikao, već pisao prijatelju u Hamburg, Amerikancu Reevesu Minotu, kako bi ga pitao kad će mu biti potreban. Reeves je trebao ugraditi mikrofilm – ili nešto takvo – u stvari izvjesnog talijanskog

¹ Kakav luksuz! (franc.) op. prev.

grofa Bertolozzija. Grof bi zatim posjetio Toma na dan-dva u Villeperceu. Tom bi uklonio mikrofilm iz kovčega ili već odakle mu Reeves kaže, pa ga poslao u Pariz osobi koju uopće nije poznao. Tom je često pružao usluge pohranjivanja robe. Katkad i za ukradeni nakit. Bilo je jednostavnije da on uzme predmete od svojih gostiju, nego da netko pokuša učiniti to isto u hotelskoj sobi u Parizu kad vlasnika nema. Grofa Bertolozzija površno je poznao s nedavnog puta u Milano, kad se i Reeves, koji je živio u Hamburgu, zatekao u Italiji. Tom je s grofom raspravljao o slikama. Najčešće mu je bilo lako uvjeriti ljude, koji su bili bez vremenskih obveza, da ga posjete u Villeperceu na dan-dva i pogledaju njegovu zbirku slika – uz Derwatta, imao je jednog Soutinea, čija je djela osobito volio, zatim jednog Van Gogha, dva Magrittea, crteže Cocteaua i Picassa, te mnoga djela manje slavničkih slikara koje je smatrao jednako dobrima ili čak boljima. Villeperce se nalazio blizu Pariza i gosti su prije odlaska na sjever mogli malo uživati na selu. Zapravo, Tom bi ih često dovezio s Orlyja jer se Villeperce nalazio samo 65 kilometara južno od zračne luke. Pri preuzimanju dogovorenog, Tom je zakazao samo jedanput, kad je američkom gostu pozlilo neposredno nakon dolaska u Tomovu kuću, vjerojatno od nečega što je prije pojeo, pa Tom nije mogao doći do kovčega jer je gost neprestano ležao budan u svojoj sobi. Taj predmet – još jedan mikrofilm – uz teškoće je uzeo Reevesov čovjek u Parizu. Tom nije znao vrijednost predmeta koji su tako stizali, ali nije uvijek shvaćao ni špijunske romane I Reeves je bio samo posrednik koji je uzimao postotak. Tom bi se uvijek odvezao u drugi grad kako bi poslao preuzetu stvar i uvijek navodio lažno ime i adresu pošiljatelja.

Te noći nije mogao zaspati, pa se izvukao iz kreveta, obukao grimizni vuneni kućni ogrtač – nov i debeo, pun vojničkih gumba s petljama i resa, Heloisin poklon za rođendan – i sišao u kuhinju. Prvo je mislio popiti bocu Super Valstar piva, no odlučio se za čaj. Gotovo ga nikad nije pio, pa je to na neki način bilo prikladno – osjećao je da je to neobična noć. Kuhinjom je hodao na prstima ne želeći probuditi madame Annette. Čaj, što ga je skuhao, bio je tamnocrvene boje – stavio je previše čaja u čajnik. Odnio je poslužavnik u dnevnu sobu, natočio si šalicu i u mekim papučama nečujno hodao sobom. “Zašto ne bih glumio Derwatta”, pomisli. “Bože moj, da! To je bilo rješenje, savršeno i jedino rješenje.”

Derwatt je bio otprilike njegovih godina – Tomu je bila trideset jedna, a Derwattu bi bilo oko trideset pet. Plavo-sive oči, sjetio se jednog od Cynthijinih (Bernardova djevojka) ili možda Bernardovih suviše ushićenih opisa Derwatta Nedodirljivog. Derwatt je nosio kratku bradicu, a to bi Tomu bilo od ogromne pomoći. Odnosno – bit će mu.

Jeff Constant će sigurno biti zadovoljan idejom. Novinski intervju. Tom mora usavršiti odgovore na pitanja koja će mu postavljati i priče koje će morati ispričati. Je li Derwatt bio visok poput njega? Tko će to od

novinara znati? “Derwattova je kosa bila tamnija”, pomisli Tom. No, to se može srediti. Popio je još čaja i nastavio hodati sobom. Njegovo bi pojavljivanje trebalo biti neočekivano. Iznenadenje čak i za Jeffa i Eda. I Bernarda, naravno. Ili će tako reći novinarima.

Pokušao je zamisliti suočavanje s gospodinom Thomasom Murchisonom. Biti smiren, samopouzdan, to je bitno. Ako Derwatt kaže da je to njegova slika, tko je Murchison da bi mu proturječio?

Prepun oduševljenja, Tom krene prema telefonu. Telefonisti su u to doba često spavali – prošla su dva sata poslije ponoći. Trebalo im je desetak minuta dok se nisu javili. Strpljivo je sjedio na rubu žute sofe. Razmišljao je kako će Jeff ili netko drugi morati pripremiti vrlo dobru šminku. Bilo bi mu lakše da je mogao računati na žensku pomoć – primjerice na Cynthiju koja bi sve nadgledala, ali Cynthia i Bernard su prekinuli prije dvije ili tri godine. Tom se sjetio da je Cynthia znala priču o Derwattu i Bernardovim krivotvorinama, ali nije željela ništa od toga. Ni penija zarade.

– *Allo, j’ecoute* – reče telefonistkinja nervoznim tonom, kao da ju je Tom digao iz kreveta da bi mu učinila uslugu. Iz adresara koji se nalazio pokraj telefona, dao joj je broj Jeffovog studija. Imao je sreće. Za pet minuta dobio je vezu. Privukao je treću šalicu tamnoga čaja bliže telefonu.

– Halo, Jeff. Tom je. Kako ide?

– Ništa bolje. Ed je ovdje. Baš smo te mislili nazvati. Dolaziš li ovamo?

– Da, i imam bolju ideju. Kako bi bilo da ja glumim našeg nestalog prijatelja, barem na nekoliko sati?

Jeffu je trebao trenutak dok nije shvatio. – Oh, Tome, izvrsno! Možeš li biti ovdje u utorak?!

– Da, naravno.

– Možeš li doći u ponedjeljak, prekosutra?

– Mislim da ne mogu. Ali mogu u utorak. Slušaj me sad, Jeffe, šminka mora biti dobra.

– Ne brini! Samo tren! – Otišao je razgovarati s Edom, pa se vratio. – Ed kaže da ima svoje izvore.

– Nemoj to objaviti javnosti – nastavio je Tom mirnim tonom jer je Jeff zvučao kao da skače od radosti. – I još nešto. Ako ne upali, ako ne uspijem... moramo reći da je to bila šala koju je smislio tvoj prijatelj – ja. Da to nema nikakve veze s – znaš već čime. Mislio je na potvrđivanje Murchisonove krivotvorine, no Jeff je odmah shvatio o čemu se radi.

– Ed ti želi nešto reći.

– Zdravo, Tome – reče Ed dubokim glasom. – Oduševljeni smo što dolaziš. To je odlična ideja. I znaš... Bernard ima nešto njegove odjeće i stvari.

– To prepuštam vama. – Tom je iznenada osjetio paniku. – Odjeća je najmanje važna. Lice je problem. Požurite se, može?

– Nema problema. Bog te blagoslovio.

Prekinuli su vezu, a Tom se, opustivši se, strovalio na sofu. Ne, neće prerano otići u London. Na scenu treba izaći u zadnji tren, smiono i silovito. Previše uputa i proba moglo bi sve pokvariti.

Ustao je i uzeo šalicu hladnog čaja. “Bilo bi zanimljivo kad bih to mogao izvesti”, pomislio je zureći u Derwatta iznad svog kamina. Bila je to ružičasta slika muškarca na stolcu, muškarca datog u nekoliko poteza, pa je izgledalo kao da netko gleda sliku kroz tuđe naočale što su sve iskrivljavale. Neki su ljudi govorili da im Derwatt “bode” oči, ali ne i s udaljenosti od tri-četiri metra. Slika nije bila izvornik, već jedna od ranih krivotvorina Bernarda Tuftsa. Na drugoj strani prostorije visile su originalne Derwattove *Crvene stolice*. Dvije male djevojčice prestrašeno su sjedile jedna do druge, kao da su prvi dan u školi ili kao da slušaju nešto zastrašujuće u crkvi. *Crvene stolice* bile su stare približno devet-deset godina. Iza djevojčica, gdje god da su sjedile, sve je gorjelo. Žuti i crveni plamenovi lizali su uokolo, prigušeni bijelom bojom, tako da vatra nije odmah privlačila promatračevu pozornost. No kad bi je opazio, emocionalni je učinak bio razoran. Tom je volio obje slike. Da ih sad pogleda, gotovo bi zaboravio da je jedna kopija, a druga izvornik.

Prisjetio se prvih dana nastajanja onoga što je danas Derwatt Ltd. Sreo je Jeffreya Constanta i Bernarda Tuftsa u Londonu neposredno nakon Derwattovog navodno namjernog utapanja u Grčkoj. Tom se netom i sam bio vratio iz Grčke – bilo je to nedugo nakon smrti Dickija Greenleafa. Derwattovo tijelo nikad nije pronađeno, no neki su seoski ribari govorili da su ga vidjeli kako je jednoga jutra otišao plivati, ali ne i da se vratio. Derwattovi su prijatelji – Tom je upoznao Cynthiju Gradnor tijekom istog posjeta – bili duboko uznemireni, pogođeni onako kako nije nikad vidio kad bi netko umro, čak ni u obitelji. Jeff, Ed, Cynthia i Bernard bili su ošamućeni. Govorili su o Derwattu sanjarski i strastveno, ne samo kao o umjetniku, već i kao o prijatelju i čovjeku. Živio je jednostavno, u Islingtonu, katkad se loše hraneći, no uvijek bivajući velikodušan prema drugima. Djeca iz susjedstva obožavala su ga i pozirala mu ne očekujući nikakvu plaću, no Derwatt bi uvijek posegnuo u džepove kako bi im dao i svoj zadnji novčić. Zatim je neposredno prije odlaska u Grčku doživio razočaranje. Bio je naslikao mural po državnoj narudžbi – za jednu poštu u gradu na sjeveru Engleske. Skice su bile odobrene, no odbili su projekt nakon dovršetka. Netko je na muralu bio obnažen ili preobnažen, a Derwatt je to odbio promijeniti. (“I bio je u pravu, dakako!” uvjeravali su

Toma Derwattovi odani prijatelji.) No, ta je upornost Derwatta lišila tisuću funti na koje je bio računao. Izgleda da je to bila kap koja je prelila čašu razočaranja, dubine koje Derwattovi prijatelji nisu bili svjesni, što su si i predbacivali. Tom se nejasno sjećao da je postojala i žena, još jedno Derwattovo razočaranje, no činilo se da mu žena nije bila tako važna kao razočaranje poslom. Svi su Derwattovi prijatelji također bili umjetnici, većinom slobodnjaci, i to prilično zauzeti, pa su zadnjih dana kad im se Derwatt obraćao – ne zbog novca, već zbog druženja tijekom nekoliko večeri – govorili da nemaju vremena. Bez njihova je znanja prodao ono malo namještaja iz ateljea i otputovao u Grčku odakle je Bernardu napisao dugo depresivno pismo. (Tom nikad nije vidio pismo.) Zatim je stigla vijest o njegovu nestanku, odnosno smrti.

Derwattovi su prijatelji, uključujući i Cynthiju, najprije prikupili sve njegove slike i crteže te ih pokušali prodati. Željeli su održati njegovo ime živim, željeli su da svijet poznaje i cijeni njegova djela. Derwatt nije imao rodbinu. Koliko se Tom sjećao, bio je napušteno dijete koje roditelje nije poznavalo. Legenda o njegovoj tragičnoj smrti više je pomogla, negoli odmogla – galerije su obično bile nezainteresirane za mrtve mlade nepoznate umjetnike – no Edmund Banbury, novinar slobodnjak, iskoristio je svoje veze i talent, i objavio je članke o Derwattu u dnevnim novinama s dodacima u boji, i u umjetničkim časopisima, za koje je Jeffrey Constant načinio popratne fotografije Derwattovih slika. Nekoliko mjeseci nakon Derwattove smrti pronašli su galeriju koja je bila voljna baviti se njegovim djelima – Galeriju Buckmaster. Štoviše, nalazila se u Ulici Bond. Uskoro su se Derwattova platna prodavala za šest do osam stotina funti.

Tad se dogodilo neizbježno. Prodane su gotovo sve slike, a to se zbilo u vrijeme kad je Tom živio u Londonu (dvije je godine stanovao u jugozapadnom Londonu, blizu Eaton Squarea). Jedne je večeri naletio na Jeffa, Eda i Bernarda u pubu Salisbury. Ponovno su bili tužni jer su Derwattove slike bile rasprodane, a Tom je bio taj koji je rekao: “Ide vam tako dobro, šteta je da ovako završi. Ne bi li Bernard mogao na brzinu namaljati nekoliko slika u Derwattovom stilu?” Tom se šalio. Ili se tek napola šalio. Jedva je poznavao tu trojicu. Znao je samo da je Bernard slikar. No Jeff, praktičan tip poput Eda Banburyja (i potpuno različit od Bernarda), okrenuo se Bernardu i rekao: “I ja sam razmišljao o tome. Što misliš, Bernarde?” Bernard je, posramljen ili skamenjen od pomisli da bi krivotvorio svoga obožavanog Derwatta, spustio glavu. Tom je nakon nekoliko mjeseci sreo Eda Banburyja na ulici u Londonu, a ovaj mu je veselo rekao da je Bernardu pošlo za rukom naslikati dva izvrsna *Darwatta* i da su jednog već prodali kao original u Galeriji Buckmaster.

Tek poslije, nakon što se Tom oženio s Heloise i nije više živio u Londonu, njih su dvoje sreli Jeffa na velikoj koktel-zabavi na kakvoj nikad ne upoznate, pa čak i ne vidite domaćine. Jeff je pozvao Toma u kut.

– Možemo li se vidjeti kasnije? Ovo je moja adresa – rekao je pružajući Tomu posjetnicu. – Bi li mogao navratiti večeras oko jedanaest?

I tako je sam pošao do Jeffa, što je bilo jednostavno, jer je Heloisi – koja u to vrijeme nije dovoljno dobro znala engleski – bilo dosta svega nakon zabave i htjela se vratiti u hotel. Voljela je London – engleske veste i Carnaby Street, trgovine koje su prodavale kante za smeće u bojama *Union Jacka* i s natpisima poput *Piss off!* koje joj je Tom često morao prevoditi – no tvrdila je da je zaboli glava nakon što sat vremena pokušava govoriti engleski.

– Naš je problem – počeo je Jeff kasnije te večeri – što se ne možemo pretvarati da smo negdje našli još jednog Derwatta. Bernardu ide dobro, ali... misliš li da se možemo usuditi pronaći veliku riznicu Derwatta, primjerice u Irskoj, gdje je kratko vrijeme slikao, pa ih prodati i to završiti? Bernard nije zagrijan za nastavak, osjeća da na neki način izdaje Derwatta.

Tom je trenutak razmišljao, pa upitao: – Što ako je Derwatt još živ? Živi negdje kao pustinjač i šalje slike u London? Naravno, ako Bernard može nastaviti posao.

– Aha. Pa – da. Grčka, možda. Kakva izvrsna ideja, Tome! Možemo nastaviti unedogled!

– Kako bi bilo da pokušamo s Meksikom? Sigurnije je od Grčke. Recimo da živi u nekom malom selu i nikome ne želi otkriti ime, osim možda tebi, Edu i Cynthiji...

– Ne Cynthiji, ona je... No, Bernard i ona se više ne vidaju, pa je ne vidamo ni mi. I bolje je da ne zna previše o ovome.

Jeff je te noći nazvao Eda kako bi mu rekao za ideju, prisjetio se Tom.

– To je samo ideja – bio je rekao Tom. – Ne znam hoće li uspjeti.

Ali – upalilo je. Derwattove su slike počele dolaziti iz Meksika, a Ed Banbury i Jeff Constant su u svojim člancima, popraćenim Derwattovim fotografijama i njegovim (zapravo Bernardovim) najnovijim slikama, dobro plasirali dramatičnu priču o njegovu uskrsnuću. Slikar, naravno, nije dopuštao pristup novinarima ni fotografima, pa članci nisu mogli biti popraćeni Derwattovim fotografijama iz Meksika. Njegove su slike stizale iz Vera Cruza, a ni Jeff ni Ed nisu znali ime sela u kojem je njihov autor živio. Možda je bio poremećen jer je živio pustinjačkim životom. Prema nekim kritičarima, slike su mu bile bolesne i depresivne, no to im nije umanjilo cijenu – bile su sada među onim najskupljima bilo kojeg živućeg umjetnika u Engleskoj, Europi ili u Americi. S obzirom da je mala odana skupina (sad sastavljena od samo trojice članova – Bernarda, Jeffa i Eda) bila jedini korisnik prihoda od prodaje, Ed Banbury pisao je Tomu u Francusku nudeći mu deset posto zarade. Tom je prihvatio, uglavnom zbog

toga što je takav postupak smatrao jamcem svoje šutnje o prijevari. A Bernard Tufts je slikao poput demona.

Jeff i Ed kupili su Galeriju Buckmaster. Tom nije bio siguran ima li Bernard ikakvog udjela u njoj. Nekoliko Derwatta nalazilo se u stalnom posjedu galerije, koja je, dakako, izlagala i djela drugih umjetnika. To je više bio Jeffov negoli Edov posao, pa je Jeff zaposlio pomoćnika, neku vrstu upravitelja galerije. No cijela je igra, tj. kupnja Galerije Buckmaster, započela pošto im se obratio proizvođač slikarskog pribora imenom George Janopolos ili tako nekako, koji je želio pokrenuti liniju proizvoda marke *Derwatt*. Raspon proizvoda kretao bi se od gumica do setova uljanih boja, a Derwattu je nudio tantijeme od jedan posto. Ed i Jeff su u Derwattovo ime odlučili prihvatiti ponudu. Njegov se pristanak – podrazumijevao. Tako je osnovana tvrtka Derwatt Ltd.

Lagano drhtureći – unatoč raskošnom kućnom ogrtaču, Tom se svega toga prisjećao u četiri sata ujutro. Madame Annette je noću uvijek štedljivo smanjivala jačinu centralnog grijanja. U rukama je držao šalicu hladnog slatkog čaja i zagledao se u Heloisinu sliku, ne videći je uistinu – duga plava kosa uokvirivala je krhko lice, što je Tomu tog trenutka predstavljalo više ugodnu i beznačajnu sliku negoli lice – i razmišljao je kako Bernard potajno radi na Derwattovim krivotvorinama iza zatvorenih, često i zaključanih vrata svoje garsonijere. Stan mu je bio, kao i uvijek, prilično bijedan. Tom nikad nije vidio unutarne svetište u kojem su nastajala remek-djela – Derwatti što su se prodavali za tisuće funti. Kad netko naslika više krivotvorina negoli vlastitih djela, ne postaju li mu krivotvorine prirodnije, stvarnije, pa čak i izvornije od vlastitog slikarstva? Ne počne li se taj posao na kraju odvijati bez napora i jednostavno postaje autorova druga priroda?

Skinuvši papuče, Tom se naposljetku sklupčao na žutoj sofi te zaspao nogu podvučenih pod ogrtač. Nije dugo spavao, kadli je stigla Madame Annette i probudila ga vriskom, odnosno prodornim uzvikom iznenađenja.

– Sigurno sam zaspao čitajući – reče Tom smiješeći se pri ustajanju.

Madame mu je žurno otišla skuhati kavu.

2

Tom je rezervirao let za London u utorak u podne. To će mu dati tek nekoliko sati za šminkanje i dogovore. Nedovoljno vremena da postane nervozan. Odvezao se u Melun kako bi podigao nešto gotovine – franaka – u svojoj banci.

Bilo je 11 i 40, a banka se zatvarala u podne. Stajao je treći u redu ispred blagajne za gotovinsko poslovanje, ali na nesreću, neka je žena upravo na toj blagajni isporučivala novac za plaće ili nešto slično, dižući vrećice kovanica i istovremeno nogama podupirući vrećice na podu. Vlažeći palac, službenik je iza šaltera brojao novčanice što je brže mogao i zapisivao iznose na dvama različitim papirima. Dok se kazaljka približavala podnevu, Tom se pitao koliko će to još trajati. Zabavljalo ga je gledati kako se red raspada. Tri muškarca i dvije žene gurali su se kraj šaltera, buljeći u sav taj novac staklastih očiju, poput hipnotiziranih zmija, kao da je to naslijeđe što im ga je ostavio rođak koji je za nj radio cijeloga života. Tom odustane i napusti banku. – Mogu i bez gotovine – pomisli. Ionako je samo razmišljao o tome bi li je dao ili prodao prijateljima iz Engleske koji bi mogli doći u Francusku.

U utorak ujutro, dok je pakirao torbe, madame Annette pokuca na vrata. – Idem u München – reče joj Tom vedro. – Na koncert.

– Ah, München! *Baviere!* Morate uzeti toplu odjeću. Madame je bila navikla na njegova putovanja na brzinu.

– Koliko dugo ostajete, *monsieur Tome?*

– Dva dana, možda tri. Ne brinite se za poruke. Možda nazovem kako bih provjerio jesu li neke stigle.

Tada se dosjetio nečeg što bi moglo biti korisno – meksički prsten kojeg je držao, mislio je, u svojoj kutijici za nakit. Da, bio je tamo, među gumbima za manšete i ostalim sitnicama. Bi je to težak srebrni prsten s uzorkom dviju isprepletenih zmija. Nije mu se sviđao i zaboravio je kako je došao do njega, no barem je bio meksički. Tom puhne u prsten, istrlja ga o nogavicu i stavi u džep.

Poštar je u 10 i 30 donio tri pošiljke – telefonski račun, čija je omotnica bila nabreknula zbog posebnih ispisa za svaki poziv izvan Villepercea, Heloisino pismo i zrakoplovnu pošiljku iz Amerike adresiranu na Toma nepoznatim rukopisom. Okrenuvši omotnicu, začudi se kad na poledini pročita ime Christophera Greenleafa i povratnu adresu u San Franciscu. Tko je Christopher? Prvo otvori Heloisino pismo.

11. listopada 19...

Cheri,

Sretna sam vrlo puno sada. Vrlo dobri obroci.

Lovimo ribi s broda. Zeppo šalje pozdrave. (Zeppo je bio njezin crnomanjasti grčki domaćin kojem bi Tom sada rado rekao što da učini s tim svojim pozdravima.)

Voziti bicikl sam naučila bolje. Puno smo išli na izlete u unutrašnjost koja je suha. Zeppo fotografira. Kak' ide u Belle Ombreu? Jesi li sretan? Mnogo pozivnika? (Je li to značilo gostiju ili pozivnica?) Slikaš li? Tata mi se nije javio.

Poljubi madame A. Grlim te.

Ostatak je bio na francuskom. Tražila je da joj pošalje crveni kupaći kostim koji će pronaći u maloj komodi u njezinoj kupaonici. Treba ga poslati zrakoplovnom poštom. U jahti se nalazio grijani bazen. Tom je odmah otišao na kat, gdje je madame Annette još uvijek pospremala njegovu sobu, te joj povjerio zadatak slanja kostima, pruživši joj novčanicu od sto franaka jer je pomislio da bi se mogla zgranuti nad cijenom zrakoplovne pošiljke i biti u iskušenju poslati paket običnom poštom.

Zatim je sišao i žurno otvorio Greenleafovo pismo jer je za nekoliko minuta morao krenuti na Orly.

12. listopada 19...

Dragi gospodine Ripley,

Ja sam Dickijev rođak i dolazim u Europu sljedeći tjedan. Vjerojatno ću prvo u London, no još se nisam konačno odlučio – možda ću prvo u Pariz. U svakom slučaju, bilo bi mi drago da se vidimo. Stric Herbert mi je dao vašu adresu i rekao da niste daleko od Pariza. Nemam vaš telefonski broj, ali ga mogu naći u imeniku.

Rekao bih vam nešto o sebi. Dvadeset mi je godina i pohađam Sveučilište Stanford. Godinu sam dana proveo u vojsci i tijekom tog razdoblja prekinuo studij. Vratit ću se u Stanford kako bih diplomirao strojarstvo, no u međuvremenu sam uzeo slobodnu godinu ne bih li vidio Europu i opustio se. Puno mladića to sad radi. Pritisak je posvuda vrlo jak. Mislim, u Americi, no vi ste u Europi već tako dugo da možda ne znate na što mislim.

Stric mi je puno pričao o vama. Kaže da ste bili dobri s Dickiejem. Upoznao sam Dickija kad mi je bilo jedanaest godina, a njemu dvadeset jedna. Sjećam se visokog plavog momka koji je posjetio moju obitelj u Californiji.

Molim vas, javite mi hoćete li biti u Villeperceu krajem listopada ili početkom studenog. Nadam se da ću Vas upoznati.

*Iskreno Vaš,
Chris Greenleaf.*

– Iz ovog ću se uljudno izvući – pomisli Tom. Nema smisla približavati se obitelj i Greenleaf. Herbert Greenleaf mu je pisao svake prijestupne godine, a Tom je uvijek odgovarao ugodnim, uljudnim pismima.

– Madame Annette, čuvajte ognjište – reče Tom odlazeći.

– Što ste rekli?

Preveo je to na francuski kako je najbolje umio.

– *Au revoir, monsieur Tome! Bon voyage!* – madame Annette mu je mahnula s ulaznih vrata.

Uzeo je alfa romeo, jedan od dvaju automobila u garaži. Na Orlyju ga je smjestio u zatvorenu garažu, rekavši da će se vratiti za dva-tri dana. Za bandu je na terminalu zračne luke kupio bocu viskija, a budući da je kroz carinu u londonskoj zračnoj luci mogao pronijeti samo jednu bocu, u kovčeg je već stavio veliku bocu *Pernoda*. Otkrio je da carinik nikad ne bi tražio da otvori kovčeg ako prođe zelenim – ništa za prijavu – prolazom i pokaže bocu u ruci. U avionu je kupio *Gauloises* bez filtera, uvijek tražene u Londonu.

U Engleskoj je lagano kišilo. Autobus se vukao lijevom stranom ceste, pokraj obiteljskih kuća čija su ime na, unatoč tome što ih je Tom sada jedva mogao pročitati kroz sumorno svjetlo, uvijek zabavljala. *Bide-a-wee*. Nevjerojatno. *Milford Haven*. *Dun Wandering*. Natpisi su se nalazili na pločicama. *Inglenook*. *Sit-Ye-Doon*. Dobri Bože. Zatim je došao niz natiskanih viktorijanskih kuća pretvorenih u malene hotele razmetljivih imena što su svjetlucala na neonskim natpisima između dorskih stupova ispred ulaznih vrata: *Manchester Arms*, *King Alfred*, *Cheshire House*. Tom je znao da se iza otmjenog malograđanskog ugleda tih uskih predvorja na noć-dvije sklanjaju neki od najboljih ubojica današnjice, izgledajući i sami jednako tako ugledno. Engleska je Engleska, Bog je blagoslovio!

Zatim mu je pažnju privukao plakat na stupu ulične rasvjete na lijevoj strani ceste. Masnim tiskanim crnim slovima ukošenim naniže, pisalo je *DERWATT*.

– Derwattov potpis. Reprodukcijska slika u boji se pri prigušenom svjetlu činila tamnopurpurnom ili crnom, te donekle nalikovala podignutom poklopcu koncertnog glasovira. Nova krivotvorina Bernarda Tuftsa, bez sumnje. Još se jedan takav plakat nalazio nekoliko metara dalje.

– Bilo je čudno osjećati se tako oglašenim cijelim Londonom, a stići tako tiho – mislio je Tom silazeći s autobusa na stanici West Kensington. Nitko ga nije primijetio.

Sa stanice je nazvao fotografski studio Jeffa Constanta. Javio se Ed Banbury.

– Uskoči u taksi i dođi ravno ovamo! – reče Ed. Zvučao je divlje sretno.

Jeffov se studio nalazio u St. John's Woodu, na drugom – Englezima prvom – katu lijevo. Bila je to zgodna mala zgrada, ni prenapadno elegantna, ni otrcana.

Ed naglo otvori vrata. – Bože moj, Tome, jako mi je drago da te vidim!

Čvrsto se rukovaše. Ed je bio viši od Toma, ravne plave kose koja mu je običavala padati preko ušiju, pa ju je neprestano odmicao u stranu. Bilo mu je oko trideset i pet godina.

– A gdje je Jeff? – Tom iščeprka *Gauloises* i viski iz crvene pletene torbe, a zatim i *Pernod* iz kovčega. – Za kuću.

– O, super! Jeff je u galeriji. Čuj, Tome, *napraviti* ćeš to? Imam tu sve stvari i nemamo baš puno vremena.

– Pokušat ću – reče Tom.

– Bernard stiže, pomoći će nam. Upoznavanje sa situacijom. – Ed je grozničavo pogledao na ručni sat.

Tom je svukao kaput i sako. – Može li Derwatt malo zakasniti? Otvorenje je u pet, zar ne?

– O, naravno. Nema potrebe dolaziti tamo prije šest, no ja bih ipak želio isprobati šminku. Jeff mi je rekao da te podsjetim da nisi puno niži od Derwatta – ma tko se još sjeća tih podataka? Pod pretpostavkom da sam ih uopće negdje napisao? Derwatt je imao plavkastosive oči, ali i tvoje će proći. – Ed se nasmije. – Želiš li čaja?

– Ne, hvala. – Tom je gledao u tamnoplavo odijelo na Jeffovom kauču. Izgledalo je preširoko i bilo je neizglačano. Par odvratnih crnih cipela bio je na podu pokraj kauča. – Zašto ne popiješ nešto? – predloži Tom Edu jer je ovaj bio nervozan kao vrag. Kao i obično, nervoza drugih ljudi, smirivala je Toma.

Začulo se zvono.

Ed je uveo Bernarda Tuftsa.

Tom ispruži ruku. – Kako si, Bernarde?

– Dobro, hvala – reče Bernard. Zvučao je jadno.

Bio je mršav, maslinaste puti, ravne crne kose i blagih tamnih očiju.

Tom je smatrao kako je najbolje da sad ne razgovara s Bernardom, već jednostavno bude učinkovit.

Ed natoči posudu vode u Jeffovoj maloj, ali modernoj kupaonici i stavi Tomu preljev za kosu kako bi izgledala tamnije. Bernard je počeo govoriti, no tek nakon laganog, a zatim i nešto nametljivijeg Edova poticaja.

– Hodao je pomalo pognuto – govorio je Bernard.

– Glas mu je... bio je malo stidljiv u javnosti. Glas mu je bio jednoličan, mislim. Ovako, da vam pokažem – rekao je jednoličnim tonom. – Tu i tamo bi se nasmijao.

– Zar to ne činimo svi! – reče Tom i sam se nervozno smijući. Sad je sjedio na stolcu s naslonom dok ga je Ed češljao. S Tomove desne strane nalazio se pladanj s nečim što je izgledalo poput smeća iz brijachnice, a tad je Ed istresao sadržaj i pokazala se brada pričvršćena na tanku gazu boje mesa. – Dobri Bože, nadam se da će svjetla biti prigušena – promrmlja Tom.

– Za to ćemo se mi pobrinuti – odgovori Ed.

Dok se Ed bavio brkovima, Tom je skinuo svoja dva prstena, vjenčani i onaj Dickija Greenleafa, te ih stavio u džep. Zamolio je Bernarda da mu donese prsten iz lijevog džepa hlača, što je ovaj i učinio. Bernardovi tanki prsti bili su hladni i drhtavi. Tom ga htjede upitati kako je Cynthia, no sjeti se da se više ne viđaju. “Trebali su se vjenčati”, prisjetio se. Ed je, sprijeda grmoliko oblikujući, rezuckao Tomovu kosu škarama.

– I Derwatt... – Bernard zastade prepuklog glasa.

– O, zaveži, Bernarde! – obrecne se Ed histerično se smijući.

I Bernard se smijao. – Oprostite. Zbilja mi je žao.

– Zvučao je skrušeno, kao da je doista tako mislio.

Ljepilom su pričvršćivali bradu.

Ed reče: – Želio bih da malo prošetáš ovuda, Tome. Navikni se na nju. U galeriju... nećeš morati ući s ostalima, tako smo odlučili. Postoje stražnja vrata, Jeff će nas pustiti unutra. Znaš, pozvat ćemo neke novinare u ured i postaviti samo jednu stajaću svjetiljku na suprotnu stranu prostorije. Maknuli smo malu stropnu svjetiljku sa žaruljom, tako da se ta *ne može* upaliti.

Ljepljiva brada hladila je Tomovo lice. Kad se u Jeffovom toaletu pogledao u zrcalo, pomislio je kako pomalo podsjeća na D. H. Lawrencea. Usta su mu bila okružena dlakama – bio je to neugodan osjećaj. Na maloj

polici ispod zrcala stajale su tri Derwattove fotografije – Derwatt odjeven u košulju čita knjigu u ležaljci, Derwatt stoji s muškarcem kojeg Tom nije poznavao i Derwatt gleda u kameru. Na svim je fotografijama nosio naočale.

– Cvike – reče Ed kao da čita Tomove misli.

Tom uzme naočale okruglih okvira koje mu je Ed dodao i stavi ih. Izgledao je bolje. Blago se nasmijao da ne bi pokvario lažnu bradu koja se još sušila. Naočale su očito imale obična stakla. Pognuvši se, prošetao je natrag do studija i nadajući se da oponaša Derwattov glas, upitao:

– A sad mi reci o tom tipu, Murchisonu...

– Dublje! – reče Bernard mlatarajući mršavim rukama.

– Taj tip, Murchison – ponovi Tom.

Bernard nastavi: – M-Murchison, Jeff barem tako veli, misli da se Derwatt vratio na jednu od svojih starih tehnika. Radi se o slici *Sat*. Iskreno, ne znam što je time točno mislio. – Bernard brzo strese glavom, odnekle izvuče maramicu i ispuše nos. – Baš sam gledao u jednu od Jeffovih fotografija *Sata*. Nisam vidio tu sliku tri godine, mislim na samo djelo. – Govorio je tiho, kao da zidovi imaju uši.

– Je li Murchison stručnjak? – upita Tom razmišljajući o tome što zapravo znači *stručnjak*?

– Ne, on je samo američki poslovni čovjek – odgovori Ed. – Sakuplja slike. I ima bubu u uhu.

“Mora da je više od toga”, pomisli Tom “inače ne bi svi bili tako uznemireni.” – Trebam li se za nešto posebno pripremiti?

– Ne – reče Ed. – Treba li, Bernarde?

Bernard je gotovo ostao bez daha, pa se pokušao nasmijati i na trenutak izgledao kao prije mnogo godina, mlad i naivan. Tom iznenada shvati da je Bernard mršaviji no što je bio kad su se zadnji put vidjeli, prije tri-četiri godine.

– Da barem znam – odvratil Bernard. – Moraš samo... moraš se držati tvrdnje da je slika *Sat* – Derwattova.

– Pouzdaj se u mene – reče Tom. Hodao je prostorijom, vježbajući pognutost, poprimajući ritam za koji se nadao da je vjerodostojan.

– Ali – nastavi Bernard – ako Murchison nastavi s time o čemu govori, ma što to bilo... *Muškarac na stolici, Tome*, imaš....

Krivotvorinu. – To uopće ne treba vidjeti – odvratil Tom. – Meni se osobno sviđa.

– *Kada* – doda Bernard. – Ta je na izložbi.

– Zabrinut si zbog toga? – upita Tom.

– U istoj je tehnici – odgovori Bernard. – Možda.

– Znači da znaš o kojoj tehnici Murchison govori? Zašto ne maknete *Kadu* s izložbe ako ste zabrinuti zbog nje?

– Najavljena je u programu. Bojali smo se da bi je Murchison, ako bismo je maknuli, htio vidjeti, znati tko ju je kupio i sve to – objasni Ed.

Razgovor nije vodio nikamo jer Tom od njih dvojice nije mogao izvući jasnu misao o tome što oni ili Murchison podrazumijevaju pod tehnikom na spomenutim slikama.

– Nikad nećeš upoznati Murchisona, prestani se brinuti – reče Ed Bernardu.

– Jesi li ga ti upoznao? – upita Tom Eda.

– Ne, samo Jeff, jutros.

– I kakav je?

– Jeff kaže da mu je oko pedeset godina, krupan tip američkog muškarca. Pristojan, ali tvrdoglav. Zar na tim hlačama nije bilo pojasa?

Tom je stegnuo remen na hlačama i pomirisao rukav sakoa. Osjetio je lagani miris naftalina, što se u svom onom dimu cigareta vjerojatno neće osjetiti, a i Derwatt je tijekom proteklih godina mogao nositi meksičku odjeću, dok mu je europska stajala u ormaru. Tom se pogleda u dugačkom zrcalu koje se nalazilo ispod jednog od vrlo jakih Jeffovih reflektora što ih je Ed upalio, te se iznenada previje od smijeha. Okrenuvši se prema drugoj dvojici, reče: – Oprostite, baš sam pomislio da je Derwatt jako privržen staroj odjeći s obzirom na svoje fantastične prihode!

– To je O. K., on je pustinjak – reče Ed.

Zazvonio je telefon, Ed se javi i Tom začuje kako nekoga, zasigurno Jeffa, uvjerava da je Tom stigao i da je spreman za pokret.

Tom se u stvari i nije tako osjećao. Znojio se od nervoze. Obrati se Bernardu pokušavajući zvučati vedro: – Kako je Cynthia? Vidaš li je što?

– Više je ne viđam. U svakom slučaju, ne često. – Bernard je zirnuo u Toma, pa opet svrnuo pogled na pod.

– Što će reći kad sazna da se Derwatt na nekoliko dana vratio u London? – upita Tom.

– Mislim da neće reći ništa – tupo odvrati Bernard.

– Ona neće... siguran sam da neće ništa pokvariti.

Ed je završio telefoniranje. – Cynthia neće reći ništa, Tome. Ona je takva. Sjećaš se Cynthiaje, zar ne, Tome?

– Da, malo – odgovori Tom.

– Ako dosad nije ništa rekla, i neće – reče Ed. Rekao je to tako da je

zvučalo poput: – Ona nije loša frendica, ni blebetuša.

– Zapravo je divna – reče Bernard sanjivo, ne obraćajući se nikome posebno. Iznenada je ustao i pojurio u kupaonicu, možda zato što se morao olakšati, a možda i zato što je morao povraćati.

– Ne brini se za Cynthiju, Tome – reče Ed tiho. – Vidiš, mi živimo s njom. Mislim, ovdje u Londonu. Šuti već gotovo tri godine, otkad je prekinula s Bernardom. Ili on s njom.

– Je li sretna? Našla je nekoga drugog?

– Oh, mislim da ima dečka.

Bernard se vraćao.

Tom je popio viski, Bernard uzeo *Pernod*, a Ed odbio bilo što. Rekao je da se boji piti jer je uzeo sedativ. Toma su do pet sati obavijestili ili podsjetili na nekoliko stvari – ime grada u kojem je Derwatt službeno zadnji put viđen prije gotovo šest godina. Tom će, u slučaju da netko pita, reći da je Grčku napustio pod tuđim imenom ploveći na tankeru za Vera Cruz i radeći kao podmazivač stroja i brodski slikar.

Posudili su Bernardov kaput koji je izgledao starije nego Tomov ili bilo koji iz Jeffova ormara. Zatim su Tom i Ed otišli, ostavivši Bernarda u Jeffovom studiju, gdje su se svi trebali poslije naći.

– Bože, što je potišten – reče Tom kad su izašli na ulicu. Hodao je pognuto. – Koliko će moći tako nastaviti?

– Nemoj suditi prema današnjem danu. Nastavit će on. Uvijek je takav kad je izložba.

Bernard je bio tegleća marva, pretpostavljao je Tom. Ed i Jeff bogatili su se od prihoda sa strane, uživali u dobroj hrani, dobrome životu. Bernard je samo stvarao slike koje su im to omogućavale.

Tom se naglo povuče pred taksijem koji nije očekivao na lijevoj strani ceste.

Ed se nasmiješi. – To je super. Nastavi tako.

Stigli su do postaje taksija i ušli u jedno vozilo.

– A taj... pazitelj, odnosno upravitelj galerije – započne Tom. – Kako se zove?

– Leonard Hayward – odvratila Ed. – Oko dvadeset i šest mu je godina, homić skroz na skroz, kao da je iz butika na King's Roadu, ali je O. K. Jeff i ja smo ga uputili u stvari. Morali smo. Zapravo je tako sigurnije jer nas ne može ucjenjivati ako potpiše ugovor da će voditi galeriju, a to je i učinio. Dobro mu plaćamo i zabavno mu je, a šalje nam i neke dobre klijente. Ed pogleda Toma i nasmije se. – Ne zaboravi malo govoriti k'o radnička klasa. Koliko se sjećam, to ti prilično dobro ide.

3

Ed Banbury pozvoni na tamnocrvena vrata na stražnjoj strani zgrade. Tom začuje okretanje ključa, zatim otvaranje vrata i ugleda u do vratku Jeffa koji im se vedro smiješio.

– Tome! To je *super!* – prošapće Jeff.

Pošli su kratkim hodnikom u udoban ured s radnim stolom, pisaćim strojem, knjigama i sagom žućkastosmeđe boje što se protezao od zida do zida. Platna i mape s crtežima bili su prislonjeni uz zidove.

– Ne mogu ti reći koliko izgledaš kao Derwatt! – udari Jeff Toma po ramenu. – Nadam se da ti brada neće otpasti od ovoga.

– Ne bi otpala ni na olujnom vjetru – dometne Ed.

Jeff Constant se udebljao, lice mu je bilo zajapureno ili je možda koristio solarij. Na manšetama je nosio zlatne gumbe u obliku kvadrata, a plavo-crno prugasto odijelo bilo je novo novcato. Tom je primijetio da tupe pokriva ćelu na vrhu Jeffove glave i bio je siguran da je Jeff dosad već prilično očelavio. Kroz zatvorena vrata koja su vodila u galeriju dopirala je buka glasova iznad kojih se, poput pliskavice iznad površine uzburkanog mora, izdizao smijeh neke žene, pomislio je Tom iako trenutno nije bio raspoložen za poeziju.

– Šest je sati – objavi Jeff povlačeći manšetu da bi pogledao na sat. – Sad ću potihom reći nekim novinarima da je Derwatt ovdje. Budući da je ovo Engleska, neće biti...

– Ha-ha! Neće biti čega? – prekine ga Ed.

– ...neće biti *stampeda* – čvrsto odvrati Jeff. – Za to ću se ja pobrinuti.

– Ti ćeš sjediti ovdje ili stajati, kako želiš – reče Ed pokazujući na radni stol sa stolcem postavljenim u kutu.

– Je li Murchison ovdje? – upita Tom oponašajući Derwatta.

Jeffov ustaljeni osmijeh se još proširi, ali ponešto neprimodno. – O, da. Trebao bi ga vidjeti, naravno. Ali poslije novinara. – Jeff je bio nervozan i želio je otići. Izgledalo je kao da bi mogao još nešto reći, no svejedno je izašao. Ključ se okrenuo u bravi.

– Ima li ovdje vode? – upita Tom.

Ed mu pokaže malu kupaonicu čija su vrata bila skrivena jednom od polica za knjige koja se otvarala prema sobi. Tom popije brzo gutljaj vode i izađe iz kupaonice u trenutku kad su dva novinara, lica punih nevjerice i znatiželje, ušla u ured praćena Jeffom. Jednome je bilo oko pedeset godina, drugi je bio u dvadesetima, no bili su vrlo slična izraza lica.

– Dopustite da vam predstavim gospodina Gardinera iz *Telegrapha* – reče Jeff. – Derwatt. I gospodin...

– Perkins – reče mladi muškarac. – *Sunday*...

Prije no što su uspjeli razmijeniti pozdrave, uslijedi još jedno kucanje na vratima. Tom je hodao prema radnom stolu pognuto, gotovo reumatično. Jedina svjetiljka u prostoriji nalazila se pokraj vrata koja su vodila u galeriju, dobra tri metra udaljena od njega. No, Tom je primijetio da gospodin Perkins ima fotoaparatus bljeskalicom.

Ušla su još četvorica muškaraca i jedna žena. S obzirom na okolnosti, Tom je više od ičega strahovao od ženskih očiju. Predstavili su mu je kao gospođicu Eleanor. Netko-iz-Manchester-već-nečega.

Zatim su, unatoč tome što je Jeff predložio da ih svaki novinar postavlja naizmjenice, počela letjeti pitanja. Prijedlog je bio beskoristan jer je svaki reporter, dakako, želio prvenstveno dobiti odgovore na svoja pitanja.

– Namjeravate li zauvijek ostati u Meksiku, gospodine Derwatt?

– Gospodine Derwatt, iznenađeni smo što vas vidimo ovdje. Što vas je navelo na dolazak u London?

– Nemojte me zvati *gospodine* Derwatt – zagunda Tom. – Samo Derwatt.

– Sviđa li vam se... zadnja grupa platna koju ste napravili? Mislite li da su to vaša najbolja djela?!

– Derwatt, živite li sami u Meksiku? – upita Eleanor Netko.

– Da.

– Možete li nam reći ime svojeg sela?

Ušla su još trojica muškaraca i Tom je bio svjestan da Jeff od jednoga zahtijeva neka pričeka vani.

– Ime svoga sela jedino je što vam neću reći – reče Tom polako. – Ne bi bilo fer prema stanovnicima.

– Derwatt, hm...

– Derwatt, neki su kritičari rekli...

Netko je šakama lupao po vratima.

Jeff je uzvratilo vičući: – Zasad ne više, molim!

– Neki su kritičari rekli....

Tad od vrata dopre zvuk pucanja i Jeff nasloni rame na njih. Tom zaključio da vrata neće popustiti i s njih skrene svoj miran pogled na novinara koji je postavio pitanje.

– ...su rekli da vaš rad nalikuje na Picassovu fazu koja se povezuje s

njegovom kubističkom fazom, kad je počeo cijepati lica i oblike.

– Ja nemam faze – odgovori Tom. – Picasso ima faze. Zato se, ako to netko želi, ne može uprijeti prstom na Picassa. Nemoguće je reći volim Picassa jer vam na pamet ne pada nijedna faza. Picasso se igra. I to je u redu. Ali tako uništava ono što bi moglo biti izvorna... izvorna i cjelovita osobnost. Što je Picassova osobnost?

Reporteri su marljivo bilježili.

– Koja vam je omiljena slika na ovoj izložbi? Koja vam se najviše sviđa?

– Nemam... Ne, ne mogu reći da imam omiljenu sliku na ovoj izložbi. Hvala vam.

Je li Derwatt pušio? Ma koga briga. Posegnuo je za Jeffovim cigaretama i pripalio jednu stolnim upaljačem prije no što su dvojica novinara uspjela priskočiti njegovoj cigareti. Nagnuo se unatrag kako bi zaštitio bradu od plamena njihovih upaljača. – Moje su omiljene slike možda one starije – *Crvene stolice*, *Pala žena*, možda. Nažalost, prodane su. Iznebuha se sjetio posljednjeg naslova, doista je postojao.

– Gdje je ta slika? Nisam je vidio, ali ime mi je poznato – reče netko.

Tom je sramežljivo, poput pustinjaka, gledao u kožom presvučenu bugaćicu na Jeffovom stolu. – Zaboravio sam. *Pala žena*. Prodana je nekom Amerikancu, mislim.

Novinari su ponovo navalili pitajući: – Jeste li zadovoljni prodajom, Derwatt?

(Tko ne bi bio?)

– Nadahnjuje li vas Meksiko? Primijetio sam da na izložbi nema slika s meksičkim motivima.

(Mala prepreka, ali Tom se snašao. Uvijek je slikao iz mašte.)

– Biste li opisali barem kuću u kojoj živite u Meksiku, Derwatt? – upita Eleanor.

(To je mogao. Jednokatnica s četirima sobama. Drvo banane ispred nje. Jedna je djevojka dolazila svakog jutra u deset kako bi pospremila kuću, a u podne obavljala kupovinu i donosila svježe ispečene tortilje koje je s crvenim grahom – *frijolesom* – jeo za ručak. Da, mesa je bilo malo, nešto kozletine. Ime djevojke? Juana.)

– Zovu li vas u selu Derwatt?

– Prije jesu, a izgovarali su ga na vrlo neobičan način, vjerujte mi. Sad me zovu Filipo. Nema potrebe za drugim imenom osim Don Filipo.

– Nemaju pojma da ste vi Derwatt?

Tom se opet malo nasmije. – Mislim da ih *The Times*, *Arts Review* ili

nešto slično previše ne zanimaju.

– Je li vam nedostajao London? Kako vam se čini?

– Jeste li se vratili samo zbog čistog hira? – upita mladi Perkins.

– Da, samo zbog hira – osmjehne se Tom iscrpljenim, filozofskim osmijehom čovjeka koji je godinama usamljeno promatrao meksičke planine.

– Dolazite li ikad inkognito u Europu? Znamo da volite osamu...

– Derwatt, bio bih vam zahvalan ako biste sutra našli desetak minuta. Smijem li pitati gdje ste...

– Žao mi je, još nisam odlučio gdje ću odsjesti – reče Tom.

Jeff ljubazno ponuka novinare na odlazak, pa fotoaparati počnu bljeskati. Tom je, na zahtjev jednog ili dvojice fotografa, pogledao prema dolje, pa prema gore. Jeff pusti konobara u bijelom sakou. Donio je pladanj pun pića koje je u času nestalo. Knjigoteka.org

Tom podigne ruku na sramežljiv, dobrohotan pozdrav. – Hvala vam svima.

– Ne više, molim vas – reče Jeff pred vratima.

– A, gospodine Murchison, udite, molim vas – reče Jeff okrenuvši se Tomu. – Derwatt, ovo je gospodin Murchison iz Amerike.

Gospodin Murchison je bio krupan čovjek ugodna lica. – Kako ste, gospodine Derwatt? – upita Murchison smiješeći se. – Ugodno sam iznenađen što vas upoznajem ovdje u Londonu!

Rukovaše se.

– Drago mi je – odvrati Tom.

– A ovo je Edmund Banbury – nastavi Jeff. – Gospodin Murchison.

Ed i gospodin Murchison razmijene pozdrave.

– Imam jednu od vaših slika – *Sat*. Zapravo sam je donio. – Gospodin Murchison se sad široko smiješio, očarano i s poštovanjem buljeći u Toma, dok se ovaj nadao da mu je pogled smeten od iznenađenja izazvanog činjenicom da ga je upoznao.

– O, da – reče Tom.

Jeff je opet tiho zaključao vrata. – Sjednite, gospodine Murchison.

– Hvala. – Murchison sjedne na jedan od stolaca.

Jeff je diskretno počeo prikupljati prazne čaše s rubova polica i sa stola.

– Da prijedemo na stvar, gospodine Derwatt, ja... zainteresiran sam za određenu promjenu tehnike koju ste izrazili na *Satu*. Dakako, znate na

koju sliku mislim? – upita Murchison.

“Je li to bilo usputno ili ciljano pitanje?” zapita se Tom. – Dakako – reče.

– Možete li je opisati?

Tom je još uvijek stajao. Prođe ga lagana drhtavica. Nasmijao se, – Nikad ne mogu opisati svoje slike. Ne bi me nimalo iznenadilo da na slici uopće nema sata. Jeste li znali, gospodine Murchison, da nisam uvijek ja onaj koji smišlja naslove mojih slika? A jednostavno mi je neshvatljivo kako je netko uspio vidjeti *Nedjeljno podne* na dotičnoj slici. – (Tom je bacio pogled na galerijski program s dvadeset i osam trenutno izloženih Derwattovih djela, koji je Jeff ili netko drugi promućurno otvorio i stavio pod bugaćicu na radnom stolu.) – Je li to tvoje djelo, Jeff?

Jeff se nasmije. – Ne, mislim da je Edovo. Želite li piće, gospodine Murchison? Donijet ću vam ga s bara.

– Ne, hvala, ne treba. – Zatim se Murchison obrati Tomu. – To je plavo-crni sat koji drži... sjećate li se?

– Smiješio se kao da postavlja nedužnu zagonetku.

– Mislim da ga drži malena djevojčica okrenuta prema gledatelju, zar ne?

– A-ha. Točno – odvrati Murchison. – No, vi ne slikate dječake, zar ne?

Tom se zasmijulji od olakšanja. Pogodio je. – Pa, čini se da više volim slikati djevojčice.

Murchison pripali cigaretu marke *Chesterfield*. Imao je smeđe oči, svijetlosmeđu valovitu kosu i jaku donju čeljust prekrivenu s tek malo previše mesa, baš kao i ostatak njegova tijela. – Želio bih da pogledate moju sliku. Imam razloga za to. Ispričajte me na trenutak, ostavio sam je u garderobi.

Jeff ga je pustio da izađe, pa ponovo zaključao vrata.

On i Tom se pogledaše Ed je stajao naslonjen na zid pun knjiga i šutio. Tom reče šapatom:

– Zbilja, dečki, ako je prokleta slika cijelo vrijeme bila u garderobi, nije li je netko od vas mogao maznuti i spaliti?

– Ha-ha! – nervozno se nasmije Ed.

Iako je zadržao pozu kao da je Murchison još uvijek u prostoriji, Jeffov debeljuškast osmijeh bio je istrzan.

– Pa, čujmo što ima reći – reče Tom polaganim i samopouzdanim Derwattovim glasom. Pokušao je nategnuti manšete, ali se nisu dale.

Murchison se vratio noseći pod rukom sliku umotanu u smeđi papir. Bio je to Derwatt srednje veličine, možda 60 x 90 cm. – Platilo sam je deset

tisuća dolara – reče on smiješeći se. – Možda mislite da sam nemaran jer sam je ostavio u garderobi, no ja sam sklon vjerovati ljudima.

– Razmatao je papir pomoću džepnog nožića. – Prepoznajete li ovu sliku? – upita Toma.

Tom se nasmije gledajući je. – Dakako.

– Sjećate li se kako ste je slikali?

– To je moja slika – reče Tom.

– Zanimaju me purpurne boje. Purpur. Ovo je čista kobaltno-ljubičasta – što vi vjerojatno vidite bolje od mene. – Gospodin Murchison se na trenutak, gotovo se ispričavajući, nasmiješi. – Slika je stara barem tri godine jer sam je tad kupio. No, ako se ne varam, prije pet-šest godina zamijenili ste kobaltno-ljubičastu mješavinom kadmij crvene i ultramarina. Ne mogu točno odrediti.

Tom je šutio. Sat je na Murchisonovoj slici bio crn i purpuran. Potezi kistom i boja nalikovali su na one s *Muškarca na stolici* što ga je imao doma. (Naslikao ga je Bernard). Nije mu baš bilo jasno na što je točno ciljao Murchison tom purpurnom bojom. Djevojčica u haljinici ružičaste i poput jabuke zelene boje držala je sat, zapravo držala ruku na njemu jer je sat bio velik i stajao na stolu. – Da vam iskreno kažem, zaboravio sam – odgovori Tom. – Možda i jesam koristio čistu kobaltno-ljubičastu na toj slici.

– I na slici zvanoj *Kada*, izloženoj vani – reče Murchison mahnuvši glavom prema galeriji. – Ali ni na jednoj drugoj. Mislim da je to neobično. Slikari se obično ne vraćaju na boje koje su odbacili. Kombinacija kadmij crvene i ultramarina po meni je daleko zanimljivija. Vaš noviji izbor.

Tom se prestane brinuti. Bi li trebao biti jače zabrinut? Lagano slegne ramenima.

Jeff je otišao u malenu kupaonicu i lupao čašama i pepeljarama.

– Prije koliko ste godina naslikali *Sat*? – upita Murchison.

– Bojim se da vam to ne mogu reći – odgovori Tom iskreno. Shvatio je na što Murchison cilja, barem što se tiče vremenskog raspona, pa dodao: – Moglo je biti prije četiri-pet godina. To je stara slika.

– Meni nije prodana kao stara. A *Kada*? Datirana je prošlom godinom, a na njoj se nalazi ista čista kobaltno-ljubičasta boja.

– Moglo bi se reći da kobaltna nijansa za sjenčanje ne prevladava na *Satu*. – Murchison je izvrsno zamjećivao. Tom je razmišljao – na *Crvenim stolicama* – ranijem, izvornom Derwattu, nalazila se ista čista kobaltna boja. Pitao se je li postojao točan datum završetka slike. Kad bi mogao reći da su *Crvene stolice* stare samo tri godine, nekako to dokazati, Murchisona bi jednostavno mogli poslati k vragu. “Moram to poslije provjeriti s Jeffom

i Edom”, pomisli.

– Definitivno se sjećate da ste naslikali *Sat*? – upita Murchison.

– Znam da je slika moja – odvрати Tom. – Možda sam bio u Grčkoj ili čak u Irskoj kad sam je naslikao jer se ne sjećam datuma, a datumi koje navodi galerija ne poklapaju se uvijek točno s onima kad sam ja nešto naslikao.

– Mislim da *Sat* nije vaše djelo – reče Murchison dobroćudnom američkom uvjerenošću.

– Dobri Bože, zašto ne? – Tomova je dobroćudnost odgovarala Murchisonovoj.

– Prilično je drsko od mene što ovako izlažem, znam. No, vidio sam neka od vaših ranijih dijela u muzeju u Philadelphiji. Ako smijem tako reći, gospodine Derwatt, vi ste...

– Zovite me samo Derwatt, to mi se više sviđa.

– Derwatt, vi ste toliko plodan slikar da mislim da biste mogli zaboraviti... bolje rečeno, ne sjećati se neke slike. Dopuštam da je *Sat* naslikan u vašem stilu, a tema je tipična za vas...

Jeff i Ed su pažljivo slušali, te Jeff iskoristi stanku i reče: – Naposljetku, taje slika stigla iz Meksika s još nekoliko Derwattovih. Uvijek nam šalje dvije-tri istovremeno.

– Da. Na poleđini *Sata* nalazi se datum, napisan istom crnom bojom kao i Derwattov potpis. Star je tri godine – reče Murchison okrećući sliku da bi je svi mogli vidjeti. – Dao sam potpis i datum na analizu u Sjedinjenim Američkim Državama. Vrlo sam se pažljivo pripremio za ovo – doda on smiješeći se.

– Mislim da ne razumijem dobro u čemu je problem – reče Tom. – Naslikao sam je u Meksiku ako je datirana prije tri godine mojom rukom.

Murchison pogleda u Jeffa. – Gospodine Constant, kažete da ste primili sliku zajedno s ostalim dvjema, možda u istoj pošiljci?

– Da. Upravo sam se prisjetio da su druge dvije ovdje na izložbi, posudili su ih njihovi vlasnici iz Londona. *Narančasti štagalj* i... Sjećaš li se druge, Ed?

– Mislim da je u pitanju vjerojatno *Ptičja prikaza*, zar ne?

Tom po Jeffovom kimanju shvati da Ed govori istinu ili je pak Jeff veličanstveno glumio.

– To je ta – potvrdi Jeff.

– Nisu naslikane istom tehnikom. Na njima se nalazi purpurna, ali dobivena miješanjem boja. Druge dvije slike o kojima govorite su izvorne – u svakom slučaju doista iz kasnijeg razdoblja.

Murchison je bio malo u krivu jer su i te bile krivotvorene. Tom se vrlo oprezno počeo po bradi. Držanje mu je bilo smireno, izgledalo je kao da ga sve to pomalo zabavlja.

Murchison svrne pogled s Jeffa na Toma. – Možete me smatrati umišljenim, ali oprostite, Derwatt, mislim da vas krivotvore. Riskirat ću još više i kladiti se u svoj život da *Sat* nije vaš.

– Ali gospodine Murchison – upadne Jeff – jednostavno pogledajte...

– Da pogledam primku za određeni broj slika određene godine? Slike koje su stigle iz Meksika i koje možda tad uopće nisu imale naslova? Što to vrijedi ako im Derwatt ne daje naslove?

– Galerija Buckmaster je jedini ovlaštenu distributer Derwattovih djela. Sliku ste kupili od nas.

– Svjestan sam toga – odvrati Murchison. – Ne optužujem ni vas, ni Derwatta. Samo kažem da smatram da to nije *Derwatt*. Ne tvrdim da znam što se *dogodilo*.

– Murchison ih sve redom pogleda, malo posramljen svojim ispadom, ali još uvijek ponesen vlastitim uvjerenjima. – Moja teorija je da se slikar nikad ne vraća ni samo jednoj boji, ni kombinaciji boja koje je koristio pošto je promijenio onu tako suptilnu, a ipak tako važnu kao što je boja lavande u Derwattovim djelima.

Tom uzdahne i kažiprstom dodirne brkove. – Ne bih znao. Čini se da ja nisam tako dobar teoretičar kao vi.

Stanka.

– Gospodine Murchison, što biste željeli da učinimo u vezi sa *Satom*? Želite li da vam vratimo novac? – upita Jeff. – Rado ćemo to učiniti. Znae, Derwatt je upravo potvrdio njezinu izvornost, a iskreno govoreći, ta slika danas vrijedi više od deset tisuća dolara.

Tom se nadao da će Murchison prihvatiti ponudu, no on nije bio takav čovjek.

Murchison nije žurio. Držeći ruke u džepovima hlača, pogleda Jeffa. – Hvala vam, ali više me zanimaju moja teorija i moje mišljenje, negoli novac. A budući da sam u Londonu, gdje su vjerojatno najbolji procjenitelji i poznavatelji slika na svijetu, sliku namjeravam dati na pregled stručnjaku i usporediti je s... nekim nedvojbeno izvornim Derwattima. – Vrlo dobro – reče Tom ljubazno.

– Hvala vam lijepo što ste me primili, Derwatt. Bilo mi je zadovoljstvo upoznati vas. – Murchison pruži ruku.

Tom je čvrsto prihvati. – Bilo mi je drago, gospodine Murchison.

Ed je pomagao Murchisonu zamotati sliku i donio još tankog konopca budući da se Murchisonova više nije dala iznova svezati.

– Mogu li vas kontaktirati preko ovdašnje galerije? – upita Murchison Toma. – Recimo sutra?

– Naravno – odgovori Tom – Oni će znati gdje sam.

Kad je Murchison izašao, Jeff i Ed su duboko uzdahnuli.

– No... koliko je to ozbiljno? – upita Tom.

Jeff je znao više o slikarstvu. On zabrinuto prvi progovori. – Pretpostavljam da je ozbiljno ako dovuče stručnjaka. A hoće. Možda je u pravu kada govori o purpurnim nijansama. Mogli bismo to nazvati tragom koji bi mogao voditi nečem gore.

Tom reče: – Zašto ne bismo otišli natrag u tvoj studio, Jeffe? Možeš li me opet, kao Pepeljugu, prokrijumčariti na stražnja vrata?

– Aha, ali prije toga želim da razgovaraš s Leonardom. – Jeff se naceri. – Dovući ću ga da te upozna. Izašao je.

Buka iz galerije se smanjila. Tom pogleda Eda čije je lice bilo pomalo blijedo. – *Ja mogu nestati, ali ti ne* – pomisli Tom. Izravnao je ramena i podigao dva prsta u obliku slova V kao znak pobjede. – Glavu gore, Banbury. Izvući ćemo se mi iz toga.

– Ili će *nas* izvući – odvrati Ed izvodeći nešto vulgarniji pokret rukom.

Jeff uđe s Leonardom, omanjim, urednim mladićem u odijelu edvardijanskog kroja s puno gumba i baršunastih poruba. Ugledavši Derwatta, Leonard prasne u takav smijeh da ga je Jeff morao stišavati.

– Pa to je divno, divno! – reče Leonard, pregledavajući Toma uz iskreno divljenje. – Znaš, vidio sam toliko mnogo slika! Nisam vidio ništa tako dobro otkad sam radio Toulouse-Lautreca nogu vezanih straga! Bilo je to lani. – Leonard je buljio u Toma. – *Tko* si ti?

– To – reče Jeff – nećeš saznati. Dovoljno je da ti kažemo...

– Dovoljno je reći – nastavi Ed – da je Derwatt upravo dao briljantan intervju.

– A sutra ga više neće biti. Vratit će se u Meksiko – reče Jeff šapatom. – A sada natrag na dužnost, Leonardo.

– *Ciao* – reče Tom, podignuvši ruku.

– *Hommage* – odvrati Leonard naklonivši se. Povukao se prema vratima i dodao: – Gomila se gotovo razišla, a nestala je i cuga. – Kliznuo je kroz vrata.

Tom nije bio baš veseo. Želio je čim prije skinuti masku, a i situacija je bila problematična jer još ništa nije riješeno.

Kad su stigli u Jeffov studio, ustanovili su da je Bernard Tufts već otišao, a činilo se da je to iznenadilo Jeffa i Eda. Tom se osjećao pomalo nelagodno jer je Bernard trebao znati što se događa.

“Skuhajte je u juhi!” Nemoguće je voditi ljubav dok se smiješ. Jeste li kad probali? Pa... kažu da se po smijehu čovjek razlikuje od životinje. A... po onoj drugoj stvari sigurno ne. Ed, možeš li me lišiti ove prašume?

Ed se smijao, a Jeff se, opustivši se, valjao po sofi, no, Tom je znao da je to samo privremeno.

– Dođi u kupaonicu. – Ed je pustio toplu vodu u umivaonik.

Tom se presvuče u svoje hlače i košulju. Kad bi barem, prije no što ovaj razgovara sa stručnjakom kojeg je spominjao, mogao Murchisona nekako namamiti k sebi, možda bi se nešto – nije znao točno što – dalo učiniti s tim u vezi. – Gdje je Murchison odsjeo u Londonu?

– U nekom hotelu – odgovori Jeff. – Nije rekao u kojem.

– Možete li nazvati nekoliko hotela i pokušati ga pronaći?

Telefon zazvoni prije no što je Jeff uspio stići do njega. Tom začuje kao Jeff nekome objašnjava da je Derwatt otputovao vlakom na sjever i da ne zna kamo je otišao.

– On je pustinjački tip – govorio je Jeff. – Još jedan od gospode novinara – reče Jeff pošto je prekinuo vezu – pokušava dobiti ekskluzivni intervju. Otvorio je telefonski imenik. – Prvo ću probati u *Dorchesteru*. Murchison se čini kao tip koji tamo odsjeda.

– Ili pak poput tipa koji odsjeda u *Westburyju* – reče Ed.

Za odvajanje brade s gazom trebalo je mnogo pažljivo nanesene vode. Nakon toga su šamponom isprali preljev s kose. Tom naposljetku začuje kako Jeff odgovara vedrim tonom: – Ne, hvala, nazvat ću vas kasnije.

Zatim Jeff reče: – Odsjeo je u hotelu *Mandeville*. To je kod Ulice Wigmore.

Tom obuče svoju ružičastu venecijansku košulju. Zatim ode do telefona i rezervira sobu u hotelu *Mandeville* na ime Thomas Ripley. – Doći će oko osam navečer – reče.

– Što ćeš učiniti? – upita ga Ed.

Tom se lagano nasmije. – Ne znam još – reče iskreno.

4

Hotel *Mandeville* bio je prilično luksuzan, no ni izdaleka tako skup kao *Dorchester*. Tom je stigao u osam i petnaest i prijavio se, a kao adresu naveo Villeperce-sur-Seine. Kako je postojala mogućnost upadanja u velike nevolje s gospodinom Murchisonom, znao je da bi trebalo brzo nestati, pa mu je na pamet padalo davanje lažnog imena i adrese negdje na engleskom selu, no isto se tako moglo dogoditi da mu se ukaže prilika pozvati Murchisona u Francusku, a za to mu je trebalo pravo ime. Tom zamoli hotelskog poslužitelja da mu odnese prtljagu u sobu, pa pogleda u bar nadajući se da je gospodin Murchison tamo. Murchisona nije bilo, i Tom odluči naručiti pivo i malo pričekati.

Desetominutno čekanje uz pivo i *Evening Standard* nije okončano pojavom gospodina Murchisona. Znao je da se u blizini nalazi mnogo restorana, ali nije mogao jednostavno prići Murchisonovu stolu i započeti razgovor govoreći mu da ga je vidio na Derwattovoj izložbi ranije toga dana. Ili bi mogao... ako kaže da je vidio Murchisona kako odlazi u stražnju prostoriju upoznati Derwatta? Odlučivši se, Tom je upravo krenuo prema vratima namjeravajući pretražiti obližnje restorane kadli ugleda gospodina Murchisona kako ulazi u bar, pokazujući nekome da ga slijedi.

Na Tomovo iznenađenje i blag užas, druga je osoba bio Bernard Tufts. Brzo je kliznuo kroz vrata koja su se otvarala prema pločniku na suprotnoj strani bara. Bernard ga nije vidio, bio je prilično siguran u to. Ogleđao se tražeći telefonsku govornicu ili drugi hotel odakle bi mogao telefonirati, no ne našavši ništa, vratio se u *Mandeville* kroz glavni ulaz i uzeo ključ svoje sobe broj 411.

Iz sobe je nazvao u Jeffov studio. Tri zvonjenja, četiri, pet, a tad se, na Tomovo olakšanje, Jeff javio.

– Halo, Tome! Baš sam ispraćao Eda kad sam čuo telefon. Što ima?

– Znaš li slučajno gdje je Bernard?

– Ma, večeras smo ga ostavili na miru. Uzrujan je.

– Upravo je na piću s Murchisonom u baru hotela *Mandeville*.

– Što?

– Zovem iz svoje sobe. Dakle, što god učiniš, Jeffe... slušaš li me?

– D-da.

– Nemoj reći Bernardu da sam ga vidio, ni da sam odsjeo u *Mandevilleu* i ne uzrujavaj se ni zbog čega. Naravno, pod uvjetom da Bernard sad ne propjeva o svemu. Ne znam.

– O, Bože moj – zastenje Jeff. – Ne-ne. Bernard ne bi sve *izlajao*.

Barem *misl*im da ne bi.

– Jesi li doma kasnije večeras?

– Da, bit ću... u svakom slučaju, doma sam prije ponoći.

– Pokušat ću te nazvati, ali nemoj se brinuti ako se ne javim. Nemoj me zvati jer... bih mogao imati nekoga u sobi – reče Tom iznenada se nasmijavši.

Jeff uzvrat

Tom prekine vezu.

Večeras je definitivno morao vidjeti Murchisona. Hoće li Murchison i Bernard večerati? Bilo bi ih dosadno čekati, Tom odloži odijelo i stavi nekoliko košulja u ladicu. Još se jednom umio i pogledao u zrcalo kako bi bio siguran da je ljepilo potpuno uklonjeno.

Izašao je iz sobe voden nemirom, noseći kaput preko ruke. Prošetat će, možda do Sohoa, i negdje večerati. U predvorju je pogledao kroz staklena vrata koja su vodila u hotelski bar.

Imao je sreće. Murchison je sjedio sam, potpisujući račun dok su se vrata prema ulici upravo zatvarala, možda upravo za Bernardom. Ipak, Tom pogleda predvorjem za slučaj da je Bernard otišao u toalet, pa bi se sad mogao vratiti. Nije ga nigdje vidio. Prije no što je ušao u bar, pričekao je da Murchison ustane, Tom je izgledao potišteno i zamišljeno – zapravo se tako i osjećao. Dv

Zatim mu je prišao. – Oprostite, mislim da sam vas danas vidio na Derwattovoj izložbi. Tom je govorio američkim naglaskom tipičnim za srednji zapad, s tvrdim *r* u riječi Derwatt.

– Pa, da, bio sam tamo – reče Murchison.

– Činilo mi se da izgledate kao Amerikanac. I ja sam. Volite li Derwatta? – Tom se pravio naivan i izravan koliko se usuđivao, ali pazeći da pritom ne ispadne priglup.

– Da, doista.

– Imam dva njegova platna – reče Tom ponosno. – Možda ću, ako je ne prodaju, kupiti jednu od slika s današnje izložbe. Još se nisam odlučio. Kupio bih *Kadu*.

– O? I ja posjedujem jednu njegovu sliku – reče Murchison jednako otvoreno.

– Doista? Kako se zove?

– Dajte sjednite! – Murchison je stajao, ali rukom pokazao na nasuprotni stolac. – Biste li popili piće?

– Hvala, vrlo rado.

Murchison sjedne. – Moja se slika zove *Sat*. Baš mi je drago da sam naletio na nekoga tko također posjeduje Derwattovu sliku. Dapače, dvije!

Došao je konobar.

– Za mene *scotch*, molim. A za vas? – upita Toma.

– Gin i tonik – reče Tom i dodaje kako je odsjeo ovdje, i da će častiti pićem.

– Zbog toga ćemo se svadati kasnije. Recite mi koje slike imate.

– *Crvene stolice* – odvrati Tom – i...

– Zbilja? To je pravi dragulj! *Crvene stolice*. Živate li u Londonu?

– Ne, u Francuskoj.

Začuo se razočarani “oh”. – A druga slika?

– *Muškarac na stolici*.

– Tu ne poznajem – reče Murchison.

Nekoliko su minuta raspravljali o Derwattovoj čudnoj osobnosti, a Tom je spomenuo da je vidio kako Murchinson odlazi u stražnju prostoriju galerije u kojoj se, prema pričama, nalazio Derwatt.

– Pustili su samo novinare, ali ja sam se nekako probio – ispričao je Murchison Tomu. – Vidite, postoji doista poseban razlog zašto sam baš sad ovdje, a kad sam čuo da je Derwatt u galeriji, nisam bio spreman propustiti priliku.

– Da? Koji je vaš razlog? – upita ga Tom.

Murchison mu ispriča. Objašnjavao je zašto misli da se Derwatta možda krivotvori, a Tom ga je slušao pobožnom pozornošću. Radilo se o tome da Derwatt već približno pet godina upotrebljava mješavinu kadmij crvene i ultramarina. (“Dakle, prije smrti. Znači, to je započeo Derwatt, a ne Bernard”, shvati Tom.) Bilo je riječi i o tome da se na slikama *Sat* i *Kada* vratio čistoj kobaltno-ljubičastoj koju je koristio u svojoj ranoj fazi. Murchison reče Tomu da i sam slika iz hobija.

Nisam stručnjak, vjerujte mi, ali pročitao sam gotovo sve postojeće knjige o slikarima i slikarstvu. Da bi se vidjela razlika između pojedine boje i mješavine, nisu potrebni ni stručnjak, ni mikroskop. No, ja ciljам na to da nigdje nećete naći slikara koji se vratio boji koju je svjesno ili nesvjesno odbacio. Kažem nesvjesno, jer kad slikar odabere novu boju ili boje, to je obično nesvjesna odluka. Derwatt doista ne koristi boju lavande na svim slikama, doista ne. No, zaključio sam da moj *Sat*, kao i možda neke druge slike, uključujući i *Kadu* za koju ste vi zainteresirani, nisu Derwattove.

– Zanimljivo. Vrlo zanimljivo jer izgleda da se moj *Muškarac na stolici* uklapa u ovo što govorite. Bar mislim tako. Taj slika stara pet godina.

Volio bih da je vidite. A što ćete učiniti sa svojim *Satom*?

Murchison pripali jednu od svojih *Chesterfield* cigareta. – Još nisam dovršio priču. Maloprije sam popio piće s Englezom imenom Bernard Tufts. I on je slikar, a čini se da sumnja na istu stvar o Derwattu.

Tom se jako namršti. – Doista? Vrlo je važno znati da netko krivotvori Derwatta. Što je čovjek rekao?

– Imam dojam da zna puno više no što je rekao. Mislim da nije povezan s time, nije pokvaren tip, a i ne izgleda kao da ima puno novaca. Čini se da poznaje londonsku umjetničku scenu. Jednostavno me upozorio: “Nemojte više kupovati Derwatta, gospodine Murchison.” Što mislite o tome?

– Hm-m. Ali na čemu temelji svoje riječi?

– Kako rekoh, nemam pojma. Ništa nisam mogao izvući iz njega. No, potrudio se potražiti me ovdje i nazvao je osam londonskih hotela prije nego što me pronašao. Pitao sam ga odakle zna moje ime, a on je rekao: “O, to se pročuje.” Vrlo čudno, budući da su ljudi iz Galerije Buckmaster jedini s kojima sam razgovarao. Ne čini vam se? Sutra imam sastanak s čovjekom iz Galerije Tate, ali ni on ne zna da je u pitanju Derwatt. – Murchison otpije malo *scotcha* i nastavi: – Kad slike počnu stizati iz Meksika... Znete li što ću, osim pokazivanja *Sata* gospodinu Reimeru u Galeriji Tate, sutra učiniti? Pitat ću ga imamo li ja, ili pak on, pravo na uvid u primke i knjige Galerije Buckmaster u vezi s Derwattovim slikama poslanim iz Meksika. Nisam toliko zainteresiran za naslove – Derwatt mi je rekao da ih ne imenuje sam, barem ne uvijek – koliko za broj slika. Slike moraju proći carinsku kontrolu, a ako neke nisu uvedene, za to postoji razlog. Ne bi li bilo zapanjujuće da obmanjuju i samog Derwatta, te daje nekoliko njegovih slika – neki kažu da su stare pet-šest godina – naslikano ovdje u Londonu?

“Da, zapanjujuće”, pomisli Tom. – Ali, rekli ste mi da ste razgovarali s Derwattom. Jeste li spominjali svoju sliku?

– Pokazao sam mu je! Rekao je da je njegova, ali po meni nije bio potpuno siguran. Nije rekao: “Tako mi Boga, to je moja slika!” Gledao je u nju nekoliko minuta i rekao: “Dakako da je moja.” Možda je to od mene bilo drsko, ali rekao sam Derwattu da smatram kako je moguće da je zaboravio na jedno ili dva platna – bezimena platna koja je davno naslikao.

Tom se namršti kao da sumnja da je takvo što moguće, a to je doista i mislio. – Čak bi se i slikar koji nije naslovljavao svoja djela sjećao svoje slike. – “Možda ne i crteža”, pomisli. Pustio je da Murchison nastavi.

– I još nešto. Ne sviđaju mi se ljudi iz Buckmastera. Jeffrey Constant i novinar Edmund Banbury, očito njegov blizak prijatelj. Oni su stari Derwattovi prijatelji, to mi je jasno. Na Long Islandu, gdje živim, dobivam

The listener i *Arts Review*, kao i *Sunday Times*. Prilično često vidam Banburyjeve članke koji obično upućuju na Derwatta čak i ako nisu o njemu. Znaete što mi je sinulo?

– Što? – upita Tom.

– Da možda Constant i Banbury ne običavaju zažmiriti na nekoliko krivotvorina kako bi prodali više Derwattovih slika no što ih on može napraviti. Ne bih išao tako daleko i tvrdio da je Derwatt umiješan u to. Zar ne bi bilo smiješno da je Derwatt toliko odsutan duhom da se ne može sjetiti ni koliko je slika naslikao? – nasmije se Murchison.

“Bilo bi smiješno”, mislio je Tom, “ali ne i urnebesno smiješno. Ni izdaleka tako zabavno kao istina, gospodine Murchison.” Tom se osmjehne. – Dakle, sutra ćete sliku pokazati stručnjaku?

– Dođite gore i pogledajte je sad!

Tom pokuša uzeti račun, no Murchison je inzistirao na plaćanju.

Tom pođe s njim u dizalo. Omotanu kako ju je Ed zamotao tog poslijepodneva, Murchison je sliku držao u kutu ormara. Tom je pogleda sa zanimanjem.

– Lijepa je – reče on.

– Ah, to se ne može poreći!

– Znaete... – Tom nasloni sliku na pisali stol, pa ju je sad gledao s druge strane sobe. Sva su svjetla bila upaljena. – Ima sličnosti s mojim *Muškarcem na stolici*. Zašto ne biste došli do mene i pogledali je? Živim vrlo blizu Pariza. Ako mislite da bi i moja slika mogla biti krivotvorena, dat ću vam je da ju ponesete u London.

– Hm – promrmlja Murchison razmišljajući. – Mogao bih.

– Ako su vas prevarili, mislim da su i mene. “Bilo bi uvredljivo ponuditi plaćanje Murchisonovog leta”, mislio je, pa stoga odustane. – Imam prilično veliku kuću i trenutno sam, izuzmemo li moju gazdaricu, sam.

– U redu, doći ću – reče Murchison koji nije ni sjeo.

– Namjeravam krenuti sutra poslijepodne.

– Dobro, odgodit ću sastanak u Galeriji Tate.

– Imam puno drugih slika iako nisam kolekcionar. Tom sjedne na najveći stolac. – Želio bih da ih pogledate Imam jednog Soutinea, dva Magrittea.

– Doista? – Murchisonove su oči počele izgledati pomalo sanjarski. – Koliko ste daleko od Pariza?

Deset minuta poslije, Tom se nalazio kat niže, u svojoj sobi. Murchison je predložio da zajedno večeraju, ali Tom je smatrao da je najbolje da se

izvuče, pa rekao da nema vremena jer u deset ima zakazan dogovor u *Belgraviji*. Murchison mu je povjerio rezervaciju zrakoplovnih karata za Pariz za sutra poslijepodne. Tom nazove i rezervira dva mjesta za let u dva, te povratnu kartu za Murchisona. On je već imao svoju povratnu kartu. Na recepciji je za Murchisona ostavio poruku kojom ga obavještava o letu, a zatim naručio sendvič i pola litre *Medoca*. Nakon jela je odspavao do jedanaest, pa naručio razgovor s Reevesom Minotom u Hamburgu, a to je potrajalo gotovo pola sata.

– Reeves nije kod kuće – rekao je muški glas s njemačkim naglaskom.

Tom odluči riskirati jer mu je bilo dosta Reevesa, pa reče: – Ovdje Tom Ripley. Ima li Reeves kakvu poruku za mene?

– Da. Poruka je – srijeda. Grof stiže sutra u Milano.

– Možete li sutra doći u Milano?

– Ne, ne mogu sutra doći u Milano. *Es tut mir leid*³. Nije još želio reći čovjeku, ma tko on bio, da je grofa već pozvao neka ga posjeti kad idući put bude u Francuskoj. Reeves ne može očekivati da će Tom sve napustiti i odletjeti kamo god on poželi svaki put kad mu to padne na pamet. Napravio je to dvaput, odletjevši u Hamburg i Rim (ne može reći da mu se ti mali izleti nisu sviđali) i pretvarao se da je tamo slučajno kako bi pozvao *domadara* – Tom je tako zvao nositelja mikrofilma – u svoju kuću u Villeperce.

– Mislim da neće biti velikih neprilika – reče on. – Možete li mi dati grofovu adresu u Milanu?

– *Grand hotel* – reče glas otresito.

– Biste li rekli Reevesu da ćemo se čuti? Vjerojatno sutra. Gdje ga mogu naći?

– Sutra ujutro u *Grand hotelu* u Milanu. Noćas putuje u Milano vlakom. Zna, ne voli zrakoplove.

Tom nije znao. Bilo je čudno da čovjek poput Reevesa ne voli letjeti. – Nazvat ću ga. Sad nisam u Münchenu, u Parizu sam.

– U Parizu? – iznenađeno će glas. – Znam da vas je Reeves pokušao nazvati u München, u hotel *Vierjahreszeiten*⁴.

Baš šteta, Tom pristojno prekine vezu.

Kazaljke na njegovom ručnom satu približavale su se ponoći. Razmišljao je što da večeras kaže Jeffu Constantu i što da učini s Bernardom.

Odjednom je u mislima vidio cijeli govor podrške, a bilo je i vremena

³ Žao mi je. (njem.) op. prev.

⁴ Četiri godišnja doba (njem.) – poznati lanac luksuznih hotela, op. prev.

za susret s Bernardom prije odlaska sutra poslijepodne, no bojao se da bi ovaj mogao postati još uznemireniји i lošiji ako bi ga itko pokušao otvoreno ohrabriti. Ako je Bernard rekao Murchisonu da više ne kupuje Derwatta, to bi značilo da više neće slikati Derwatta, a to neće, dakako, valjati za poslovanje. Postojala je i gora mogućnost – da je Bernard na rubu, pa će sve priznati policiji ili pak jednom ili više kupaca lažnih Derwatta.

Kakvo je zapravo Bernardovo mentalno stanje? Što on smjera?

Tom odluči Bernardu ništa ne govoriti. Bernard je znao da je Tom predložio krivotvorenje. Otišao se istuširati i pod tušem zapjevao:

*Babbo non vuole,
Mamma nemmeno,
Come faremo,
A far all' amor...*

Zidovi hotela *Mandeville* činili su se – ili je to bila varka – zvučno izoliranima. Tom dugo nije pjevao tu pjesmu i bilo mu je drago što mu je došlo da ju zapjeva jer je bila vesela i držao je da mu donosi sreću.

Obukao je pidžamu i nazvao Jeffov studio.

Jeff se odmah javi. – Halo. Što se događa?

– Večeras sam razgovarao s gospodinom M. Lijepo smo se složili. Sutra ide sa mnom u Francusku. To će malo odgoditi neke stvari, ne?

– I... misliš... ti ćeš ga pokušati uvjeriti ili tako nešto.

– Da, tako nešto.

– Želiš li da dođem k tebi u hotel, Tome? Vjerojatno si preumoran da navратиš ovamo. Ili nisi?

– Nisam, ali nema potrebe. A ako dođeš ovamo, mogao bi naletjeti na gospodina M., a to ne bi bilo dobro.

– Ne, ne bi.

– Jesi li se čuo s Bernardom?

– Ne.

– Molim te, reci mu... – Tom pokušava pronaći prave riječi. – Reci mu da ti – ne ja – znaš da će gospodin M. pričekati nekoliko dana prije negoli što poduzme u vezi sa svojom slikom. Najveća mi je briga da Bernard ne pukne. Možeš li se za to pobrinuti?

– Zašto *ti* ne razgovaraš s Bernardom?

– Zato što bi to bilo pogrešno – odgovori Tom ponešto ljutito. Neki ljudi

nemaju pojma o psihologiji!

– Danas si bio izvrstan – reče Jeff. – Hvala ti.

Tom se, zahvalan na Jeffovom ushićenom tonu, oraspoloži. – Pazi na Bernarda. Nazvat ću te prije leta.

– Sutra bih cijelo prijepodne trebao biti u studiju.

Poželjeli su jedan drugomu laku noć.

“Da sam Jeffu rekao da Murchison namjerava tražiti primke i podatke o slikama poslanim iz Meksika, ovaj bi se izbezumio”, pomisli Tom. “Moram ga upozoriti sutra ujutro, nazvati ga iz javne govornice ili pošte.” Čuvao se prisluškivanju sklonih telefonista na hotelskoj centrali. Dakako, nadao se da će razuvjeriti Murchisona, no ako ne bude mogao, bilo bi dobro da se u Galeriji Buckmaster nađu neki dokumenti koji izgledaju autentično.

5

Tijekom doručka u krevetu idućeg jutra – povlastice za koju se u Engleskoj plaćalo nekoliko funti više – Tom je nazvao madame Annette. Bilo je tek osam, ali je znao da je budna već sat vremena i pjeva baveći se različitim poslovima poput pojačavanja centralnog grijanja (na malom termostatu u kuhinji), kuhanja svog finog čaja (nazivala ga je *infusion*) jer joj je kava ujutro izazivala lupanje srca, te okretanjem biljaka na različitim prozorima kako bi ulovile što više sunca. Bit će jako zadovoljna što joj se Tom javlja iz Londona.

– *Allo! Allo-allo!* – ludovale su centrale.

– *Allo?* – Smiješno.

– *Allo!*

Tri su francuska telefonista, zajedno sa ženom na centrali hotela *Mandeville*, bila istovremeno na liniji.

Konačno se začuje glas madame Annette: – Ovdje je jutros vrlo lijepo. Sunčano! – Tom se osmijehne. Jako mu je trebao veseo glas. – Madame Annette... da, dobro sam, hvala. Kako je zub? Dobro! Zovem vas da bih vam rekao kako danas, oko četiri, zajedno s jednini američkim gospodinom, stižem kući.

– A-ha! – reče madame zadovoljno.

– Gospodin će ostati večeras, a možda i iduću noć, tko zna? Lijepo ćete urediti sobu za goste, zar ne? S cvijećem? A za večeru možda *tournedos* s vašim slasnim *bearnaise*?

Zvučala je ludom od radosti što će Tom imati gosta, a ona nekog konkretnog posla.

Zatim Tom nazove gospodina Murchisona, pa se dogovore da će se oko podneva naći u predvorju hotela i zajedno taksijem otići na Heathrow.

Tom izade namjeravajući prošetati do Trga Berkeley. Ondje je kupio svilenu pidžamu – mali obred koji je činio svaki put kad bi se našao u Londonu. Ovaj bi izlet mogao biti i zadnja prilika za vožnju londonskom podzemnom željeznicom. Podzemna je bila dio londonske atmosfere, a divio se i grafitima na podzemnim stajalištima. Sunce se, iako zapravo nije kišilo, bezuspješno borilo s vlažnom maglom. Tom se, zajedno s posljednjim ostacima jutrošnje gužve, ugura na stanicu u Ulici Bond. Ono čemu se divio u londonskih crtača grafita, bila je njihova sposobnost pisanja po zidovima s pokretnih stuba. Stube su obilovale reklamama za donje rublje – sve pune djevojaka u halterima i gaćicama, koje su crtači ukrasili muškim i ženskim dijelovima tijela, a katkad i cijelim rečenicama: VOLIM

BITI HERMAFRODIT! – Kako su uspijevali? Vozeći se stubama u suprotnom smjeru tijekom pisanja?

– INDIJCI VAN! bila je omiljena izreka, a njezina varijacija: INDIJCI ODMAH VAN! Tom na peronu opazi plakat za Zeffirellijeva *Romea i Juliju* s nagim Romeom koji leži na leđima dok Julija puze po njemu, a iz usta joj izvire šokantan prijedlog. Romeov odgovor u balončiću bio je: “Okay, zašto ne?”

Do deset i trideset kupio je pidžamu. Uzeo je žutu. Htio je purpurnu jer trenutno takvu nije imao, no u posljednje se vrijeme dosta naslušao o toj boji. Zatim je uzeo taksi do Ulice Carnaby. Za sebe je, budući da mu se nisu svidale hlače zvonolikih nogavica, kupio par uskih satenskih hlača, a za Heloise crne vunene hlače niskog struka zvonolikih nogavica, veličine 36. Kabina u kojoj je Tom probao svoje hlače bila je tako skućena da se nije mogao odmaknuti od zrcala kako bi vidio odgovara li mu duljina, no madame Annette je rado kratila odjeću i obavljala slične prepravke za njega i Heloise. Osim toga, još su i dva Talijana neprestano uzvikivala: *Bellissimo!* i potezala zavjesu svakih nekoliko sekundi želeći ući i isprobati svoju odjeću. Kad je plaćao, stigla su dva Grka i počela vrlo glasno raspravljati o cijenama u drahmama. Površina trgovine iznosila je približno dva sa četiri metra, pa nije bilo čudno što je radio samo jedan prodavač – dvojica ne bi ni stala.

Noseći kupljene stvari u velikim papirnatim vrećicama, Tom pođe do telefonske govornice na ulici i nazove Jeffa Constanta.

– Razgovarao sam s Bernardom – reče Jeff. Užasno se prestrašio Murchisona. Pitao sam ga što je rekao Murchisonu jer mi je spomenuo da je razgovarao s njim, razumiješ? Bernard mu je rekao da više ne kupuje... slike. To je prilično loše, zar ne?

– Da – odvrati Tom. – Što još?

– Pa... pokušao sam mu objasniti da je već rekao sve što je mogao ili trebao. Teško je to shvatiti jer ti ne poznaješ Bernarda. On osjeća užasnu krivnju zbog krivotvorenja Derwattova genija. Pokušao sam ga uvjeriti da si je već olakšao savjest *rekavši* ono Murchisonu i da ostavi sve na miru.

– A što je na to odgovorio?

– Toliko je potišten da je teško precizirati što je rekao. Znaš, izložba je rasprodana, sve osim jedne slike. Zamisli! A Bernard osjeća krivnju zbog toga! – Jeff se nasmije.

– *Kada* nije kupljena. Upravo ona za koju je zapeo Murchison.

– Nemoj ga siliti na slikanje ako sad nema volje.

– Točno tako i ja mislim. Potpuno si u pravu, Tome. Ali isto tako držim da će za oko dva tjedna opet biti na nogama i slikati. To je zbog napetosti u vezi s izložbom i zato što te vidio kako glumiš Derwatta. On

više cijeni Derwatta, no što većina ljudi poštuje Isusa Krista.

Tom je toga bio itekako svjestan. – Još jedna sitnica, Jeffe. Murchison bi mogao tražiti urudžbene dokumente koji se tiču Derwattovih slika poslanih iz Meksika. Imate li ih?

– N-ne. Ne iz Meksika.

– Možete li nešto krivotvoriti? U slučaju da ga ne uspijem uvjeriti da odustane od svega.

– Pokušat ću, Tome. – Jeff je zvučao nesigurno.

Tom postane nestrpljiv. – Krivotvorite nešto. Napravite da izgleda staro. Bez obzira na gospodina M., nije li dobro imati poslovne knjige koje mogu potkrijepiti...? Zastao je. Neki ljudi zbilja ne znaju voditi poslove, čak ni uspješne poput Derwatt Limiteda.

– U redu, Tome.

Pošao je zaobilaznim putem prema Burlington arkadama gdje je svratio u zlatarnicu i kupio zlatni broš za Heloise – malog majmuna koji čučī – plativši američkim putničkim čekovima. Heloisin je rođendan bio idućeg mjeseca. Zatim je krenuo prema hotelu preko Ulice Oxford, koja je, kao i obično, bila krcata kupcima – ženama s prepunim vrećicama i djecom koju su vodile sa sobom. Čovjek s reklamom na leđima oglašavao je fotostudio koji izrađuje fotografije za putovnice – brzo i jeftino. Starac je nosio prastari kaput i izobličeni šešir, a loša nepripaljena cigareta visila mu je među usnama. “Nabavite putovnicu za krstarenje grčkim otocima”, pomisli Tom, “no ovaj čiča neće ići nikamo.” Maknuo je opušak iz starčevih usta i u njih mu gurnuo *Gauloise*.

– Uzmite cigaretu – reče on. – Evo vam vatre. – Tom mu brzo pripali cigaretu svojim šibicama.

– ‘Fala – promrmlja čovjek kroz bradu.

Tom mu gurne ostatak cigareta i svoje šibice u poderani džep kaputa, te odjuri pognute glave nadajući se da ga nitko nije vidio.

Nazvao je Murchisona iz sobe, pa su se našli u predvorju noseći prtljagu.

– Danas prijepodne sam kupovao neke stvari za suprugu – reče Murchison u taksiju. Činilo se da je dobre volje.

– Da? I ja sam. Par hlača u Ulici Carnaby.

– Za Harriet kupujem pulovere kod *Marks&Spencera*, te *Liberty* šalove. Katkad kupim i vunena klupka. Znaite, moja supruga plete i voli misliti da je vuna došla iz dobre stare Engleske.

– Otkazali ste dogovor za danas prijepodne?

– Aha. Prebacio sam ga za petak ujutro.

U zračnoj su luci pojeli vrlo ukusan obrok uz bocu *clareta*. Murchison je inzistirao na plaćanju. Tijekom ručka Tomu je pričao o svome sinu izumitelju, zaposlenom u nekom kalifornijskom laboratoriju. Sin i snaha su mu upravo dobili prvo dijete. Pokazao je Tomu fotografiju djevojčice i smijao se sam sebi zbog toga što je bio djed koji obožava unučicu – bilo mu je to prvo unučće. Nazvali su je Karin, po snahinoj majci. Odgovarajući na Murchisonova pitanja, Tom reče da je odlučio živjeti u Francuskoj kad je prije tri godine oženio Francuskinju. Murchison nije bio toliko netaktičan da bi ga pitao od čega živi, no zapitao ga je kako provodi vrijeme.

– Čitam povijesne knjige – ležerno odgovori Tom.

– Učim njemački, da i ne spominjem svoj francuski, na kojem još trebam raditi Bavim se vrtlarstvom U Ville perceu imam prilično veliki vrt. Također i slikam – doda – iz hobija.

U tri sata poslijepodne bili su na Orlyju i Tom pođe malim autobusom do garaže po auto, pa pokupi Murchisona i njegovu prtljagu kraj taksi stajališta. Sjalo je sunce i nije bilo toliko hladno kao u Engleskoj. Tom se odveze do Fontainebleaua i prođe uz dvorac kako bi ga Murchison vidio. Rekao je da ga nije vidio već petnaest godina. U Villeperce su stigli oko 16 i 30.

– Tu kupujemo većinu namirnica – reče Tom pokazujući trgovinu s lijeve strane glavne seoske ulice.

– Vrlo lijepo. Neiskvareno – prokomentira Murchison. A kad su stigli do Tomove kuće, doda: – O, pa to je krasno! Zbilja prekrasno!

– Trebate je vidjeti ljeti – reče Tom skromno.

Začuvši zvuk automobila, madame Annette izašla je kako bi ih pozdravila i pomogla im oko prtljage, ali Murchison nije mogao podnijeti da žena nosi teške torbe, pa je madame preuzela vrećice s cigaretama i pićem.

– Je li sve u redu, madame Annette? – upita Tom.

– Sve. Čak je i vodoinstalater došao popraviti WC.

“Jedan od WC-a je curio”, prisjeti se Tom.

On i Annette pokazali su Murchisonu sobu s pripadajućom kupaonicom. Kupaonica je zapravo bila Heloisina, a njezina se soba nalazila s druge strane. Tom objasni da mu je supruga u Grčkoj s prijateljima. Rekavši da će u prizemlju biti u dnevnoj sobi, ostavio je Murchisona da se osvježi i raspakira kovčeg. Murchison je već sa zanimanjem promatrao neke od crteža na zidu.

Tom side i zamoli madame Annette za malo čaja. Poklonio joj je bočicu engleske toaletne vode, *Lake Mist*, koju je kupio na Heathrowu. – O, *monsieur Tome, comme vous etes gentil!*

Tom se nasmiješi. Uvijek se osjećao zahvalnim madame Annette zbog njezine – zahvalnosti. – Jesu li *tournedos* dobro ispali večeras?

– *Ah, oui!* A za desert *mousse au chocolat*.

Ušao je u dnevnu sobu u kojoj je bilo cvijeća, a madame je i grijanje pojačala. U sobi se nalazio kamin. Tom je volio vatru, ali ga je tako privlačila – točnije, toliko ju je volio gledati da nije mogao otrgnuti pogled s nje, pa je odlučio ne paliti kamin. Buljio je u *Muškarca na stolici* iznad kamina i ljuljao se na petama od zadovoljstva – zadovoljstva izazvanog izvrsnošću slike koja mu je pripadala. Bernard je Bio dobar, samo je napravio nekoliko pogrešaka u vezi s Derwattovim fazama. Do vruga i faze! Logično, *Crvene stolice*, izvorni Derwatt, trebale bi biti na počasnom mjestu u sobi – iznad kamina. – Tipično za mene što sam na to mjesto stavio lažnjak – pomisli. Heloise nije znala da je *Muškarac na stolici* lažan, a zapravo ni išta o drugim Derwattovim krivotvorinama. Njezino je zanimanje za slikarstvo bilo usputno. Ako je uopće imala strasti, bila su to putovanja, kušanje egzotične hrane i kupovina odjeće. Sadržaj dvaju ormara u njezinoj sobi podsjećao je na muzej nošnji sa svih stana svijeta, samo bez lutaka. Posjedovala je prsluke iz Tunisa, jakne bez rukava s resama iz Meksika, vrećaste grčke vojničke hlače koje su joj odlično pristajalo, kao i izvezene kapute iz Kine koje je nekako uspjela nabaviti u Londonu.

Tom se u tom trenutku iznenada sjeti grofa Bertolozzija i ode do telefona. Nije baš želio da Murchison čuje grofovo ime, no s druge strane, Bertolozziju nije namjeravao ni na koji način nauditi, pa bi zadržavanje otvorenog duha moglo biti korisno. Tražio je na informacijama određeni broj za Milano, dobio ga i dao francuskoj telefonistkinji koja mu je objasnila da bi na vezu mogao čekati oko pola sata.

Gospodin Murchison siđe. Presvukao se u sive flannelske hlače i zeleno-crni sako od tvida. – Život na ladanju! – reče on blistajući od zadovoljstva. – Ah! Ugledao je *Crvene stolice* na drugom kraju sobe i približio se kako bi ih pomnije pogledao. – To je remek-djelo! To je prava stvar, izvornik!

“Bez sumnje”, pomislio je Tom dok su ga podilazili žmarci ponosa. Zbog toga se osjećao pomalo budalasto.

– Da, sviđa mi se.

– Mislim da sam čuo za nju. Odnekle se sjećam imena. Čestitam vam, Tome.

– A evo i mog *Muškarca na stolici* – reče Tom kimnuvši prema kaminu.

– Ali – oglasi se Murchison drugačijim glasom. Približio se i Tom primijeti kako se njegovo visoko, krupno tijelo napinje od koncentracije.

– Koliko je ona stara?

– Oko četiri godine – odvratila Tom iskreno.
– Bit ću slobodan i pitati vas koliko ste je platili?
– Četiri tisuće funti prije devalvacije. Oko jedanaest tisuća i dvije stotine dolara – reče Tom računajući funtu po 2,80 dolara.

– Oduševljen sam što ovo vidim – reče Murchison kimajući. – Vidite, opet se pojavljuju isti purpurni tonovi. Ovdje ih je vrlo malo, ali pogledajte. Pokazao je na donji rub stolice. Murchisonov je prst zbog visine slike i širine kamina bio prilično daleko od platna, ali Tom je točno znao na koji namaz purpurne nijanse misli. – Čista kobaltno-ljubičasta. Murchison prijeđe prostorijom i opet pogleda u *Crvene stolice*, zureći u njih s udaljenosti od dvadeset i pet centimetara. – I ovo je jedna od starih. Također čista kobaltno-ljubičasta.

– Doista mislite da je *Muškarac na stolici* krivotvorina?

– Da, mislim. Kao i moj *Sat*. Različite su kvalitete, slabije od *Crvenih stolica*. Kvaliteta je nešto što se ne može mjeriti pomoću mikroskopa. Ali ja je ovdje vidim. *A također...* siguran sam da na drugoj vidim čistu kobaltno-ljubičastu.

– To – reče Tom spokojno – može značiti da Derwatt naizmjenice koristi čistu kobaltno-ljubičastu i mješavinu koju ste spomenuli.

Murchison mršteći se strese glavom. – Mislim da nije tako.

Madame Annette doveze čaj na kolicima za posluživanje. Jedan je od kotača malo cvilio. – *Voilà le thé, monsieur Tome*.

Ispekla je ravne kolačiće smeđih rubova koji su mirisali na toplu vaniliju, Tom natoči čaj.

Murchison je sjedio na sofi. Izgledalo je kao da nije ni primijetio dolazak i odlazak Madame Annette jer je smeteno, kao začaran, buljio u *Muškarca na stolici*. Tad zatrepće prema Tomu, osmjehne se i lice mu ponovno postane srdačno. – Mislim da mi ne vjerujete. To je vaše pravo.

– Ne znam što bih rekao. Ne vidim razliku u kvaliteti, to ne. Možda sam glup. Ako vi kažete da ćete zamoliti stručnjaka neka pogleda vašu sliku, složiti ću se s onim što on kaže. Usput, sliku *Muškarca na stolici* možete ponijeti u London ako želite.

– Dakako da želim. Napisat ću vam priznanicu za nju, čak ću je i osigurati za vas. – Murchison se smješкао.

– Osigurana je, ne brinite.

Tijekom ispijanja dviju šalica čaja, Murchison je pitao Toma o Heloise i o tome čime se bavi. Imaju li djece? Ne. Heloisi je dvadeset pet godina. Ne, Tom nije mislio da su Francuskinje kompliciranije od drugih žena, ali točno je da imaju svoje zamisli o tome kakvo im poštovanje treba iskazivati i kako se prema njima treba odnositi. Međutim, ova tema ih nije daleko

odvela jer je svaka žena željela da joj se iskazuje poštovanje, pa iako je Tom znao kakva je Heloise, nije to mogao objasniti.

Oglasi se telefon i Tom reče: – Ispričajte me, preuzet ću poziv u svojoj sobi na katu. Pojurio je stubama. Naposljetku, Murchison bi mogao pretpostaviti da zove Heloise i da želi s njome razgovarati nasamo.

– Halo? – javi se Tom. – Eduardo! Kako ste? Imam sreće što sam vas našao... obilaznim putem. Danas me nazvao zajednički prijatelj iz Pariza i rekao da ste u Milanu... Dakle, posjetit ćete me? Naposljetku, obećali ste.

Grof, bonvivan, uvijek spreman na odvajanje od učinkovitog obavljanja svoga posla (uvoz-izvoz), malo je oklijevao promijeniti svoje planove za Pariz, a zatim se oduševljeno složio s Tomovim prijedlogom. – Ali ne večeras. Sutra. Je li to u redu?

To je bilo doista brzo za Toma koji nije bio siguran kakve će probleme izazvati Murchison. – Da, čak bi i petak....

– *Četvrtak* – čvrsto reče grof ne shvaćajući bit.

– U redu. Pokupit ću vas na Orlyju. U koliko sati?

– Zrakoplov slijeće u... samo trenutak. Grofu je trebalo dosta vremena dok je pogledao red letenja, vratio se do telefona i izvijestio: – Slijeće u 17.15 sati. Let 306, *Alitalia*.

Tom zapiše. – Čekam vas tamo. Posebno mi je zadovoljstvo što dolazite, Eduardo!

Vratio se u prizemlje Thomasu Murchisonu. Već su počeli jedan drugoga nazivati Tomom, iako je Murchison rekao da ga žena zove *Tommy*. Spomenuo je da je inženjer strojarstva, smjer hidraulike, te radi za tvrtku koja postavlja cjevovode. Sjedište tvrtke se nalazilo u New Yorku, a Murchison je bio jedan od upravitelja.

Prošetali su stražnjim vrtom koji se stapao s netaknutim šumama. Murchison se jako sviđao Tomu. – Zasigurno ga mogu nekako uvjeriti, pridobiti na svoju stranu – mislio je. Što da *učinim*?

Tijekom večere, dok je Murchison govorio o nečemu sasvim novom u svojoj tvornici – korištenju cjevovoda za prijenos svega i svačega u ambalaži veličine konzervi za gotove juhe – Tom se pitao bi li od Jeffa i Eda trebao zatražiti da od neke brodarske tvrtke nabave papire s meksičkim zaglavljem na koje bi popisali Derwattove slike. Koliko se brzo to može učiniti? Ed je novinar, ne bi li on mogao obaviti taj činovnički posao? A Jeff i Leonard, upravitelj galerije, mogli bi hodati po papirima ne bi li učinili da izgledaju pet-šest godina stari. Večera je bila izvrsna – Murchison je na prilično dobrom francuskom hvalio *mousse* i *brie* madame Annette.

– Kavu ćemo popiti u dnevnom boravku – obrati joj se Tom. – Molim

vas, donesite konjak.

Annette je naložila vatru i Tom i Murchison smjeste se na veliku žutu sofu.

– Čudno je to – otpočne Tom – *Muškarac na stolici* sviđa mi se jednako kao i *Crvene stolice*. Ako je uopće krivotvoren. Čudno, zar ne? Tom je još uvijek govorio naglaskom sa srednjeg zapada SAD-a. – Vidjeli ste da ima počasno mjesto u kući.

– Pa niste znali da je krivotvoren! – blago se nasmije Murchison. – Bilo bi jako, jako zanimljivo doznati tko je krivotvoritelj.

Tom, pušeci cigaru, ispruži noge ispred sebe. – Ne bi li bilo zgodno – nastavi Tom igrajući na svoj zadnji, najjači adut – da je krivotvoritelj zapravo autor svih slika koje se sad prodaju u Galeriji Buckmaster. Svih koje smo jučer vidjeli. Drugim riječima, da je to netko jednako dobar kao Derwatt.

Murchison se nasmiješi. – Pa što bi onda radio Derwatt? Sjedio i sve mirno podnosio? Nemojte biti smiješni. Derwatt je baš onakav kakvim sam ga zamišljao. Povučeni i pomalo staromodan.

– Jeste li ikad pomislili da biste mogli skupljati krivotvorine? Znam čovjeka u Italiji koji ih skuplja. Počeo je iz rasonode, a sada ih prodaje drugim kolekcionarima po prilično visokim cijenama.

– Čuo sam za to, da. No, ako se već odlučim kupiti je, želim znati da kupujem krivotvorinu.

Tom osjeti da hoda tankim ledom. Pokušao je ponovno. – Volim razmišljati... o tako apsurdnim stvarima. Kao da se pitam zašto uznemirivati krivotvoritelja koji tako dobro radi? Namjeravam zadržati *Muškarca na stolici*.

Murchison kao da nije čuo njegove primjedbe. – Znači – reče on još uvijek gledajući sliku o kojoj je Tom govorio – nije to samo boja lavande, već i duša slike. Ne bih se tako izrazio da nije vaše izvrsne hrane i pića.

Ispili su izvrsnu bocu *margauxa*, najbolju iz Tomova podruma.

– Mislite li da su ljudi iz Galerije Buckmaster lopovi? – upita Murchison. – *Zasigurno* jesu. Zašto bi podnosili krivotvoritelja? Izlagali krivotvorine među izvornim djelima?

Murchison je smatrao da su, izuzev *Kade*, sve ostale nove Derwattove slike s izložbe prave – sijevne Tomu.

– Pod pretpostavkom da su ove doista krivotvorene – vaš *Sat* i tako dalje. Još nisam uvjeren da je tako.

Murchison se raspoloženo nasmiješi. – To je samo zato što volite svog *Muškarca na stolici*. Ako je vaša slika stara četiri godine, a mojoj su barem tri, krivotvorenje traje prilično dugo. Možda u Londonu ima još slika

neposuđenih za izložbu. Iskreno govoreći, sumnjam na Derwatta. Mislim da je u kompi s ljudima iz Buckmastera kako bi zaradio više novaca. Ima još nešto – već godinama se nisu pojavili Derwattovi crteži. To je čudno.

– Doista? – upita Tom hineći iznenađenje. Znao je za to, a znao je i kamo Murchison smjera.

– Crteži otkrivaju umjetnikovu osobnost – reče Murchison. – Prvo sam do toga sam došao, a zatim i negdje pročitao, tek toliko da potvrdim svoje mišljenje. – Nasmijao se. – Ljudi misle da sam neosjetljiv samo zato što se bavim proizvodnjom cijevi! Crtež je poput slikareva potpisa, i to vrlo složenog. Može se reći da je potpis na slici, pa i samu sliku, puno lakše krivotvoriti negoli crtež.

– Nikad nisam razmišljao o tome – reče Tom i ugasi ostatak cigare u pepeljari. – Rekli ste da ćete u petak razgovarati s čovjekom iz Galerije Tate?

– Da. Kao što vjerojatno znate, u Tateu imaju nekoliko starih Derwatta. Zatim ću, bez upozorenja, razgovarati s ljudima iz Buckmastera – pod uvjetom da Riemer potvrdi moje mišljenje.

Tomove su se misli počele bolno kovitlati. Petak je preksutra. Riemer bi mogao zatražiti usporedbu *Sata i Muškarca na stolici* s Derwattima iz Galerije Tate i onima s izložbe. Mogu li slike Bernarda Tuftsa proći takvu provjeru? Što će biti ako ne prođu? Natočio je Murchisonu još konjaka, pa zatim dolio malo i sebi, iako mu nije prijao. Prekrižio je ruke na prsima. – Znale, mislim da neću podići tužbu – ili što se već u takvim slučajevima poduzima – ako se doista radi o krivotvorinama.

– Ha! Ja sam nepopustljiviji. Staromodan, možda. Moja tvrdoglavost. Što ako je Derwatt doista umiješan?

– Koliko sam čuo, Derwatt je poput sveca.

– To je legenda. Možda je bio veći svetac kao mladi i siromašniji. Živi pustinjački. Očito je da su ga prijatelji iz Londona stavili na tržište. Svašta se može dogoditi siromašnu čovjeku koji se iznenada obogati.

Tom nije više načinjao temu tijekom večeri. A i Murchison je zbog umora želio rano poći na spavanje.

– Pobrinut ću se za let ujutro. Trebao sam ga rezervirati u Londonu. Baš sam glup.

– Ne valjda odmah ujutro, nadam se – reče Tom.

– Rezervira! ću ga ujutro, a odletjeti popodne, ako vam to odgovara.

Tom otprati svoga gosta do sobe i uvjeri se da ima sve što mu je potrebno.

Palo mu je na pamet nazvati Jeffa ili Eda. No što da im kaže, osim da nije postigao nikakav uspjeh pokušavajući uvjeriti Murchisona da se ne

sastane sa stručnjakom iz Tatea? A i nije želio ni prečesto pojavljivanje Jeffova telefonskog broja na svojem računu.

6

Tom je započeo dan odlučnim optimizmom. Odjenuo je udobnu staru odjeću nakon što je u krevetu popio izvrsnu kavu madame Annette – jednu šalicu crne kave za buđenje – i sišao kako bi vidio ima li traga Murchisonu. Bilo je četvrt do devet.

– *Le m'sieu* je doručkovao u sobi – obavijesti ga madame Annette.

Dok mu je ona pospremala sobu, Tom se brijao u kupaonici. – Gospodin Murchison odlazi danas popodne, mislim – reče Tom odgovarajući na njezino pitanje o tome što bi htjeli za večeru. – Danas je četvrtak. Mislite li da biste stigli za ručak kupiti nekoliko listova... – Tom proguta knedlu i pomisli na drveće i grmlje – ...od trgovca ribom? Kombi s ribom dolazio je u selo dvaput tjedno. U gradu nije bilo ribarnice jer je Villeperce bio premalen.

Taj je prijedlog nadahnuo madame Annette. – Voćar ima krasnoga grožđa – reče ona. – Ne biste vjerovali...

– Kupite ga. – Tom ju je jedva slušao.

Murchison i Tom su u 11 sati šetali šumom iza Tomova imanja. Tom je bio čudno raspoložen. U naletu je nesputana prijateljstva, poštenja, ili što god to bilo, pokazao Murchisonu svoje vlastite radove u sobi na katu gdje je slikao. Uglavnom je radio krajolike i portrete. Uvijek se trudio pojednostaviti stvari, imati na umu Matisseov primjer, no smatrao je da mu ne uspijeva. Jedan Heloisin portret, možda dvanaesti koji je naslikao, nije bio loš i Murchison ga je pohvalio. – *Bože*, mislio je Tom, *ogolit ću mu dušu, pokazati pjesme koje sam napisao Heloisi, skinuti odjeću i izvesti ples sa sabljama kad bi harem – vidio stvari kako ih ja vidim!* Ništa od toga.

Murchisonov zrakoplov za London polijetao je u četiri popodne. Bilo je vremena za dobar ručak na imanju budući da je do Orlyja trebalo oko sat vremena autom ako su uvjeti na cesti povoljni. Dok je Murchison izuvao cipele za šetnju, Tom je omotao *Muškarca na stolici* u tri sloja rebrastog papira, sve zavezao tankim konopcem, pa omotao u smeđi papir i još tankog konopca. Murchison mu je rekao da će sliku držati kraj sebe u zrakoplovu i da je rezervirao sobu u hotelu *Mandeville* za večeras.

– Nemojte zaboraviti, ja ne želim podnositi nikakvu tužbu u vezi s *Muškarcem na stolici* – rekao je Tom.

– To ne znači da ćete poreći da je krivotvorena – odgovori Murchison s osmijehom. – Nećete ustrajati na tome da je izvorna?

– Ne – reče Tom. – *Touche*. Priklonit ću se stručnjacima.

Tom je osjećao da šumska širina nije mjesto za razgovor koji se trebao

dotaći srži problema. No, mora li se problem proširiti u veliki sivi oblak? U svakom slučaju, tijekom razgovora s Murchisonom u šumi nije bio nimalo sretan.

Zamolio je madame Annette da ručak pripremi vrlo rano zbog Murchisonova odlaska, pa su počeli jesti u 12 i 45.

Odlučio je zadržati razgovor na spornoj temi jer se nije želio prestati nadati. Spomenuo je Van Meegerena čiju je karijeru Murchison poznao. Van Meegerenove krivotvorine Vermeera napokon su postigle i vlastitu vrijednost. Možda ih je započeo slikati u samoobrani ili zbog razmetljivosti, no s estetskog gledišta nije bilo sumnje da su Van Meegerenove slike “novog” Vermeera pružale zadovoljstvo ljudima koji su ih kupili.

– Ne mogu razumjeti vašu potpunu nepovezanost s *istinitošću* stvari – reče Murchison. – Umjetnikov stil je njegova istina, njegovo poštenje. Kako drugi čovjek može imati pravo na način oponašanja istovjetan krivotvorenju nečijeg potpisa? Kako živjeti na nečijem ugledu, od nečijeg novca? Ugledu koji je već izgrađen na nečijem talentu?

Prebivali su po tanjurima zadnje komadiće lista s maslacem i krumpirima. List je bio izvrstan, kao i bijelo vino. Bio je to ručak koji bi u svakoj drugoj prilici značio zadovoljstvo, štoviše i sreću, te potaknuo ljubavnike da nakon kave možda počnu voditi ljubav i potom zaspu. Ljepota obroka Tomu danas nije značila ništa.

– Govorim u svoje ime – reče on. – Što i inače radim. Ne namjeravam utjecati na vas, siguran sam da ne bih mogao. Ali dopuštam vam da kažete onome... kako se zove... da, gospodinu Constantu, da sam jako zadovoljan svojom krivotvorinom i da je želim zadržati.

– Reći ću mu. Ali zašto ne mislite na budućnost? Ako netko nastavi krivotvoriti...

Na redu je bio nabujak od limuna, Tom se mučio. Bio je uvjeren da je u pravu. Zašto to nije mogao oblikovati u riječi, izreći to tako dobro kako bi uvjerio Murchisona? *Murchison nije bio umjetnički tip*. Da jest, ne bi tako govorio. Murchison ne cijeni Bernarda. Do vraga, što u usporedbi s onim što Bernard radi u svom atelijeru, a to je nedvojbeno *jest* rad dobrog slikara, znači njegovo uvlačenje istine, potpisa, pa čak i policije u cijelu priču? Kao što je Van Meegeren rekao (ili je to sam Tom napisao u jednoj od svojih bilježnica?): “Umjetnik stvari čini prirodno, bez napora. Neka sila ravna njegovim pokretima. Krivotvoritelj se muči, napreže, pa ako uspije, to je izvorno postignuće.” Tom shvati da je to njegova vlastita parafraza. No, do vraga i taj samodopadni Murchison, svetac nad svecima! Bernard je barem talentiran, talentiraniji od Murchisona i njegova vodoinstalaterstva, polaganja cijevi, pakiranja prenosivih dijelova – zamisli koja je, kako je i sam rekao, ionako došla od nekoga mladog kanadskog inženjera.

Kava. Nijedan nije pio konjak iako je boca bila nadohvat ruke.

Mesnato, rumenkasto lice Thomasa Murchisona činilo se Tomu poput kamena. Murchisonove su oči bile sjajne, vrlo inteligentne i suprotstavljale mu se.

Bilo je 13 i 30. Za pola sata trebali su krenuti za Orly. “Da se vratim u London čim grof ode?”, pitao se Tom. “Ali što može napraviti u Londonu?” – “Do vruga s grofom”, mislio je. Derwatt Limited bio je važniji od sitničarija i drangulija koje je donosio grof. Tom shvati da mu Reeves nije rekao gdje da potraži tu stvar – u grofovom kovčegu, aktovci, ili čemu već. Pretpostavljao je da će Reeves nazvati večeras. Osjećao se jaderno i jednostavno se istog časa morao pomaknuti iz stolice na kojoj se vrpeljio već desetak minuta.

– Želio bih da uzmete bocu vina iz moga podruma – reče on. – Hoćemo li sići i nešto izabrati?

Murchisonov se osmijeh raširi. – Izvrsna ideja! Hvala, Tome.

U podrum se moglo pristupiti izvana, niz nekoliko kamenih stuba, pa kroz zelena vrata ili ona u pomoćnom toaletu, koji se nalazio u prizemlju, pokraj malenog hodnika gdje su gosti vješali kapute. Tom i Heloise dali su ugraditi stube iznutra kako ne bi morali izlaziti za lošeg vremena.

– Ponijet ću vino u Ameriku. Bila bi šteta da ga sam strusim u Londonu – reče Murchison.

Tom upali svjetlo. Podrum je bio velik, siv i svjež poput hladnjaka ili se barem tako činilo kad bi čovjek došao iz kuće zagrijane centralnim grijanjem. Na postoljima je ležalo pet-šest velikih bačvi, od kojih nisu sve bile pune, a uza zidove su stajale brojne police s buteljama vina. U jednom kutu se nalazio veliki spremnik goriva za centralno grijanje i još jedan spremnik s vrućom vodom.

– Ovdje su crvena vina – reče Tom pokazujući na zid s policama za vino kojih je više od pola bilo ispunjeno prašnjavim tamnim bocama.

Murchison odobravajući zvizne.

“Ako se išta mora učiniti, to se mora učiniti ovdje”, mislio je Tom. No, nije ni izdaleka dovoljno planirao – nije planirao ništa. “Kreći se”, govorio je sebi, no uspijevao je samo polako šetati prostorijom pregledavajući svoje boce, dodirnuvši jedan ili dva grlića omotana u crvenu foliju. Izvukao je jednu butelju. – *Margaux*. To vam se svidjelo.

– Vrhunsko – reče Murchison. – Hvala vam lijepa, Tome. Pričat ću ljudima o podrumu odakle je došlo. – Murchison s dubokim poštovanjem prihvati bocu.

Tom započne: – Sigurno se nećete predomisлити – zbog prijateljstva – u vezi razgovora sa stručnjakom u Londonu? O krivotvorinama.

Murchison se lagano nasmije. – Ne mogu, Tome. Prijateljstvo! Nikako ne mogu shvatiti zašto ih želite zaštititi, osim ako...

Murchison je pomislio, a Tom je znao što mu je sinulo – da je on, Tom Ripley, uključen u cijelu stvar i od tog posla ima neku korist ili zaradu. – Da, imam interese u toj stvari – brzo je rekao. – Vidite, ja poznajem mladića koji je razgovarao s vama u hotelu prije neki dan. Znam sve o njemu. On je krivotvoritelj.

– Što? Taj... taj...

– Da, taj nervozni tip. Bernard. Poznavao je Derwatta. Sve je počelo prilično idealistično, znate...

– Mislite, Derwatt *zna* za to?

– Derwatt je mrtav. Našli su nekoga glumca. – Tom se izbrbljao, osjećajući da više nema što izgubiti, a možda može nešto dobiti. Murchison se morao izboriti za svoj život, ali Tom to još nije mogao uobličiti. Ne jednostavnim riječima, ne još.

– Dakle, Derwatt je mrtav – koliko dugo?

– Pet ili šest godina. Doista je umro u Grčkoj.

– Dakle, sve su slike...

– Bernarda Tuftsa. Vidjeli ste kakav je on čovjek. Počinio bi samoubojstvo kad bi se saznalo da krivotvori slike svojeg mrtvog prijatelja. Rekao vam je da ih više ne kupujete. Zar to nije dovoljno? Galerija je zamolila Bernarda da načini nekoliko slika u Derwattovom stilu, znate... – Tom shvati da je *on* to predložio, no to nije bilo važno, također je shvatio da je prepirka beznaдна, ne samo zato što je Murchison bio nepopustljiv, već i zato što je i u Tomovu vlastitu razmišljanju postojao procijep, pukotina koju je dobro poznavao. Razlikovao je dobro i zlo. Pa ipak, obje su njegove strane bile jednako iskrene: spasiti Bernarda, spasiti krivotvorine, spasiti čak i Derwatta – to su bili Tomovi argumenti. Murchison ne bi nikad razumio. – Bernard se želi maknuti iz toga, znam. Mislim da ne biste željeli riskirati nečije samoubojstvo zbog sramote, odnosno samo da biste dokazali da ste u pravu, zar ne?

– Na sramotu je trebao misliti kad je počeo krivotvoriti! – Murchison pogleda u Tomove ruke, pa u lice, te opet u ruke. – Jeste li *vi* glumili Derwatta? Da. Primijetio sam Derwattove ruke. Gorko se nasmije. – A ljudi misle da nemam oko za detalje!

– Vrlo dobro zamjećujete – brzo će Tom. Iznenada se razljutio.

– Bože, mogao sam to jučer spomenuti. Tad sam i razmišljao o tome. O vašim rukama. Na njih niste mogli zalijepiti lažnu bradu, zar ne?

Tom progovori: – Ostavite ih na miru, hoćete li? Zar čine veliku štetu? Ne možete poreći da su Bernardove slike dobre.

– Neka sam proklet ako budem šutio o tome! Neću! Neću čak ni ako mi vi ili bilo tko drugi, ponudite brdo novaca kako bih šutio! – Murchisonovo je lice postajalo sve crvenije, a vilica mu je podrhtavala. Poprilično je snažno tresnuo bocom vina o pod, no ostala je čitava.

Odbijanje njegova vina bila je neznatna uvreda, činilo se Tomu u tom trenutku, neznatna uvreda koja se nadovezala na ostale uvrede i nelagodu, Tom podigne bocu i gotovo je u istom trenutku zavitla prema Murchisonu pogodivši ga postrance u glavu. Ovaj se put boca razbila, vino je štrcalo na sve strane, a staklo je palo na pod. Murchison je zateturao i očešao police s vinom zatresavši ih, no osim njega samog na pod nije palo više ništa. Složio se na tlo udarajući u grliće butelja, ali ne razbivši nijednu. Tom zgrabi prvo što mu je došlo pod ruku – slučaj je htio da to bude prazna posuda za ugljen – i zamahne prema Murchisonovoj glavi. Udario je i drugi put. Dno posude bilo je teško. Murchison je, ležeći postrance, krvario, a tijelo mu bilo lagano savijeno na kamenom podu. Nije se micao.

Što učiniti s krvlju? Tom se, tražeći staru krpu ili novine, bilo što, okretao oko sebe. Prišao je spremniku za gorivo. Ispod njega se nalazila velika krpa skorena od starosti i prljavštine. Vratio se do tijela i počeo brisati, no ubrzo je odustao i ponovno pogledom prešao po prostoriji. – Stavit ću ga pod bačvu – pomisli. Primio je Murchisona za gležnjeve, zatim ih ispustio i opipao mu vrat. Činilo se da nema pulsa. Duboko je udahnuo i podvukao ruke pod Murchisonove nadlaktice. Vukao je i natezao teško tijelo odvlačeći ga prema bačvi. Kut iza bačve bio je taman. Murchisonova su stopala malo stršila, pa mu Tom savije koljena kako se noge ne bi vidjele. No, budući da je bačva stajala na postolju četrdesetak centimetara iznad poda, netko tko bi stajao na sredini podruma i pogledao baš u taj kut, tako je mogao primijetiti Murchisona. Ako bi se čovjek prignuo, mogao je vidjeti cijelo tijelo.

– Baš sad – pomisli Tom – baš sad nisam mogao naći nikakvu staru plahtu, komad cerade, novine – bilo što za pokrivanje! Madame Annette i njezina urednost!

Šutnuo je krvlju umrljanu krpu na Murchisonova stopala. Zatim je šutnuo nekoliko komada razbijene boce – vino se već bilo pomiješalo s krvlju – i brzo podigao grlić, pa njime udario po žarulji koja je visila sa stropa. Žarulja se razbila i uz cilik pala na pod.

Tad, pomalo zadihano, pokušavajući ustaliti disanje, Tom u mraku krene prema stubama i popne se u prizemlje. Zatvorio je vrata. U toaletu u prizemlju nalazio se umivaonik, pa je tamo na brzinu oprao ruke. U tekućoj se vodi prelijevala ružičasta boja, krv, pa Tom pomisli da je Murchisonova, a onda primijeti da i dalje teče jer se porezao pri korijenu palca. – Porezotina nije bila velika “Mogla je biti i gora”, mislio je smatrajući da je dobro prošao. Otrgnuo je malo toaletnog papira s koluta na zidu i omotao ga oko palca.

Madame Annette je imala puno posla u kuhinji, a to je također bilo dobro. “Ako izade i pita gdje je gospodin Murchison”, pomisli Tom, “reći ću joj da je već u autu.” Bilo je vrijeme za polazak.

Tom otrči do Murchisonove sobe. Ovaj nije spakirao jedino toaletni pribor u kupaonici i kaput. Tom stavi toaletni pribor u jedan od džepova Murchisonova kovčega i zatvori ga. Zatim ponese kovčeg i kaput niz stube i kroz vrata, pa ih stavi u alfa romeo i vrati se po još uvijek zamotan Murchisonov *Sat*. Murchison je bio toliko siguran u sebe da se nije ni potrudio razmotati *Sat* kako bi ga usporedio s *Muškarcem na stolici*. “Oholost je smrtni grijeh”, pomisli Tom. Odnio je zamotanog *Muškarca na stolici* iz Murchisonove sobe u svoju i gurnuo sliku na dno ormara s odjećom, a zatim ponio *Sat* u prizemlje. Zgrabio je kišni ogrtač s vješalice kraj toaleta i krenuo prema automobilu. Odvezao se na Orly.

“Murchisonova putovnica i zrakoplovna karta mogle bi biti u džepu sakoa”, razmišljao je. Za njih će se pobrinuti kasnije, po mogućnosti spaliti ih kad madame Annette bude izvan kuće, u svojoj uobičajenoj ležernoj jutarnjoj kupnji. Sjetio se da nije rekao madame Annette da dolazi grof. “Nazvat ću je odnekle, ali ne s Orlyja”, pomisli. Nije se želio ondje zadržavati.

Stigao je na vrijeme, kao da Murchisona doista vozi na zrakoplov.

Skrenuo je prema ulazu za odlazne letove gdje su taksiji i privatni automobili, pod uvjetom da se ne zadržavaju predugo, mogli ostavljati ili uzimati prtljagu i putnike. Tom stane, izvadi Murchisonov kovčeg i stavi ga na pločnik, zatim na njega prisloni sliku, a na vrh položi Murchisonov kaput i odveze se. Primijetio je da je na pločniku bilo još takvih hrpica prtljage. Krenuo je prema Fontainebleauu i kraj ceste se zaustavio u kavani, jednoj od mnogih na putu od Orlyja prema početku južne autoceste.

Naručio je pivo i zamolio žeton za telefon. Nije mu trebao, pa je s telefona, koji je stajao na baru kraj blagajne, nazvao svoj broj.

– Halo, ja sam – reče Tom. – Gospodin Murchison se morao požuriti, pa me zamolio da vam prenesem pozdrave i zahvalim vam.

– Oh, razumijem.

– *Alors* – večeras nam dolazi još jedan gost – grof Bertolozzi, Talijan. Pokupit ću ga na Orlyju i doći ćemo kući prije šest. Biste li možda mogli kupiti malo teleće jetre?

– Mesar trenutno ima krasan *gigot!*

Tom nekako nije bio raspoložen jesti nešto što je u sebi imalo kosti. – Ako nije problem, mislim da bi mi više odgovarala teleća jetra.

– I boca *margauxa?* Ili *mersaulta?*

– Vino prepustite meni.

Rekavši da je zvao Sens – selo koje se nalazilo dalje od njegovog – platio je i otišao do auta. Polagano se odvezao natrag do Orlyja, pokraj ulaza za dolazak i odlazak putnika, te vidio da su Murchisonove stvari još uvijek tamo gdje ih je ostavio. “Prvo će nestati kaput”, razmišljao je Tom. “Drpit će ga neki poduzetan mladić. Ako se Murchisonova putovnica nalazila u njemu, lopov bi je mogao iskoristiti.” Ulazeći na P-4, jedno od parkirališta na kojima je bilo dopušteno jednosatno zadržavanje, Tom se lagano nasmije.

Polagano je hodao kroz staklena vrata koja su se otvarala pred njim, na kiosku kupio *Neue Züricher Zeitung* i pogledao ploču s dolascima kako bi provjerio vrijeme Eduardova leta. Zrakoplov je bio točan, tako da je Tomu preostalo još nekoliko minuta. Pošao je u pretrpan bar – uvijek je bio takav – gdje se jedva nekako uspio progurati laktovima i naručiti kavu. Nakon kave, kupio je kartu i krenuo prema čekaonici za dolazne letove.

Grof je nosio sivi idn-šešir. Imao je duge tanke crne brkove i ispučen trbuh koji se vidio ispod raskopčanog kaputa. Grof se nasmiješio pravim spontanim talijanskim osmijehom i mahnuo na pozdrav pružajući putovnicu policajcu.

Zatim se rukovaše i kratko zagrliše. Tom mu pomogne s paketima i prtljagom. Grof je nosio i *attache* kovčežić. Što je nosio i kamo? Francuski carinik nije ni otvorio njegov kovčeg, već mu samo mahnuo da prođe.

– Biste li pričekali trenutak dok ne dovezem auto? – reče Tom kad su izašli na pločnik. – Udaljen je svega nekoliko metara. Tom požuri i vrati se za pet minuta.

Morao se provesti pokraj izlaza za odlazne letove, pa je vidio da su Murchisonov kovčeg i slika još tamo, ali kaputa više nije bilo. Jedno je riješeno, još dva komada.

Na putu kući razglabali su, ali ne baš dubokoumno, o talijanskoj i trenutnoj francuskoj politici, a grof se raspitivao i o Heloise. Tom ga je jedva poznavao – to je bio njihov drugi susret – ali su u Milanu razgovarali o slikarstvu, velikoj grofovoj strasti.

– U Londonu je trenutno otvorena Derwattova *esposizione*. Veselim se što ću je posjetiti idući tjedan. Što mislite o Derwattovom dolasku u London? Ja sam bio *zapanjeni* Prve njegove fotografije objavljene nakon toliko godina!

Tom se nije zamario kupovanjem londonskih novina.

– Veliko iznenađenje. Kažu da se nije jako promijenio. Tom nije želio spomenuti da je bio u Londonu i posjetio izložbu.

– Baš se radujem što ću vidjeti vašeg Derwatta. Kojeg imate? Onog s malim djevojčicama?

– *Crvene stolice* – reče Tom iznenađen grofovim pamćenjem. Nasmiješio se i čvršće uhvatio volan. Unatoč lešu u podrumu, unatoč odvratnom danu, popodnevu punom uzrujavanja, Tom se radovao povratku kući – mjestu zločina, kako se govorilo. Nije smatrao svoje djelo zločinom. Ili će ga osjećaj krivnje snaći kasnije – sutra, možda večeras? Nadao se da neće.

– Italija ima sve gori *espresso*. U kavanama – izjavi grof ozbiljnim baritonom – *uvjeren* sam. Sigurno mafija tu ima svoje prste. – Nekoliko je trenutaka mrzovoljno gledao kroz prozor, a zatim nastavio: – A tek talijanski frizeri! Bože moj! Počinjem se pitati poznajem li svoju vlastitu zemlju! Sad u mojoj staroj omiljenoj brijačnici kraj Via Veneto imaju mladića koji me pita kakvu vrstu šampona želim. Kažem mu: “Samo mi operite kosu, molim vas. To jest, ono što je od nje ostalo!” – “Ali gospodine, je li masna ili suha? Imamo tri vrste šampona. Imate li peruti?” – “Ne!”, kažem ja. “Zar ljudi danas nemaju *normalnu* kosu? Zar ne postoji običan šampon?”

I grof je, poput Murchisona, pohvalio čvrstu simetriju Belle Ombrea. Iako u vrtu gotovo više i nije bilo ruža, moglo se diviti lijepom pravokutnom travnjaku okruženom gusto posađenim, velebnim crnogoričnim stablima. To je bio dom, ali ne baš skroman. Madame Annette je gosta opet dočekala na pragu i bila jednako ljubazna i uslužna kao i jučer, kad je stigao Thomas Murchison, Tom je opet svome gostu pokazao sobu koju je madame Annette već pripremila. Bilo je prekasno za čaj, pa je Tom rekao grofu da će ga čekati u prizemlju. Večera je bila u osam sati.

Tom je nakon toga u svojoj sobi razmotao *Muškarca na stolici*, odnio sliku u prizemlje i objesio je na njezino mjesto. Bilo je lako moguće da je madame Annette primijetila da slike nije bilo nekoliko sati, no ako ga nešto bude pitala, Tom joj je namjeravao reći da je gospodin Murchison odnio sliku u Tomovu sobu želeći je vidjeti pod drugačijim svjetlom.

Razdvojio je teške crvene zastore na francuskim prozorima i pogledao u stražnji vrt. Tamnozelene sjenke su s dolaskom noći postajale crne. Tom shvati da stoji točno iznad Murchisonova tijela u podrumu i odmakne se. Mora – čak i ako to bude kasno večeras – sići i počistiti mrlje od vina i krvi. Madame Annette bi s razlogom mogla sići u podrum – dobro je pazila na zalihe goriva za centralno grijanje. Kako da iznese leš iz kuće? U spremištu za alat nalazila su se ručna kolica. Bi li mogao odvesti Murchisonovo tijelo pokriveno ceradom – koja se također nalazila u šupi – u šumu iza kuće i pokopati ga? Primitivno, neugodno blizu kuće, ali to bi moglo biti najbolje rješenje.

Grof je, unatoč svome krupnom tijelu, živahno i lepršavo sišao. Bio je poprilično visok muškarac.

– *A-hah! A-hah!* – I on je, poput Murchisona, bio osupnut *Crvenim stolicama* koje su visile na drugoj strani sobe. No grof se odmah okrenuo i pogledao prema kaminu. Činilo se da ga se *Muškarac na stolici* još više dojmio.

– Divno! Izvrsno! Zurio je u obje slike. – Niste me razočarali. Pružaju užitak. Kao i cijela vaša kuća. Mislim na one crteže u mojoj sobi.

Prišla je madame Annette gurajući kolica za posluživanje s posudom za led i nekoliko čaša.

Grof, ugledavši *Punt e Mes*, reče da će to piti.

– Je li galerija iz Londona tražila od vas posudbu slika za *esposizione*?

Murchison je postavio isto pitanje prije dvadeset četiri sata, ali samo za *Muškarca na stolici* i to zato što ga je zanimao stav galerije prema slikama za koje su sigurno znali da su krivotvorene. Tom osjeti blagu vrtoglavicu. Naginjao se preko kolica s pićima, no uspio se ispraviti. Jest. Ali to je takva gnjavaža, znate, prijevoz i osiguranje. Posudio sam *Crvene stolice* za izložbu prije dvije godine.

– Možda kupim Derwatta – reče grof zamišljeno.

– Pod uvjetom da si ga mogu priuštiti. S obzirom na njegove cijene, to će biti mala slika.

Tom je sebi natočio čisti *scotch* s ledom.

Začuje se telefon.

– Ispričajte me – reče Tom i javi se.

Eduardo je šetao sobom gledajući druge slike na zidovima.

Bio je to Reeves Minot. Zanimalo ga je da li je grof stigao i je li Tom sada sam.

– Ne, nisam.

– Nalazi se u....

– Ne čujem vas dobro.

– *Pasti za zube* – reče Reeves.

– Oho – zvučalo je gotovo kao da je Tom zaječao od umora, prezira, dosade. Je li to dječja igra? Ili prizor iz lošeg filma? – Vrlo dobro. A adresa? Kao i zadnji put? Tom je imao parišku adresu, zapravo tri ili četiri, na koje je Reevesu već prije upućivao pošiljke.

– Ta će biti dobra. Ona zadnja. Je li sve u redu?

– Da, mislim da jest, hvala vam – reče Tom ljubazno. Mogao je predložiti Reevesu da porazgovara s grofom, tek toliko da bude pristojan, no, vjerojatno je bilo bolje da grof ne sazna za Reevesov poziv. Tom se osjećao izvan forme, kao da je ustao na lijevu nogu. – Hvala vam što ste

zvali.

– Nema potrebe da me zovete ako je sve u redu – reče Reeves i prekine vezu.

– Molim vas da me na tren ispričate, Eduardo – reče Tom i potrči na kat.

Otišao je u grofovnu sobu. Kovčeg je bio otvoren i nalazio se na antiknoj škrinji na koju su gosti i madame Annette običavali odlagati kovčege, ali Tom prvo pogleda u kupaonicu. Grof nije izvadio toaletni pribor. Tom pođe do kovčega i pronade neprozirnu plastičnu torbicu s patentnim zatvaračem. Pokušao ju je otvoriti i nabasao na duhan. Bila je tu još jedna plastična torbica s priborom za brijanje, četkicom i pastom za zube. Uzeo je pastu za zube. Završetak tube bio je malo neravan, ali čvrsto zatvoren. Reevesov je čovjek vjerojatno imao nekakvu stezaljku kojom je tubu ponovno zatvorio. Tom oprezno istisne pastu i pri njezinu završetku napipa tvrdi izbočinu. Gadeći se, zavrtio je glavom, spremio pastu za zube u džep i vratio torbicu na mjesto. Otišao je u svoju sobu i stavio pastu u stražnji dio gornje lijeve ladice, u kojoj se nalazila kutija za nakit i hrpa uškrobljenih ovratnika.

Zatim se pridružio grofu u prizemlju.

Za večerom su razgovarali o Derwattovom iznenadnom povratku i intervjuu što ga je grof pročitao u novinama.

– Živi u Meksiku, zar ne? – upita Tom.

– Da. I ne želi reći gdje. Kao B. Traven, znate. Ha! Ha!

Grof je hvalio večeru i zdušno jeo. Posjedovao je europsku sposobnost govorenja punih usta, što nijedan Amerikanac nije mogao izvesti, a da pritom ne bude nespretan i neuredan.

Ugledavši Tomov gramofon, grof je nakon večere želio poslušati što i izabrao *Pelleas et Melisande*. Odlučio se za treći čin – pomalo sušičav duet soprana i dubokog muškog glasa. Uz slušanje i povremeno pjevušenje, grof je uspijevao i razgovarati.

Tom se pokušao usredotočiti na grofa i zaboraviti na glazbu, no to mu je uvijek teško polazilo za rukom. Nije bio raspoložen za *Pelleas et Melisande*. Trebala mu je fantastična uvertira iz *Sna Ivanjske noći*. U trenutku izvedbe druge skladbe pune teške dramatičnosti, Mendelssohnova je uvertira plesala Tomovim unutarnjim uhom – nervozna, komična, puna otkrića. Otkriće i domišljatost bili su mu očajnički potrebni.

Pili su konjak. Tom predloži da sutra ujutro odu na vožnju i ručak u Moret-sur-Loing. Eduardo je već rekao da bi želio otputovati u Pariz

popodnevnim vlakom. No, prije svega se htio uvjeriti da je vidio sve Tomovo umjetničko blago, pa ga je Tom proveo kućom. Čak se i u Heloisinoj sobi nalazila jedna slika Marie Laurencin.

Nakon obilaska se pozdraviše i Eduardo ode na počinak noseći nekoliko Tomovih knjiga o umjetnosti.

Tom je u svojoj sobi izvadio iz ladice tubu *vademecum* zubne paste, pa je bezuspješno pokušao otvoriti noktom palca. Otišao je u prostoriju gdje je slikao i iz radnog stola izvukao kliješta za žicu. Vrativši se u svoju sobu, razrezao je tubu i izvadio crni cilindrični predmet. Mikrofilm, dakako. Razmišljao je smije li ga isprati, pa je ipak odlučio i ne pokušavati, već ga je samo obrisao papirnatim rupčićem. Mirisao je na pepermint. Naslovio je omotnicu:

*M. Jean-Marc Cahannier,
16 Rue de Tison.
Paris IX.*

Zatim je umetnuo cilindar između dva lista papira i sve zajedno strpao u omotnicu. Obećao je samome sebi da će se povući iz tog glupog posla jer je bio ponižavajući. Mogao je objasniti Reevesu, a da ga ne uvrijedi. Reeves je imao čudne ideje – jedna je od njih bila da pošiljka, prolazeći kroz sve više ruku, postaje sve sigurnija. Bio je sklon opreznom postupanju. Svejedno, sigurno je gubio zaradu plaćajući sve ljude, čak i ako bi im davao male iznose. Ili su mu neki od kurira vraćali dug za usluge koje im je učinio?

Tom obuče pidžamu i kućni ogrtač, pogleda u hodnik i zadovoljno utvrdi da se ispod Eduardovih vrata ne vidi svjetlo. Tiho siđe u kuhinju. Između kuhinje i spavaće sobe madame Annette bila su dvojna vrata jer ih je razdvajao mali hodnik s ulazom za posluhu iza kuhinje, pa nije bilo vjerojatno da će ga ona čuti ili vidjeti svjetlo u kuhinji. Uzeo je debelu sivu krpnu za čišćenje i pakiranje *Ajasa*, izvadio žarulju iz ormarića, stavio je u džep i spustio se u podrum. Drhtao je. Tad je shvatio da su mu za penjanje do žice potrebne baterijska svjetiljka i stolac, pa se vratio u kuhinju i uzeo jedan od drvenih stolaca bez naslona, a zatim i bateriju iz ladice u hodniku.

Dok je uklanjao razbijenu žarulju i pričvršćivao novu, svjetiljku je držao pod rukom. Podrum je zasvijetlio. Još su se uvijek vidjele Murchisonove cipele. Na vlastiti užas, Tom je u tom trenutku shvatio da su se Murchisonove noge izravnale i ukočile u *rigor mortisu*. Da nije možda još uvijek živ? Prisilio se još jednom pogledati kako bi se uvjerio jer inače ne bi mogao zaspati te noći. Nadlanicom je dodirnuo Murchisonovu ruku.

To je bilo dovoljno. Bila je hladna i ukočena. Tom navuče sivu krpu preko Murchisonovih nogu.

U kutu se nalazio sudoper s hladnom vodom. Tamo je namočio krpu i prionuo na posao. Nešto crvene boje vidjelo se na krpi koju je isprao, ali nije primjećivao veliko poboljšanje u boji poda, iako je tamna mrlja sad mogla biti od vode. Pa... ako madame Annette bude išta pitala, mogao bi reći da je razbio bocu vina. Pokupio je zadnje komadiće razbijene žarulje i boce, oprezno isprao krpu u sudoperu, izvadio komadiće stakla iz odvoda i stavio ih u džep kućnog ogrtača. Zatim je ponovo obrisao pod. Nakon toga se popeo, pa pod jačim svjetlom u kuhinji još jednom isprao krpu kako bi uklonio ili s nje barem pokušao potpuno ukloniti crvenkastu boju. Objesio je krpu na odvodnu cijev ispod sudopera.

Ali tu je i prokleti les. Tom uzdahne, pomislivši kako bi mogao zaključati podrum dok se sutra ne vrati pošto isprati Eduarda. No, ne bi li se to činilo neobičnim ako madame Annette bude željela ući? A imala je i svoj ključ, kao i onaj od vanjskih vrata, na kojem je brava bila drugačija. Zbog opreza je odozdo donio bocu *rosea* i dvije butelje *margauxa*, pa ih stavio na kuhinjski stol. Katkad je posluga u kući značila gnjavažu.

Dok se spremao leći, umorniji nego prethodne noći, razmišljao je o stavljanju Murchisonova tijela u bačvu. No, pretpostavljao je da bi u tom slučaju trebalo zvati bačvara da iznova namjesti vražje obruče. I Murchison bi trebao biti u nekoj tekućini da tijelo ne udara praznom bačvom. A kako da sasvim sam strpa teško tijelo u bačvu? Nemoguće.

Tad se sjeti Murchisonova kovčega i *Sata* na Orlyju. Dosad ih je netko već sigurno maknuo. Murchison je možda imao adresar ili neku staru omotnicu u kovčegu. Sutra će ga proglasiti nestalim. Ili prekosutra. Čovjek iz Galerije Tate ga očekuje sutra ujutro, Tom se pitao je li Murchison ikome rekao da će odsjesti kod Toma Ripleyja. Nadao se da nije.

Petak je bio sunčan i prohladan, ali ne toliko da bi se moglo reći da je doista svježe. Tom i Eduardo doručkovali su u dnevnom boravku pokraj francuskih prozora kroz koje je ulazilo sunce. Grof je bio u pidžami i kućnom ogrtaču. Rekao je da tu odjeću ne bi nosio da je u kući dama, ali se nada da Tomu ne smeta.

Grof se nešto poslije deset sati otišao odjenuti, a zatim sišao u prizemlje noseći svoje kovčege, spreman za vožnju prije ručka. – Bih li mogao posuditi zubnu pastu? – reče Eduardo. – Mislim da sam svoju zaboravio u hotelu u Milanu. Vrlo glupo od mene.

Tom je očekivao da će grof to pitati, pa mu je bilo zapravo drago da je konačno progovorio. Tom ode u kuhinju potražiti madame Annette. Budući da se grofov toaletni pribor nalazio u kovčegu u prizemlju – barem je tako pretpostavljao – smatrao je da je najbolje da mu pokaže pričuvni toalet s umivaonikom. Madame Annette mu je donijela zubnu pastu.

Stigla je pošta i Tom se ispriča kako bi je pogledao. Heloisina razglednica praktički bez sadržaja. I još jedno pismo Christophera Greenleafa. Otvorio ga je. Glasilo je:

15. listopada 19...

Poštovani gospodine Ripley,

Upravo sam doznao da mogu dubiti čarter-let za Pariz, pa ću stići ranije nego što sam mislio. Nadam se da ste kod kuće. Letim s prijateljem, Geraldom Haymanom, koji je mojih godina. Uvjeravam vas da ga neću povesti jer bi to mogla biti gnjavaža, iako je on dobar čovjek. U Pariz stižem u subotu, 19. listopada, pa ću vas pokušati nazvati. Noć sa subote na nedjelju ću, dakako, provesti u nekom pariškom hotelu, s obzirom da zrakoplov slijeće u 19 sati po francuskom vremenu.

Dotad vas srdačno pozdravljam,

Chris Greenleaf.

Subota je sutra. Dobro je što barem Chris neće doći sutra. “Dobri Bože”, pomisli Tom, “sad mi još samo treba da se pojavi Bernard.” Razmišljao je o tome da zamoli madame Annette da se ne javlja na telefon

iduća dva dana, no to bi se činilo neobičnim, a moglo bi je i razljutiti jer je barem jednom dnevno razgovarala s nekom od svojih prijateljica, najčešće s madame Yvonne, također domaćicom u istom selu.

– Loše vijesti? – upita Eduardo.

– O, ne, ni najmanje – odvrati Tom. Noćas je po mogućnosti morao iznijeti Murchisonovo tijelo iz podruma. Naravno, mogao je odgoditi Chrisov posjet obavijestivši ga da je vrlo zauzet sve do utorka. Već je vidio francuske policajce kako mu sutra ulaze u kuću tražeći Murchisona i kako ga za nekoliko sekundi nalaze na najlogičnijem mjestu – u podrumu.

Otišao je u kuhinju pozdraviti se s madame Annette. Laštila je veliku zdjelu za juhu i brojne zaimače. Sve je bilo ukrašeno inicijalima Heloisine obitelji P.F.P. – Idem na kratku vožnju. Gospodin grof odlazi Trebam li donijeti nešto za kuću?

– Ako nadete zbilja svjež peršin, *monsieur Tome*...

– Zapamtit ću. *Persil*. Vratit ću se do pet sati, mislim. Večerati ću sam. Nešto jednostavno.

– Trebate li pomoć s prtljagom? – Madame Annette je ustala. – Danas ne znam gdje mi je glava.

Tom je uvjeri da mu pomoć nije potrebna, no ona je svejedno izašla pozdraviti grofa koji joj se naklonio i na francuskom pohvalio njezino kuhanje.

Odvezli su se do Nemoursa, pogledali tržnicu i fontanu, a zatim krenuli na sjever, kroz Loing u Moret čije je jednosmjerne ulice Tom već prilično dobro poznao. U gradu su se, na objema stranama mosta, uzdizale veličanstvene kule od sivog kamena koje su u prošlosti služile kao gradska vrata. Grof je bio očaran.

– Nije *prašnjavo* kao u Italiji – primijetio je.

Tijekom ručka koji nikako da se završi, Tom se trudio ne izgledati nervozno. Često je gledao kroz prozor u tužne vrbe na obali rijeke želeći da u sebi može postići lagani ritam njihovih grana koje je povjetarac njihao tamo-amo. Grof je pričao vrlo dugačku priču o drugom braku svoje kćeri koja se udala za mladića iz bolonjske plemićke obitelji. Obitelj ga je neko vrijeme proglašavala razbaštinjenim jer se oženio razvedenom ženom. Tom je jedva pratio priču – bio je zaokupljen uklanjanjem Murchisonova leša. Da riskira i baci ga u neku rijeku? Bi li preko ograde mosta mogao prebaciti teško tijelo dodatno opterećeno kamenjem? I sve to izvesti da ga nitko ne vidi? Ako ga samo dovuče do obale i gurne u vodu, kako bi mogao biti siguran da će potonuti dovoljno duboko, čak i ako ga optereti? “Počelo je lagano kišiti, a to će olakšati kopanje”, pomisli Tom. Suma iza kuće bi doista mogla biti najbolje rješenje.

Eduardo je na stanici u Melunu morao samo desetak minuta čekati

vlak za Pariz. Pošto su se on i Tom srdačno oprostili, Tom se odvezao do najbližeg kioska i kupio hrpu poštanskih maraka kako bi bio siguran da omotnicu za Reevesovog čovjeka neće zaustaviti kakav sitničav poštanski službenik jer nedostaje dodatna poštarina od pet centima.

Kupio je peršin za madame Annette. *Persil* – na francuskom. *Petersilie* – na njemačkom. *Prezzemolo* – na talijanskom. Nakon toga je krenuo kući. Sunce je zalazilo. Pitao se hoće li baterijska svjetiljka ili bilo kakva druga svjetlost privući pozornost madame Annette ako ona pogleda kroz prozor kupaonice koji je gledao na stražnji vrt. Bi li došla u njegovu sobu (i ustanovila da ga nema) kako bi mu rekla da je vidjela svjetlo u šumi? U šumu nije dolazio nitko za koga bi Tom znao – ni izletnici, ni gljivari. Namjeravao je otići dublje među raslinje, pa madame Annette možda neće primijetiti svjetlost.

Čim je došao kući, poželio je odmah obući levisice i izvući priručna kolica iz šupe. Dogurao je kolica do kamenih stuba koje su se spuštale sa stražnje terase. Zatim se, budući da je bilo još dovoljno svjetla, gazeći travom vratio natrag do šupe. Ako madame Annette išta primijeti, reći će joj da razmišlja o pravljenju hrpe komposta u šumi.

U Annettinoj je kupaonici, s mutnim staklom na prozoru, gorjelo svjetlo, pa je pretpostavljao da se kupa, što je običavala raditi u to doba ako nije bilo previše posla u kuhinji. Iz šupe je uzeo vile s četiri zupca i ponio ih. Tražio je pogodno mjesto nadajući se da će započeti kopanje rupe, a to bi mu olakšalo stvari kad sutra bude završavao posao – vrlo rano ujutro. Našao ga je između nekoliko vitkih stabala. Nadao se da ondje nema previše velikog korijenja koje bi ometalo kopanje. U sumraku mu se činilo da je to najbolje mjesto unatoč tome što je bilo samo osamdesetak metara od ruba šume, gdje je počinjao njegov travnjak. Žustro je kopao, oslobađajući tako i dio nervoze koja ga je pritiskala cijeloga dana.

“Sad smeće”, pomisli, pa stane i glasno se nasmije hvatajući zraka. Da prikupi kore krumpira i jabuka, te ih zakopa zajedno s Murchisonom? I tome doda obilnu količinu praha za pospješivanje raspadanja? U kuhinji se nalazila cijela vreća.

Već je bilo prilično mračno.

Tom se vratio noseći vile i odnio ih je u šupu. Vidjevši da svjetlo u kupaonici madame Annette još uvijek gori – bilo je tek sedam – side u podrum. Sad se osjećao hrabrijim dodirnuti Murchisonovo tijelo – *stvar*, kako neki kažu – pa je posegnuo u unutarnji džep Murchisonova sakoa. Zanimale su ga zrakoplovna karta i putovnica. Našao je samo novčanik i dvije posjetnice koje su iz džepa ispale na pod. Oklijevao je, a zatim tutnuo novčanik zajedno s posjetnicama natrag u džep. U vanjskom džepu sakoa pronašao je kolut s ključem i ostavio ga tamo. Drugi džep, na kojem je Murchison ležao, bilo je teže doseći, budući da je tijelo bilo ukočeno poput

kamenog kipa i naizgled isto toliko teško. U lijevom džepu nije bilo ničega. Džepovi hlača sadržavali su samo francuski i engleski sitniš i Tom ga ostavi gdje ga je i našao. Oba je Murchisonova prstena ostavio isto tako netaknuta. Ako Murchisona nadu na njegovom imanju, odmah će se saznati čiji je leš – madame Annette ga je upoznala. Tom izađe iz podruma i ugasi svjetlo na vrhu stubišta.

Nakon toga se okupao i završio baš u trenu kad je zazvonio telefon. Bacio se na njega, očekujući Jeffov poziv. Možda ima dobre vijesti – no što bi mogle *biti* dobre vijesti?

– *Allo, Tome!* Ovdje Jacqueline. Kako si?

Bila je to jedna od susjeda, Jacqueline Berthelin, koja je s mužem Vincentom živjela u gradu udaljenom nekoliko kilometara. Pozvala je Toma na večeru u četvrtak. U gostima su joj bili Cleggovi, sredovječan engleski bračni par koji je Tom poznao, a živjeli su blizu Meluna.

– Znaš, draga, baš nemam sreće. Dolazi mi gost, jedan mladić iz Amerike.

– Dovedi i njega. Dobrodošao je.

Tom se pokušao izvući, ali nije sasvim uspio. Obećao je da će nazvati za nekoliko dana i obavijestiti je dolazi li ili ne jer ne zna koliko će se dugo njegov prijatelj Amerikanac zadržati.

U trenutku kad je krenuo iz sobe, telefon je opet zazvonio.

Bio je to Jeff. Rekao je da zove iz hotela *Strand Palace*. – Kakvo je stanje tamo? – upita on.

– O, dobro je, hvala – odvrati Tom s osmijehom i provuče prste kroz kosu, kao da mu je potpuno svejedno što se u podrumu njegove kuće nalazi leš, tijelo čovjeka kojeg je ubio da bi zaštitio Derwatt Ltd. – A kako je kod tebe?

– Gdje je Murchison? Je li još uvijek kod tebe?

– Otišao je u London jučer poslije podne. Ali... mislim da neće razgovarati sa... znaš, čovjekom iz Tatea. Siguran sam.

– Uvjerio si ga?

– Da – reče Tom.

Jeffov uzdah, glasan uzdah olakšanja, čuo se s druge strane Kanala. – Izvrsno, Tome. Ti si genij.

– Reci onima tamo kod sebe da se smire. Posebno Bernard.

– Pa... to je naš problem. Svakako, reći ću mu, sa zadovoljstvom. On je... deprimiran. Pokušavamo ga nagovoriti da nekamo ode – na Maltu, bilo kamo – do završetka izložbe. Uvijek je takav kad je izložba, a sada je samo gori zbog... znaš već.

– Što radi?

– Iskreno govoreći, duri se. Čak smo nazvali i Cynthiju, kojoj se još uvijek na neki način sviđa, mislim. Nismo joj rekli ništa o... o ovoj panici – brzo je dodao Jeff. – Samo smo je zamolili da provede malo vremena s Bernardom.

– Pretpostavljam da je rekla *ne*.

– Točno.

– Zna li Bernard da ste razgovarali s njom?

– Ed mu je rekao. Znam, Tome, to je možda bila pogreška.

Tom je bio nestrpljiv. – Primirite Bernarda na nekoliko dana!

– Dajemo mu sedative – blage. Stavio sam mu jedan u čaj danas popodne.

– Reći ćeš mu da je Murchison.... umiren?

Jeff se nasmije. – Da, Tome. Što će raditi u Londonu?

– Rekao je da tamo mora obaviti neke stvari, a zatim se vraća u SAD. Čuj, Jeffe, nemoj zvati nekoliko dana, ha? Nisam siguran hoću li uopće biti kod kuće.

Tom je smatrao da bi, ako se policija zainteresira za njih, mogao objasniti nekoliko telefonskih poziva koje su razmijenili on i Jeff. Reći će da je razmišljao o kupnji slike *Kada*, te je zbog toga kontaktirao Buckmaster.

Tom je te večeri otišao u šupu noseći alat, te donio uže i ceradno platno. Dok je madame Annette pospremala kuhinju, Tom je zamotao Murchisonovo tijelo i pričvrstio uže kako bi ga mogao lakše za što uhvatiti. “Leš je bio glomazan i nalikovao na trupac, a težio i više”, smatrao je Tom. Odvukao ga je do podrumskih stuba. Činjenica da je tijelo bilo pokriveno činila je da se osjeća mrvicu bolje, no iznova ga je razdražilo što je bilo tako blizu podrumskim vratima, stubama, ulaznim vratima. Što bi mogao reći da ga madame Annette vidi, da se pojavi netko od ljudi koji su vječno zvonili na vratima – Rom koji prodaje košare, Michel, gradski majstor za sitne popravke, koji pita ima li posla za njega, dječak koji prodaje katolički tisak – što bi im rekao o čudovišnoj stvari koju se sprema utovariti na kolica? Možda ga ne bi pitali, ali bi zato buljili i komentirali koristeći niječnu rečenicu, na tipičan francuski način:

“Nije baš lagano, zar ne?” I sjetili bi se što je radio.

Spavao je loše, začudo svjestan vlastitog hrkanja. Nije uspio sasvim zaspati, pa mu nije bilo teško ustati u pet.

Sišavši u prizemlje, pomaknuo je u stranu otirač ispred ulaznih vrata, a zatim sišao u podrum. Leš je lako vukao preko prve polovice stuba, ali je

potrošio puno snage i morao je stati. Uže mu je donekle zarezalo ruke, no bio je previše nestrpljiv da bi otišao u šupu po rukavice za vrt. Povukao je opet, i stigao do vrha stuba. Preko mramornog poda je išlo lakše. Kako bi si olakšao, dovezao je kolica do ulaznih vrata i nagnuo ih na bok. Bilo bi mu draže da je mogao iznijeti Murchisona kroz francuske prozore, no bez micanja saga bilo je nemoguće s tijelom proći kroz dnevnu sobu. Odvukao je dugačku gromadu niz četiri-pet vanjskih stuba. Pokušao je što više tijela smjestiti u kolica, tako da se pri podizanju jednog njihovog kraja, drugi sam izravna. Učinio je tako, međutim, kolica su se prevrnule i Murchison je ispao na drugu stranu, opet se našavši na zemlji što je bilo gotovo smiješno.

Pomisao na to da bi iznova morao vraćati leš u podrum bila je odvratna. Nezamisliva. Proveo je tridesetak sekundi pokušavajući povratiti snagu dok je buljio u prokleti leš na zemlji. Tad se bacio na njega kao da je živ, vrištav zmaj ili nešto natprirodno što je morao ubiti prije no što to ubije njega, pa ga podigao i ubacio u kolica.

Prednji kotač odmah potone u šljunak. Tom je znao da nema smisla ići preko travnjaka jer je zemlja već bila razmekšana jučerašnjim kišama. Potrčao je i otvorio velika dvorišna vrata svoga doma. Tlo je između ulaznih stuba i vrata bilo popločano kamenjem kojim su kolica dobro kretala, a zatim došle na tvrdo, pjeskovito tlo prilaznog puta. Put s Tomove desne strane – uska staza, više namijenjena pješacima ili zapregama, negoli automobilima – vodio je u šumu iza kuće. Širina je bila dovoljna za samo jedan automobil. Vozio je zaobilazeći malene rupe i lokve na stazi dok konačno nije ušao u šumu – sigurno ne u svoju – no činilo se kao da je njegova jer mu je toliko bilo drago kad se dohvatio zaklona koji je ona nudila.

Gurao je kolica neko vrijeme, pa zastao, tražeći mjesto gdje je započeo kopati. Ubrzo ga je našao. Od puta se u šumu dizao obronak, na što Tom nije računao, pa je morao leš spustiti na stazu i odvući ga gore. Nakon toga je, da ih netko ne bi vidio ako prođe putem, odvezao kolica u šumu. Sad je već bilo više svjetla Laganim je trkom otišao do šupe i uzeo vile, istovremeno ponijevši i zahrđalu lopatu, koju je netko ostavio kad su on i Heloise kupili kuću. Lopata je bila šuplja, no svejedno će pomoći. Vratio se i nastavio kopati. Udarao je u korijenje. Nakon petnaest minuta postalo mu je jasno da tog jutra ne može završiti grob. Za početak, madame Annette će u njegovu sobu donijeti kavu prije 8.30.

Sagnuo se jer je muškarac u ispranoj plavoj odjeći naišao putem, gurajući drvena kolica domaće izrade, pune ogrjevnog drva. Čovjek nije pogledao prema Tomu. Kretao se prema cesti koja je išla ispred Tomove kuće. Odakle se on stvorio? Možda je krao državna drva, pa mu je odgovaralo izbjeći Toma, baš kao što je i Tomu odgovaralo izbjeći njega.

Tom je kopao sve dok rupa nije bila duboka gotovo metar i dvadeset,

te isprepletana korijenjem koje je trebalo prerezati pilom. Zatim se uspravio i ogledao u potrazi za strminom ili bilo kakvom udubinom u koju bi mogao privremeno sakriti Murchisonovo tijelo. Jednu je pronašao pet metara dalje, pa je još jednom povukao leš za užu kojim je bio omotan. Prekrio je sivu ceradu granama i otpalim lišćem. "Tako barem neće zapeti za oko nekome na putu" mislio je.

Nakon toga odgurno je kolica – sad laka kao pero – na put i napokon ih vratio u šupu tako da ga madame Annette ne bi pitala ako bi ih vidjela vani.

Morao je ući na glavna vrata budući da su francuski prozori bili zaključani. Čelo mu je bilo prekriveno znojem.

Na katu se obrisao mokrim toplim ručnikom, obukao pidžamu i vratio se u krevet. Bilo je 7.40 sati. "Učinio sam previše za Derwatt Limited", pomisli. "Jesu li bili vrijedni truda? Začudo, Bernard je bio. Kad bismo barem mogli izvući Bernarda iz te krize."

Međutim, to nije bio ispravan način gledanja na problem. "Ne bi ubio nekoga samo da spasi Derwatt Limited, pa čak ni Bernarda", mislio je Tom. Ubio je Murchisona jer je ovaj shvatio, i to u podrumu, da je Tom odglumio Derwatta. Ubio ga je da bi spasio sebe. "Pa ipak", pokušao je pitati samog sebe, "je li u svakom slučaju namjeravao ubiti Murchisona kad su zajedno sišli u podrum? Nije li ga namjeravao ubiti?" Na to jednostavno nije mogao odgovoriti. A je li to, uopće, bilo jako važno?

Jedini u trojci kojeg Tom nije potpuno razumio, bio je Bernard, a ipak mu se baš on najviše sviđao. Edov i Jeffov motiv je bio vrlo jednostavan – zaraditi novac. Tom nije vjerovao da je Cynthija prekinula s Bernardom. Ne bi ga iznenadilo da je Bernard (koji je u jednom trenutku sigurno bio zaljubljen u Cynthiju) prekinuo tu vezu jer se sramio svojih krivotvorina. Bilo bi zanimljivo pokušati doznati što sam Bernard misli o tome. "Da, Bernard je bio tajnovit, a tajnovitost je ljude činila privlačnima", pomisli Tom, "baš kao što ih je poticala i na zaljublivanje." Unatoč ružnoj gromadi koja je ležala u šumi iza Tomove kuće zamotanoj u ceradu, osjećao je kako ga vlastite misli nose kao da je na oblaku. Bilo je čudno i izuzetno ugodno sanjariti o Bernardovim nagonima, strahovima, poniženjima i mogućim ljubavima. Bernard je, kao i pravi Derwatt, bio pomalo svetac.

Dvije su muhe, lude kao i inače, živcirale Toma. Jednu je izvukao iz kose. Zujale su oko noćnog ormarića. Bilo je kasno doba godine za muhe, a i bilo mu ih je sasvim dosta preko ljeta. Negdje je pročitao da je francusko selo poznato po brojnim vrstama muha koje nadilaze brojku različitih vrsta sireva. Jedna je muha drugoj skočila na leđa. Pred svima! Brzo je kresnuo šibicu i prinio je gadnim stvorovima. Krila su zacvrčala. *Bzzz-bzzz*. Noge su

stršile u zraku, posljednji put mlatarajući njime. Ah, *Liebestod*⁵ – sjedinjeni i u smrti!

“Ako se moglo dogoditi u Pompejima, zašto ne bi u Belle Ombreu”, pomisli Tom.

⁵ Izoldina ljubavna smrt, arija iz Wagnerove opere *Tristan i Izolda* (njem), op prev.

8

Tom je subotnje jutro provodio ljenčareći. Napisao je pismo Heloisi adresiravši ga na atenski American Express i slušao humoristični program na radiju u 14.30, što je inače često činio. Madame Annette ga je katkad subotom popodne nalazila na žutoj sofi previjenog od smijeha, a Heloise bi ga tu i tamo zamolila da joj što prevede, no mnogo toga nije bilo prevodivo, pogotovo ne igre riječima. Budući da je tog dana u podne primio poziv, u četiri je sata pošao na čaj k Antoineu i Agnes Grais koji su živjeli na drugom kraju Villepercea, no ne predaleko za šetnju. Antoine je bio arhitekt koji je radio u Parizu i radni je tjedan provodio tamo, u svom birou Agnes, tiha plavuša od kojih dvadeset osam godina, za to je vrijeme boravila u Villeperceu i brinula za njihovo dvoje malene djece. Kod Graisovih je bilo još četvero gostiju, svi Parižani.

– Što radiš u zadnje vrijeme, Tome? – upita Agnes iznoseći na stol ono što joj muž voli popiti nakon čaja – bocu jakog starog holandskog džina. Graisovi su ga preporučili piti bez miješanja s bilo čim.

– Pomalo slikam. Švrljam po vrtu čisteći ono što smeta, valjda. Francuzi su glagol “čistiti” upotrebljavali u smislu “plijeviti”.

– Nisi usamljen? Kad se Heloise vraća?

– Možda za mjesec dana.

Sat i pol proveden kod Graisovih na Toma je djelovao umirujuće. Supružnici nisu komentirali njegova dva gosta, Murchisona i grofa Bertolozzija. Možda ih nisu ni primijetili, niti čuli za njih od madame Annette, koja je u prodavaonicama hrane rado čavrljala o svemu. Nisu primijetili ni njegove ružičaste dlanove, oguljene gotovo do krvi od užeta kojim je vukao Murchisonov leš.

Skinuvši cipele, Tom je te večeri ležao na žutoj sofi i listao *Harrapov* rječnik, koji je bio toliko težak da ga je morao nasloniti na bedra ili ga držati na stolu. Očekivao je telefonski poziv, ali nije bio potpuno siguran tko će nazvati. I doista, u deset i petnaest zazvoni telefon. Bio je to Chris Greenleaf iz Pariza.

– Je li to... Tom Ripley?

– Da. Zdravo, Chris. Kako si?

– Dobro, hvala. Upravo sam stigao ovamo s prijateljem. Strašno mi je drago da si kod kuće. Nisam stigao dobiti tvoje pismo, ako si mi ga poslao. Pa... gledaj...

– Gdje si odsjeo?

– U hotelu *Louisiane*. Prijatelji iz Amerike su ga toplo preporučili! Ovo

mi je prva noć u Parizu. Nisam još ni kovčeg otvorio, no htio sam te nazvati.

– Kakvi su ti planovi? Kad bi htio doći?

– Oh, bilo kad. Želim malo biti pravi turist, dakako. Možda prvo u Louvre.

– Što misliš o utorku?

– Pa... u redu, ali mislio sam doći sutra jer je moj prijatelj cijeli dan zauzet. Ima rođaka koji tu živi, starijeg čovjeka, Amerikanca. Pa sam se nadao da....

Tom ga nekako nije mogao odbiti, ni smisliti dobar izgovor. – Sutra. U redu. Poslije podne? Ujutro imam nekog posla. – Tom mu je objasnio da će se na kolodvoru Lyon morati ukrcati na vlak za Moret-les-Sablons i rekao da ga ponovno nazove kad odabere vlak kako bi ga mogao pričekati na stanici.

Chris će očito prenoćiti s nedjelje na ponedjeljak. Tom shvati da mora dovršiti Murchisonov grob i pokopati ga sutra ujutro. Vjerojatno je zbog toga i dopustio Chrisu sutrašnji dolazak. Bio je to dodatni poticaj da završi posao.

Chris je zvučao naivno, no možda je imao nešto od Greenleafovih dobrih manira, pa neće pretjerati s duljinom posjeta. Tom se pri toj pomisli lecnuo jer je on sam, u svojoj ranoj mladosti, kada mu je bilo već dvadeset i pet, a ne samo dvadeset kao Chrisu, posve sigurno pretjerano dugo ostao kod Dickija u Mongibellu. Tom je stigao iz Amerike, točnije – Herbert Greenleaf, Dickijev otac, poslao ga je da Dickija dovede kući. Bio je to klasičan problem. Dickie se nije želio vratiti u Ameriku. Tom, i sada kad se sjeti svoje tadašnje naivnosti, protrne. Toliko je toga morao naučiti! I od tada – Tom Ripley je ostao u Europi. Nešto je naučio. Uostalom, imao je nešto novca – Dickijevog – i prilično se sviđao djevojkama, zapravo osjećao se pomalo progonjenim. Heloise Plisson bila je jedna od onih kojima se sviđao. Po Tomovoj procjeni, ona nije bila hladna, krutih nazora, pretjerano avangardna, ali nije bila ni dosadnjakovička. Ni Tom, ni ona nisu predložili brak. Bilo je to tamno poglavlje njegova života, vrlo kratko. Heloise je u njihovom iznajmljenom bungalovu u Cannesu rekla: – Budući da živimo zajedno, zašto se ne bismo vjenčali? *A propos*, nisam sigurna da će tata odobriti (pogledaj u rječnik koju je francusku riječ upotrijebila za *odobriti*) da još dugo živimo zajedno, međutim, ako se vjenčamo – *ça serait un fait accompli*.⁶ Tom je, unatoč tome što su sklopili građanski brak, bez publike, u matičnom uredu, na vjenčanju pozelenio od muke. Heloise je kasnije smijući se rekla: “Bio si zelen.” – “Istina. Ali barem je to obavio.” Nadao se da će ga Heloise pohvaliti iako je znao da je to apsurdno

⁶ To je gotova stvar, (franc.) op. prev.

očekivanje. Mladoženja je taj od kojeg se očekuju rečenice poput: “Draga, bila si prekrasna!” ili “Obrazi su ti sjali od ljepote i radosti!” ili neku sličnu bljezgariju. Eto, Tomovi su obrazi bili svijetlozeleni. No, barem se, hodajući prema matičaru kroz prolaz između nekoliko stolica u nekom matičnom uredu na jugu Francuske, nije onesvijestio. “Brakovi bi se trebali sklapati u tajnosti”, mislio je Tom, “biti privatni kao i prva bračna noć”, što baš i nije nešto značilo. “Na vjenčanjima svi ionako misle na prvu bračnu noć, zašto je onda sama ceremonija tako napadno javna? U tome ima nečeg vulgarnog. Zašto ljudi ne bi iznenadili svoje prijatelje rekavši im: ‘Pa mi smo vjenčani već tri mjeseca!’” Nije bilo teško shvatiti razloge za javna vjenčanja u prošlosti – mladenka je sada tvoja briga i nemoj misliti da ćeš se izvući iz toga, stari, a pokušaš li pobjeći, pedeset će te njezinih rođaka skuhati u ulju – ali zašto danas?

Otišao je u krevet.

U nedjelju ujutro, opet oko pet, Tom navuče levisice i tiho side u prizemlje.

Ovaj put je naletio na madame Annette koja je otvorila kuhinjska vrata što su vodila u hodnik baš u trenutku kad je Tom otvorao ulazna vrata. Na obrazu je imala bijelu platnenu vrećicu zasigurno ispunjenu krupnom toplom solju, a na licu bolan izraz.

– Madame Annette – vaš zub – reče Tom suosjećajno.

– Cijelu noć nisam oka sklopila – odvrati ona. – Kano ste ustali, gospodine Tome.

– Prokleti zubar – reče Tom na engleskom, pa nastavi na francuskom: – *Živac koji ispada!* Kakva ideja! Nema pojma što radi. Slušajte, madame Annette, gore imam neke žute tablete, upravo sam ih se sjetio. Iz Pariza su, baš za zubobolju. Pričekajte trenutak. – Odjurio je uza stube.

Popila je jednu tabletu, žmirkajući pri gutanju. Oči su joj bile svijetloplave, a tanki su se kapci, spuštene pri vanjskim krajevima, doimali nordijski. Bila je Bretonka po očevoj lozi.

– Ako želite, danas ću vas odvesti u Fontainebleau – reče Tom. On i Heloise su tamo imali zubara za kojeg je smatrao da će primiti madame Annette u nedjelju.

– Zašto ste ustali tako rano? – Činilo se da je Annettina radoznalost bila jača od bolova.

– Malo ću raditi u vrtu, pa se vratiti u krevet na sat vremena. I ja sam loše spavao.

Tom je ljubazno, ali odlučno otprati do sobe i ostavi joj bočicu tableta. Reče joj da je tijekom dvadeset četiri sata dobro uzeti četiri. – Nemojte se zamarat doručkom i ručkom za mene, draga madame. Danas se odmarajte.

Tom nakon toga izađe i prihvati se posla. Radio je razumnim ritmom, točnije onim koji je smatrao razumnim. Jama je trebala biti metar i pol duboka, pa u vezi s tim nije bilo pogađanja. Iz šupe je donio prilično zahrđalu, ali još uvijek upotrebljivu pilu i njome navalio na isprepletenu korijenje, ne obazirući se na mokru zemlju koja je zapinjala za zupce. Napredovao je. Iako sunce još nije izašlo, bilo je prilično svijetlo kad je završio s kopanjem. Izvukao se iz jame zablativši cijelu prednju stranu pulovera, koji je, nažalost, bio od kašmira i boje svijetlog pijeska. Pogledao je uokolo, a na malom putu što je vodio kroz šumu nije vidio nikoga. “Baš dobro”, pomisli, “što Francuzi vežu svoje pse jer je neki pas mogao nanjušiti granje kojim je bilo pokriveno Murchisonovo tijelo i objaviti svoje otkriće lavežom koji bi se čuo kilometrima. Tom se još jedanput prihvati užeta omotanog oko cerade. Leš se skotrljao u jamu proizvevši tup zvuk u kojem je Tom uživao. Zakapanje mu je također pružilo zadovoljstvo. Preostalo mu je zemlje, pa ju je, utabavši grob, razbacao uokolo u svim smjerovima. Zatim je, zadovoljan završenim poslom, polako odšetao preko travnjaka do svojih ulaznih vrata.

Opravši pulover u prašku za osjetljivo rublje iz Heloisine kupaonice, blaženo je usnuo. Probudio se nakon deset sati.

U kuhinji je skuhao kavu, a nakon toga otišao do kioska uzeti *Observer* i *Sunday Times*. Običavao je negdje otići na kavu dok je pregledavao novine – bile su mu pravo blago – ali danas je pri čitanju prikaza i članaka o Derwattu želio biti sam. Umalo je zaboravio kupiti dnevne novine za madame Annette, lokalno izdanje *Le Parisiena*, čiji su naslovi uvijek bili otisnuti crvenom bojom. Danas je bilo nešto o zadržanoj dvanaestogodišnjakinji. Plakati izvan trgovine koji su oglašavali različite novine bili su jednako bizarni, ali na drugačiji način:

JEANNE I PIERRE PONOVRNO LJUBE!

Tko su oni?

MARIE BIJESNA NA CLAUDEA!

Francuzi nikad nisu ljuti, uvijek *su furieux*⁷

ONASSIS STRAHUJE DA ĆE MU OTETI JACKY!

Zar Francuzi nisu mogli spavati zbog toga?

BEBA ZA NICOLE!

Za koju Nicole, Isuse mili? Tom nije čuo za većinu tih ljudi – filmskih zvijezda, pop-pjevača – no, očito da su oni prodavali novine. Aktivnosti britanske kraljevske obitelji bile su nevjerojatne – Elizabeth i Philip nalazili su se na pragu razvoda barem triput godišnje, dok su se Margaret i Tony međusobno pljuvali.

⁷ Bijesni (franc.), op. prev.

Stavio je Annettine novine na kuhinjski stol, pa otišao u svoju sobu. I *Observer* i *Sunday Times* su na stranicama posvećenim kulturi i umjetnosti objavili njegove fotografije na kojima glumi Philipa Derwatta. Na jednoj su mu usta, dok je odgovarao na pitanje, bila otvorena, a usne dodirivale odvratnu bradu. Brzo je pregledao članke, zapravo ne želeći čitati svaku riječ.

Observer je pisao: "...Prekinuvši dugotrajno odsustvo iznenadnim pojavljivanjem u Galeriji Buckmaster u srijedu poslije podne, Philip Derwatt, koji voli da mu se ljudi obraćaju s Derwatt, nije želio otkriti svoje prebivalište u Meksiku, no rado je govorio o svome radu i djelima svojih suvremenika. O Picassu je rekao: Picasso ima faze. Ja nemam." Na fotografiji u *Sunday limesu* stajao je iza Jeffovog radnog stola gestikulirajući. Lijeva mu je šaka bila uzdignuta – kretnja koje se nije sjećao, ali ju je fotoaparata zabilježio "...noseći odjeću koja je očito godinama stajala u ormaru.... pred tucetom je izvjestitelja ostao pri svojim stavovima, što je zasigurno bilo teško nakon godina samotnog života, pretpostavljamo." Jesu li mu tim "pretpostavljamo" željeli spustiti? Mislim da ne – pomislio je. Ostatak komentara je bio pozitivan. "Derwattova nova platna zadržavaju njegove visoke domete – osebujna su, bizarna, možda pomalo izopačena? Nijedna od Derwattovih slika nije naslikana na brzinu niti je nedorečena. Unatoč tome što mu tehnika odiše brzinom, svježinom i lakoćom, njegova su platna djela ljubavi. Neka vas ne zavara lakoća ili njezin privid. Derwatt kaže da sliku nikad nije naslikao za manje od dva tjedna..."

"Zar sam to rekao?" – "...i da radi svaki dan, često i više od sedam sati dnevno... Muškarci, djevojčice, stolci, stolovi, čudni predmeti u plamenu još uvijek prevladavaju... Izložba će opet biti rasprodana." Derwattov nestanak nakon intervjuja nije spomenut.

"Šteta", pomisli Tom, "što neke od ovih pohvala neće moći biti urezane na grob Bernarda Tuftsa, ma gdje da se jednog dana nade." Sjetio se stiha *Ovdje leži onaj čije je ime napisano na vodi* koji mu je u tri prigode orosio oči na Engleskom protestantskom groblju u Rimu, a katkad bi zaplakao i od same pomisli na njega. Možda će Bernard, ustrajan radnik, umjetnik, sam sebi spjevati epitaf prije smrti. Ili će pak ostati anonimno slavan zbog jednog *Derwatta*, jedne veličanstvene slike koju tek treba naslikati?

"Hoće li Bernard ikad više naslikati ijednu Derwattovu krivotvorinu? Dobri Bože, doista ne znam", pomisli Tom. "Je li Bernard slikao i svoja platna koja bi mogao potpisati vlastitim imenom?"

Madame Annette osjećala se bolje već u tijeku prije podneva, pa zbog djelovanja tableta protiv bolova, kao što je Tom i predvidio, nije željela poći boljem zubaru u Fontainebleau.

– Madame, čini se da sam u posljednje vrijeme zatrpan gostima. Šteta što madame Heloise nije ovdje. Večeras imamo jednog mladića na večeri, zove se monsieur Christophe, Amerikanac je. Ja ću u selu kupiti sve što je potrebno... *Non-non*, vi se odmarajte.

Smjesta je otišao u kupovinu, pa se vratio kući prije dva sata. Madame Annette ga obavijesti da je zvao neki Amerikanac, ali se nisu razumjeli, pa će taj čovjek telefonirati poslije.

I Christoph je nazvao te su se dogovorili su se da će ga Tom pokupiti u Moretu u 18 i 30.

Tom obuče stare flannelske hlače, dolčevitu i pustinijske čizme, pa se odveze u svome alfa romeu. Za večeru bit će poslužen *viande hachee* – francuski hamburger, toliko crven i ukusan, da bi ga čovjek mogao jesti sirovog. Tom je viđao kako se Amerikanci prežderavaju hamburgerima s lukom i kečapom u pariškim zalogajnicama nakon tek jednodnevnog izbivanja iz Amerike.

Kao što je i očekivao, Chrisa je prepoznao na prvi pogled unatoč tome što mu je nekoliko ljudi zaklanjalo vidik, Christopherova plava kosa jasno se isticala iznad njihovih glava. Oči i obrve bile su blago namrštene – poput Dickijevih. Tom podigne ruku na pozdrav, no Christopher je oklijevao dok im se pogledi nisu sreli, a Tom se nasmiješio. “Dečko se smije kao Dickie, ali usne im se razlikuju”, pomisli Tom. Za razliku od Dickijevih, Christopherove su usne punije – sigurno ih je naslijedio od majke.

Rukovali su se.

– Ovo doista izgleda poput sela.

– Sviđa li ti se Pariz?

– O, sviđa mi se. Veći je nego što sam mislio.

Christopher je, kriveći vrat prema najneuglednijim kafićima, običnom drveću i privatnim kućama uz cestu, sve upijao. Rekao je Tomu da Gerald, njegov prijatelj, možda ode u Strasbourg na dva-tri dana. – Ovo je prvo francusko selo koje vidim u životu. Pravo je, zar ne? – upita kao da postoji mogućnost da su to kulise.

Tom je Chrisovo oduševljenje smatrao zabavnim, ali ga je na neki čudan način i razdraživalo. Sjećao se vlastite lude radosti – iako je on nije imao s kim podijeliti – kad je iz jurećeg vlaka prvi put ugledao Kosi toranj u Pisi ili pak zavojita svjetla na obali ispred Cannesa.

Belle Ombre se u mraku nije mogao potpuno vidjeti, no madame Annette je upalila svjetlo iznad ulaznih vrata, a veličinu kuće dalo je naslutiti svjetlo što je gorjelo na prednjem lijevom uglu, gdje se nalazila kuhinja, Tom se u sebi smješkao Chrisovim ushićenim komentarima, ali mu ih je svejedno bilo drago čuti. Katkad je, kao da su oni pješćani dvorac

koji bi se mogao uništiti jednim udarcem noge, imao potrebu razbiti u komadiće Belle Ombre i obitelj Plisson. To se događalo onda kad bi bio rasrđen nekim događajem u kojem su se očitovale francuska krvoločnost, zadrtnost, pohlepa ili pak laž koja i nije bila laž, već namjerno zataškavanje činjenica. Međutim kada bi drugi ljudi hvalili Belle Ombre, svidao bi se i Tomu. Dovezao se u garažu i ponio jedan od dva Chrisova kovčega Chris je izjavio da je uzeo sve što mu treba.

Madame Annette otvori ulazna vrata.

– Moja kućanica, vjerna dvorkinja, bez koje ne bih mogao živjeti – reče Tom. – Madame Annette, monsieur Christophe.

– Drago mi je. *Bonsoir* – reče Chris.

– *Bonsoir, m'sieur*. Gospodinova soba je spremna.

Tom povede Chrisa na kat.

– Ovo je veličanstveno – reče Chris. – Izgleda poput muzeja!

Bilo je tu dosta svilene tkanine i slikarske pozlate.

– Moja je žena... radila na unutarnjem uređenju. Ona trenutno nije ovdje.

– Vidio sam vašu zajedničku fotografiju. Stric Herbert mi ju je neki dan pokazao u New Yorku. Plavuša je Zove se Heloise.

Rekavši da će biti u prizemlju, Tom ostavi Christophera da se opere.

Misli su mu se opet vratile na Murchisona – neće ga biti na popisu putnika njegova leta. Policija će provjeravati pariške hotele i otkriti da Murchison nije odsjeo ni u jednom od njih. Provjera ulaska u zemlju pokazat će da je bio u hotelu *Mandeville* 14. i 15. listopada, te rekao da će se vratiti 17. listopada. Tomovo ime i adresa bili su na popisu gostiju hotela *Mandeville* za 15. listopad. No, on svakako neće biti jedina osoba s prebivalištem u Francuskoj koja je u tom hotelu odsjela te noći. Hoće li policajci doći kako bi ga ispitali? Ili neće?

Christopher je sišao. Počešljao je svoju valovitu smeđu kosu i još uvijek nosio samterice i vojničke čizme.

– Nadam se da nitko više ne dolazi na večeru. Ako očekujete još koga, presvući ću se.

– Sami smo. Na selu ste, pa nosite što god želite.

Christopher je pogledao Tomove slike, posvetivši više pozornosti ružičastom Pascinovom aktu – crtežu – negoli slikama. – Živite li ovdje cijele godine? Zasigurno vam je lijepo.

Prihvatio je *scotch*. Tom je još jednom morao objašnjavati kako provodi svoje vrijeme, pa je spomenuo vrtlarenje i neobvezujuće učenje jezika, iako je učenje zapravo bilo puno ozbiljnije i češće no što je Tom želio

priznati. “Dakako, volim svoje slobodno vrijeme kao što ga samo Amerikanac može voljeti”, pomisli on, “kad ga se jednom dočepa, a to je rijetkima uspijevalo.” O tome nije želio razgovarati s drugim ljudima. Kad je upoznao Dickija Greenleafa, čeznuo je za slobodnim vremenom i nešto luksuza. Sad, kad ih je imao, njihova ljepota nije izgubila draž.

Christopher je za stolom počeo govoriti o Dickiju. Rekao je da ima njegove fotografije koje je netko snimio u Mongibellu i da je Tom na jednoj od njih. S nešto je teškoća spomenuo Dickijevu smrt – njegovo samoubojstvo, kako su svi vjerovali. “U Chrisu postoji nešto bolje od lijepog ponašanja”, zaključio Tom, “a to je – osjećajnost.”

Bio je očaran svjetlošću svijeća na šarenicama njegovih plavih očiju jer su Dickijeve oči često tako izgledale kasno noću u Mongibellu ili pod svijećama nekog restorana u Napulju.

Stojeći uspravno i gledajući u francuske prozore i strop boje pijeska, Christopher reče: – Sjajno je živjeti u ovakvoj kući. Imate i glazbu, ne samo slike!

Tom se s bolom prisjeti sebe kao dvadesetogodišnjaka. Bio je siguran da Chrisova obitelj nije siromašna, ali njihova kuća vjerojatno nije bila poput ove. Dok su pili kavu, Tom pusti glazbu iz *Sna ljetne noći*.

Zazvonio je telefon. Bilo je oko deset sati.

Francuski telefonist ga upita je li njegov broj taj-i-taj, pa mu reče da ima poziv iz Londona.

– Zdravo. Ovdje Bernard Tufts – začuje se napeti glas, a onda uslijedi pucketanje.

– Halo? Da. Tom ovdje. Čuješ li me?

– Možeš li govoriti glasnije? Zovem da ti kažem... Bernardov se glas izgubi kao da se utapa u dubokome moru.

Tom pogleda u Chrisa koji je promatrao omot neke ploče. – Je li ovako *bolje*? – vikne iz sveg glasa u slušalicu, a telefon, prkoseći mu, ispusti nešto poput prdeca, potom prasak koji je podsjećao na planinu što se cijepa pod udarcem groma. U Tomovom lijevom uhu zvonilo je od silne buke, pa prebaci slušalicu na desno. Čuo je kako se Bernard trudi govoriti polako i glasno. Uzalud! Riječi su bile nerazumljive. Čuo je samo “Murchison”. – *U Londonu je!* – viknuo je Tom, sretan što može reći nešto konkretno. Slijedilo je nešto za hotel *Mandeville*. Pitao se je li čovjek iz galerije Tate pokušao pronaći Murchisona u hotelu, a zatim razgovarao s ljudima iz Buckmastera.

– Bernarde, *nema smisla!* – očajno vikne Tom. – Bi li mi mogao pisati? Nije znao je li Bernard prekinuo vezu ili nije, ali uslijedile su tišina i zujanje, pa je pretpostavio da je Bernard odustao i stoga spusti slušalicu. – Kad pomislim da čovjek plaća stotinu dvadeset dolara samo da *dobije*

telefon u ovoj državi – reče Tom. – Ispričavam se što sam vikao.

– O, stalno se govori da je francuska telefonija loša – odvrati Chris. – Je li bilo nešto važno? Heloise?

– Ne, ne.

Chris ustane. – Želio bih vam pokazati svoje vodiče. Smijem li? Odjurio je na kat.

– Pitanje je vremena – pomisli Tom – kad će doći francuska ili engleska policija – možda čak i američka – pa me ispitivati o Murchisonu. Nadao se da Chris neće biti u Belle Ombreu kad se to dogodi.

Chris siđe noseći tri knjige. Za Francusku je imao *Guide lileu*, zatim knjigu o francuskim dvorcima, te veliku knjigu o Rajnskoj oblasti, kamo je namjeravao otići s Geraldom Haymanom kad se ovaj vrati iz Strasbourga.

Christopher je zadovoljno pijuckao svoj konjak, uživajući u produženom trajanju njegova okusa. – Ozbiljno sumnjam u vrijednost demokracije. Užasno je kad to kaže jedan Amerikanac, zar ne? Demokracija ovisi o određenom minimalnom stupnju svima dostupnog obrazovanja. Amerika ga pokušava pružiti svim građanima, ali mi ga zapravo nemamo. Nije čak točno ni da ga svatko želi imati...

Tom je slušao napola uha, ali činilo se da njegovi povremeni komentari zadovoljavaju Chrisovu potrebu za pozornošću. Barem te večeri.

Opet je zazvonio telefon. Tom pogleda na mali srebrni sat na stoliću pokraj telefona koji je pokazivao pet minuta prije jedanaest.

Javio se muški glas rekavši na francuskom da je policajac. Ispričao se što zove tako kasno i pitao za gospodina Ripleyja. – Dobra večer, m sieur. Poznajete li možda Amerikanca Thomasa Murchisona?

– Da – odgovori Tom.

– Je li vas možda nedavno posjetio? U srijedu ili četvrtak?

– Da, jest.

– Ah, *bon!* Je li sad s vama?

– Ne, vratio se u London u četvrtak.

– Ne, nije. Našli smo njegov kovčeg na Orlyju. Nije bio na letu u 16 sati za koji je rezervirao.

– O?

– Vi ste prijatelj gospodina Murchisona, gospodine Ripley?

– Ne, nisam mu prijatelj. Poznajem ga tek kratko.

– Kako je došao od vaše kuće do Orlyja?

– Ja sam ga odvezao u zračnu luku – u četvrtak popodne oko 15 i 30.

– Znaete li za kakve prijatelje koje bi gospodin mogao imati u Parizu i kod njih odsjesti? Naime, nema ga ni u jednom pariškom hotelu.

Tom zastane, razmišljajući. – Ne. Nije spominjao nikoga.

Te su riječi očito prilično razočarale policajca. – Hoćete li biti kod kuće idućih nekoliko dana, gospodine Ripley? Možda ćemo trebati razgovarati s vama...

Christopher je i ovaj put pokazao radoznalost. – O čemu se radi?

Tom se nasmiješi. – Oh... netko se raspitivao gdje je jedan prijatelj. Ne znam.

“Tko je radio frku zbog Murchisona”, pitao se. “Čovjek iz galerije Tate? Francuska policija s Orlyja – jesu li oni započeli potragu? Ili možda Murchisonova supruga u Americi?”

– Kakva je Heloise? – upita Christopher.

9

Kad je Tom idućeg jutra sišao u prizemlje, madame Annette ga obavijesti da je monsieur Christophe izašao u šetnju. “Ne u šumu iza kuće”, nadao se. Bilo je vjerojatnije da je Chris razgledavao selo. Tom uzme londonske nedjeljne novine, koje je jučer jedva pogledao, pa pregleda vijesti u potrazi za člankom, makar i najmanjim, koji bi govorio o Murchisonu ili njegovom nestanku na Orlyju. Nije bilo ničega.

Chris se vratio, rumenih obraza i nasmijan, donijevši jednu vrstu slatkiša od tučenih bjelanjaka pripremljenih na francuski način, koje je kupio u lokalnoj *droguerie*.

– Mali poklon za moju sestru – reče on. – Ne zauzima puno mjesta u kovčegu. Reći ću joj da sam ga kupio u vašem selu.

Tom ga upita bi li želio poći na vožnju i ručak u drugi gradić. – Ponesi *Guide Bleu*. Vozit ćemo se uz Seineu. Tom je još želio pričekati poštu.

Došlo je samo jedno pismo, adresirano dugačkim kockastim rukopisom i crnom tintom. Odmah je znao da je Bernardovo iako nije poznavao njegov rukopis. Otvori ga, pa pogledavši potpis na dnu stranice, ustvrdi da je bio u pravu.

127 Copperfield St.

S.E.I.

Dragi Tome,

Oprosti što se javljam tako iznenada. Vrlo rado bih te vidio. Smijem li doći? Ne trebaš se brinuti za moj smještaj. Koristio bi mi razgovor s tobom, naravno, pod uvjetom da me želiš primiti.

Tvoj Bernard T.

P.S. Možda ću te pokušati nazvati prije no što primiš ovo pismo.

Mora Bernardu odmah poslati brzopjav. Što da mu kaže? “Ako ga odbijem, Bernard će još dublje potonuti u depresiju”, pomisli Tom. Ali nije ga želio vidjeti – pogotovo ne sada. Mogao bi mu telegrafirati iz pošte u gradiću već ovoga jutra, dajući lažno prezime i adresu, budući da se na dnu

francuskih obrazaca za brzopjav morala napisati pošiljateljeva adresa. Chrisa se mora riješiti što prije, a to mu se nije sviđalo. – Hoćemo li krenuti?

Chris ustane sa sofe na kojoj je pisao razglednicu.

– Može.

Tom otvori ulazna vrata i nađe se licem u lice s dvama francuskim policajcima koji su se upravo spremali pokucati. Tom se zapravo odmaknuo kako bi izbjegao podignutu ruku u bijeloj rukavici.

– *Bonjour. Monsieur Ripley?*

– Da. Udite, molim vas. “Sigurno su iz Meluna”, pomisli Tom – jer su dva policajca iz Villepercea znala kako on izgleda, a i on njih. Ovu dvojicu nije pak nikad vidio.

Ušli su, ali nisu sjeli. Skinuli su kape, stavili ih ispod ruku, a mlađi iz džepa izvukao blok i olovku.

– Sinoć sam vam telefonirao u vezi s gospodinom Murchisonom – reče stariji, očito *commissaire*.⁸ – Razgovarali smo s kolegama u Londonu, pa nakon nekoliko telefonskih poziva utvrdili da ste vi i gospodin Murchison sletjeli na Orly istim avionom u srijedu, te odsjeli u istom londonskom hotelu – *Mandevael*. Prema tome... *Commissaire* se zadovoljno nasmiješio. – Kažete da ste dovezli gospodina Murchisona na Orly u četvrtak, u 15 i 30?

– Da.

– I otpratili ga do terminala?

– Ne, jer nisam mogao parkirati automobil na pločniku, znate, pa sam ga ostavio na ulazu.

– Jeste li vidjeli da prolazi kroz vrata koja vode u terminal?

Tom je razmišljao. – Nisam se okretao, ni gledao u retrovizor dok sam odlazio.

– Naime, gospodin je ostavio kovčeg na nogostupu i jednostavno nestao. Je li se trebao s nekim sastati na Orlyju?

– Nije rekao ništa takvo.

Christopher Greenleaf stajao je nedaleko od njih, slušajući cijeli razgovor, no Tom je bio siguran da nije puno razumio.

– Je li spomenuo kakve prijatelje u Londonu koje je namjeravao posjetiti?

– Ne. Ne, koliko se sjećam.

– Jutros smo ponovo zvali *Mandevael*, kamo je gospodin trebao otići,

⁸ Policijski komesar (franc.), op prev.

da ih pitamo imaju li kakvih novosti. Rekli su da nemaju, ali je gospodin.... Okrenuo se prema kolegi.

– Gospodin Riemer – reče mlađi policajac.

– Gospodin Riemer je nazvao hotel jer je imao dogovoren sastanak s gospodinom Murchisonom u petak. Od londonske smo policije doznali da je gospodin Murchison želio potvrditi izvornost jedne od svojih slika. One Derwattove. Znate li išta o tome?

– O, da – reče Tom. – Gospodin je sliku imao uza se. Želio je vidjeti moje Derwatte. – Tom pokaže slike na zidovima. – Zato je došao sa mnom iz Londona.

– Ah, razumijem. Koliko dugo poznajete gospodina?

– Od prošlog utorka. Vidio sam ga u galeriji u kojoj je trenutno Derwattova izložba, a zatim sreo u svome hotelu kasnije te večeri, pa smo počeli razgovarati. Tom se okrene i obrati Chrisu: – Oprosti, Chris, ovo je važno.

– Samo ti nastavi, meni ne smeta – odvrati Chris.

– Gdje je slika gospodina Murchisona?

– Ponio ju je – odgovori Tom.

– Bila je u njegovom kovčegu? Nema je tamo. – *Commissaire* pogleda svog kolegu dok su im lica odavala blago iznenađenje.

“Ukradena je na Orlyju, i hvala Bogu na tome”, pomisli Tom i saopći: – Bila je zamotana u smeđi papir. Gospodin Murchison ju je nosio. Nadam se da nije ukradena.

– Ha, pa... očito da jest. Kako se zove? Koje su joj dimenzije? Biste li je mogli opisati?

Na sva je pitanja iskreno odgovorio.

– Nama je to složen problem, možda je to slučaj za londonsku policiju, no mi im moramo reći što znamo. U pitanju je slika – *L’Horloge*⁹ – u čiju je autentičnost gospodin Murchison sumnjao?

– Da, isprva jest sumnjao. On je bolji stručnjak od mene – reče Tom. – Zainteresirale su me njegove riječi jer i ja posjedujem dva Derwatta, pa sam ga pozvao da dođe i pogleda ih.

– I... – *commissaire* se zbunjeno namršti – ...što je rekao za vaše? – Pitanje je možda bilo potaknuto čistom znatiželjom.

– On je siguran da su moje slike izvorne, a i ja sam – odvrati Tom. – Mislim da je počeo razmišljati o tome da je i njegova slika autentična. Rekao je da će možda otkazati dogovor s gospodinom Riemerom.

⁹ Sat, ura. (franc.), op. prev.

– Aha. – *Commissaire* pogleda prema telefonu. Možda je razmišljao o pozivu u Melun, no nije zamolio Toma da mu dopusti telefonirati.

– Biste li popili čašu vina? – upita Tom, ponudivši policajce.

Odbili su vino, no željeli su pogledati slike. Tom ih je rado pokazao. Policajci su hodali kućom mrmljajući komentare koji su se, ako je bilo suditi po njihovim očaranim licima i pokretima dok su razgledavali slike i crteže, činili prilično stručnima. Možda su u slobodno vrijeme posjećivali galerije.

– Derwatt je slavan slikar u Engleskoj – reče mladi policajac.

– Da – odvrati Tom.

Razgovor je završio. Policajci su zahvalili Tomu i otišli.

Tomu je bilo drago da je madame Annette otišla u jutarnju kupnju.

Christopher se lagano nasmijao dok je Tom zatvarao vrata. – O čemu se radi? Razumio sam samo riječi Orly i Murchison.

– Izgleda da se Thomas Murchison, Amerikanac koji me posjetio prošloga tjedna, nije vratio s Orlyja u London letom koji je rezervirao. Čini se da je nestao. Našli su njegov kovčeg na nogostupu ispred ulaza u terminal na Orlyju. Tamo sam u četvrtak ostavio Murchisona.

– Nestao? Bože! To je bilo prije četiri dana.

– Do sinoć nisam znao ništa o tome. Onaj telefonski razgovor u jedanaest bio je s policijom.

– Bože. Baš čudno. – Chris postavi nekoliko pitanja na koja je Tom odgovorio isto kao i policajcima. – Izgleda da se onesvijestio ili izgubio pamćenje – kad je tako ostavio prtljagu. Je li bio trijezan?

Tom se nasmije. – Potpuno. Ne razumijem što se dogodilo.

Vozali su se polako obalom Seine u alfa romeu. Tom je kraj Samoisa pokazao Chrisu most kojim je general Patton sa svojom armijom prešao Seinu 1944. na putu za Pariz. Chris je izašao i pročitao natpis na malom sivom stupu, pa se vratio suznih očiju kao nekad Tom s Keatsova groba. Hućali su u Fontainebleauu jer se Tomu nije sviđao glavni restoran u Bas Samoisu – *Chez Bertrand* ili tako nekako – gdje njega i Heloisu još nikad nisu pristojno poslužili, a obitelj koja ga je vodila običavala je početi brisati podove prije no što bi gosti završili s jelom, nemilosrdno vukući stolice metalnih nogu po pločicama, ne obazirući se uopće na uši svojih gostiju. Tom nije zaboravio kupnju za madame Annette – *champignons a la grecque*, *celeri remoulade* i neke kobasice čijeg se imena nije mogao sjetiti jer ih nije volio jesti – stvari koje se nisu mogle nabaviti u Villeperceu. Sve to je, zajedno s baterijama za radioaparatus, kupio u Fontainebleauu.

Chris je na putu kući prasnuo u smijeh rekavši: – Jutros sam u šumi naišao na nešto nalik svježem grobu. Doista svjež. Pomislio sam da je to

smiješno s obzirom na jutrošnji policijski posjet. Traže nestalog čovjeka koji je bio u vašoj kući... a da su vidjeli onaj humak u obliku *groba* u šumi... – Grohotom se nasmijao.

Da, baš je smiješno, proketo smiješno. Tom se smijao ludoj opasnosti cijele situacije. No nije rekao ništa.

10

Idući je dan osvanuo oblačan, a oko devet je počelo kišiti. Madame Annette izašla je kako bi pričvrstila kapak koji je negdje lupao. Slušala je radio na kojem su najavljivali strašnu *orage* na koju je upozorila Toma.

Vjetar je Toma činio nervoznim. Chris i on nisu tog jutra mogli poći ni u kakvo turističko razgledavanje. Oluja se do podneva pogoršala, a vjetar je savijao vrhove visokih jablana poput bičeva ili vrhova mačeva. Povremeno bi otpuhao manje, osušene grane s drveta u blizini kuće, koje bi zaštroptale krovom i skotrljale se na zemlju.

– Nikad nisam vidio ovakvu oluju – ovdje – reče Tom za ručkom.

No Chris se nasmijao smirenošću karakterističnom za Dickija, a možda i za cijelu obitelj, te uživao u pomutnji.

Na pola sata je nestalo struje pa Tom objasni da se to stalno događa na francuskom selu, čak i kad oluje nisu jake.

Tom poslije ručka ode u sobu gdje je slikao. Katkad mu je slikanje pomagalo da se riješi nervoze. Slikao je stojeći za radnim stolom na platnu naslonjenom na težak škrip i nekoliko debelih knjiga o umjetnosti i vrtlarstvu.

Dno platna stajalo je na starim novinama i velikoj krpi za slikanje napravljenom od stare plahte. Tom se revno naginjao nad svoje djelo, često se odmićući kako bi ga pogledao. Bio je to portret madame Annette na – možda – de Kooningov način, što je značilo da se Annette nikad neće prepoznati na toj slici. Nije svjesno oponašao de Kooninga ni svjesno razmišljao o njemu kad je započinjao ovaj opus, no nije bilo nikakve sumnje da slika nalikuje na portret u de Kooningovu stilu. Blijede usne madame Annette bile su razvučene u osmijeh oštrem ružičaste boje, dok su joj zubi bili izrazito žućkasto-bijeli i nepravilni. Nosila je blijedo purpurnu haljinu bijelih volana oko vrata. Cijela je slika bila načinjena širokim potezima kista i dugačkim namazima boje. Kao pripremnu je skicu na brzinu narisao nekoliko crteža madame Annette, držeći blok na koljenima u dnevnoj sobi i radeći dok ona nije bila svjesna da je crta.

Počelo je sijevati. Tom se ispravi i udahne, a prsa su ga boljela od napora. Voditelj *France Culture* je u radijskoj emisiji intervjuirao još jednog pisca koji je zvučao kao da mu je nelagodno: – Vaša knjiga, monsieur Hublot (Heublein?) mi se čini (krckanje)... što znači odmak od – kao što je nekoliko kritičara reklo – vašeg dosadašnjeg suprotstavljanja koncepciji antisartrizma. No čini se da se to sad mijenja... – Naglo je isključio radioaparatus.

Vrlo blizu, prema šumi, začuo se zloslutan prasak, pa Tom pogleda

kroz prozor. Vrhovi borova i jablanova još uvijek su se savijali, no kroz sivozelenu tamu šume nije mogao vidjeti je li se koje drvo srušilo. “Možda je neko drvo – i omanje bi bilo dovoljno – palo i prekrilo vražji grob”, pomisli Tom. Nadao se da je tako. Miješao je crvenkastosmeđu boju za kosu madame Annette – želio je danas dovršiti sliku – kadli je čuo glasove iz prizemlja ili mu se tako učinilo. Muške glasove.

Izašao je u hodnik.

Govorili su engleski, ali nije razumio o čemu su razgovarali. Chris i još jedan muškarac. “Bernard”, pomisli Tom. Engleski naglasak. Bože, da!

Pažljivo je odložio slikarsku lopaticu na šalicu s terpentinom, zatvorio za sobom vrata i sišao u prizemlje.

Bio je to Bernard. Zablacen i mokar, stajao je na otiraču ispred ulaznih vrata. Toma su potresle njegove tamne oči koje su, čini se, još dublje tonule ispod ravnih crnih obrva. “Izgleda prestravljeno”, pomisli on, a u idućem mu se trenu učini da je Bernard slika smrti same.

– Bernarde! – reče. – Dobro došao!

– Zdravo – odgovori Bernard. Kraj nogu mu je stajala putna vreća.

– Ovo je Christopher Greenleaf – nastavi Tom. – Bernard Tufts. Možda ste se već upoznali?

– Da, jesmo – reče Chris uz osmijeh. Činilo se da je zadovoljan što ima društvo.

– Nadam se da nije problem što sam samo ovako upao – započne Bernard.

Tom ga uvjeri da nije. Ušla je madame Annette, pa ih Tom upozna.

Madame uzme Bernardov kaput.

Tom joj na francuskom reče: – Biste li pripremili malu sobu za gospodina Bernarda? – Bila je to druga soba za goste, rijetko korištena, s jednim krevetom, koju su on i Heloise nazivali – malom sobom. – Gospodin Bernard će večerati s nama. – Zatim se obrati njemu: – Kako si se snašao? Uzeo si taksu u Melunu? Ili u Moretu?

– Da. U Melunu. Još sam u Londonu potražio grad na karti. – Tanak i koščat, kao i njegov rukopis, Bernard je stajao trljajući ruke od hladnoće. Čak mu je i sako bio mokar.

– Želiš li pulover, Bernarde? A konjak – da te malo ugrije?

– O, ne, ne, hvala.

– Dođi u dnevnu sobu! Možda malo čaja? Zamolit ću madame da ga skuha kad siđe. Sjedni, Bernarde.

Bernard, kao da očekuje da ovaj prvi sjedne, zabrinuto pogleda u Chrisa. No, Tom za nekoliko minuta shvati da Bernard u sve, uključujući i

pepeljaru na stoliću za kavu, gleda zabrinuto. Razgovor je bio vrlo suhoparan i ukočen – Bernardu bi očigledno bilo draže da Chris nije bio prisutan. “Međutim, Chris to ne primjećuje”, shvatio je Tom, “a kad čovjek razmisli, njegova bi prisutnost mogla biti korisna”, jer je Bernard očito bio u jednom od svojih stanja. Mucao je i ruke su mu se tresle.

– Doista te ne želim dugo uznemiravati – reče Bernard.

Tom se nasmije. – Pa nećeš se danas vratiti doma! Vlada najgora vremenska nepogoda koje sam vidio od svog dolaska ovamo prije tri godine. Je li zrakoplov imao poteškoća pri slijetanju?

Bernard se nije sjećao. Pogled mu je odlutao do njegovog vlastitog – *Muškarca na stolici* iznad kamina i natrag.

Tom je razmišljao o kobaltno-ljubičastoj boji na toj slici. Sad mu je izgledala poput otrovnog kemijskog spoja.

“I Bernardu”, pretpostavljao je. – Već duže vrijeme nisi vidio *Crvene stolice* – reče Tom ustajući. Slika se nalazila iza Bernarda, koji je ustao i okrenuo se, dok su mu noge još uvijek bile naslonjene uz sofu.

Tomov je trud bio nagrađen slabim, ali iskrenim Bernardovim osmijehom. – Da. Lijepa je – reče on karakteristično tihim glasom.

– Jeste li slikar? – upita Chris.

– Da. – Bernard opet sjedne. – Ali ne tako dobar kao... kao Derwatt.

– Madame Annette, biste li pristavili vodu za čaj? – zamoli je Tom.

Silazila je noseći ručnike ili nešto slično. – Odmah, *monsieur Tome*.

– Recite mi – obrati se Christopher Bernardu – što čini slikara dobrim ili lošim? Primjerice, čini mi se kako danas nekoliko slikara radi u Derwattovom stilu. Ovog se trenutka ne mogu sjetiti njihovih imena – nisu slavni. O, da, Parker Nunnally jedan je od njih. Poznajete li njegov rad? Što Derwatta čini tako dobrim?

I Tom se trudio pronaći odgovor. Možda izvornost. No, kroz glavu mu je prošla i riječ *publicitet*. Čekao je da Bernard progovori.

– Osobnost – oprezno reče Bernard. – to je Derwatt.

– Poznajete ga? – upita Chris.

Toma prođe lagana bol, tračak simpatije za Bernarda.

Ovaj kimne. – O, da. – Sad su mu koščate ruke bile skupljene oko koljena.

– Osjećate li tu osobnost kad ga sretnete? Mislim, vidate se s njim?

– Da – odvrati Bernard čvršće, no zbog tog se razgovora osjećao užasno neugodno. Istodobno njegove tamne oči kao da su tražile što bi još mogle reći o tome.

– To vjerojatno nije bilo pošteno pitanje – reče Chris.

– Mislim da većina dobrih umjetnika ne pokazuje svoju osobnost niti troši svoj žar na privatni život. Na prvi pogled se čine posve običnima.

Poslužen je čaj.

– Nemaš kovčeg, Bernarde? – upita Tom. Znao je da ga nije imao i bio je zabrinut za Bernardovu udobnost.

– Ne, samo sam skočio ovamo – odvrati on.

– Ne brini. Imam sve što ti treba. – Tom je na sebi i Bernardu osjećao Chrisov pogled. Chris je vjerojatno razmišljao kako su se njih dvojica upoznala i koliko se dobro poznaju. – Gladan? – upita Tom Bernarda. – Moja domaćica obožava raditi sendviče. Uz čaj su bili posluženi samo minjoni. – Zove se madame Annette. Zamoli je što god želiš.

– Ne, hvala. – Dok ju je spuštao, Bernardova je šalica triput zazvonila udarivši u tanjurić.

Tom se pitao jesu li ga Jeff i Ed toliko navukli na sedative da mu je sad bila potrebna nova doza. Bernard je popio čaj, pa ga je Tom odveo na kat kako bi mu pokazao sobu.

– Kupaonicu ćeš morati dijeliti s Chrisom – reče Tom. – Prodeš preko hodnika i kroz sobu moje žene.

– Ostavio je vrata otvorena. – Heloise nema, u Grčkoj je. Nadam se da ćeš se ovdje malo odmoriti, Bernarde. Što zapravo nije u redu? Što te brine?

Vratili su se u Bernardovu “malu sobu” i zatvorili vrata.

Bernard strese glavom. – Osjećam da sam na kraju. To je sve. Izložba je bila kraj. To je zadnja za koju sam slikao. Zadnja slika. *Kada*. A sad ga pokušavaju... znaš... pokušavaju ga oživjeti.

“*I uspio sam*” mogao je reći Tom, ali lice mu je ostalo ozbiljno poput Bernardovog. – Pa... ovih se pet godina pretpostavljalo *da jest* živ. Siguran sam da te neće prisiljavati da nastaviš slikati ako ti to ne želiš.

– Oh, pokušat će oni – Jeff i Ed. Ali meni je dosta, znaš. Sasvim dosta.

– Mislim da oni to znaju. Nemoj se brinuti. Možemo... Gledaj, Derwatt *opet* može otići u pustinjake. U Meksiko. Reći ćemo da slika godinama, ali ne želi pokazati ništa od svojih novih radova. – Dok je govorio, hodao je sobom gore-dolje. – Tako mogu proći godine. Kad Derwatt umre, reći ćemo da je spalio sve što je u međuvremenu naslikao ili tako nešto, pa ih nitko neće vidjeti!

– Nasmijao se.

Bernardove tamne oči što su buljile u pod izazivale su u Toma osjećaj da je ispričao vic koji slušatelji nisu shvatili. Ili još gore – kao da je počinio

svetogrđe ispričavši loš vic u katedrali.

– Trebaš odmora, Bernarde. Želiš li sredstvo za smirenje? Imam neke sasvim lagane tablete.

– Ne, hvala.

– Želiš li se oprati? Ne brini za Chrisa i mene, ostavit ćemo te na miru. Ako nam se želiš pridružiti, večera je u osam. Želiš li popiti piće, siđi ranije.

Vjetar se u tom trenutku oglasio jakim *huuu-uuu-uu*, a veliko se drvo nakrivilo – obojica su pogledala kroz prozor i uočila ga. Bilo je u Tomovu stražnjem vrtu. Njemu se činilo da se i kuća nakrivila, pa se instinktivno ukopao u pod. Kako da čovjek bude smiren za ovakvog vremena?

– Želiš li da navučem zastore? – upita on.

– Nije važno. – Bernard ga pogleda. – Što je Murchison rekao kad je vidio *Muškarca na stolici*?

– Rekao je da misli da je krivotvoren – u početku. No uvjerio sam ga da nije tako.

– Kako ti je uspjelo? Rekao mi je što misli o boji lavande. U pravu je. Triput sam pogriješio, s *Muškarcem na stolici*, *Satom* i sad s *Kadom*. Ne znam kako se to dogodilo. Ni zašto. Nisam razmišljao. Murchison je u pravu.

Tom je šutio. Tad reče: – Prirodno je što smo se svi uplašili. Živi Derwatt riješio bi naš problem. Radilo se o... o opasnosti da će se saznati da ga više nema. No, to smo prebrodili, Bernarde.

Bilo je sasvim moguće da ga Bernard nije uopće razumio. Rekao je: – Jesi li se ti ponudio da ćeš kupiti *Sat* ili učinio nešto slično?

– Ne. Uvjerio sam ga da se Derwatt vratio – barem na dvjema-trima slikama – boji lavande koju je ranije koristio.

– Murchison mi je spominjao čak i kvalitetu slike. O, Kriste! – Bernard sjedne na krevet i nasloni se. – Što Murchison sad radi u Londonu?

– Ne znam. Ali znam da se neće naći sa stručnjakom, znam da neće ništa učiniti, Bernarde, jer sam ga uvjerio da smo mi u pravu – reče Tom tješeci ga.

– Mogu zamisliti samo jedan način kojim si ga uvjerio, jedan mahnit način.

– Na što misliš? – upita Tom smiješeci se pomalo prestrašeno.

– Uvjerio si ga da me pusti na miru. Kao nekoga vrijednog sažaljenja. Ne želim da me sažalijevaju.

– Tebe, naravno, nitko nije spominjao. *Ti si lud*, poželio mu je reći.

Bernard je bio lud ili barem privremeno neuračunljiv. Pa ipak, to što je rekao točno je odgovaralo onome što je Tom, prije negoli je ubio Murchisona, pokušao postići u podrumu – uvjeriti ga da pusti Bernarda na miru jer ovaj više nikad neće naslikati nijednog *Derwatta*. Čak je pokušao dočarati Murchisonu koliko je Bernard obožavao *Derwatta*, svog mrtvog idola.

– Mislim da se Murchisona nije moglo uvjeriti – reče Bernard. – Ne lažeš mi samo da bih se bolje osjećao, Tome? Dosta mi je *laži*.

– Ne. – Međutim, Tom se osjećao nelagodno jer mu je lagao. Rijetko je osjećao nelagodu lažući nekome. Predviđao je da će Bernardu u jednom trenutku morati reći da je Murchison mrtav. To je jedini način da ga, što se tiče krivotvorenja, ohrabri. Barem samo djelomično. No, sad mu to nije mogao reći, ne tijekom ovakve oluje razornog djelovanja na živce, ne u stanju u kojem se Bernard trenutno nalazio. Doista bi se mogao potpuno izgubiti.

– Vratit ću se za trenutak – reče Tom.

Bernard je odmah ustao s kreveta i otišao do prozora upravo u trenutku kad je vjetar jakim mlazom kiše lupio o stakla.

Tom se lecnuo, ali ne i Bernard. Tom ode u svoju sobu, pa uzme pidžamu i kućni ogrtač, zatim papuče i novu četkicu za zube, još uvijek u plastičnom omotu. Četkicu, za slučaj da Bernard nije ništa ponio, odnese u kupaonicu, a ostale stvari u njegovu sobu. Reče mu da će biti u prizemlju ako mu išta zatreba, pa ga ostavi da se malo odmori.

Prema svjetlu vidio je da je Chris otišao u svoju sobu. Oluja je kuću učinila neprirodno mračnom. Tom ode u svoju sobu, pa iz gornje ladice izvuče grofovnu pastu za zube. Ako se dno zavrne prema gore, tuba bi se mogla koristiti, pa bi bilo bolje da je upotrijebi, negoli baci i riskira da je madame Annette vidi u smeću – tu neobjašnjivu i neumjerenu rasipnost. Svoju je pastu uzeo iz umivaonika i odnio u Chrisovu i Bernardovu kupaonicu.

“K vragu, što da radim s Bernardom?” pitao se. “Što ako se policajci vrate, a Bernard bude tu, kao što je bio i Chris? Bernard prilično dobro razumije francuski”, pomisli.

Sjeo je i napisao pismo Heloisi. Pisanje ženi uvijek ga je smirivalo. Kad nije bio siguran u znanje francuskog, najčešće se ne bi zamario traženjem u rječniku jer su njegove pogreške zabavljale Heloisu.

23. listopada 19...

Draga Heloise,

Rodak Dickija Greenleafa, zgodan mladić imenom Christophe, došao nam je u posjet na nekoliko dana. Ovo mu je prvi susret s Parizom. Zamisli kako je to prvi put vidjeti Pariz kad ti je dvadeset godina! Zapanjen je njegovom veličinom. Živi u Californiji.

Danas je grozna oluja. Svi su nervozni. Kiša pljušti i puše vjetar.

Nedostaje mi. Je li stigao crveni kupaći kostim? Rekao sam madame Annette da ga pošalje zrakoplovnom poštom i dao joj puno novaca, tako da ću je istući ako ga nije poslala zrakoplovom. Svi pitaju kad se vraćaš kući. Bio sam na čaju kod Graisovih. Osjećam se vrlo usamljeno bez tebe. Vрати se i spavat ćemo zagrljeni.

*Tvoj usamljeni suprug,
Tom.*

Zalijepio je marku na pismo i odnio ga u prizemlje, odloživši ga na stolić u hodniku.

Christopher je bio u dnevnoj sobi – čitao je na sofa. On skoči. – Čuj – tiho je započeo. – Što je s tvojim prijateljem?

– Imao je problema. U Londonu. U depresiji je zbog svog posla. I mislim da je... da je prekinuo s djevojkom ili ona s njim. Ne znam.

– Dobro ga poznaješ?

– Ne previše. Ne.

– Pitam se – s obzirom na to da je on u tom čudnom stanju – želiš li da odem? Sutra ujutro. Možda već večeras?

– Oh, svakako ne večeras, Chris. Za ovakvog vremena? Ne, ne smeta me što si ovdje.

– Ali imao sam dojam da njemu smeta. Bernardu.

– Chris mahne glavom prema stubištu.

– Pa... ako Bernard to želi, u kući ima dovoljno mjesta gdje on i ja možemo razgovarati. Ne brini.

– U redu, ako tako doista misliš. Ostajem do sutra. Gurnuo je ruke u džepove i otišao do francuskih prozora.

“Uskoro će ući madame Annette i navući zastore”, pomisli Tom, “barem jedan smirujući događaj u ovom kaosu.”

– Gledaj! – Chris je pokazivao prema travnjaku.

– Što je? Srušilo se stablo – pretpostavi Tom. Bio bi to manji problem. Trebao mu je trenutak da bi vidio isto što i Chris jer je bilo vrlo mračno. Razaznao je lik koji je polagano hodao preko travnjaka i isprva pomislio da vidi *Murchisonova duha*, pa poskočio. No, Tom nije vjerovao u duhove.

– To je Bernard! – reče Chris.

I bio je Bernard, dakako. Tom otvori francuske prozore i izađe na kišu koja je sad padala u hladnim kapljicama dok ju je vjetar nosio posvuda. – Hej, Bernarde! Što radiš? – Vidio je da Bernard ne reagira. Još uvijek je polako hodao uzdignute glave, pa Tom potrči prema njemu. Spotaknuo se o najvišu stubu kamenog stubišta, gotovo pao niz ostale, uhvativši korak tek u podnožju i istovremeno izvrnuvši gležanj. – Hej, Bernarde, uđi u kuću! – vikao je šepajući prema njemu.

Chris potrči i pridruži se Tomu. – Pokisnut ćeš kao miš! – reče on smijući se, pa posegne za Bernardovom nadlakticom, no očigledno se nije usudio uhvatiti ga.

Tom čvrsto uhvati Bernardovo zapešće. – Bernarde, pokušavaš li se prehladiti u velikom stilu?

Bernard se okrene prema njima i nasmiješi se, a niz crnu kosu prilijepljenu za čelo slijevala mu se kiša. – Svida mi se. Zbilja. Ovako se *osjećam!* – Visoko je podigao ruke, oslobađajući se Tomova stiska.

– No, sad ćeš ući? Molim te, Bernarde.

Nasmiješio se Tomu. – Oh, u redu – reče kao da mu udovoljava.

Njih trojica su zajedno hodala prema kući, ali polako, jer se činilo da Bernard želi upiti svaku kapljicu. Bio je dobro raspoložen i veselo pripovijedao skidajući cipele ispred francuskih prozora kako ne bi zaprljao sag. Skinuo je i sako.

– Zbilja se moraš presvući – reče Tom. – Donijet ću ti nešto. I on je skidao cipele.

– Dobro, presvući ću se – pristane Bernard istim susretljivim tonom, pa se polako uspne stubama noseći cipele u ruci.

Chris pogleda Toma i značajno se, poput Dickija, namršti. – Taj tip je lud – prošapće. – Zbilja lud!

Tom kinine, čudno potresen – kao i uvijek kad bi se našao kraj nekoga doista malo pomaknutog. Bio je to osjećaj rasprskavanja u komadiće, koji ga je brzo obuzimao – obično bi za to trebalo oko dvadeset i četiri sata. Oprezno se oslonio na ozlijeđeni gležanj i malo ga razgibao. “Nije ništa ozbiljno”, pomisli. – Možda si u pravu – odgovorio je Chrisu. – Idem na kat naći mu neku odjeću.

11

Tom pokuca na Bernardova vrata oko deset iste večeri. – Ja sam, Tom.

– Oh, uđi, Tome – začuje se smiren Bernardov glas. Sjedio je za pisaćim stolom, držeći olovku u ruci. – Molim te, nemoj se uzrujavati zbog moje večerašnje šetnje na kiši. Na kiši sam bio pravi ja. A to je postala rijetkost.

Tom ga je i predobro razumio.

– Sjedni, Tome! Zatvori vrata, raskomoti se.

Tom se spusti na Bernardov krevet. Došao je k njemu kao što je obećao za večerom – zapravo pred Chrisom. Bernard je za stolom bio još veseliji. Nosio je *Madrasov* kućni ogrtač. Na stolu je bilo nekoliko listova papira ispunjenih njegovim rukopisom u crnoj tinti, ali Tom je osjećao da ne piše pismo. – Pretpostavljam da se često osjećaš kao Derwatt – reče on.

– Katkad. No, tko bi doista mogao biti on? Ne osjećam se tako kad hodam nekom od londonskih ulica. Samo sam katkad, slikajući, na nekoliko sekundi osjetio da sam on. I znaš, sad mogu tako o tome govoriti, i to mi je zadovoljstvo jer ću prestati krivotvoriti, nadam se.

“Možda je ovo na pisaćem stolu priznanje”, pomisli Tom. “Kome je priznao?”

Bernard prebaci ruku preko naslona stolice. – Znaš, moje krivotvorenje, moji lažnjaci, znače četiri-pet godina razvoja Derwattovog slikarstva, možda baš smjerom koji bi i on sam odabrao. Smiješno, zar ne?

Tom nije znao što bi rekao a da bude dovoljno točno, dovoljno primjereno. – Možda to nije smiješno. Ti razumiješ Derwatta. I kritičari su rekli da se njegovo slikarstvo razvilo.

– Ne možeš zamisliti kako je čudno slikati kao Bernard Tufts. Njegovo se slikanje nije toliko razmahalo. Čini se da sad krivotvorim Tuftsa jer slikam isto kao prije pet godina! – Bernard se iskreno nasmije. – Na neki način, moram se više truditi da bih bio ja, negoli Derwatt. To jest, *trudio* sam se. I to me izluđivalo, znaš. I sam to vidiš. Htio bih pružiti priliku sebi samome – ako je od mene uopće nešto ostalo.

“Mislio je dati priliku Bernardu Tuftsu”, shvaćao je to i rekao: – Siguran sam da se to može učiniti. Ti bi trebao biti taj koji odlučuje. – Izvukao je iz džepa kutiju *Gauloises* i ponudio Bernarda.

– Želim početi iznova. Namjeravam priznati što sam učinio i početi odatle – ili barem pokušati.

– Oh, Bernarde! Moraš zaboraviti *tu* zamisao. Nisi samo ti umiješan u

to. Razmisli što bi to značilo za Jeffa i Eda. Sve bi slike koje si napravio... Zbilja, Bernarde, ako želiš, ispovijedi se svećeniku, ali ne novinarima. Ni engleskoj policiji.

– Misliš da sam lud, znam. Pa, katkad i jesam. Ali imam samo jedan život. Gotovo sam ga upropastio. Ne namjeravam uništiti ostatak. A to se tiče samo mene, zar ne?

Glas mu je drhtao. “Je li jak ili slab?”, pitao se Tom.

– Doista razumijem – blago je rekao.

– Ne bih želio zvučati dramatično, ali moram vidjeti hoće li me ljudi prihvatiti, hoće li mi oprostiti, ako baš hoćeš.

“Neće”, pomisli Tom. “Svijet mu apsolutno neće oprostiti.” Hoće li slomiti Bernarda ako mu to kaže? Vjerojatno. Umjesto priznanja bi mogao počinuti samoubojstvo, Tom pročisti grlo i pokuša razmisliti, ali mu ništa, baš ništa nije padalo na pamet.

– I još nešto. Mislim da bi Cynthiji bilo drago počnem li iznova. Ona me voli i ja volim nju. Znam da me nije željela vidjeti – Ed mi je to rekao u Londonu. Ne krivim je. Jeff i Ed su o meni govorili kao invalidu: – Idi vidjeti Bernarda, treba te! – oponašao ih je afektirajući.

– Koja bi žena došla? – pogledao je u Toma i raširio ruke smiješeći se. – Vidiš koliko mi je koristila kiša, Tome? Napravila je sve osim pranja mojih grijeha.

Opet se nasmijao, a Tom mu je zavidio na bezbrižnosti toga smijeha.

– Cynthia je jedina žena koju sam ikad volio. Ne mislim... Pa... imala je vezu-dvije nakon mene, siguran sam. Ja sam prekinuo. Bio sam... tako nervozan, prestrašen, na neki način, kad sam počeo oponašati Derwatta. – Bernardu se stisnulo u grlu. – Ali znam da me još uvijek voli ako sam ja – ja. Možeš li to razumjeti?

– Dakako da mogu. Naravno. Pišeš li sad Cynthiji?

Bernard mahne rukom prema papirima i nasmije se.

– Ne, pišem... bilo kome. To je samo izjava. Za novinare ili već nekoga.

To se moralo spriječiti. Tom mirno reče: – Želio bih da nekoliko dana malo razmisliš o svemu, Bernarde.

– Nisam li imao dovoljno vremena za razmišljanje?

Tom pokuša smisliti nešto jače, nešto jasnije, što bi zaustavilo Bernarda, no pola mu je misli bilo zaokupljeno Murchisonom i mogućnošću povratka policije. Koliko će revno tražiti tragove? Hoće li pretražiti šumu? Ugled Toma Ripleyja već je bio malo... okaljan, moglo bi se reći, pričom o Dickiju Greenleafu. Unatoč tome što je oslobođen sumnji, neko je vrijeme bio osumnjičen. O tome je, unatoč njezinom sretnom završetku, postojala i

priča. Zašto nije strpao Murchisona u karavan i odvezao se kilometrima daleko kako bi ga pokopao, negdje u šumi Fontainebleau? Ako bi bilo potrebno, mogao je tamo kampirati dok ne obavi posao. – Možemo li o tome razgovarati sutra? – upita Tom. – Možda ćeš drugačije gledati na stvari, Bernarde.

– Naravno, možemo razgovarati o tome bilo kad, ali neću promijeniti mišljenje do sutra. Htio sam prvo razgovarati s tobom jer je zamisao tvoja – cijela priča o Derwattovom uskrsnuću. Znaš, želim da se stvari odvijaju redom. Prilično sam logičan. – U upornom se iznošenju njegovih misli krio tračak ludila, pa je Tom opet osjetio duboku nelagodu.

Zazvonio je telefon. Jedan se aparat nalazio u Tomovoj sobi, pa se zvuk jasno čuo preko hodnika.

Tom skoči. – Ne smiješ zaboraviti da su i drugi umiješani...

– Neću te uvući u to, Tome.

– Telefon. Laku noć, Bernarde – reče Tom brzo i pojuri hodnikom do svoje sobe. Nije želio da se iz prizemlja javi Chris.

Opet je bila policija. Ispričali su se što zovu tako kasno, ali...

Tom reče: – Oprostite, *m'sieur*, biste li mogli nazvati za pet minuta? Upravo sam...

Uljudan glas je rekao da svakako može ponovo nazvati.

Tom spusti slušalicu i zagnjuri lice u dlanove. Sjedio je na rubu kreveta. Tad ustane i zatvori vrata. Događaji su ga prestizali. Zurio se pokopati Murchisona zbog vražjeg grofa. Kakva pogreška! Seina i Loing tekli su cijelom pokrajinom, bilo je zabačenih mostova, mirnih osobito oko jedan poslije ponoći. Telefonski poziv iz policije mogao je značiti samo loše vijesti. Gospođa Murchison, Harriet – je li Murchison rekao da se tako zove? – mogla je, kako bi joj pronašli muža, angažirati istražitelja u Americi ili u Engleskoj. Znala je zbog čega je Murchison otišao u Europu – kako bi saznao je li slika jednog slavnog slikara krivotvorina ili nije. Neće li posumnjati da je u pitanju zločin? Ako ispituju madame Annette, neće li ona reći da zapravo *nije* vidjela gospodina Murchisona kako napušta kuću u četvrtak popodne?

Ako policija dođe večeras, Chris bi im mogao reći o nečemu što je izgledalo poput groba u šumi. Tom zamisli kako Chris govori na engleskom: – Zašto im ne ispričaš o... – On neće biti u stanju reći im nešto drugo na francuskom jer će ih Chris vjerojatno željeti gledati dok budu kopali.

Telefon opet zazvoni i Tom se sabrano javi.

– Halo, gospodine Ripley. Ovdje Policijska prefektura iz Meluna. Primili smo poziv iz Londona. Gospođa Murchison je zbog gospodina

Murchisona kontaktirala Metropolitansku policiju u Londonu. Oni žele da im javimo sve što možemo još večeras. Sutra ujutro stiže engleski istražitelj. Možete li nam reći je li gospodin Murchison ikome telefonirao iz vaše kuće? Želimo provjeriti kome.

– Ne mogu se sjetiti – odgovori Tom – no, nisam cijelo vrijeme bio u kući. “Mogli bi pogledati ispis telefonskog računa”, pomisli, “ali neka se toga sami dosjete.”

Trenutak kasnije završili su razgovor.

“Bilo je neprijateljski, čak pomalo odbojno, što me londonski policajci nisu izravno kontaktirali”, pomisli Tom. Osjećao je da ga u Londonu već smatraju osumnjičenim i da im je informacije draže dobi ti službenim putem. Nekako se više bojao engleskog policajca negoli francuskih, unatoč tome što su Francuzi, prema njegovom mišljenju, bili uistinu pedantni i pažljivi.

Morao je učiniti dvije stvari: maknuti tijelo iz šume i Chrisa iz kuće. A Bernard? Mozak mu se gotovo blokirao zbog svega toga.

Sišao je u prizemlje.

Chris je čitao, no u tom je času zijevnuo i ustao. – Baš sam krenuo na spavanje. Kako je Bernard? Za večerom mi se činilo da mu je bolje.

– Da, i meni. – Tomu nije bilo drago zbog onoga što je morao izreći, odnosno natuknuti, a to je bilo još gore.

– Našao sam vozni red pored telefona. Ujutro imaš vlak u 9.52 i 11.32. Mogu ti pozvati taksi koji će te odavde odvesti na stanicu.

Laknulo mu je. Bilo je i ranijih vlakova, ali nije bio u stanju predložiti ih Chrisu. – Koji god ti odgovara. Odvest ću te na stanicu. Ne znam što da mislim o Bernardu, čini mi se da želi nasamo biti sa mnom nekoliko dana.

– Samo se nadam da to nije opasno – reče Chris usrdno. – Znaš, namjeravao sam ostati dan-dva kako bih ti, ako bi bilo potrebno, pomogao s njim. Chris je govorio tiho. – Znao sam jednog tipa na Aljasci – tamo sam služio vojsku – koji je puknuo i ponašao se vrlo slično Bernardu. Iznenada je postao nasilan i počeo tući sve oko sebe.

– Sumnjam da će se Bernard tako ponašati. Možda biste ti i tvoj prijatelj Gerald mogli doći u posjet kad Bernard ode ili nakon povratka iz Rajnske.

Pri spomenu na tu mogućnost, Chris se razvedri.

Kad je otišao gore (želio je ići vlakom u 9.52), Tom je počeo hodati gore-dolje dnevnom sobom. Bilo je pet minuta prije ponoći. Nešto mora učiniti s Murchisonovim tijelom – još noćas. Velik je to posao za jednog muškarca – iskopati leš u mraku, utovariti ga u karavan i baciti – kamo? S nekog malenog mosta, možda. Razmišljao je o tome da zamoli Bernarda za

pomoć. Bi li Bernard, suočen s realnošću, eksplodirao ili surađivao? Osjećao je da, s obzirom na cijelu situaciju, neće moći spriječiti Bernardovo priznanje. Bi li ga leš mogao dovoljno potresti da shvati ozbiljnost svega?

Bilo je to pitanje nad pitanjima.

Hoće li Bernard, kako je to rekao Kierkegaard, skočiti prema vjeri? Tom se nasmejao zbog fraze koja mu je pala na pamet. On sam je to učinio odjurivši u London kako bi glumio Derwatta. Taj – skok – je uspio. Još je jednom riskirao ubivši Murchisona. K vragu sve! Tko ne riskira, ne profitira.

Krenuo je prema stubištu, no morao usporiti zbog bolova u gležnju. Zapravo je ozlijeđenom nogom zastao na prvoj stubi, držeći ruku na pozlaćenom anđelu koji je ukrašavao stup stubišne ograde. Shvatio je da će se, ako se Bernard bude večeras opirao, morati riješiti i njega. Libiti ga. Bila je to mučna pomisao. Tom ga nije želio umoriti. Možda čak neće ni biti u stanju Ako mu Bernard odbije pomoći i još doda *Murchisona* svojem priznanju.

Uspeo se stubištem.

Hodnik je bio u mraku – vidjelo se samo malo svjetla iz Tomove sobe. Bernardovo je svjetlo bilo ugašeno, a naizgled i Chrisovo, no to nije značilo da Chris spava. Tomu je bilo teško podići ruku i pokucati na Bernardova vrata. Kucao je tiho jer je Chrisova soba bila samo dva i pol metra dalje, a nije želio da ovaj prisluškuje da bi ga zaštitio od Bernardova mogućeg nasrtaja.

12

Bernard se nije javljao, pa Tom otvori vrata, uđe i ponovno ih zatvori za sobom.

– Bernarde?

– Ha-a? Tome?

– Da. Oprosti. Smijem li upaliti svjetlo?

– Naravno. – Bernard je zvučao prilično smireno i sam pronašao prekidač svjetiljke kraj kreveta. – Što se događa?

– Oh, ništa. To jest, moram razgovarati s tobom, ali tiho, jer ne želim da Chris čuje. – Privukao je stolicu vrlo blizu Bernardovu krevetu i sjeo. – Bernarde..., u nevolji sam i volio bih da mi pomogneš ako želiš.

Bernard se usredotočeno namrštio. Posegnuo je za kutijom svojih *Capstan Full-strength* cigareta, pa pripalio jednu. – U kakvoj nevolji?

– Murchison je mrtav – reče Tom tiho. – Zato se ne moraš brinuti zbog njega.

– Mrtav? – namršti se Bernard. – Zašto mi nisi rekao?

– Jer... sam gaja ubio. Ovdje u podrumu.

Bernard počne dahtati. – *Ti?* Ne misliš ozbiljno, Tome!

– Šššš. – Začudo, Tomu se činilo da je Bernard u tom času prisebniji od njega, što mu je otežavalo stvari, jer je od Bernarda očekivao puno čudniju reakciju. – Morao sam ga ubiti... ovdje... a pokopati u šumi iza kuće. Problem je u tome što ga još noćas moram maknuti odatle. Vidiš, policajci su već zvali. Sutra bi mogli doći i početi njuškati okolo. – libio si ga? – reče Bernard još uvijek ne vjerujući.

– Ali zašto?

Tom strepeći uzdahne. – Kao prvo, trebam li naglašavati da je namjeravao uništiti projekt Derwatt? Derwatt Limited. Kao drugo, još gore, prepoznao me u podrumu. Prepoznao je moje ruke. Rekao je da sam glumio Derwatta u Londonu. Sve se iznenada dogodilo. Nisam ga namjeravao ubiti kad sam ga doveo ovamo.

– Mrtav – zapanjeno ponovi Bernard.

Kako su minute prolazile, Tom je postajao sve nestrpljiviji. – Vjeruj mi. Sve sam učinio kako bih ga nagovorio da pusti stvari na miru. Čak sam mu rekao i to da si ti krivotvoritelj, ti, momak s kojim je razgovarao u baru hotela *Mandeville*. Da, vidio sam te tamo – požuri se on prije no što je Bernard uspio progovoriti – Rekao sam mu da više nećeš slikati krivotvorene Derwatta. Zamolio sam ga da te ostavi na miru. Odbio je.

Pa... hoćeš li mi pomoći pri micanju leša s mojeg posjeda? – Tom pogleda prema vratima. Još uvijek su bila zatvorena, a iz hodnika se nije ništa čulo.

Bernard polako ustane iz kreveta. – A što želiš da učinim?

I Tom se digne. – Bio bih ti zahvalan ako bi mi htio pomoći za dvadesetak minuta. Htio bih ga odvesti u karavanu. U dvoje bi bilo puno lakše. Zbilja ne mogu sve sam napraviti – težak je. – Osjećao se bolje jer je govorio upravo onako kako je često razmišljao. – Ako mi ne želiš pomoći, u redu. Mogu pokušati sam, ali...

– Dobro, pomoći ću ti.

Bernard je govorio odlučno, kao da to ozbiljno misli, ali Tom mu ipak nije vjerovao. Hoće li kasnije nepredvidivo reagirati? – Za pola sata? – Bernard je govorio tonom koji je zvučao poput glasa sveca koji se obraća... pa, nekome višem od samog sveca – slijedit ću te kamo god kreneš.

– Bi li se obukao? Imaš hlače koje sam ti danas dao. Pokušaj biti tih. Chris nas ne smije čuti.

– U redu.

– Možeš li sići – zapravo biti na vanjskom stubištu – za petnaest minuta? – Tom pogleda na sat. – Sad je ponoć i dvadeset sedam minuta.

– Da.

Tom siđe i otključa ulazna vrata koja je madame Annette zaključala. Zatim odšepa na kat, u svoju sobu, gdje skine papuče, obuče cipele i obuče jaknu. Vrativši se u prizemlje, pokupi ključeve karavana sa stolića u hodniku. Ostavio je upaljeno samo jedno svjetlo u dnevnoj sobi – što je često činio. Nakon toga navuče kišnu kabanicu i izvučer gumene čizme iz pomoćne ostave, pa ih navuče preko cipela. Iz ladice stolića u hodniku uzme baterijsku svjetiljku, a iz ostave fenjer koji je mogao stajati na tlu.

Iz garaže je izveo renault karavan, pa ga odvezao na put koji je vodio u šumu. Koristio je samo pozicijska svjetla, a i ta je ugasio u trenutku kad je mislio da je došao na pravo mjesto. U šumu je ušao noseći svjetiljku, našao je grob, pa se vratio u šupu s alatom skrivajući trak svjetlosti koliko je god mogao. Uzevši lopatu i vile, vratio se do blatnog komada zemlje koji je činio Murchisonov grob. Zatim je, razmišljajući kako mora sačuvati snagu, putem smireno otišao natrag do kuće. Očekivao je da će Bernard kasniti i bio je potpuno spreman za slučaj da se ovaj uopće ne pojavi.

Bernard je bio tamo. Stajao je poput kipa – primijeti Tom – odjeven u svoje odijelo koje je prije nekoliko sati bilo mokro, no očito ga je osušio na dugačkom radiatoru u svojoj sobi.

Tom je mahnuo rukom i Bernard ga je slijedio, Tom je sa šumskog

puta vidio da je u Chrisovoj sobi još uvijek mrak. Svjetlo je gorjelo samo u Bernardovoj sobi. – Nije daleko. To i jest problem! – reče Tom, iznenada se ludo zabavljajući. Pružio je Bernardu vile, ostavivši sebi lopatu, jer je mislio da je kopanje teži posao. – Nažalost, grob je prilično dubok.

Bernard, čudno rezigniran, prione na posao. Pa ipak, njegovi su zamasi vilama bili snažni i učinkoviti. Izbacivao je zemlju, no uskoro je smekšala, pa je Tom stao u grob i počeo kopati najbrže što je mogao.

– Odmorit ću se – napokon reče Tom. Odmor se sastojao od nošenja dva velika kamena, od kojih je svaki težio preko petnaest kilograma, u automobilski prtljažnik. Bernard je otvorio poklopac prtljažnika, a Tom je ugurao kamenje.

Bernard je prvi došao do leša. Tom je sišao i pokušao ga uspraviti lopatom, ali grob je bio preuzak. Tridesetak centimetara udaljeni od tijela, obojica su počela potezati užad. Tomovo uže je puklo ili se razvezalo, pa ga je on psujući opet privezivao, a Bernard je držao svjetiljku. Činilo se kao da nešto uvlači Murchisonov leš u zemlju – poput neke sile koja je radila protiv njih. Tomove su ruke bile blatne i nažuljane, a možda su i krvarile.

– Jako je težak – reče Bernard.

– Da. Hajdemo pokušati na tri i zbilja ga jako povući.

– Da.

– Jedan – dva... – Pripremili su se. – Tri! *Oopa!*

Podigli su Murchisona iz jame. Bernard ga je držao za teži kraj – za ramena.

– Ostatak bi trebao biti lakši – reče Tom tek toliko da nešto kaže.

Strpali su leš u auto. Na ceradi je još uvijek bilo zemlje, pa je Tomova kabanica bila potpuno prljava.

– Moramo zakopati grob. – Tomov glas je bio promukao od iscrpljenosti.

To nije bilo teško. Tom je zbog sigurnosti preko svježe zemlje navukao nekoliko otpalih grana. Bernard ležerno odbaci vile na zemlju, a Tom reče: – Stavimo alat u auto.

Učinili su tako, pa sjeli u auto. Tom je, žaleći zbog buke motora, unatrag vozio prema cesti. Na putu se nije imao gdje okrenuti. Na svoj užas, upravo u trenutku kad je natraške izlazio na cestu i kretao prema naprijed, ugleda kako se pali svjetlo u Chrisovoj sobi. Pogledao je prema zamračenom oknu – Chrisova soba imala je i pokrajnji prozor – u tom trenutku, kao da ih pozdravlja, i tamo je zasjalo svjetlo. Ništa ne reče Bernardu. Na cesti nije bilo rasvjete, pa se nadao – unatoč tome što je morao upaliti pozicijska svjetla, da Chris neće razaznati tamnozelenu boju automobila.

– Kamo idemo? – upita Bernard.

– Znam jedno mjesto osam kilometara odavde. Most...

Na cesti nije bilo automobila što za E 50 i nije bilo neobično. Tom se dovoljno često vozio s kasnili večera da bi to znao.

– Hvala ti, Bernarde. Sve je u redu – reče.

Bernard je šutio.

Stigli su na mjesto o kojem je Tom govorio. Nalazilo se pored sela Voisy, čijem imenu do večeras, kad je morao proći ploču s nazivom sela i provesti se njime kako bi došao do mosta što ga se sjećao, Tom nije pridavao puno pozornosti. “Rijeka se zove Loing”, pomisli Tom, “i utječe u Seinu. S ona dva kamena na sebi, Murchison neće otplutati daleko.” Na jednom kraju mosta svijetlila je prigušena, štedljiva ulična svjetiljka, no na drugoj strani nije bilo nijedne. Pomoću Tomove baterije, u mraku su ugurali kamenje u ceradu i ponovo svezali užad.

– Sad ćemo ga baciti – tiho će Tom.

Bernard se kretao smireno i činilo se da točno zna što radi. Njih dvojica su relativno lako ponijela tijelo i kamenje. Drvena ograda mosta bila je visoka 1.3 metra. Hodajući natraške, Tom je gledao uokolo, u tamno selo iza sebe gdje su gorjele samo dvije ulične svjetiljke, i naprijed, gdje je most nestajao u tami.

– Mislim da možemo riskirati bacanje sa sredine – reče on.

Došli su na sredinu mosta, na nekoliko trenutaka spustili leš kako bi skupili snagu, zatim se sagnuli, uhvatili ga i zajedničkim snagama prebacili preko ograde mosta.

Pljusak je zvučao razorno – kao *buuum* u tišini, kao top koji će probuditi selo – a zatim je došla kiša kapljica. Vratili su se do automobila.

– Nemoj trčati – reče Tom, najvjerojatnije bespotrebno. Jesu li uopće više imali snage?

Ušli su u auto i krenuli. Tom nije znao kamo ide, a nije ga ni bilo briga.

– Gotovo je! – reče on. – Riješili smo se vražjeg leša!

– Osjećao se radosno, lagano i slobodno. – Mislim da ti nisam rekao, Bernarde – nastavi on vedro, čak mu ni grlo više nije bilo suho – rekao sam policiji da sam Murchisona ostavio u četvrtak na Orlyju. Tamo sam doista i ostavio njegovu prtljagu. Pa ako Murchison nije poletio svojim zrakoplovom, što ja imam s tim? Ha! – Nasmijao se, kao što se često smijao kad je bio sam, od olakšanja nakon odvratnih trenutaka. – Usput, *Sat* je ukraden na Orlyju. Murchison ga je nosio zajedno s kovčegom. Mislim da će tkogod vidi Derwattov potpis, zadržati sliku i šutjeti o tome!

Je li ga Bernard slušao? Nije rekao ništa.

Opet je počelo kišiti! Tom je poželio klicati. Kiša bi mogla, i vjerojatno *hoće*, isprati tragove njegovih guma s puta blizu kuće, a svakako i promijeniti izgled sad prazne jame.

– Moram izaći – reče Bernard posežući za kvakom.

– Što?

– Zlo mi je.

Tom stane kraj ruba ceste čim je mogao. Bernard izađe.

– Želiš da idem s tobom? – brzo ga upita Tom.

– Ne, hvala. – Otišao je nekoliko metara desno, gdje se tlo naglo dizalo za jedan metar. Nagnuo se.

Tomu ga je bilo žao. On se osjećao veselo i dobro, a Bernardu je bilo mučno. “Nema ga dvije minute, tri, četiri”, pomisli Tom.

Straga se, krećući se polako, približavao automobil. Tom osjeti poriv ugaziti svjetla, no ostavio ih je na miru. Imao je obična kratka svjetla, duga nije dirao. Svjetla dolazećeg automobila su zbog zavoja na cesti na trenutak prešla preko Bernarda. Policijski automobil, za Boga miloga! Na krovu se nalazilo plavo svjetlo. Policijski automobil zaobiđe Tomov i nastavi dalje istom brzinom. Tom se opusti. Hvala Bogu. Sigurno su mislili da Bernard mokri, što u Francuskoj svakako nije bilo protuzakonito, osobito ne na rubu seoske ceste, čak i na otvorenome i danju. Kad se vratio, Bernard nije prokomentirao automobil, a nije ni Tom.

Tom se po povratku kući tiho uveze u garažu. Izvadio je lopatu i vile, prislonio ih na zid, a zatim krpom obrisao prtljažnik. Zatvorio je vrata prtljažnika tek toliko da uhvate bravicu, ne htijući proizvesti buku zatvaranjem do kraja. Bernard je čekao, Tom mahne i oni izađu iz garaže. Tom zatvori vrata i lagano stisne lokot.

Na ulaznim su vratima skinuli cipele, pa ih ponijeli u rukama, Tom je primijetio da svjetlo u Chrisovoj sobi nije gorjelo dok su se približavali kući. Penjali su se uz stepenice koristeći bateriju. Pokazao je Bernardu da ode u svoju sobu i pokretom objasnio da će se vratiti za trenutak.

Ispraznivši džepove kišne kabanice, spustio ju je u kadu. Oprao je čizme pod slavinom u kadi i pospremio ih u ormar. Poslije će oprati kabanicu, pa i nju objesiti u ormar kako ju madame Annette ujutro ne bi vidjela.

Zatim je tiho, sad već u pidžami i kućnim papučama, pošao vidjeti Bernarda.

Bernard je stajao u čarapama pušeći cigaretu. Njegov sako umrljan zemljom bio je prebačen preko stolice.

– S tim se odijelom ne može više puno učiniti – reče Tom. – Daj da se pobrinem za njega.

Bernard se kretao polagano, ali se ipak kretao. Skinuo je hlače i dao ih Tomu koji je sve odnio u svoju sobu. Poslije će obrisati blato i odnijeti odijelo u kemijsku čistionicu. Odijelo je bilo loše – tipično za Bernarda. Jeff i Ed su rekli Tomu da Bernard nije uzimao sav novac od Derwatt Limiteda koji su mu željeli dati. Vratio se u Bernardovu sobu. Prvi put je cijenio čvrstoću svojih parketa – nisu nimalo škripali.

– Da ti donesem piće, Bernarde? Mislim da bi ti dobro došlo. – “Sad si mogu dopustiti da me u prizemlju vidi madame Annette, pa i Chris”, pomisli Tom. Mogao je reći i da su se on i Bernard išli provozati iz hira i upravo se vratili.

– Ne, hvala – odvrati Bernard.

Pitao se hoće li Bernard moći spavati, ali se bojao predložiti bilo što drugo, poput sedativa ili vruće čokolade, jer je mislio da će Bernard opet reći: – Ne, hvala. Tom šapćući reče: – Žao mi je što sam te upleo u ovo. Zar ne – moći ćeš prespavati cijelo jutro ako te bude volja? Chris odlazi ujutro.

– U redu. – Bernardovo je lice bilo blijedomaslinaste boje. Nije gledao u Toma. Usne su mu bile čvrsto stisnute, poput onih koje se rijetko smiješe ili govore. Sad su izgledale razočarano.

“Doima se izdanim”, pomisli Tom. – Pobrinut ću se i za tvoje cipele. Podigao ih je.

U svojoj kupaonici – budući da je zbog Chrisa zatvorio i sobna i vrata kupaonice – Tom opere svoju kabanicu i spužvom obriše Bernardovo odijelo. Oprao je i njegove pustinjačke čizme i stavio ih na novine kraj radijatora u ostavu. Unatoč tome što mu je donosila kavu i namještala krevet, madame Annette nije ulazila u kupaonicu češće od jednom tjedno kako bi je očistila, a prava je čistačica – madame Clusot – dolazila jedan dan u tjednu. Trebala je doći toga dana popodne.

Tom se na kraju pobrine za svoje ruke koje nisu, s obzirom na to koliko su ga boljele, bile u toliko lošem stanju. Namazao ih je. Imao je čudan osjećaj da već sat vremena sanja – da je negdje činio pokrete koji su mu našuljali ruke i da ono što se uistinu dogodilo nije stvarno.

Telefon se oglasi, nešto navješćujući. Tom skoči prema njemu dohvativši ga usred zvonjave koja se činila šokantno glasnom.

Bila su gotovo tri sata ujutro.

Bip-bip... Brrrr-r-r-r... dup-dap-dap... biiip?

Kao iz podmornice. Odakle je dolazio taj poziv?

– *Vous etes... ne quittez pas... Athenes vous appelle...*¹⁰

Heloise.

– *Allo, Tome! Tome!*

To je bilo sve što je mogao razumjeti u tih nekoliko izluđujućih sekundi. – Možeš li govoriti glasnije? – upitao je na francuskom.

Heloise mu je govorila – jedva ju je razumio – da je nesretna i da joj je dosadno – *terriblement ennuyee*. Nešto je drugo ili netko drugi također bio apsolutno *užasan*.

– ...ta žena... zove se Norita Lolita?”

– Dođi kući, draga! Nedostaješ mi! – Tom je vikao na engleskom. – Do vraga s tim smrdljivcima!

– Znam što bih trebala učiniti. – Ovo je jasno čuo.

– Već te tri sata pokušavam dobiti. Ovdje ni telefoni ne rade.

– Od njih se ne očekuje da igdje rade. To su samo sprave za iznuđivanje novaca. – Tomu je bilo drago čuti kako se malo nasmijala – poput sirene koja se smije pod morem.

– Voliš li me?

– Naravno da te volim!

Tek što se čujnost popravila, veza se prekinula. Bio je siguran da Heloise nije sama spustila slušalicu.

Telefon nije ponovno zazvonio. – U Grčkoj je pet ujutro – pretpostavljao je Tom. Je li Heloise zvala iz nekog od atenskih hotela? S one lude jahte? Jako ju je želio vidjeti. Navikao se na nju i nedostajala mu je. Je li to značilo voljeti nekoga? Ili biti u braku s nekim? No, prvo je želio raščistiti trenutne probleme. Heloise je bila prilično amoralna, ali ne bi bila u stanju prihvatiti sve što se dogodilo. Dakako, nije znala ništa ni o krivotvorenju Derwatta.

¹⁰ Vi ste... ne prekidajte... Atena na liniji, (franc.) op. prev.

13

Tom se, začuvši na vratima kucanje madame Annette, probudio omamljen. Donijela mu je šalicu crne kave.

– Dobro jutro, *monsieur Tome!* Danas je krasan dan!

Sunce je doista sjalo – sjajna promjena u odnosu na prethodni dan. Tom je srkao kavu, puštajući da ga obuzme njezina crna čarolija, a zatim ustao i obukao se.

Pokucao je na Chrisova vrata. Još je bilo vremena za hvatanje vlaka u 9.52.

Chris je ležao u krevetu, a po koljenima je raširio veliku kartu. – Odlučio sam ići vlakom u 11.32 – ako je to u redu. Toliko uživam u ovakvom izležavanju u krevetu neko vrijeme.

– Naravno da je u redu – reče Tom. – Trebao si zamoliti madame Annette da ti donese kavu.

– Oh, to bi bilo *previše*. – Chris skoči iz kreveta. – Mislio sam otići u kraću šetnju.

– O. K. Vidimo se kasnije.

Tom siđe. U kuhinji je podgrijao kavu, natočio si još jednu šalicu, pa stajao gledajući kroz prozor i srčuci. Vidio je kako Chris odlazi od kuće i otvara velika dvorišna vrata. Skrenuo je lijevo, u smjeru gradića. Vjerojatno će u kafiću uzeti kavu s mlijekom i kroasan – u francuskom stilu.

Bernard je očito još spavao, a to je bilo dobro.

U devet i deset zazvoni telefon. Glas oprezno progovori na engleskom: – Ovdje inspektor Webster, Londonska metropolitanska policija. Je li gospodin Ripley kod kuće?

Zastoje to pitanje zvučalo kao lajtmotiv njegova života? – Da, pri telefonu.

– Zovem s Orlyja. Ako je moguće, rado bih se susreo s vama danas prijepodne.

Tom poželi reći da bi mu danas poslijepodne bilo zgodnije, no njegova ga je uobičajena drskost tog trenutka napustila, a i shvatio je da bi inspektor mogao posumnjati da će tijekom prijepodneva nešto pokušati zataškati. – Danas prijepodne mi sasvim odgovara. Stižete li vlakom?

– Mislio sam uzeti taksu – ležerno reče glas. – Ne čini se predaleko. Koliko do vas treba taksijem?

– Oko jedan sat.

– Dakle, vidimo se za sat vremena.

Chris će u to vrijeme još uvijek biti u kući. Tom natoči još jednu šalicu kave i odnese je Bernardu. Bilo bi mu draže Websteru zatajiti Bernardovu prisutnost, ali s obzirom na okolnosti, i uz mogućnost da Chris nešto izbrblja, najpametnijim je smatrao ne skrivati ga.

Bernard je bio budan. Ležao je na leđima – glava mu je bila poduprta dvama jastucima, a prsti isprepleteni pod bradom. Činilo se da je usred jutarnje meditacije.

– ‘Jutro, Bernarde. Želiš li kavu?’

– Da, hvala.

– Čovjek iz londonske policije stiže za sat vremena. Možda će htjeti razgovarati s tobom. O Murchisonu, dakako.

– Da – reče Bernard.

Tom je pričekao dok Bernard nije srknuo malo kave.

– Nisam stavio šećera. Nisam znao kakvu kavu piješ.

– Nije važno. Kava je izvrsna.

– Čuj, najbolje je da kažeš da nikad nisi upoznao Murchisona, nikad ga nisi vidio, nikad s njim razgovarao u baru hotela *Mandeville*. Razumiješ? – Tom se nadao da dopire do njega.

– Da.

– Također, nikad nisi ni čuo za Murchisona, čak ni od Jeffa ili Eda. Jasno ti je da sad nije vrijeme da se predstavljaš kao njihov blizak prijatelj. Svi se međusobno poznajete, ali ni Jeff, ni Ed nisu smatrali potrebnim obavijestiti *tebe* o Amerikancu koji sumnja da *Sat* nije izvoran.

– Da – ponovi Bernard. – Da, naravno.

– I najlakše za zapamtiti jer je istina – nastavi Tom kao da poučava razred osnovnoškolaca koji baš ne slušaju pozorno – došao si ovamo jučer popodne, dobra dvadeset i četiri sata nakon Murchisonova povratka u London. Jasno, nikad ga nisi vidio, ni čuo za njega. U redu, Bernarde?

– U redu – odvrati on. Bio je naslonjen na lakat.

– Želiš nešto pojesti? Jaja? Da ti donesem kroasan? Madame Annette je bila u trgovini i kupila ih.

– Ne, hvala.

Tom je sišao.

Madame Annette je baš izlazila iz kuhinje. – Gospodine Tome, pogledajte. – Pokazala mu je naslovnu stranu svojih novina. – Nije li to onaj gospodin, monsieur Murchison, koji nas je posjetio u četvrtak? Kažu da ga traže!

A la recherche de m. Murcheeson... Tom pogleda u fotografiju koja se širila preko dvaju stupaca – cijelo lice lagano se smiješilo – u donjem lijevom kutu *Le Parisiena – Edition Seine et Marne*. – Da, jest – odgovori on. Pisalo je sljedeće:

Thomas F. Murchison, 52, Amerikanac, proglašen je nestalim od četvrtka u 17 h. Njegov kovčeg je pronađen na ulazu terminala za odlaske u zračnoj luci Orly, no on se nije ukrcao na avion za London. Gospodin Murchison je poslovni čovjek iz New Yorka, a bio u posjetu prijatelju u području Meluna. Njegova supruga Harriet započela je istragu uz pomoć francuske i engleske policije.

Tom je bio zahvalan što nisu spomenuli njegovo ime.

Chris se pojavi na ulaznim vratima noseći u ruci nekoliko časopisa, ali bez novina. – Zdravo, Tome! Madame! Dan je krasan!

Tom ga pozdravi, a zatim se obrati madame Annette:

– Mislio sam da će ga dosad naći. Zapravo... danas dolazi jedan Englez kako bi mi postavio neka pitanja.

– Da? Danas prije podne?

– Za oko pola sata.

– Kakva zagonetka! – reče ona.

– Što je zagonetno? – upita Chris Toma.

– Murchison. Fotografija mu je u današnjim novinama.

Chris sa zanimanjem pogleda sliku i polako, prevodeći usput, pročita fraze ispod nje. – Bože! Još uvijek ga nisu našli!

– Madame Annette – reče Tom – ne znam hoće li Englez ostati na ručku. Možete li kuhati za četvoricu?

– Naravno, gospodine Tome. – Otišla je natrag u kuhinju.

– Koji Englez? – upita Chris. – Još jedan?

– Chrisov se francuski naglo poboljšava – pomisli Tom. – Da, dolazi se raspitivati o Murchisonu. Čuj... ako želiš uhvatiti vlak u 11.30 sati...

– Pa... smijem li ostati? Imam jedan vlak odmah iza podneva, kao i nekoliko njih poslijepodne. Znatiželjan sam u vezi s Murchisonom, zanima me što su saznali. Naravno, ako želiš biti nasamo, ne bih bio u dnevnoj sobi kad budeš razgovarao s njim.

Tom je bio razdražen, ali reče: – Zašto ne? Nema tajni.

Inspektor je stigao taksijem oko deset i trideset. Tom mu je zaboravio reći kako će pronaći kuću, no on objasni da je na pošti pitao za kuću

gospodina Ripleyja.

– Kakvo krasno mjesto! – reče inspektor veselo. Bilo mu je oko četrdeset i pet godina i nije nosio službeno odijelo. Kosa mu je bila crna i prorijeđena. Imao je trbuščić i nosio naočale crnih okvira kroz koje je gledao oprezno i uljudno. Zapravo se činilo da je njegov ugodan osmijeh na neki način pričvršćen za lice. – Dugo živite ovdje?

– Tri godine – odgovori Tom. – Izvolite sjesti. – Budući da madame Annette nije čula dolazak taksija, Tom je otvorio vrata i prihvatio inspektorov kaput.

Policajac je nosio zgodan tanki kovčežić u koji je moglo stati odijelo, pa ga je, kao da se nije običavao rastajati od njega, ponio do sofe. – Pa... prvo uobičajene stvari. Kad ste zadnji put vidjeli gospodina Murchisona?

Tom je sjeo na stolicu. – Prošlog četvrtka, oko 15 i 30. Odvezao sam ga na Orly. Putovao je u London.

– Znam. Webster malo otvori svoj crni kovčežić, pa iz njega izvuče bilježnicu, a zatim izvadi olovku iz džepa. Nekoliko je sekundi pisao bilješke. – Je li bio dobro raspoložen? – upita on smiješeći se. Posegnuo je u džep sakoa za cigaretom i brzo je pripalio.

– Da. – Tom je zaustio želeći reći da mu je prije polaska poklonio bocu *margauxa*, ali se predomislio. Nije želio spominjati svoj podrum.

– Uza seje nosio sliku. Mislim da se zove *Sat*.

– Da. Umotanu u smeđi papir.

– Izgleda da je ukradena na Orlyju, da. To je slika koju gospodin Murchison smatra krivotvorenom?

– Rekao je da sumnja – u početku.

– Koliko dobro poznajete Murchisona? Koliko dugo?

Tom objasni. – Sjećam se da sam ga vidio kako odlazi u ured na stražnjoj strani galerije, gdje je, kako sam čuo, bio Derwatt. Stoga sam mu se obratio vidjevši ga u baru svojeg hotela kasnije te večeri. Htio sam ga pitati kakav je Derwatt.

– Razumijem. A zatim?

– Zajedno smo popili piće i Murchison mi je rekao kako misli da je nekoliko Derwattovih slika u zadnje vrijeme krivotvoreno. Rekao sam mu da kod kuće u Francuskoj imam dva Derwatta i pitao ga bi li htio doći k meni i vidjeti ih. Tako smo došli ovamo u srijedu poslijepodne. Tu je prenoćio.

Inspektor napravi zabilješku-dvije. – U London ste išli samo zbog Derwattove izložbe?

– O, ne. Tom se blago nasmije. – Zbog dviju stvari. Priznajem, prvo

zbog izložbe, a drugo zato što moja supruga ima rođendan u studenome, a ona voli stvari iz Engleske. Pulovere i hlače iz Ulice Carnaby. Nešto sam kupio u Burlington arkadama... – Pogledao je prema stubištu, pomislivši kako bi mogao otići gore i donijeti zlatni broš u obliku majmuna, no suzdrži se. – Ovaj put nisam kupio Derwatta, ali razmišljao sam o kupnji *Kade*. Jedino ona nije prodana na izložbi.

– Jeste li... hm... pozvali gospodina Murchisona k sebi zbog sumnje da bi i vaše slike mogle biti krivotvorene?

Oklijevao je. – Priznajem da sam bio znatiželjan, ali nikad nisam posumnjao u svoje slike. Budući da ih je vidio, gospodin Murchison je rekao da smatra da su prave.

– Tom svakako nije namjeravao objašnjavati Murchisonovu teoriju o boji lavande. Inspektor Webster nije se činio previše zainteresiranim za Tomove Derwatte, svakako ne više nego što je potrebno da se okrene i nekoliko trenutaka pogleda *Crvene stolice* iza svojih leđa, a zatim i *Muškarca na stolici* ispred sebe.

– Bojim se da mi to baš nije jaka strana. Suvremeno slikarstvo. Živite li sami, gospodine Ripley? Gdje je supruga?

– Stanujem sa suprugom i domaćicom, madame Annette. Supruga mi je trenutno u Grčkoj.

– Želio bih upoznati vašu domaćicu – reče inspektor još uvijek se smiješeći.

Tom krene prema kuhinji kako bi pozvao madame Annette, no Chris se baš u tom trenutku spusti niz stube. – Ah, Chris. Ovo je inspektor Webster iz Londona. Moj gost, Christopher Greenleaf.

– Drago mi je! – reče Chris pružajući ruku. Činilo se da ga upoznavanje s članom londonske policije ispunjava strahopoštovanjem.

– Drago mi je! – ljubazno reče Webster, nagnjući se naprijed kako bi se rukovao s Chrisom. – Greenleaf. Richard Greenleaf. Bio je vaš prijatelj, zar ne, gospodine Ripley?

– Da. Chris je njegov bratić. – “Webster je to zacijelo nedavno provjerio”, pomisli Tom. Sigurno je prekapao po dosjeima kako bi provjerio spominje li se Tom Ripley. Tom nije mogao zamisliti da bi se itko, nakon šest godina, sjetio Dickijevog imena. – Ispričajte me, pozvat ću madame Annette.

Annette je nešto ljuštila kraj sudopera. Tom je zamoli da dođe i upozna gospodina iz Londona. – Vjerojatno govori francuski.

Tad se, upravo kad se Tom vraćao u dnevnu sobu, na stubištu pojavio Bernard. Nosio je Tomove hlače i pulover bez košulje. Tom ga upozna s Websterom. – Gospodin Tufts je slikar. Iz Londona.

– Oh – reče Webster. – Jeste li tijekom svojeg ovdašnjeg boravka upoznali gospodina Murchisona?

– Ne – odvrati Bernard sjedajući na jedan od stolaca presvučenih žutom tkaninom. – Stigao sam tek jučer.

Ušla je madame Annette.

Inspektor Webster ustane, nasmiješi se i reče: – *En-chante, madame.* – Iako je imao jasan britanski naglasak, nastavio je na izvrsnom francuskom. – Ovdje sam zbog istrage o nestalom Thomasu Murchisonu.

– Ah, da! Baš sam jutros o tome čitala u novinama – reče Annette – Još nije pronađen?

– Ne, gospodo. – Još jedan osmijeh – kao da govori o nečemu puno zabavnijem. – Čini se da ste ga vi i gospodin Ripley posljednji vidjeli. Ili ste i vi bili ovdje, gospodine Greenleaf? – upita Chrisa na engleskom.

Chris je zamuckivao, ali bio nedvojbeno iskren. – Ne, nikad nisam upoznao gospodina Murchisona.

– U koliko sati je Murchison napustio kuću u četvrtak, madame Annette? Sjećate li se?

– Oh, to je moglo biti... bilo je odmah nakon ručka. Pripremila sam ga malo ranije. Recimo da je otišao u 14 i 30.

Tom je šutio. Annette je bila u pravu.

Inspektor se obrati Tomu: – Je li spominjao ikakve prijatelje u Parizu? Oprostite, madame, mogu to i na francuskom.

No, razgovor se nastavio na oba jezika, pa su sad Tom, sad Webster prevodili za madame Annette, jer je Webster htio čuti što ona ima reći.

Murchison nije spomenuo nikoga u Parizu, a Tom je dodao da ne misli da se ovaj i sa kim namjeravao sastati na Orlyju.

– Vidite, nestanak gospodina Murchisona i njegove slike mogli bi biti povezani – reče inspektor Webster. (Tom objasni Anneti da je slika koju je Murchison imao uza se ukradena na Orlyju, a ona se sva sretna sjetila da ju je, neposredno prije njegova odlaska, vidjela naslonjenu na gospodinov kovčeg u hodniku. “Sigurno ju je vidjela samo na trenutak”, pomisli Tom, “a to je zbilja sreća. Webster bi mogao posumnjati da ju je Tom uništio”) – Korporacija Derwatt – mislim da je imam razloga tako nazvati – velika je. Ona uključuje puno više od samog Derwatta, slikara. Derwattovi prijatelji, Constant i Banbury, posjeduju Galeriju Buckmaster kao neku vrstu uzgrednog posla, uz novinarstvo i fotografiju. Postoji i *Derwatt* tvrtka umjetničkog pribora. Zatim Umjetnička škola *Derwatt* u Perugi. Ako svemu tome dodamo krivotvorenje, zbilja imamo veliki zalogaj! Okrenuo se Bernardu. – Mislim da poznajete gospodu Constanta i Banburyja, zar ne, gospodine Tufts?

Tom osjeti još jednu navalu straha – Webster je zbilja morao prilično kopati da bi došao do tih podataka: Ed Banbury godinama nije spominjao Bernardovo ime u svojim člancima, čak ni kao čovjeka koji je spadao u grupu pravih Derwattovih prijatelja.

– Da, poznajem ih – odgovori Bernard pomalo omamljeno, ali barem je bio miran.

– Jeste li razgovarali s Derwattom u Londonu? – upita Tom inspektora.

– Nemoguće ga je naći! – reče inspektor Webster, sad konačno blistajući od sreće. – Nije da sam se ja posebno trudio pronaći ga, ali jedan moj kolega jest – nakon Murchisonovog nestanka. Što je još čudnije... – Prebaci se na francuski kako bi se uključila i madame Annette:

– ...nema podataka da je Derwatt ušao u Englesku ni iz Meksika, ni iz bilo koje druge zemlje. I to ne samo u zadnjih nekoliko dana, kad je, pretpostavlja se, stigao u Englesku, već ni za proteklih nekoliko godina. Zapravo, zadnji podaci Doseljeničkog ureda kažu da je Philip Derwatt napustio zemlju prije šest godina otputovavši u Grčku. Nemamo podataka o tome da se ikad vratio. Kao što vam je možda poznato, vjerovalo se da se Derwatt utopio ili počinio samoubojstvo negdje u Grčkoj.

Bernard je sjedio nagnuvši se naprijed, podlaktica oslonjenih na koljena. Je li prikupljao snagu kako bi se suprotstavio izazovu ili se spremao sve izbrbljati?

– Da. Čuo sam za to. – Tom prevede Annetti: – Razgovaramo o slikaru Derwattu – o njegovom navodnom samoubojstvu.

– Da, madame – reče Webster uljudno – ispričajte nas na trenutak. Sve što je važno reći ću na francuskom.

– Zatim se obrati Tomu: – To znači da je Derwatt ušao u Englesku, a možda je i napustio, poput Scarlet Pimpernel¹¹ ili duha. Smijuljio se. – Ali vi ste, gospodine Tufts, koliko sam shvatio, poznavali Derwatta u mladim danima. Jeste li ga vidjeli sad u Londonu?

– Ne, nisam.

– Ali bili ste na njegovoj izložbi, pretpostavljam?

– Websterov osmijeh bio je u bolesnoj suprotnosti s Bernardovom potištenošću.

– Ne. Možda odem kasnije – reče Bernard dostojanstveno. – Mene... uznemiruje sve što ima veze s Derwattom.

Činilo se da Webster gleda Bernarda drugim očima.

¹¹ Lik iz engleskih priča. Osoba koja je imala tisuću lica i identiteta, te tako pomagala francuskim plemićima pri izbjegavanju giljotine tijekom Francuske revolucije, op. prev.

– Zašto?

– On... mi je vrlo drag. Znam da ne voli publicitet. Mislio sam... ga posjetiti kad prođe gužva, prije nego što se vrati u Meksiko.

Webster se nasmije i lupne po bedru. – Ako ga uspijete pronaći, svakako nam javite gdje je. Željeli bismo razgovarati o tim mogućim krivotvorinama. Razgovarao sam s gospodinom Banburyjem i gospodinom Constantom. Vidjeli su *Sat* i rekli da je izvoran, no oni bi, dakako, to mogli izjaviti i, ako se smijem tako izraziti – dodao je osmjehnuvši se Tomu – zato što su je prodali. Također su rekli da je Derwatt potvrdio da je slika zaista njegova. No, budući da ne mogu pronaći ni Derwatta, ni Murchisona, zasad imam samo priču gospode Banburyja i Constanta. Bilo bi zanimljivo da se Derwatt odrekao slike, izjavio da nije njegova ili možda samo posumnjao u nju, i... Oh, ja ne pišem zagonetke, čak ni u mašti! – Webster se od srca nasmijao – kutovi usana su mu se veselo podigli i malo se zavalio na sofu. Smijeh mu je, unatoč prevelikim i ponešto žutim zubima, bio zarazan i privlačan.

Tom je znao što je Webster zapravo namjeravao reći – ljudi iz Galerije Buckmaster su možda smatrali potrebnim nekako ušutkati Derwatta ili ga nekamo tajno otpremiti. Isto su tako ušutkali i Murchisona. Tom reče:

– Gospodin Murchison mi je govorio o svome razgovoru s Derwattom. Rekao je da je Derwatt autorizirao sliku. Brinulo ga je to što je mislio da je Derwatt možda zaboravio da ju je naslikao. Odnosno, daju *nije* naslikao. No, čini se da je se Derwatt ipak sjetio. – Tom se sad nasmijao.

Inspektor Webster pogleda u njega, žmirne i zadrži se na nečemu što je Tom smatrao pristojnom šutnjom. Bilo je to isto kao da je rekao: “Sad imam *vašu* riječ, koja ne mora ništa značiti.” Webster konačno progovori: – Prilično sam siguran da je netko zbog nekog razloga smatrao vrijednim truda riješiti se Thomasa Murchisona. Što drugo bih mogao misliti? – Uljudno je preveo svoje riječi madame Annette.

– *Biens!* – reče ona, a Tom, iako ju nije pogledao, osjeti kako se naježila od užasa.

Bilo mu je drago što Webster nije znao da je on poznavao Jeffa i Eda, pa barem i površno. – Bilo je čudno što me nije izravno upitao poznajem li ih – pomisli Tom. Ili su mu Jeff i Ed već rekli da *površno* poznaju Toma Ripleyja jer je od njih kupio dvije slike? – Madame Annette, mogli bismo popiti kavu. Inspektore, smijem li vam ponuditi kavu ili piće?

– Na kolicima s pićem vidio sam *Dubonnet*. Želio bih ga popiti s ledom i limunovom koricom ako je moguće.

Tom prenese želje Anneti.

Nitko nije htio kavu. Chris se naslanjao na naslon stolca kraj francuskih prozora i nije želio ništa piti. Činio se zaokupljenim

dogadanjima.

– Zašto je – započne Webster – gospodin Murchison zapravo mislio da je njegova slika krivotvorena?

Tom uzdahne razmišljajući. Pitanje je bilo upućeno njemu. – Spominjao je njezin duh. Također je govorio nešto o potezima kista. – Nejasno.

– Prilično sam siguran – uključi se Bernard – da Derwatt ne bi trpio nikakvo krivotvorenje svojih djela. To ne dolazi u obzir. Da misli da je *Sat* krivotvorina, prvi bi to objavio. Otišao bi ravno... ne znam... na policiju, pretpostavljam.

– Ili ljudima iz Buckmastera – reče inspektor.

– Da – odvrti Bernard čvrsto. Iznenada ustane. – Ispričajte me na trenutak. Otišao je prema stubištu.

Madame Annette posluži Websteru piće.

Bernard se vratio noseći debelu, priličnu pohabanu smeđu bilježnicu, u kojoj je, hodajući do svojeg mjesta u sobi, pokušavao nešto pronaći. – Ako vas zanima nešto o Derwattu, ovdje sam prepisao nekoliko stvari iz njegovih dnevnika. Ostali su u jednom kovčegu u Londonu kad je otišao u Grčku. Posudio sam ih na neko vrijeme. Dnevnici uglavnom govore o slikarstvu, o svakodnevnim teškoćama koje su ga morale, no postoji jedan zapis... Da, evo ga. Star je sedam godina. To je doista Derwatt. Smijem li ga pročitati?

– Da, molim vas – reče Webster.

Bernard je čitao: “Umjetnik ne osjeća depresiju osim kad se vraća svojem *Ja*.” – *Ja* je napisao velikim slovom.

– *Ja* je ono sramežljivo, tašto, egocentrično, svjesno povećalo kroz koje se, i u koje, nikad ne bi trebalo gledati. Njegov se odraz katkad pojavi na sredini karijere, i nekad kad je odraz doista užasan – između nastanka dviju slika, i na odmoru – na koji nikad ne bi trebalo otići.” Bernard se lagano nasmije. “Takva se depresija, uz bijedu, sastoji od jalovih pitanja poput onog: Čemu sve to? I od uzvika: Koliko sam loš! Ili još gore, od otkrića nečega što sam trebao odavno primijetiti, a to je da se ne mogu osloniti ni na ljude koji bi me po redu stvari trebali voljeti kad mi je to potrebno. Čovjek ih ne treba kad mu ide dobro. Ne smijem se pokazati u ovom trenutku slabosti. To će mi se – to bi mi se moglo – vratiti poslije, u lošem smislu. To je potpora koje se treba riješiti – još noćas. Neka sjećanje na mračne noći živi samo u meni.”

– Iduće poglavlje – reče Bernard s poštovanjem. “Jesu li najbolji brakovi onih ljudi koji doista mogu razgovarati jedno s drugim bez straha da će si zadati bol? Kamo su nestali dobrota i opraštanje? Više toga nalazim u licima djece koja mi poziraju otvorenih očiju gledajući u mene,

gledajući me velikim nedužnim očima koje ne osuđuju. A prijatelji? U trenutku kad se hvatam u koštac s neprijateljem, sa Smrću, zaziva ih moje moguće samoubojstvo. Jedan po jedan nisu kod kuće, ne javljaju se na telefon ili ako to učine, večeras su zauzeti – imaju nešto vrlo važno iz čega se ne mogu izvući – i čovjek je preponosan da bi se slomio i rekao: Moram vas vidjeti večeras ili...! I to je zadnji pokušaj približavanja. Koliko vrijedan sažaljenja, koliko čovječan, koliko plemenit – što je sličnije božanskom od same komunikacije? Samoubojstvo zna da ima čarobnu snagu.” Bernard zatvori bilježnicu. – Dakako, bio je prilično mlad kad je to napisao. Nije mu bilo ni trideset.

– Vrlo dirljivo – reče inspektor. – Što ste rekli, kad je to napisao?

– Prije sedam godina. U studenom – odvrati Bernard. – U listopadu je pokušao samoubojstvo u Londonu. Ovo je napisao nakon što se oporavio. Nije to bio... težak oporavak. Bio je uzeo tablete za spavanje.

Tom je slušao s nelagodom. Nije čuo za Derwattov pokušaj samoubojstva.

– Možda vam se čini melodramatičnim – reče Bernard inspektoru. – Njegovi dnevnicu nisu pisani s namjerom da ih netko drugi čita. Ostale, osim ako ih Derwatt nije tražio natrag, ima Galerija Buckmaster. – Počeo je mucati, odavati nelagodu, vjerojatno zato što je pomno pokušavao lagati.

– Dakle, on je sklon samoubojstvu? – upita Webster.

– O, ne! Ima dobrih i loših dana. Potpuno normalno. Mislim, normalno za slikara. Kad je to pisao, bio je švorc. Angažman za mural je propao iako ga je Derwatt završio. Suci su ga odbili jer je, između ostalog, prikazivao jedan nagi par. Bio je namijenjen nekoj pošti. – Bernard se nasmije kao da to sad više nije važno.

Začudo, Websterovo je lice bilo ozbiljno i zamišljeno.

– Čitam to kako bih vam pokazao da je Derwatt častan čovjek – nastavi Bernard neustrašivo. – To ne bi mogao napisati nepošten čovjek – kao ni bilo što drugo u ovom dnevniku kad se radi o slikarstvu – ili jednostavno o životu. – Udario je po dnevniku nadlanicom. – Ja sam bio jedan od zaposlenih kad nas je trebao. Znao, nisam imao pojma da je u tako lošem stanju. Nitko od nas nije znao. Trebalo mu je i novaca, ali bio je suviše ponosan tražiti ih od nas. Takav čovjek ne krade, ne radi – to jest ne dopušta – krivotvorine.

Tom je mislio da će inspektor Webster uz ozbiljnost primjerenu prigodi izjaviti da razumije, no on je samo sjedio, držeći jednu ruku okrenutu prema unutarnjoj strani bedra, dok su mu koljena stršila prema van.

– Mislim da je to izvrsno – to što si pročitao – reče Chris nakon dugog muka. Budući da nitko na to nije rekao ništa, on spusti glavu, pa je opet

podigne, kao da se sprema braniti svoje mišljenje.

– Ima li kasnijih zapisa? – upita Webster. – Doista me zanima ono što ste pročitali, ali...

– Jedan ili dva – odvrati Bernard, listajući bilježnicu.

– Isto prije šest godina. Primjerice: “Vječiti neuspjeh je jedino što uklanja užas iz čina stvaranja.” – Derwatt oduvijek... poštuje svoj talent. Teško mi je to riječima izraziti.

– Mislim da razumijem – reče Webster.

Tom istog trena osjeti Bernardov osjećaj velikog, gotovo osobnog razočaranja. Pogledao je madame Annette koja je diskretno stajala napola puta između luka ulaznih vrata i sofe.

– Jeste li na bilo koji način kontaktirali Derwatta u Londonu? Telefonom? – upita Webster.

– Ne – reče Bernard.

– A Banburyja ili Constanta dok je Derwatt bio tamo?

– Ne. Ne viđam ih često.

“Nitko”, pomisli Tom, “neće posumnjati da Bernard laže. Izgledao je kao čisti poštenjak.”

– No, s njima ste u dobrim odnosima? – upita Webster, zabacivši glavu. Činilo se da se pomalo ispričava zbog pitanja. – Koliko sam razumio, poznavali ste se još kad je Derwatt živio u Londonu?

– O, da. Zašto ne bih bio? No ja ne izlazim puno u Londonu.

– Zna li ima li Derwatt kakve prijatelje – nastavi Webster ispitivati Bernarda prilično blagim glasom – koji imaju helikopter, čamac ili nekoliko brodova i koji su ga – poput sijamske mačke – mogli prokrijumčariti u Englesku i izvesti iz nje?

– Ne znam. Definitivno ne poznajem nikoga takvog.

– Još jedno pitanje. Saznavši da je živ, sigurno ste pisali Derwattu u Meksiko, niste li?

– Ne, nisam. – Bernard s mukom proguta, a njegova vrlo velika Adamova jabučica podrhtavala je od napora.

– Kao što sam rekao, slabo kontaktiram... Jeffa i Eda iz Buckmastera. A ni oni ne znaju gdje je Derwattovo selo – znam to jer slike dolaze brodom iz Vera Cruza. Mislim da mi je Derwatt mogao pisati da je htio. Budući da nije, nisam ni ja pisao njemu. Držao sam...

– Da? Držali ste?

– Držao sam da je prošao i previše toga. U svojoj duši. Možda u Grčkoj ili prije odlaska. Mislio sam da ga je to iskustvo možda promijenilo, da ga

je čak ogorčilo prema starim prijateljima i da to što ne želi komunicirati sa mnom, predstavlja njegov način razmišljanja i djelovanja.

Tom se gotovo rasplakao slušajući Bernarda – kako se ovaj bolno, iz sve snage, trudio. Bernard je bio jadan poput nekoga tko nije glumac, a pokušava igrati na pozornici i mrzi to što radi iz dna duše.

Inspektor Webster pogleda u Toma, pa u Bernarda.

– Čudno..., mislite da je Derwatt bio u takvom...

– Mislim da je Derwattu bilo uistinu svega dosta prekine ga Bernard – bilo mu je dosta ljudi kad je otišao u Meksiko. Ako je želio osamu, jaje nisam želio prekidati. Pretpostavljam da sam mogao otići u Meksiko i tražiti ga dok ga ne bih našao.

Tom je gotovo povjerovao u riječi koje je maloprije čuo. “Moram u njih vjerovati”, reče sam sebi. “Stoga je i počeo.” Listao je i otišao do bara kako bi opet dotočio *Dubonnet* u Websterovu čašu.

– Razumijem. A sad, kad Derwatt opet ode u Meksiko – ili je možda već otišao – nećete znati njegovu adresu? – upita Webster.

– Naravno da ne. Znat ću samo da slika i da je, pretpostavljam, sretan.

– A Galerija Buckmaster? Ni oni neće znati gdje ga mogu pronaći?

Bernard opet strese glavom. – Koliko je meni poznato, neće.

– Kamo šalju novac koji zaradi?

– Mislim... da u jednu banku u Mexico Cityju, koja ga onda šalje Derwattu.

“Puno hvala na tom glatkom odgovoru”, pomisli Tom točeći *Dubonnet*. U čaši je ostavio mjesta za led i donio posudu s kolica. – Inspektore, biste li ručali s nama? Rekao sam gazdarici da očekujem da ćete ostati.

Madame Annette je prije nekog vremena nestala u smjeru kuhinje.

– Ne, ne, hvala vam lijepa – odbije Webster uz osmijeh. – Imam dogovor za ručak s policajcima iz Meluna. Mislim da je to jedino vrijeme kad s njima mogu opušteno razgovarati. To je vrlo francuski, zar ne? U Melunu moram biti u 12 i 45, pa bih svakako trebao naručiti taksi.

Tom je nazvao melunsku taksi službu i naručio vožnju.

– Želio bih razgledati vaš posjed – reče inspektor. – Izgleda divno!

“To je moglo značiti promjenu raspoloženja”, pomisli Tom, “kao kad vas netko zamoli da mu pokažete ruže da bi izbjegao smrtno dosadan razgovor tijekom čaja.” No ipak nije mislio da je takvo što u pitanju.

Chrisa je britanski policajac toliko očarao da bi ih bio slijedio, ali Tom mu je uputio odričan pogled i sam sišao s inspektorom niz kamene stube

na kojima je jučer gotovo pao – bilo je to jučer – trčeći za Bernardom pokislim do kože. Sunce je bilo bljedunjavo, a trava napola suha. Inspektor je gurnuo ruke u svoje vrećaste hlače. “Webster me možda još nije konačno svrstao među osumnjičene”, pomisli Tom, “ali osjećam da se još nisam potpuno izvukao. *Nešto sagriješih prema Državi i ona to zna.*” Čudno kako se baš jutros sjetio Shakespearea.

– Stabla jabuka. Jedna breskva. Zasigurno vam je prekrasno živjeti ovdje. Što ste po zanimanju, gospodine Ripley?

Pitanje je bilo oštro, kao da ga postavlja službenik na graničnom prijelazu, no Tom se dosad već naviknuo na to. – Bavim se vrtlarstvom, slikam i učim o stvarima koje me zanimaju. Nemam posao radi koga bih svaki dan ili svaki tjedan morao odlaziti u Pariz. Rijetko idem onamo.

– Podigao je kamen koji je nagrđivao travnjak, pa ga baci prema deblu nekog drveta. Kamen se odbije od njega oglasivši se s *tok*, a Toma zaboli izvrnuti gležanj.

– A šuma? Je li vaša?

– Ne. Koliko mi je poznato, općinska je. Ili državna. Nekad iz nje donesem malo drva za potpalu, od drveća koje se samo srušilo. Želite li malo prošetati? – Tom pokaže prema šumskom putu.

Inspektor Webster napravio je pet-šest koraka prema stazi i stupio na nju, ali se okrenuo pogledavši niz put. Ne sad, hvala vam. Mislim da bih trebao potražiti taksi.

Kad su se vratili, taksi je čekao pred vratima.

Tom i Chris su se pozdravili s inspektorom. Tom mu zaželi *bon appetit*.

– Očaravajuće! – reče Chris. – Doista! Jesi li mu pokazao grob u šumi? Nisam gledao kroz prozor jer sam mislio da bi to bilo nepristojno.

Tom se osmjehne. – Ne.

– Zaustio sam kako bih to spomenuo, pa pomislio da bi bilo idiotski to učiniti. Navoditi na pogrešne tragove. – Chris se nasmije. Čak su mu i zubi bili poput Dickijevih – imao je zašiljene očnjake, a ostali su mu bili gusto poređani na čeljustima. – Zamisli da inspektor počne tamo prekapati tražeći Murchisona? – Chris opet prasne u smijeh.

I Tom se smijao. – Da, ako sam ga ostavio na Orlyju, kako se vratio ovamo?

– Tko ga je ubio? – upita Chris.

– Ne mislim da je *mrtav* – reče Tom.

– Otet?

– Ne znam, može biti. Zajedno sa slikom. Ne znam što bih mislio. Gdje

je Bernard?

– Otišao je na kat.

Tom pođe za njim kako bi ga pogledao. Bernardova vrata su bila zatvorena. Tom pokuca i začuje prigušeno mrmljanje.

Bernard je sjedio na rubu kreveta sklopljenih ruku. Izgledao je poraženo i iscrpljeno.

– Prošlo je dobro, Bernarde. *Tout va bien* – reče mu Tom što je veselije mogao, točnije, što se veselije usudio.

– Nisam uspio – reče Bernard ojađeno ga pogledavši.

– O čemu to govoriš? Bio si izvrstan.

– Nisam uspio. Zato je ispitivao sve ono o Derwattu i kako bi ga se moglo pronaći u Meksiku. Derwatt nije uspio, a nisam ni ja.

14

Bio je to jedan od najgorih ručkova kojem je Tom prisustvovao – gotovo da je po nelagodi bio ravan onome s Heloisom i njezinim roditeljima pošto im je ona rekla da su se njih dvoje već vjenčali. No, ovaj barem nije trajao toliko dugo. Bernard je bio u beznadnoj depresiji glumca koji je upravo odigrao predstavu koju smatra lošom, tako da nikakve riječi utjehe nisu pomagale. Patio je od iscrpljenosti – Tom je to i sam iskusio – glumca koji je dao sve od sebe.

– Znaš, prošle noći – reče Chris ispijajući do kraja čašu mlijeka koje je pio uz vino – vidio sam kako auto natraške izlazi s onog šumskog puta. Bilo je oko jedan sat ujutro. Vjerojatno nije važno. Išao je natraške samo pod pozicijskim svjetlima, poput nekoga tko ne želi biti viđen.

Tom reče: – Vjerojatno ljubavnici. – Bojao se da će Bernard nekako reagirati – kako? – na te riječi, no možda ih nije ni čuo.

Bernard se ispriča i ustane od stola.

– Bože, šteta što je tako uznemiren – reče Chris kad ga Bernard više nije mogao čuti. – Odmah ću otići. Nadam se da nisam ostao predugo.

Tom je htio provjeriti popodneve vlakove, no Chris je imao drugu zamisao. Draže mu je bilo stopirati do Pariza. Nikako ga se nije moglo odgovoriti. Bio je uvjeren da će to biti pustolovina. “Alternativa stopiranju je vlak oko 17”, znao je Tom. Chris je sišao u prizemlje noseći svoju prtljagu, pa pošao u kuhinju kako bi se oprostio od Madame Annette.

Nakon toga su otišli do garaže.

– Molim te – reče Chris – pozdravi Bernarda u moje ime, može? Vrata su mu bila zatvorena. Osjećao sam da ne želi da ga se smeta, ali ne bih htio da me smatra nepristojnim.

Tom ga uvjeri da će sve srediti s Bernardom. Uzeo je alfa romeo.

– Možeš me zbilja ostaviti bilo gdje – reče Chris.

Tom pomisli da je najbolje mjesto na autoputu za Pariz u Fontainebleau kod spomenika. Chris je izgledao točno kao ono što je i bio – visoki mladi Amerikanac na odmoru, ni bogat, ni siromašan – i Tom pomisli kako će bez problema zaustaviti nekoga tko će ga povesti do Pariza.

– Da te nazovem za nekoliko dana? – upita Chris.

– Zanima me što će se dalje događati. Dakako, pogledat ću i novine.

– Da – reče Tom. – Daj da ja nazovem tebe. Hotel *Louisiane*, rue de Seine, zar ne?

– Da. Ne mogu ti opisati koliko mi je bilo prekrasno... samo vidjeti unutrašnjost francuske kuće.

“Ma, mogao je, bolje rečeno, nije mi morao ništa govoriti”, pomisli Tom. Na putu kući vozio je brže no inače. Bio je vrlo zabrinut, ali nije točno znao zbog čega. Smetalo mu je što nije mogao komunicirati s Jeffom i Edom – bilo bi nerazumno da bilo tko od njih pokuša zvati u ovom trenutku. Smatrao je da je najbolje pokušati uvjeriti Bernarda da ostane s njim. Moglo bi biti teško. Međutim, Bernardov povratak u London značio je ponovno suočavanje s Derwattovom izložbom, plakatima na ulicama, možda susret s Jeffom i Edom koji su sad i sami bili prestrašeni i neuravnoteženi. Tom ostavi auto u garažu i ode ravno do Bernardove sobe, pa pokuca.

Nije bilo odgovora.

Tom otvori vrata. Krevet je bio spremljen kao i jutros kad je Bernard na njemu sjedio. Tom primijeti malu udubinu na pokrivaču. No sve su ostale Bernardove stvari nestale – njegova vreća, neizglačano odijelo koje je Tom stavio u ormar. Na brzinu je pogledao u svoju sobu. Bernarda nije bilo. Nigdje nije bilo nikakve poruke. Madame Clusot je pospremala njegovu sobu, pa je Tom pozdravi:

– *Bonjour, madame.*

Sišao je u prizemlje. – Madame Annette!

Nije bila u kuhinji, već u svojoj spavaćoj sobi. Tom pokuca, pa čuvši njezin odgovor, otvori vrata. Annette je, čitajući *Marie-Claire*, nauznak ležala na krevetu pod svijetloljubičastim pletenim pokrivačem.

– Ne dajte se smetati, madame! – reče Tom. – Samo sam vas htio pitati gdje je Bernard?

– Zar nije u svojoj sobi? Možda je izašao u šetnju.

Nije joj želio reći da se čini kako je Bernard uzeo sve svoje stvari i otišao. – Nije vam ništa rekao?

– Ne, gospodine.

– Pa... – Tom se uspije nasmiješiti. – Nećemo brinuti. Je li bilo kakvih poziva?

– Ne, gospodine. A koliko će ljudi biti na večeri?

– Mislim dvojica. Hvala vam, madame Annette – reče Tom misleći da će se Bernard možda vratiti. Izašao je i zatvorio vrata.

– Bože – pomisli on – idem se utješiti uz nekoliko Goetheovih pjesama. – *Der Ahschied* ili nešto slično. Malo njemačke pouzdanosti. Goetheova uvjerenost da je nadmoćan i – možda – genijalan. Baš mu je to trebalo. Izvukao je knjigu – *Goethes Gedichte* – s police, a sudbina ili podsvijest odredila otvaranje pjesme *Der Ahschied*. Iako ju je gotovo cijelu znao

napamet, ne bi se usudio nikome je recitirati jer se bojao da mu naglasak nije savršen. Danas su ga prvi stihovi uznemirili:

*Lass mein Aug den Abschied sagen,
Den mein Mind nicht nehmen kann!*

*Schwer, wie schwer ist er zu tragen!
Und ich bin...¹²*

Trgnuo se na zvuk zatvaranja automobilskih vrata. Netko je stigao. – Bernard se vratio taksijem – pomisli Tom.

No, to je bila Heloise.

Stajala je gologlava, prtljajući po torbi, a dugu joj je plavu kosu mrsio povjetarac.

Tom jurne prema vratima i širom ih otvori. – Heloise!

– Ah, Tome!

Zagrliše se. Ah, Tome, ah, Tome! Navikao se na njezin izgovor svojeg imena i volio kad bi ga ona tako zvala.

– Sva si izgorjela! – reče on na engleskom, zapravo želeći reći pocrnjela. – Daj da se riješim ovog tipa. Koliko stoji vožnja?

– Stotinu četrdeset franaka.

– Gad. Od Orlyja.... – Tom potisne riječi na engleskom koje je namjeravao upotrijebiti. Platilo je. Vozač nije pomogao oko prtljage.

– Ah, kako je dobro biti doma! – reče Heloise, ispruživši ruke. Zavitlala je veliku vezenu torbu – grčki proizvod – na žutu sofu. Nosila je smeđe kožnate sandale, ružičaste zvonolike hlače i jaknu američke mornarice. Tom se pitao gdje ju je uspjela nabaviti?

– Sve je dobro. Madame Annette se odmara u svojoj sobi – reče Tom prelazeći na francuski.

– Kakav je to grozan odmor bio! – Heloise se lagano spustila na sofu i zapalila cigaretu. Trebat će joj nekoliko minuta dok se smiri, pa Tom počne

¹² Nek ti zbogom veli oko,
Što mi na usta neće van!

To tišti me, tišti duboko!
Prem' inače sam... (muževan).

S njemačkog prevela Truda Stamać.

nositi kovčege na kat. Kad je uzeo jedan, ona počne negodovati jer je unutra bilo nešto što je trebalo ostati u prizemlju, pa ga on spusti i uzme drugi. – Moraš li biti tako američki učinkovit?

Što bi drugo mogao raditi? Da stoji i čeka dok se ona ne opusti? – Da. – Odnio je i ostale stvari u njezinu sobu.

Kad je sišao, madame Annette je bila u dnevnoj sobi i razgovarala s Heloisom o Grčkoj, jahti, kući (očito u nekom malom ribarskom selu), ali ne o Murchisonu, primijeti Tom. Ne još. Annette je voljela Heloise jer je madame voljela biti uslužna, a Heloise je voljela da ju se služi. Trenutno nije željela ništa, no nakon inzistiranja madame Annette, pristala je na čaj.

Heloise mu je nakon toga pričala o odmoru na *Princesse de Grece*, jahti koja je pripadala glupanu imenom Zeppo. To je ime asocijalo Toma na braću Marx. Vidio je fotografije te dlakave zvijeri čije je uvjerenje u vlastitu vrijednost, koliko je shvatio, bilo ravno onome grčkih brodovlasnika, a tip je bio samo sin nekog malog trgovca nekretninama, sitna riba. Otac je bio – poduzetnik – čovjek koji je varao svoje vlastite ljude, dok su fašistički pukovnici na vlasti, sudeći prema riječima Zeppa i Heloise, iskorištavali njega. Ipak, još je uvijek zaradivao dovoljno novaca da mu je sin mogao ići na krstarenja jahtom, bacati kavijar ribama i puniti brodski bazen šampanjcem koji bi kasnije ugrijali za kupanje. – Zeppo je morao skrivati šampanjac, pa ga je stavio u bazen – objasni Heloise.

– A tko je spavao sa Zeppom? Nadam se da nije žena američkog predsjednika?

– Bilo tko – s gađenjem reče Heloise na engleskom i otpuhne dim.

Heloise nije, bio je siguran. Ona je katkad – ne prečesto – znala izazivati, ali Tom je bio siguran da nikome drugome, otkad su se vjenčali, nije uskočila u krevet. Hvala Bogu, nije ni Zeppu-gorili. Heloise se nikad ne bi upustila s njim. Zeppovo ponašanje prema ženama je, čini se, bilo odbojno. Tomovo mišljenje o takvom ponašanju – koje se nikada nije usudio izreći pred nekom ženom – glasilo je otprilike ovako: ako žene ispočetka trpe odvratnosti da bi dobile dijamantnu narukvicu ili vilu na jugu Francuske, na što se poslije imaju žaliti? Čini se da je Heloise najviše živcirala ljubomora jedne od žena – izvjesne Norite – jer se jedan od muškaraca na jahti zanimao za Heloise. Tom je jedva slušao to pričanje koje je spadalo u trač rubriku. Bio je zauzet smišljanjem načina kojim bi joj, ne želeći je uzrujati, priopćio vijesti.

Također je napola očekivao da će se Bernardovo mršavo tijelo svaki čas pojaviti na ulaznim vratima. Polako je hodao gore-dolje, gledajući u ulazna vrata pri svakom okretu. – Bio sam u Londonu.

– Da? Kako je bilo?

– Nešto sam ti kupio. – Potrčao je na kat – gležanj je bio u puno boljem stanju – i vratio se noseći hlače iz Ulice Carnaby. Heloise ih je obukla u blagovaonici. Dobro su joj pristajale.

– Jako mi se sviđaju! – reče ona, pa ga zagrla i poljubi u obraz.

– Vratio sam se s čovjekom koji se zove Thomas Murchison – reče Tom, pa joj započne objašnjavati što se dalje događalo.

Heloise nije čula za njegov nestanak. Tom joj objasni Murchisonove sumnje da je *Sat* krivotvoren, kao i to da je on sam uvjeren da ne postoji nikakvo krivotvorenje Derwattovih slika te da ni on, ni policija, ne mogu objasniti Murchisonov nestanak. Heloise nije znala za krivotvorine, kao ni za prihode koje je Tom dobivao od Derwatt Limiteda – oko 12 000 dolara godišnje – što je otprilike bilo jednako iznosu od dionica koje mu je – ostavio – Dickie Greenleaf. Nju je zanimalo novac, ali ne i to odakle je dolazio. Znala je da se u kući u jednakom omjeru troši novac njezine obitelji kao i Tomov, ali mu to nikad nije predbacila, a i znao je da ju je baš bilo briga za to, što je bila još jedna njezina osobina koju je cijenio. Rekao joj je da su ljudi iz Derwatt Limiteda inzistirali na tome da uzme mali postotak zarade kao plaću za pomoć pri organizaciji poslovanja započetog godinama prije no što su se njih dvoje upoznali. Prihod od tvrtke Derwatt slan je izravno Tomu ili je njime upravljala tvrtka u New Yorku koja je distribuirala umjetnički pribor marke *Derwatt*. Tom je dio uložio u New Yorku, a dio su mu slali u Francusku kako bi imao franke. Direktor *Derwatt* umjetničkog pribora (slučajno – Grk) znao je da Derwatt nije živ i da ga krivotvore.

Tom nastavi: – Još nešto. Bernard Tufts – mislim da ga nisi upoznala – bio je u posjetu nekoliko dana, a sad se čini da je danas popodne otišao u šetnju – zajedno sa svojim stvarima. Ne znam hoće li se vratiti ili ne.

– Bernard Toofts? *Un Anglais*?

– Da. Ne poznajem ga dobro. On je prijatelj mojih prijatelja. Slikar je. Trenutno je malo uzrujan zbog svoje djevojke. Vjerojatno je otišao u Pariz. Htio sam ti reći ako se slučajno vrati. – Tom se nasmije. Bio je sve sigurniji da se Bernard neće vratiti. Možda je uzeo taksu do Orlyja i uskočio na prvi avion za London? – I... druga vijest je da smo sutra pozvani Berthelinovima na večeru. Bit će *očarani* što si se vratila! O, gotovo sam zaboravio. Imao sam još jednoga gosta – Christophera Greenleafa, Dickijeve bratića. Ostao je dvije noći. Zar nisi dobila pismo u kojem ti javljam o njemu? – Nije, jer ga je poslao tek u utorak.

– *Mon dieu*, bio si vrlo zaposlen! – reče Heloise na engleskom uz smiješan prizvuk ljubomore. – Jesam li ti nedostajala, Tome?

Zagrlio ju je. – Jesi – doista jesi.

Predmet, koji je Heloise donijela za prizemlje, bila je vaza, niska i

čvrsta, s dvjema ručkama i prikazom dvaju bikova koji se spuštenih glava pripremaju na borbu. Bila je lijepa, a Tom nije pitao je li vrijedna, stara, ni išta drugo, jer ga u tom trenutku nije zanimalo. Pustio je Vivaldijeva *Četiri godišnja doba*. Heloise se raspremala na katu, a rekla je i da će se okupati.

Bernard se nije vratio do 18 i 30. Tom je slutio da je otišao u Pariz, a ne u London, no to je bila samo slutnja, nešto na što se nije moglo osloniti. Tijekom večere, madame Annette je čavrljala s Heloisom o gospodinu iz Engleske koji se toga jutra došao raspitivati o gospodinu Murchisonu. Heloise je bila tek površno zainteresirana – svakako nije bila zabrinuta, vidio je Tom. Više ju je zanimalo Bernard.

– Očekuješ li da će se vratiti? Večeras?

– Zapravo.... sad više ne – reče Tom.

Četvrtak ujutro je došao i prošao mirno – čak ni telefon nije zvonio – iako je Heloise nazvala troje-četvero ljudi u Pariz, uključujući i poziv ocu u ured. Sad je bila odjevena u izbljedjele levisice i bosa hodala kućom. U današnjem *Parisienu* madame Annette nije bilo ničeg o Murchisonu. Kad je Annette poslijepodne izašla – tobože u trgovinu, a vjerojatno je posjetila prijateljicu, madame Yvonne, kako bi je izvijestila o Heloisinom dolasku i posjetu londonskog inspektora – Tom i Heloise su pospano legli na žutu sof, a on je naslonio glavu na njezine grudi. Vodili su ljubav tog jutra. Čuderno. To bi trebala biti uzbudljiva činjenica, no Tomu nije bilo toliko važno voditi ljubav, koliko zaspati s Heloise u naručju prethodne noći. Često mu je znala reći: – S tobom je lijepo spavati, jer kad se okrećeš, to ne izgleda kao da je potres zahvatio krevet. Zapravo i ne znam kad se okrećeš, Tomu je to bilo drago. Nikad ju nije ni pitao tko su bili izazivači potresa. Heloise je postojala. To mu je bilo neobično. Nije mogao shvatiti koji su joj ciljevi u životu. Bila je poput slike na zidu. “Poslije bih mogla poželjeti djecu”, rekla je. U međuvremenu je postojala. Daleko od toga da se Tom, sad kad je živio životom kakvim je želio, mogao pohvaliti nekim vlastitim ciljevima, no on je nekom strašću grabio zadovoljstva koja je sada mogao sebi priuštiti, a činilo se da takva strast Heloisi nedostaje, možda zato što je od rođenja imala sve što je željela. Katkad se čudno osjećao vodeći ljubav s njom, jer je tijekom polovice vremena imao osjećaj vlastite rezerviranosti, kao da njegovo zadovoljstvo dolazi iz nečeg neživog, nestvarnog, iz nekog tijela bez imena. Je li to bila njegova sramežljivost ili puritanizam? Ili se to događalo zbog straha od potpunog (mentalnog) prepuštanja, zbog čega kao da je sam sebi govorio: “Ako bih se prepustio, pa izgubio Heloise, ne bih više mogao živjeti.” Znao je da je sposoban samog sebe u to uvjeriti, čak i spram Heloise, ali to nije rado priznavao, ni dopuštao, a zasigurno to nije nikad rekao Heloise, jer bi to (pri sadašnjem stanju stvari) bila laž. Stanje potpune ovisnosti o njoj poimao je samo kao mogućnost. “To nema puno veze sa seksom”, pomisli Tom, “ni s bilo kakvim oslanjanjem na seks.” Heloise i on obično nisu poštovali iste stvari. Na neki način, ona je bila

partner, ali pasivan. Tom bi se s nekim mladićem ili muškarcem više smijao – možda je to i bila najveća razlika. Pa ipak, sjećao se zgrade s njezinim roditeljima kad je rekao: “Siguran sam da su svi pripadnici mafije kršteni, samo ne znam kakvu korist imaju od *toga?*” Heloise se na to nasmijala. Nekako su (roditelji) izvukli iz njega podatak da nije kršten u Sjedinjenim Državama – nešto o čemu zapravo ni sam nije imao jasnu predodžbu – osim da njegova teta Dottie to zasigurno nikad nije spomenula. Tomovi su se roditelji utopili dok je on bio još vrlo malen, pa o njima nije nikad ništa čuo. Plissonovima, koji su bili katolici, bilo je nemoguće objasniti da u Sjedinjenim Američkim Državama krštenje, misa, ispovijed, probušene uši, pakao i mafija nekako asociraju na katolicizam, a ne na protestantizam – daleko od toga da je Tom pripadao ijednoj od tih vjera – i ako je u nešto bio siguran, bila je to činjenica da nije katolik.

Trenuci ljutnje spadali su u one trenutke u kojima mu se Heloise činila najživljom. Ispoljavala je različite vrste ljutnje. Nije računao ljutnju zbog toga što je kasnila dostava nečega iz Pariza, kad bi se Heloise klela (neiskreno) da nikad više neće pomagati tu-i-tu trgovinu. Ozbiljniji napadi srditosti bili su izazvani dosadom ili manjim napadima na njezin ego, a znali su se dogoditi ako bi je neki gost nadjačao ili bi joj se suprotstavljao tijekom rasprave za stolom. Kontrolirala bi se dok gost ili gosti ne bi otišli – što je puno značilo – no čim bi ljudi izašli, počela bi teatralno hodati sobom gore-dolje, bacajući jastuke u zidove i vičući:

– *Fois-moi la paix! Salauds!*¹³ Tom bi joj bio jedina publika. Tad bi on rekao nešto utješno i beznačajno, a Heloise bi “splasnula”. Iz oba oka skotrljala bi joj se suza, a već bi se u idućem trenu bila sposobna smijati. Pretpostavljao je da je to romanska karakteristika. Engleska svakako nije bila.

Tom je radio u vrtu oko sat vremena, a zatim malo čitao *Les Armes Secretes* Julia Cortazara. Nakon toga je pošao na kat i završio portret madame Annette. Danas je bio četvrtak – imala je slobodan dan. U šest je zamolio Heloise da dođe pogledati sliku.

– Nije loše, znaš? Nisi previše detaljizirao, to mi se sviđa.

Tomu je bilo drago. – Nemoj ga spominjati, madame.

– Licem prema zidu, stavio ga je u kut da se osuši.

Zatim su se spremali za odlazak Berthelinovima. Domaćini su tražili neformalno odijevanje. *Levis* će biti sasvim u redu. Vincent je bio još jedan suprug koji je radio u Parizu, a za vikend dolazio kući na selo.

– Što je tata rekao? – upita Tom.

– Drago mu je što sam opet u Francuskoj.

¹³ Gonite se odavde! Prostaci! (franc.) op. prev.

Lom se tati nije svidao – to mu je bilo jasno – no, tata je imao nejasan osjećaj da Heloise zanemaruje Toma.

– Buržoaska krepost sukobljavala se s tatinom sposobnošću procjene karaktera – pretpostavljao je Tom. – A Noéle? Noéle je bila Heloisina najbolja prijateljica koja je živjela u Parizu.

– Ma, isto. Kaže tla joj je dosadno. Nikad nije voljela jesen.

Iako su bili prilično imućni, Berthelinovi su na selu namjerno živjeli neudobno, uz vanjski toalet i bez tople vode za sudoper u kuhinji. Voda se grijala u čajniku na peći koju su ložili drvima. Njihovi gosti, engleski bračni par Cregg, imali su oko pedeset godina, isto kao i Berthelinovi. Sin Vincenta Berthelina, kojega Tom dotad nije poznao, bio je tamnokos dvadesetdvođodišnjak (Vincent je Tomu to rekao u kuhinji dok su njih dvojica pila *Ricards*, a Vincent kuhao), koji je s djevojkom živio u Parizu i bio odlučan da napusti studij arhitekture na *Beaux Arts*, a to je Vincenta dovodilo do ludila. – *Ta cura toga nije vrijedna!* – galamio je objašnjavajući Tomu. – To je engleski utjecaj, znaš? Vincent je bio degolist.

Večera je bila izvrsna – piletina, riža, salata, sir i pita od jabuka koju je ispekla Jacqueline. Tomove misli bile su obuzete drugim stvarima, no bio je zadovoljan, toliko zadovoljan da se gotovo nasmiješio, jer je Heloise bila dobro raspoložena. Pričala je o svojim grčkim pustolovinama i na kraju su svi probali *ouzo* koji je donijela.

– Taj *ouzo* je odvratnoga okusa! Goreg od *Pernoda!* – reče Heloise kod kuće, perući zube na umivaoniku u svojoj kupaonici. Već je obukla spavaćicu – kratku plavu krpicu.

Tom je u svojoj sobi oblačio novu pidžamu iz Londona.

– Idem dolje donijeti malo šampanjca! – vikne Heloise.

– Ja ću ga donijeti – reče Tom požurivši navući papuče.

– Moram isprati ovaj okus. Osim toga, želim šampanjca. Čovjek bi pomislio da su Berthelinovi, s obzirom na to kakvo piće poslužuju, siromasi. *Vin ordinaire!* – Silazila je niz stube.

Tom je presretne.

– Ja ću ga donijeti – reče ona. – Ti donesi led.

Tom nije želio da Heloise ide u podrum. Produžio je u kuhinju. Upravo je izvadio posudicu s ledom, kadli začuje vrisak – prigušen zbog udaljenosti, ali bio je Heloisin i zvučao strašno. Pojurio je glavnim hodnikom.

Začuo se još jedan vrisak, a nakon toga se s njom sudario u pomoćnom toaletu.

– *Mon Dieu!* Netko se objesio tamo dolje!

– O, Kriste! – Vodeći je uz stube, Tom je napola nosio Heloise.

– Nemoj ići dolje, Tome! Grozno je!

Bio je to Bernard, dakako. Tom je, hodajući stubama uz nju, drhtao. Ona je govorila francuski, a on engleski.

– Obećaj mi da nećeš ići dolje! Zovi policiju, Tome!

– U redu, pozvat ću policiju.

– Tko je to?

– Ne znam.

Ušli su u Heloisinu spavaću sobu.

– Ostani ovdje! – reče Tom.

– Ne, ne ostavljaj me!

– Inzistiram! – reče on na francuskom, pa izađe iz sobe i potrči niz stube. “Čisti *scotch* je najbolji za ovo”, pomisli on. Heloise je rijetko pila žestoko piće, pa bi trebao odmah djelovati. Zatim će joj dati sedativ. Tom otrči natrag na kat noseći bocu i čašu. Natočio je pola čaše, pa kad je Heloise oklijevala, i sam je malo popio, a zatim joj prislonio čašu na usne. Zubi su joj cvokotali.

– Zvat ćeš policiju?

– Da!

“Barem je to samoubojstvo”, pomisli Tom. To bi se trebalo lako dokazati. Nije bilo ubojstvo. Gotovo jednako potresen kao i Heloise, dršćući je uzdahnuo. Sjedila je na rubu kreveta. – Može šampanjac? Puno šampanjca!

– Da. *Non!* Ne smiješ ići tamo dolje! Telefoniraj policiji.

– Da. – Tom side niz stube.

Otišao je u pomoćni toalet, na trenutak oklijevao pred otvorenim vratima – svjetlo u podrumu još uvijek je gorjelo – a onda krenuo dolje. Potresao ga je pogled na tamni obješeni lik nakrivljene glave. Uže je bilo kratko.

Tom trepne. Činilo se da nema stopala. Priđe bliže.

Bila je to lutka.

Tom se osmjehne, a zatim glasno nasmije. Pljesnuo je mlitave noge koje nisu bile ništa drugo do prazne nogavice hlaća Bernarda Tuftsa. – *Heloise!* – viknuo je, trčeći opet gore i ne brinući hoće li probuditi madame Annette.

– Heloise, to je *lutka!* – rekao je na engleskom. – Nije čovjek! *C'est un mannequin!* Ne trebaš se bojati!

Trebalo mu je nekoliko sekundi da je uvjeri. – Bila je šala – možda Bernardova, a možda čak i Christopherova – dodao je Tom. U svakom slučaju, opipao je nogavice i bio siguran da je lutka.

Heloise je postupno postajala ljuta, a to je bio znak da se oporavlja od šoka. – Kakve glupe šale izvode ti Englezi! Glupe! Imbecilne!

Tom se nasmije od olakšanja. – Idem dolje po šampanjac! I po led!

Opet je sišao u podrum. Lutka je visila na jednom od njegovih vlastitih remena.

Tamnosivi sako bio je obješen na vješalicu, hlače zakopčane o gumb sakoa, a glava načinjena od sive krpe, na vratu privezane uzicom. Tom iz kuhinje brzo donese stolac – srećom, madame Annette se nije probudila od sve te galame – pa ode dolje i skine lutku. Remen je bio obješen o čavao zabijen u gredu.

Bacio je odjeću na pod, a zatim brzo izabrao bocu šampanjca. Skinuo je sako s vješalice i ponio remen. Uspio je uzeti i posudu s ledom iz kuhinje, pa ugasio svjetlo i noseći sve to, pošao na kat.

Tom se probudio malo prije sedam. Heloise je mirno spavala. Pažljivo se izvukao iz kreveta i uzeo kućni ogrtač obješen u Heloisinoj spavaonici.

Madame Annette se možda već probudila. Tiho je sišao niz stube, želeći ukloniti Bernardovo odijelo iz podruma prije no što ga Annette pronade. Mrlja od vina i Murchisonove krvi nije bila strašna – sad je to vidio. Da je forenzičari testiraju na krv, svakako bi našli tragove, no Tom je bio dovoljno optimističan, pa nije smatrao kako će se to doista i dogoditi.

Razdvojio je sako i hlače. Na pod doleprša komad bijeloga papira – Bernardova poruka – napisana njegovim visokim šiljatim rukopisom:

“Objesio sam svoj lik u tvojoj kući. Vješao sam Bernarda Tuftsa, ne Derwatta. Zbog D.-a se kajem na jedini mogući način – ubojstvom onoga što sam bio posljednjih pet godina. Sad ću nastaviti i tijekom ostatka života pokušati pošteno raditi svoj posao.

B. T.”

Tom osjeti poriv uništiti i zgužvati poruku, ali je složi i stavi u džep kućnog ogrtača. Možda će mu trebati. Tko zna? Tko zna gdje je Bernard i što radi? Protresao je njegovo zgužvano odijelo i bacio krpu u kut. Poslat će odijelo u kemijsku čistionicu – u tome nema ničeg lošeg. Noseći ga, krenuo je prema svojoj sobi, a onda ga odluči odložiti na stoliću u hodniku, gdje su ostaviti odjeću koju je madame Annette trebala odnijeti u čistionicu.

– Dobro jutro, gospodine Tome! – pozdravi ga Annette iz kuhinje. – Opet ste rano ustali! I gospođa Heloise? Bi li htjela čaja?

Tom pođe u kuhinju. – Mislim da želi prespavati jutro. Neka spava koliko god želi. Ali ja bih želio kave, molim vas.

Madame Annette reče da će mu je donijeti gore. Tom ode na kat i obuče se. Želio je pogledati grob u šumi. Bernard je možda učinio nešto neobično – djelomično ga otvorio. Bog zna što je mogao napraviti – možda se čak zakopao unutra.

Pošto je popio kavu, siđe u prizemlje. Sunce je bilo zamagljeno i jedva granulo. Trava je bila prepuna rose. Tom se motao oko grmlja u vrtu, ne želeći krenuti ravno prema grobu, za slučaj da Heloise ili Annette

pogledaju kroz prozor. Nije se okretao prema kući jer je vjerovao da pogled jednog čovjeka privlači druge poglede.

Grob je izgledao točno onako kako su ga on i Bernard ostavili.

Heloise se probudila nakon deset. Bio je u radnoj sobi kad mu je madame Annette došla reći da ga gospođa želi vidjeti. Tom pođe u njezinu sobu. Pila je čaj u krevetu.

Žvačući grejpfrut, ona reče: – Ne sviđaju mi se šale tvojih prijatelja.

– Neće ih više biti. Uklonio sam odjeću... iz podruma. Nemoj više misliti na to. Bi li željela ručati na nekom lijepom mjestu? Negdje uz Seinu? Na kasni ručak?

Sviđala joj se ta zamisao.

Pronašli su njima nepoznat restoran u malom gradu južno od kuće, koji – slučaj je htio – nije bio na Seini.

– Kako bi bilo da nekamo odemo? Na Ibizu? – upita Heloise.

Tom je oklijevao. Volio bi otići nekamo brodom, ponijeti svu prtljagu koju želi – knjige, gramofon, boje i blokove za crtanje. No činilo bi se da vrda – osjećao je to. Tako bi mislili Bernard, Jeff, Ed i policija – čak i kad bi znali kamo ide. – Razmislit ću. Možda.

– Grčka nije ostavila dobar dojam. Poput *ouza* – reče Heloise.

Tom je bio voljan odrijemati poslije ručka. Kao i Heloise. – Spavat ćemo u mom krevetu dok se ne probudimo ili do večere – reče ona. Isključit će telefon na katu, tako da zvoni samo dolje, gdje će se javiti madame Annette. “Zbog ovakvih trenutaka”, pomisli Tom lijeno vozeći kroz šumu prema Villeperceu, “uživam što sam bez posla, prilično imućan i oženjen.”

Doista nije bio pripremljen za ono što je vidio čim je otključao ulazna vrata. Bernard je, gledajući prema vratima, sjedio u jednoj od žuto presvučenih stolica.

Heloise ga isprva nije vidjela, pa je rekla: – Tome, dragi, bi li mi donio *Perrier* s ledom? Oh, tako sam pospana!

– Bacila mu se u naručje i iznenadila se osjetivši njegovu napetost.

– Bernard je ovdje. Znaš, Englez kojeg sam spomenuo. – Tom ude u dnevnu sobu. – Zdravo, Bernarde. Kako si? – Nije mu uspjelo ispružiti ruku, ali se pokušao barem osmjehnuti.

Madame Annette dođe iz kuhinje. – *Ah, monsieur Tome! Madame Heloise!* Nisam čula auto. Sigurno postajem gluha. Gospodin Bernard se vratio. – Annette je bila smetena.

Tom reče što je mirnije mogao: – Da. Dobro. Očekivao sam ga – iako se sjećao da joj je rekao da nije siguran hoće li se Bernard vratiti.

Bernard ustane. Bilo mu je potrebno brijanje. – Oprosti što sam se

vratio ne najavivši se.

– Heloise, ovo je Bernard Tufts – slikar koji živi u Londonu. Moja supruga, Heloise.

– Drago mi je – reče Bernard.

Heloise se nije pomakla s mjesta. – I meni je drago – odgovori ona na engleskom.

– Moja supruga je malo umorna. – Tom krene prema njoj. – Želiš li poći gore ili ostati s nama?

Heloise ga pokretom glave pozove da pođe s njom.

– Vraćam se odmah, Bernarde – reče on slijedeći je.

– Je li to onaj koji je izveo onaj trik? – upita ona kad su stigli u njezinu spavaću sobu.

– Bojim se da jest. Prilično je ekscentričan.

– Što radi ovdje? Ne sviđa mi se. Tko je on? Nikad ga prije nisi spomenuo. I nosi tvoju odjeću?!

Tom slegne ramenima. – On je prijatelj nekih mojih prijatelja iz Londona. Siguran sam da ga mogu uvjeriti da ode još danas popodne. Sigurno mu treba novac. Ili odjeća. Pitat ću ga. – Poljubio ju je u obraz. – Idi u krevet, draga. Vidimo se uskoro.

Otišao je u kuhinju i zamolio madame Annette neka Heloisi odnese mineralnu vodu.

– Hoće li gospodin Bernard ostati na večeri? – upita ga ona.

– Mislim da neće. Ali mi ćemo biti kod kuće, pa vas molim nešto lagano. Obilno smo ručali. – Tom se vrati Bernardu. – Jesi li bio u Parizu?

– Da, u Parizu. – Bernard je još uvijek stajao.

Tom nije znao kamo usmjeriti razgovor. – Našao sam tvoju lutku u podrumu. Prilično me šokirala. Ne bi smio izvoditi takve trikove kad su žene u kući. Osmjehnuo se.

– Usput, moja je gazdarica odnijela tvoje odijelo na čišćenje, pa ću se pobrinuti da ga dobiješ u Londonu – ili gdje već budeš. Sjedni. – On sam sjedne na sofu. – Kakvi su ti planovi?

“To je”, pomisli Tom, “kao da pitam luđaka kako se osjeća.” Bilo mu je neugodno, a još se gore osjećao kad je shvatio da mu je srčani ritam prilično ubrzan.

Bernard sjedne. – Oh... Pa dugo ništa.

– Ne vraćaš se u London? – U očajanju, Tom izvadi cigaru iz kutije koja je stajala na stoliću za kavu. Ušutkat će ga na nekoliko minuta kako ne bi izvalio nešto neprilično – no je li to uopće bilo važno?

– Došao sam razgovarati s tobom.

– Dobro. O čemu?

Opet šutnja koju se Tom bojao prekinuti. Bernard se zadnjih dana vjerojatno gubio u oblacima, beskrajnim oblacima vlastitih misli. Tom je osjećao da je to kao da pokušava uhvatiti jednu jedinu runastu ovčicu usred divovskog stada. – Imam vremena koliko god hoćeš. Među prijateljima si, Bernarde.

– Zapravo je vrlo jednostavno. Moram početi svoj život ispočetka. Pošteno.

– Da, znam. Pa možeš.

– Zna li tvoja žena za moje krivotvorine?

Tom mu je bio zahvalan na tom logičnom pitanju.

– Ne, dakako da ne zna. Nitko ne zna. Nitko u Francuskoj.

– A za Murchisona?

– Rekao sam joj da je Murchison nestao i da sam gaja ostavio na Orlyju. – Tom je, za slučaj da je Heloise izašla u hodnik na katu i da sluša, govorio tiho. Znao je da se zvuk iz dnevne sobe loše širi uz udaljene zavojite stube.

Bernard pomalo iznervirano reče: – Zbilja ne mogu razgovarati ako su drugi ljudi u kući. Tvoja žena. Ili gazdarica.

– U redu, možemo nekamo otići.

– Ne.

– Čuj, teško bih mogao reći madame Annette neka ode. Ona vodi ovu kuću. Želiš li prošetati? Postoji jedan miran kafić...

– Ne, hvala.

Tom se, držeći cigaru koja je sad smrdjela kao kuća u plamenu, nasloni na sofu. Obično je volio taj miris.

– Usput, nisam se čuo s engleskim inspektorom otkad si otišao. A ni s francuskima.

Bernard nije reagirao. Zatim reče: – Dobro, idemo prošetati. – Ustao je i pogledao kroz francuske prozore.

– Možda kroz stražnji izlaz.

Izašli su na travnjak. Nijedan od njih dvojice nije obukao kaput, a bilo je hladno. Tom je pustio neka Bernard ide kamo želi, pa ovaj odluta prema putu koji je vodio u šumu. Bernard je hodao polako, pomalo nesigurno. “Je li slab zbog nedostatka hrane?” pitao se Tom. Uskoro su prošli pokraj mjesta na kojem se nalazilo Murchisonovo tijelo. Tom osjeti strah od kojega su mu se dlake na vratu i iza ušiju naježile. “Nije se bojao toga

mjesta”, shvatio je, “već Bernarda.” Buke je držao slobodnima, a u hodu se postrance malo odmaknuo od njega.

Zatim Bernard uspori i okrene se, pa su se počeli vraćati prema kući.

– Što te muči? – upita Tom.

– Oh, ja... ne znam gdje će sve to završiti. Jedan čovjek je već mrtav.

– Pa... nažalost, jest. Slažem se. No to zapravo nema nikakve veze s tobom, zar ne? Budući da više nećeš slikati krivotvorine Derwatta, novi Bernard Tufts može početi ispočetka – pošteno.

Od Bernarda nikakvog odgovora.

– Jesi li tijekom boravka u Parizu telefonirao Jeffu ili Edu?

– Ne.

Tom se nije zamario kupovanjem engleskih novina, a možda je i Bernard učinio isto. Njegove tjeskobe su dolazile iznutra. – Ako želiš, možeš nazvati Cynthiju iz kuće. Iz moje sobe.

– Razgovarao sam s njom iz Pariza. Ne želi me vidjeti.

“Oh. U tome je bio problem. To je bila kap koja je prelila čašu”, pretpostavljao je Tom. – Uvijek joj možeš pisati. Tako je možda bolje. Ili je vidjeti kad se vratiš u London. Razvali joj vrata! – nasmije se Tom.

– Rekla je *ne*.

Tišina.

“Cynthia je željela biti izvan svega”, mislio je Tom. Daleko od toga da nije vjerovala Bernardu kad bi nešto izjavio – no, bilo joj je dosta. Tom u tom trenutku nije mogao spoznati Bernardovu bol. Stajali su na kamenoj terasi s vanjske strane francuskih prozora. – Moram ući, Bernarde. Smrzavam se. Dođi unutra. – Otvorio je vrata.

Bernard uđe za njim.

Tom potrči na kat pogledati Heloise. Još je bio ukočen od hladnoće. Ili od straha. Heloise je sjedila na krevetu u svojoj sobi razvrstavajući fotografije i razglednice.

– Kad odlazi?

– Draga... u pitanju je njegova djevojka u Londonu. Nazvao ju je iz Pariza. Ne želi ga vidjeti. Nesretan je i ne mogu ga samo tako zamoliti da ode. Ne znam što bi si mogao napraviti. Draga, bi li htjela posjetiti svoje roditelje na nekoliko dana?

– *Non!*

– Želi razgovarati sa mnom. Samo se nadam da će uskoro prijeći na stvar.

– Zašto ga ne možeš izbaciti? Nije ti prijatelj. Povrh svega je i lud!

Bernard je ostao.

*

Još nisu završili s večerom kad se oglasilo zvono na ulaznim vratima. Madame Annette pođe otvoriti, pa se vrati i reče Tomu: – Tu su dva policijska inspektora, gospodine Tome! Htjeli bi razgovarati s vama.

Heloise nestrpljivo uzdahne i baci svoj ubrus na stol. Gnušala se sjedenja za stolom, pa je ustala. – Opet neki nametljivci! – reče ona na francuskom.

Tom je također ustao.

Samo se Bernard doimao neuznemireno.

Tom ode u dnevnu sobu. Bili su to isti policajci koji su dolazili u ponedjeljak.

– Ispričavamo se što vas smetamo, *m'sieur* – reče stariji od njih dvojice – ali telefon vam ne radi. Prijavili smo kvar.

– Doista? – Događalo se da se telefon pokvari, zapravo je to bila redovita pojava svakih pet-šest tjedana. Neobjašnjivo. No, Tom se u tom trenutku pitao je li Bernard napravio nešto čudno – presjekao žicu, primjerice. – Nisam znao za to. Hvala vam.

– U kontaktu smo s engleskim inspektorom, točnije, on je u vezi s nama.

Heloise je ušla. “Vjerojatno iz znatiželje i ljutnje”, pretpostavljao je Tom. On je predstavi i policajci opet rekoše svoja imena, *commissaire* Delaunay, a drugo ime nije razumio.

Delaunay reče: – Nije nestao samo gospodin Murchison, već i slikar Derwatt. Engleski bi istražitelj Webster, koji vas je također pokušao nazvati danas poslijepodne, želio znati je li vam se ijedan od njih dvojice javio?

Tom se, pomalo uživajući u svemu, osmjehne. – Nikad nisam upoznao Derwatta, a ni on mene – reče on upravo u trenutku kad je Bernard ulazio u sobu. – Nažalost, mogu vam reći samo to da nisam ništa čuo o gospodinu Murchisonu. Dopustite mi da vam predstavim Bernarda Tuftsa, prijatelja iz Engleske. Bernarde, gospoda su iz policije.

Bernard promrmlja neki pozdrav.

Tom je primijetio da francuskim policajcima Bernardovo ime ne znači ništa.

– Čak vlasnici galerije u kojoj Derwatt trenutno izlaže ne znaju gdje je on – nastavi Delaunay. – To je zapanjujuće.

To je doista bilo čudno, ali Tom im uopće nije mogao pomoći.

– Poznajete li kojim slučajem Amerikanca Thomasa Murchisona? – upita Delaunay Bernarda.

– Ne – odgovori on.

– A vi, gospođo?

– Ne – reče Heloise.

Tom objasni da se njegova supruga upravo vratila iz Grčke i da joj je rekao za posjet gospodina Murchisona i njegov nestanak.

Policajci su izgledali kao da ne znaju što bi dalje. Delaunay reče: – S obzirom na okolnosti, gospodine Ripley, inspektor Webster vas moli da dopustite pretragu svoje kuće. To je nužna formalnost, razumijete. Mogli bismo naići na neki trag. Mislim na gospodina Murchisona, dakako. Moramo pomoći engleskim kolegama koliko god možemo!

– Ali naravno! Biste li željeli započeti odmah?

Vani je već bilo prilično mračno, no policajci su rekli da bi počeli odmah i nastavili sutra ujutro. Oba su stajala na kamenoj terasi, čeznutljivo gledajući prema mračnom vrtu i šumi iza njega – osjećao je Tom.

Proveo ih je kućom. Najprije ih je zanimala Murchisonova soba – ona koju je kasnije koristio Chris. Madame Annette ispraznila je košaru za smeće. Policajci su pogledali u ladice. Sve su, osim donjih dviju ladica u komodi, bile prazne, a u njima su se nalazili prekrivači za krevet i dva pokrivača. Nije bilo nikakva traga ni Murchisonu, ni Chrisu. Pogledali su u Heloisinu spavaonicu. (“Heloise je u prizemlju bila u stanju suspregnutog bijesa”, znao je Tom.) Pregledali su Tomov atelijer – čak uzeli u ruke jednu od njegovih pila. Postojao je i tavan. Žarulja je pregorjela, pa je morao otići po novu, a u prizemlju je uzeo i baterijsku svjetiljku. Tavan je bio prašan. Bilo je tamo stolaca presvučenih platnom i stara sofa koja je pripadala prijašnjim vlasnicima, ali je on i Heloise nisu bacili. Policajci su se, koristeći vlastite baterijske svjetiljke, nadvirivali iza namještaja. “Očito su tražili nešto veće od tragova”, mislio je Tom, “bez obzira što se pomisao da bi ostavio leš iza stare sofe činila apsurdnom.”

Zatim je na red došao podrum. Pokazao ga je jednako opuštено kao i sve ostalo, stojeći točno na mrlji i uperivši svjetiljku prema kutovima, iako je stropno svjetlo bilo jako. Malo se bojao da je Murchison možda krvario na betonski pod iza bačve s vinom. Nije pomnije pogledao to mjesto. Ako je tamo i bilo krvi, policajci je nisu vidjeli. “Pod su samo letimično pogledali, ali to nije značilo da sutra neće sve temeljito pregledati”, pomisli Tom.

Rekli su da će se, ako mu to nije prerano, vratiti u osam. Odgovorio je da mu u osam sasvim odgovara.

– Ispričavam se – reče Tom Heloisi i Bernardu pošto je zatvorio ulazna vrata. Slutio je da su njih dvoje, svatko uz svoju kavu, cijelo vrijeme sjedili u tišini.

– Zašto žele pretražiti kuću? – pitala je Heloise.

– Jer se onaj Amerikanac još uvijek nije pojavio – odvrati Tom. – Gospodin Murchison.

Heloise ustane. – Možemo li razgovarati na katu, Tome?

Ispričao se Bernardu i pošao za njom.

Heloise ude u svoju sobu. – Ako ne želiš izbaciti tog luđaka, odlazim iz kuće još večeras!

Kakva dvojba! Želio je da Heloise oстане, no znao je da neće ništa postići s Bernardom ako ona bude tu. Kao ni Bernard, ni Tom nije mogao razmišljati dok su Heloisine gnjevne oči zurile u njega. – Pokušat ću ga se riješiti – reče on. Poljubio ju je u vrat. Barem mu je to dopustila.

Sišao je. – Bernarde... Heloise je uzrujana. Bi li htio otići u Pariz večeras? Ja te mogu odvesti do... Recimo do Fontainebleaua? Tamo ima nekoliko dobrih hotela. Ako želiš razgovarati sa mnom, mogu sutra doći u Fontainebleau...

– Ne.

Tom uzdahne. – U tom slučaju, ona odlazi večeras. Idem joj reći.

Otišao je na kat i rekao Heloise kakva je situacija.

– Što je ovo, još jedan Dickie Greenleaf? Ne možeš ga izbaciti iz vlastite kuće?

– Nikad nisam.... Dickie nije bio u *mojoj* kući. – Tom zastane ostavši bez riječi. Izgledala je dovoljno ljuto da bi sama mogla izbaciti Bernarda, no ne bi bila u stanju – mislio je – jer je Bernardova nepopustljivost bila daleko izvan bilo kakve norme pristojnog ponašanja.

Izvukla je mali kožni kovčeg s vrha ormara i počela se pakirati. “Bilo bi beskorisno reći joj da se osjeća odgovornim za Bernarda“, pretpostavljao je. Samo bi se počela pitati zbog čega.

– Heloise, draga, žao mi je. Uzet ćeš auto ili želiš da te ja odvezem na stanicu?

– Uzet ću alfu do Chantillyja. Usput, sve je u redu s telefonom. Upravo sam ga isprobala u tvojoj sobi.

– Možda su ga popravili kad su im *flics*¹⁴ javili.

– Mislim da su lagali. Htjeli su nas iznenaditi. – Zastala je u trenutku stavljanja košulje u kovčeg. – Što si učinio, Tome? Jesi li napravio nešto

¹⁴ Drotovi (franc, žargon), op. prev.

tom Murchisonu?

– Ne! – reče on, uplašen.

– Znaš, moj otac više neće podnositi nikakve gluposti, nikakve skandale.

Aludirala je na slučaj Greenleaf. Tom se uspio izvući neokaljan, ali uvijek je postojala sumnja. Romanski su narodi skloni pričanju otkačenih viceva koji na osebujan način postaju istinom. Možda je Tom ubio Dickija. Svi su, koliko god se on trudio to sakriti, znali da je nakon Dickijeve smrti dobio nešto novaca. Heloise je znala da mu je Dickie ostavio rentu, a znao je i njezin otac, čije ruke, kad je u pitanju posao, nisu bile besprijekorno čiste. Tom je, međutim, na svojim možda imao krvi. *Non olet pecunia, sed sanguis...*¹⁵

– Neće biti više nikakvih skandala – reče on. “Kad bi samo znala koliko se trudim izbjeći skandal. To želim postići.”

Zatvorila je kovčeg. – Nikad ne znam što zapravo radiš.

Tom uzme kovčeg, pa ga spusti na pod i zagrlji je.

– Rado bih noćas bio s tobom.

I Heloise bi rado bila s njim – nije to trebala izreći da bi on znao. Bila je to druga strana njezinog *fous-moi-le-camp!*¹⁶ Odlazila je. Francuskinje su morale napustiti sobu, kuću, zamoliti nekoga da ode u drugu sobu ili već nekamo, a što je nezgodnije bilo toj drugoj osobi, to im se više sviđalo, ali još uvijek bilo manje nezgodno od njihovog urlanja. Tom je to nazivao francuskim zakonom premještanja.

– Jesi li nazvala svoje? – upita on.

– Ako njih nema, posluga je sigurno tamo.

Trebat će joj gotovo dva sata vožnje do Chantillyja.

– Hoćeš li me nazvati kad stigneš?

– *Au revoir*, Bernard! – vikne Heloise s ulaznih vrata. Zatim će Tomu, koji ju je pratio van: – Neću!

Ogorčeno je gledao kako crvena svjetla alfa romea na dvorišnim vratima skreću lijevo i nestaju.

Bernard je sjedio pušeći cigaretu. Iz kuhinje se začuje tihi štropt poklopca kante za smeće. Tom uzme baterijsku svjetiljku iz ladice stolića u hodniku i pođe u pomoćni toalet. Sišao je u podrum i pogledao iza bačve gdje je bio pogolegao Murchisonov leš. Srećom, nije bilo nikakve mrlje. Vratio se.

¹⁵ Ne zaudara novac, već krv. (lat.) op. prev.

¹⁶ Napuštam položaj! (franc.) op. prev.

– Znaš, Bernarde, večeras si ovdje dobrodošao, ali sutra dolazi policija temeljito pretražiti kuću. ‘I šumu’, iznenada mu je sinulo. – Mogli bi te ispitivati. To će te živcirati. Želiš li otići prije no što se oni pojave u osam?

– Možda, možda.

Bila su gotovo 22 sata. Ušla je madame Annette i ponudila im još kave. Odbili su.

– Gospođa Heloise je izašla? – upita Annette.

– Odlučila je posjetiti svoje roditelje – reče Tom.

– U ovo doba! Ah, madame Heloise! – skupljala je šalice za kavu.

Tom je osjećao da joj se Bernard ne sviđa i da mu ne vjeruje – isto kao i Heloise. “Šteta”, mislio je, “što Bernard nije pokazao svoj pravi značaj, šteta što se većine ljudi doima neugodno.” Tom shvati da se Bernard ne može svidjeti ni Heloise, ni Annette, jer one o njemu zapravo ništa ne znaju – ništa o njegovoj odanosti Derwattu, koju bi vjerojatno smatrale – korištenjem Derwatta. Iznad svega, nijedna od njih – zbog različitosti podrijetla – nikad ne bi razumjela njegov put od skromnog radničkog sina (prema riječima Jeffa i Eda) do nečega što bi se moglo nazvati uspjehom postignutim talentom – unatoč tome što je svoj rad potpisivao tuđim imenom. Bernard uopće nije mario za materijalnu stranu cijele priče – još nešto što madame Annette i Heloise ne bi mogle razumjeti. Annette brzo izađe iz prostorije. “Time je izrazila svu ljutnju koju se usudila pokazati”, shvatio je Tom.

– Nešto bih ti htio reći – počne Bernard. – Noć nakon Derwattove smrti – svi smo za nju doznali dvadeset i četiri sata pošto se utopio u Grčkoj – ja... vidio sam Derwatta kako stoji u mojoj sobi. Kroz prozor je sjala mjesečina. Sjećam se da sam otkazao sastanak s Cynthijom jer sam želio biti sam. *Vidio* sam Derwatta i osjetio njegovu prisutnost. Čak se i smiješio. “Ne boj se, Bernarde, nije mi loše. Ne osjećam bol”, rekao je. – Zamisli da Derwatt govori nešto toliko predvidivo. No, čuo sam ga.

Bernard je osluškivao svoje unutarnji glas. Tom ga je slušao s poštovanjem.

– Sjedio sam na krevetu, promatrajući ga približno minutu. Kao da je lebdio mojom sobom, onoj u kojoj katkad slikam – i spavam.

Mislio je na slikanje svojih djela, a ne Derwattovih krivotvorina.

Rekao mi je: “Nastavi, Bernarde, nije mi žao.” Shvatio sam da je htio reći kako mu nije žao što se ubio i neka nastavim živjeti. To jest...

Bernard, prvi put otkad je počeo govoriti, pogleda u Toma: – ...koliko god mogu, koliko god traje. Time čovjek ne može upravljati, zar ne? Sudbina to čini umjesto nas.

Tom je oklijevao. – Derwatt je imao smisla za humor. Jeff kaže da je

moguće da bi cijenio što si ga toliko uspješno krivotvorio. – Hvala Bogu, Bernard nije loše primio tu rečenicu.

– Do određene granice. Da, krivotvorenje je moglo biti profesionalnom šalom. Derwattu se ne bi svidjela poslovna strana poduhvata. Novac ga je, jednako lako kao i činjenica da ga nema, mogao natjerati na samoubojstvo.

Tom osjeti da se Bernardove misli u neredu i s neprijateljstvom okreću protiv njega. Bi li mu trebao dati do znanja da želi na spavanje? Ili će se Bernard na to uvrijediti? – Prokleti murjaci dolaze jako rano, mislim da idem u krevet.

Bernard se nagne naprijed. – Nisi razumio na što sam mislio kad sam neki dan rekao da nisam uspio. S onim policajcem iz Londona, kad sam mu pokušavao objasniti Derwatta.

– Naprotiv, uspio si. Chris je shvatio što si želio reći. Sjećam se da je Webster primijetio da je priča vrlo dirljiva.

– Webster je unatoč tome još uvijek razmišljao o krivotvorenju – o mogućnosti da Derwatt to zna i dopušta. Nisam uspio dočarati Derwattov karakter. Dao sam sve od sebe i nisam uspio.

Očajnički pokušavajući podići Bernarda iz njegova očajem ispunjena ponora, Tom reče: – Webster traži Murchisona. To mu je zadatak, a ne Derwatt. Idem gore.

Otišao je u sobu i obukao pidžamu. Malo je otvorio prozor i legao u krevet koji madame Annette te večeri nije raspremila. Bio je potresen i želio je zaključati vrata. Je li to bilo glupo? Ili razumno? Činilo se kukavički. Nije zaključao vrata. Već je bio pročitao polovicu Trevelyanove *Povijesti engleskog društva*, pa posegne za njom, no predomisli se i umjesto nje uzme *Harrapov* rječnik. *Krivotvoriti (forge)*. Starofrancuski *forge*, radionica. *Faber*, radnik. *Forge* je na francuskom imalo veze samo s radionicom za obradu metala. Francuski izrazi za krivotvorenje su *falsification* i *contrefaire*. Sve je to već znao. Zatvorio je rječnik.

Ležao je oko sat vremena i nikako nije mogao zaspati. Krv bi mu, dostižući *krešendo* dovoljno jak da ga trgne iz polusna, svakih nekoliko trenutaka zašumjela u ušima. Stalno mu se pričinjalo da pada s velike visine.

Svjetleći brojčanik njegovog ručnog sata pokazivao je pola sata iza ponoći. Da nazove Heloise? Želio ju je nazvati, ali ne i izložiti se daljnjem neodobravanju njezinog oca pozivom u tako kasni sat. Neka vrug nosi druge ljude!

Iznenada je postao svjestan da se netko bacio na njega uhvativši ga za ramena, a zatim osjetio i čovjekove ruke na vratu. Koprcao se kako bi oslobodio noge ispod pokrivača. Neuspješno je, kako bi ih maknuo s vrata, povlačio Bernarda za ruke. Napokon je uspio umetnuti nogu između sebe i

Bernarda, pa ga odgurnuti. Pritisak na dušnik je nestao. Bernard, hvatajući dah, tupim udarcem padne na pod. Tom, gotovo je prevrnuvši silinom pokreta, upali svjetiljku, srušivši u isti mah čašu vode na plavi orijentalni sag.

Bernard je bolno hvatao dah.

Na neki način, i Tom je činio isto.

– Bože moj, Bernarde – reče on.

Bernard nije odgovorio ili nije mogao ništa reći. Sjedio je na podu podupirući se jednom rukom u položaju umirućeg Gala. “Hoće li me opet napasti čim povrati snagu”, pitao se Tom. Ustao je s kreveta i pripalio *Gauloise*.

– Zbilja, Bernarde, izvodiš gluposti! – Tom prasne u smijeh i zakašlje zbog dima. – Ne bi imao nikakve šanse! Čak ne bi mogao ni pokušati pobjeći! Madame Annette zna da si ovdje, a zna i policija. – Promatrao je kako Bernard ustaje. Tom pomisli kako se ne događa često da potencijalna žrtva puši i bosonoga hoda uokolo smiješeći se nekome tko ju je maloprije pokušao ubiti. – Ne bi to trebao opet pokušati. Bio je svjestan apsurdnosti svojih riječi. Bernardu je bilo potpuno svejedno što će se s njime dogoditi. – Zar nećeš bilo što reći?

– Da – reče Bernard. – Prezirem te... jer je sve ovo isključivo tvoja krivnja. Nisam trebao na to pristati ni pod kojim uvjetima – točno. Ali ti si idejni začetnik.

Tom je razumio. On je bio tajnovito izvorište svega, leglo zla. – Svi se trudimo okončati stvari, a ne nastaviti s njima.

– A ja sam gotov. Cynthia...

Tom otpuhne dim. – Rekao si da si se slikajući katkad osjećao kako Derwatt. Zamisli što si učinio za njegovo ime! Čovjek uopće nije bio slavan kad je umro.

– Njegovo ime je okaljano. – U Bernardovu se glasu jasno osjećala propast, sudnji dan, možda i sam pakao. Krenuo je prema vratima i izašao izgledajući odlučnije nego obično.

“Kamo ide?”, pitao se Tom. Bernard je još uvijek bio obučen iako su prošla tri sata ujutro. Hoće li odlutati u noć? Ili će se spustiti u prizemlje i zapaliti kuću?

Tom okrene ključ u bravi. Ako se Bernard vrati, morat će lupati kako bi ušao, a on će ga, dakako, pustiti, ali pošteno je upozoriti.

Kad se sutra pojave policajci, Bernard neće biti ni od kakve koristi.

16

Tom je u subotu 26. listopada u 9.15 stajao kraj francuskih prozora gledajući prema šumi u kojoj su policajci počeli otkapati nekadašnji Murchisonov grob. Iza Toma, Bernard je tiho i nemirno koračao dnevnom sobom. Tom je u ruci držao službeno pismo Jeffreyja Constanta u kojem ga ovaj u ime Galerije Buckmaster pita zna li gdje se, jer oni nemaju nikakve informacije, nalazi Thomas Murchison.

Policajci su stigli ujutro – dvojica novih s komesarom Delaunayjem. Tom je držao da se Delaunay neće baviti kopanjem. – Zna li što predstavlja ono nedavno iskopano mjesto u šumi? – pitali su. Tom reče da ne zna ništa o tome. Šuma ne pripada njemu. Policajac pođe preko travnjaka do svojih kolega. Još jednom su pretražili kuću.

Tom je dobio pismo i od Chrisa Greenleafa, ali ga nije još otvorio.

Policajci su kopali već desetak minuta.

Tom pažljivije pročita Jeffovo pismo. Pisanje je očito bilo popraćeno sumnjom da mu čitaju poštu ili je Jeff bio raspoložen za šalu – no Tom je mislio da je u pitanju ono prvo.

Galerija Buckmaster,

Ulica Bond.

24. listopada 19...

Thomas P. Ripley.

Belle Ombre Villeperce 77

Poštovani gospodine Ripley,

Obaviješteni smo da vas je nedavno posjetio inspektor Webster u vezi s gospodinom Thomasom Murchisonom, koji vas je prošle srijede pratio u Francusku. Ovim vas obavještavamo da o g. Murchisonu nismo ništa čuli od utorka 15. listopada kad je posjetio našu galeriju.

Poznato nam je da je g. Murchison prije povratka u Sjedinjene Države želio upoznati Derwatta. Trenutno nam nije poznato u kojem se dijelu Engleske nalazi Derwatt, no očekujemo da će nam se javiti prije povratka u Meksiko. Moguće je da je Derwatt dogovorio sastanak s g. Murchisonom o kojem mi nismo obaviješteni. ("Čajanka s duhom", pomisli Tom.)

I mi i policija zabrinuti smo zbog nestanka jedne od

Derwattovih slika nazvane Sat.

Molimo, nazovite nas na naš trošak ako imate bilo kakve informacije.

*Iskreno vaš,
Jeffrey Constant.*

Tom se okrene, gotovo drsko dobro raspoložen – barem na trenutak. Bernardova mu je nadurenost u svakom slučaju dosadivala. Poželio mu je reći: “Slušaj, stara budalo, zašto se uopće motaš ovuda?” No, znao je što Bernard radi – čeka kako bi još jednom pokušao nešto s njim. Stoga je, smiješeći se Bernardu koji ga uopće nije gledao, samo na trenutak zadržao dah, a zatim poslušao cvrkutanje sjenica koje su se gostile komadićem špeka što ga je madame Annette objesila o drvo. Čuo je slab zvuk njezinog radioaparata iz kuhinje, kao i *klink* jedne od policijskih lopata daleko u šumi.

Nadahnut hladnokrvnom drskošću Jeffovog pisma, Tom reče: – Pa, tamo neće naći ni traga Murchisonu.

– Neka jaružaju rijeku – reče Bernard.

– Hoćeš li im ti to reći?

– Ne.

– Uostalom, koju rijeku? Ne mogu se sjetiti koja je bila.

Bio je siguran da se Bernard ne sjeća.

Čekao je da se policajci vrate iz šume i kažu kako nisu ništa našli. Možda se neće zamarati govorenjem ičega, možda neće *htjeti* ništa reći. Ili će proširiti potragu dublje u šumu. Stvar bi mogla potrajati cijeli dan. Nije to loš način policijskog ubijanja vremena za lijepog dana. Ručak u selu ili nekom obližnjem mjestu, ili vjerojatnije, kod vlastite kuće, a zatim povratak u šumu.

Tom otvori Chrisovo pismo.

24. listopada 19...

Dragi Tome,

Hvala ti još jednom za dva izuzetna dana provedena s tobom. Prilično odudaraju od mogeg jadnog smještaja ovdje, no tu mi se ipak na neki način sviđa. Sinoć sam doživio avanturu. Upoznao sam curu imenom Valerie u nekom kafiću u Saint-Germain-des-

Presu. Pitao sam je bi li htjela doći u moj hotel na čašu vina. (Hm!) Prihvatila je. Bio sam s Geraldom, ali on se obazrivo pokupio ponijevši se kao gospodin, što ponekad i jest. Valerie je došla gore nekoliko minuta poslije mene – njezina zamisao mislim da nikome na recepciji ne bi smetalo da smo išli skupa. Pitala me može li se oprati.

Rekao sam joj da nemam kupaonicu, samo umivaonik i da ću izaći dok se pere. Kad sam opet pokucao, pitala je postoji li kupaonica s kadom. “Naravno”, rekao sam, “samo moram donijeti ključ.” To sam i učinio. Nestala je u kupaonici barem petnaest minuta. Zatim se vratila i opet zatražila da napustim sobu dok se pere.

U redu, jesam, ali tad sam se pitao što je, zaboga, naumila toliko se perući. Čekao sam vani na pločniku. Kad sam se ponovo popeo, ona je nestala, a soba bila prazna.

Tražio sam je po hodnicima – svuda. Nestala je! Pomislio sam: to je cura koja se doslovce isprala iz mog života. Možda sam nešto pogrešno napravio. Više sreće idući put, Chris!

Možda odem s Geraldom u Rim....

Tom pogleda kroz prozor. – Pitam se kad će završiti? A, evo ih, dolaze! Gledaj! Mašu praznim lopatama. Bernard nije ni pogledao.

Tom se udobno smjesti na žutoj sofi.

Francuzi su pokucali na stražnji prozor, pa im on pokaže da uđu, a zatim skoči kako bi im otvorio.

– Unutra nije bilo ničega osim ovoga – reče *commissaire* Delaunay držeći novčić. Bila je to kovanica zlatne boje od 20 centima. – Godina je 1965. – Nasmiješio se.

Tom uzvratu osmijeh. – Čudno da ste to našli.

– Naše cjelokupno blago za danas – odvratu Delaunay stavljajući novčić u džep. – Da, rupa je iskopana nedavno. Vrlo čudno. Veličina je upravo prikladna za grob, ali nema tijela. Niste nikoga vidjeli kopati u posljednje vrijeme?

– Sasvim sigurno nisam. No... to se mjesto ne vidi iz kuće. Zaklanja ga drveće.

Tom pođe u kuhinju razgovarati s madame Annette, no nje nije bilo tamo. Vjerojatno je izašla u kupnju, koja će potrajati dulje no obično, jer će usput upoznati tri-četiri poznanice s pričom o dolasku policije koja pretražuje kuću u potrazi za gospodinom Murchisonom, čija je slika objavljena u novinama. Tom pripremi poslužavnik s hladnim pivom i

bocom vina, pa ga odnese u dnevnu sobu. Francuski policajac je čavrljao s Bernardom. O slikarstvu.

– Tko koristi onu šumu? – upita Delaunay.

– O, neki farmeri, mislim, tu i tamo – odvrati Tom – za drva. Rijetko vidim nekoga na tom putu.

– A nedavno?

Tom je razmišljao. – Ne mogu se sjetiti da sam ikoga vidio.

Trojica policajca su otišla.. Ustvrdila su nekoliko činjenica: telefon mu je radio, njegova *femme de menage* se trenutno nalazi u kupovini (Tom im je rekao da misli da je mogu pronaći u selu ako žele s njom razgovarati), a Heloise je otišla u Chantilly posjetiti roditelje. Delaunay se nije zamario traženjem adrese.

– Želim provjetriti – reče Tom kad su policajci otišli. Otvorio je ulazna vrata i francuske prozore.

Bernardu nije smetala hladnoća.

– Idem vidjeti što su tamo napravili – reče Tom i odšeta preko travnjaka prema šumi. Kakvo olakšanje – riješiti se ljudi od zakona!

Zatrpali su rupu. Napravili su mali humak od crvenkasto-smeđe zemlje, ali ostavili vrlo urednu okolinu. Vratio se do kuće. “Dobri Bože”, pomisli on, “koliko još rasprava i ponavljanja mogu podnijeti?” Možda bih trebao biti zahvalan jer Bernard ne tone u samosažaljenje, već optužuje mene. Barem je to bio aktivan stav, nešto sigurno i konačno.

– Pa – reče Tom ulazeći u dnevnu sobu – bili su vrlo uredni. A dobili samo dvadeset centima za trud. Zašto ne bismo otišli prije nego...

Upravo u tom času madame Annette otvori vrata koja su vodila iz kuhinje. Tom ju je čuo prije negoli ugledao pa pošao prema njoj kako bi razgovarali.

– Madame Annette, policajci su otišli. Nisu našli nikakve tragove, bojim se. – Nije želio spomenuti grob u šumi.

– To je tako čudno, zar ne? – reče ona brzo, što je kod Francuza često uvod za nešto važnije. – Tu ima neka tajna, zar ne?

– Tajna je na Orlyju ili u Parizu – odvrati Tom. – Ne ovdje.

– Hoćete li vi i gospodin Bernard ručati ovdje?

– Danas ne – reče Tom. – Otići ćemo nekamo. A što se tiče večere, nemojte se zamarati. Ako gospođa Heloise nazove, molim vas, recite joj da ću joj se javiti večeras. Zapravo... – Oklijevao je. – Svakako ću je nazvati do pet. Zašto ostatak dana ne biste uzeli slobodno?

– Kupila sam kotlete za svaki slučaj. Da, imam dogovor s madame Yvonne u... –tako treba! – prekine je Tom, pa se okrene Bernardu. –

Hoćemo li otići nekamo?

No, nisu mogli odmah otići. Bernard je rekao da želi nešto obaviti u svojoj sobi. Madame Annette je (mislio je Tom) izašla – možda u Villeperce na ručak s prijateljicom. Tom napokon pokuca na zatvorena vrata Bernardove sobe.

Sjedio je za stolom i pisao.

– Ako želiš da te ostavim na miru....

– Zapravo, ne želim – reče Bernard spremno ustajući od stola.

Tom je bio smeten. Želio ga je pitati o čemu želi razgovarati. Zašto je ovdje? Nije se mogao prisiliti na postavljanje tih pitanja. – Idemo dolje.

Bernard je pošao za njim.

Tom je želio nazvati Heloise. Bilo je 12 i 30. Mogao bi je uloviti prije ručka. Kod kuće je obitelj uvijek ručala u jedan. Telefon je zazvonio baš kad su on i Bernard ulazili u dnevnu sobu. – Možda je Heloise – reče Tom i podigne slušalicu.

– *Vous etes – brrr-rrr-pp... Ne quittez pas. Londres vous appelle...*¹⁷

Zatim se javio Jeff. – Zdravo, Tome. Zovem iz pošte. Bi li možda mogao opet doći ovamo?

Tom shvati da bi trebao doći kao Derwatt. – Bernard je ovdje.

– I mislili smo da jest. Kako je?

– On... se odmara – odgovori Tom. Nije mislio da se Bernard, koji je buljio kroz francuske prozore, uopće trudio slušati, no nije bio siguran. – *Ne mogu* ovog trenutka – reče on. Zar nakon svega još nisu shvatili da je on ubio Murchisona?

– Bi li htio razmisliti, molim te?

– Znaš da i ovdje imam obveza. Što se događa?

– Inspektor je bio ovdje. Želio je znati gdje je Derwatt. Tražio je naše poslovne knjige – reče Jeff stisnuta grla. Glas mu je, možda podsvjesno, postao tiši zbog potrebe za tajnošću, no istovremeno zvučao toliko očajno kao da mu nije stalo tko bi ga mogao čuti ili razumjeti što govori. – Ed i ja... smo napravili nekoliko popisa, nedavno. Rekli smo da je naš dogovor bio neformalan i da se nikad nije izgubila nijedna slika. Mislim da su to progutali. No, znatiželjni su u vezi sa samim Derwattom, pa ako bi ti mogao opet izvesti...

– Mislim da to nije pametno – reče Tom prekinuvši ga.

– Kad bi ti potvrdio naše knjige...

“K vragu i njihove knjige“, pomisli Tom. “K vragu njihovi prihodi! Što

¹⁷ Vi ste... Ne prekidajte, London je na liniji, (franc) op. prev.

je s Murchisonovim ubojstvom – je li to samo njegova odgovornost? A što je s Bernardom i Bernardovim životom?” U jednom čudnom trenutku, kad nije jasno razmišljao, Tomu je sinulo da će se Bernard ubiti, da će se negdje dogoditi samoubojstvo. A Jeff i Ed su bili zabrinuti za *svoj* prihod, *svoj* ugled i *svoj* odlazak u zatvor! – Imam ovdje neke obaveze. Ne mogu doći u London. – Tijekom Jeffove razočarane šutnje, Tom upita: – Dolazi li gospođa Murchison u Englesku?

– Nismo ništa čuli o tome.

– Neka Derwatt ostane gdje jest, ma gdje to bilo. Možda ima prijatelja koji posjeduje privatni zrakoplov, tko zna? – nasmijao se Tom.

– Usput – reče Jeff malo vedrije – što se dogodilo sa *Satom*? Je li doista ukraden?

– Jest. Nevjerojatno, zar ne? Pitam se tko uživa u tom blagu?

Jeffov ton kojim je završio razgovor bio je razočaran, Tom nije želio doći u London.

– Prošetajmo – reče Bernard.

– Toliko o telefoniranju Heloisi – pomisli Tom. Zaustio je kako bi zamolio Bernarda neka ga pričeka desetak minuta da je nazove, a zatim pomisli kako je bolje udovoljiti mu. – Idem po jaknu.

Hodali su selom. Bernard nije želio ni kavu, ni vino, ni ručak. Hodali su gotovo cijeli kilometar jednom od dviju ceste koje su vodile iz Villepercea, a zatim krenuli natrag povremeno se sklanjajući širokim seoskim kamionima i kolima koja su vukli konji pasmine pereheron. Bernard je govorio o Van Goghu i Arlesu, gdje je bio dvaput.

– ...Vincent je, kao i svi drugi, imao na raspolaganju neke godine, ali ne više od toga. Tko može zamisliti Mozarta koji bi doživio osamdesetu? Volio bih opet vidjeti Salzburg. Tamo je jedan kafić – *Tomaselli*. Fantastična kava... Možeš li zamisliti Bacha kako umire u dvadeset šestoj godini, primjerice? Što dokazuje da čovjeka čini njegovo djelo, ni više, ni manje. Nikad se ne govori o čovjeku, već o njegovom djelu...

Izgledalo je da će kišiti. Tom je već podigao ovratnik svoje jakne.

– ... Vidiš, Derwatt je proživio svoj život. Bilo je apsurdno što sam mu ga ja produžio. Dakako, zapravo nisam. Sve se to može ispraviti – reče Bernard poput suca koji izriče kaznu, mudru kaznu prema svom vlastitu mišljenju.

Tom izvadi ruke iz džepova, puhne u njih, pa ih gurne natrag.

Tom je nakon povratka u kuću skuhao čaj, te donio viski i konjak. Piće će ili smiriti Bernarda ili dovesti do krize razljutivši ga, pa će se nešto dogoditi.

– Moram nazvati ženu – reče Tom. – Uzmi piće. – Gotovo je pobjegao

uza stube. Heloise će, čak i ako je još uvijek ljuta, biti glas razuma.

Dao je telefonistkinji broj u Chantillyju. Počelo je kišiti. Kapljice su lagano udarale po oknima, a toga trenutka nije bilo vjetra. Tom uzdahne.

– Halo, Heloise! – Javila se. – *Da*, dobro sam. Htio sam te nazvati jučer navečer, ali bilo je jako kasno... Bio sam vani, u šetnji. (Pokušavala ga je dobiti.) S Bernardom.... Da, još je ovdje, mislim da odlazi danas popodne, možda navečer. Kad se vraćaš?

– Kad se ti riješiš tog *luđaka*.

– Heloise, je *t'aime*. Možda dođem u Pariz. S Bernardom, mislim da ću ga se tako lakše osloboditi.

– Zašto si tako nervozan? Što se događa?

– Ništa!

– Hoćeš li mi reći u Parizu?

Tom se vrati u prizemlje i pusti glazbu. Odabrao je jazz. Jazz nije bio ni dobar, ni loš – jazz mu u ključnim trenucima njegova života nije pomogao, ali ni odmogao. Samo je klasična glazba djelovala – tješila ga je ili mu dosađivala, davala samopouzdanje ili mu ga oduzimala – jer je u njoj bilo reda, a čovjek je taj red mogao prihvatiti ili odbaciti. Stavio je puno šećera u svoj čaj, koji se dotad već bio ohladio, pa ga ispio. Činilo se da se Bernard nije brijao dva dana. Namjerava li pustiti bradu a la Derwatt?

Nekoliko minuta poslije šetali su stražnjim dijelom travnjaka. Jedna od Bernardovih vezica se razvezala. Nosio je prilično iznošene pustinjačke čizme, čiji su potplati u odnosu na saru stršili poput kljunova tek izležene ptice. Na neki su čudan način djelovale prastaro. Hoće li Bernard zavezati tu vezicu ili neće?

– Neku sam večer – reče Tom – pokušao napisati limerik.

Jednom je sklopljen svemirski brak.

Vjenčaje se crna rupa i mrak.

Crna rupa tad će mraku:

Ne izgledaš dobro u fraku,

no naš će brak ipak biti mrak.

– Problem je u tome što nije prost. Možda bi ti mogao smisliti bolji zadnji stih.

Tom je smislio dvije inačice srednjeg dijela i završetka, no je li Bernard uopće slušao?

Ulazili su na šumski put i hodali prema dubini šume. Kiša je prestala,

samo je još posvuda kapalo.

– Gledaj žabicu! – reče Tom saginjući se da bi je prihvatio. Gotovo je stao na sićušnu životinju, ne veću od nokta na palcu.

Udarac ga je pogodio u glavu – Bernard je vjerojatno upotrijebio šaku. Čuo je kako mu nešto govori, osjetio mokru travu i kamen kraj lica, a zatim se onesvijestio – iz više razloga, iako je osjetio i drugi udarac po glavi. *Ovo je previše*, mislio je. Zamišljao je svoje otvorene dlanove kako glupavo tapkaju zemljom, ali znao je da se ne miče.

Zatim ga je Bernard kotrljao i kotrljao. Sve je bilo tiho, osim zvonjave u Tomovim ušima. Pokušao se pomaknuti, no nije mogao. Je li bio okrenut licem prema zemlji ili prema gore? Mozak mu je radio unatoč tome što nije ništa vidio. Trepnuo je i ustanovio da su mu oči pune zemlje. Postajao je svjestan, siguran, da mu nešto pritišće kralježnicu i noge. Kroz zvonjavu mu do ušiju dopre šaputav zvuk lopate koja grabi zemlju. Bernard ga je zakapao. Sad je bio siguran da su mu oči otvorene. Koliko je duboka rupa? U pitanju je Murchisonov grob, bio je uvjeren. Koliko je vremena prošlo?

Dobri Bože, mislio je Tom. “Ne smijem dopustiti da me Bernard zakopa metar-metar i pol, jer se nikako neću moći izvući.” U izmaglici, čak i uz malo crnog humora, pomislio je kako ipak postoji granica do koje je spreman ići u smirivanju Bernarda – bio je to njegov vlastiti život. *Slušaj! U redu!* Zamišljao je, vjerovao, da urla te riječi, no nije se čulo ništa.

– ... nisi prvi – začuje se Bernardov glas, dubok i prigušen zemljom koja je okruživala Toma.

Što je htio reći? Je li ga uopće čuo govoriti? Tom pokuša malo pomaknuti glavu i zaključiti da leži licem prema dolje. Imao je vrlo malo mjesta.

Zemlja je prestala padati. Usredotočio se na disanje, djelomično i na usta. Bila su suha, pa je pokušao ispljunuti iz njih grudice zemlje. Ako se ne bude micao, Bernard će otići. Već je bio dovoljno priseban da se dosjeti kako je Bernard zasigurno donio lopatu iz šupe dok je on bio u nesvijesti. Na stražnjoj strani vrata osjećao je topao trag – vjerojatno krv.

Prošle su dvije minute, možda i pet, pa se htio iskobeljati ili barem pokušati, no gdje je Bernard? Stoji li iznad njega i promatra?

Bilo je nemoguće išta čuti, pa ni korake. Možda je otišao prije nekoliko minuta. Uostalom, bi li ga opet napao vidjevši da se pokušava iskopcrtati iz groba? Bilo je pomalo zabavno. “Smijati ću se tome poslije”, pomisli Tom, “ako bude postojalo poslije “

Riskirao je. Pomaknuo je koljena. Ruke je stavio u položaj odakle će se odgurnuti prema gore, a onda ustanovio da nema snage. Stoga je počeo kopati prstima prema gore poput krtice. Razmaknuo je zemlju oko lica i napravio prolaz za zrak, no nije dopro do površine. Zemlja je bila mokra i

sitna, ali jako ljepljiva. Teret koji mu je pritiskao kralježnicu bio je golem. Počeo se odguravati nogama i rukama posezati prema gore – poput nekoga tko pokušava plivati u svježem betonu. “Nema više od metra zemlje na meni”, pomislio je Tom optimistično, “možda ni toliko.” Trebalo je prilično vremena za iskapanje tog metra iako je zemlja bila mekana. Bernard zasigurno nije dugo kopao. Tom je bio siguran da se probija kroz zadnji sloj svojeg zatvora, pa ako Bernard stoji iznad njega, a ne reagira, ne baca još zemlje, i ne iskapa ga kako bi ga još jedanput lupio po glavi, onda sebi može priuštiti dubok uzdah i nekoliko trenutaka opuštanja. Duboko je udahnuo, a to mu je omogućilo više prostora za disanje. Dvadesetak je puta udahnuo vlažan zrak koji je mirisao po grobu, pa se opet latio posla.

Dvije minute poslije, uspravio se pokraj Murchisonova (odnosno svojeg) groba posrćući poput pijanca, od glave do pete pokriven blatom i grudama zemlje.

Mračilo se. “U kući nije bilo svjetla”, primijetio je Tom doteturavši na put. Automatski je pomislio na izgled groba, na potrebu vraćanja u prijašnje stanje, pitajući se gdje je lopata kojom se poslužio Bernard, a onda sve poslao dovruga, odustavši. Još uvijek je čistio zemlju iz očiju i ušiju.

Možda nade Bernarda kako sjedi u mraku dnevne sobe, pa će mu reći: “Buu!” Bernardova neslana šala bila je prilično morbidna. Tom je skinuo cipele na terasi i ostavio ih vani. Francuski prozori su bili odškrinuti.

– Bernarde! – zazove on. Nije bio u stanju podnijeti još jedan napad.

Odgovora nije bilo.

Ušao je u dnevnu sobu, a zatim se okrenuo i opet omamljeno izašao, pa bacio blatnu jaknu i hlače na terasu. Upalio je svjetla i samo u boksericama otišao u svoju kupaonicu. Kupka ga je osvježila. Oko vrata je stavio ručnik. Posjekotina na glavi je krvarila. Dotaknuo ju je samo da bi spužvom za kupanje isprao blato, a zatim pokušao zaboraviti na nju, jer sam više nije ništa mogao učiniti. Obukao je kućni ogrtač, sišao u kuhinju, napravio si sendvič od šunke i natočio veliku čašu mlijeka, pa pojeo taj obrok za kuhinjskim stolom. Zatim je objesio jaknu i hlače u kupaonici. “Očetakajte ih i pošaljite na čišćenje”, rekla bi strahopoštovanja vrijedna madame Annette. “Kakva sreća što je nema u kući, no vratit će se u 22”, pomisli Tom, “možda u 23.30, ako je otišla u kino u Fontainebleau ili Melun, no na to ne treba računati.” Bilo je 19 i 50.

“Što će Bernard sad učiniti?”, pitao se Tom. Odlutati do Pariza? Nekako nije mogao zamisliti da će se ovaj vratiti u London, pa stoga odbacio tu pomisao. No, Bernard je u tom trenutku bio poremećen do te mjere da je zapravo bio potpuno nepredvidiv. Hoće li, primjerice, obavijestiti Jeffa i Eda da je ubio Toma Ripleyja? Sad bi bez problema bio u stanju urlati s krovova što god mu padne na pamet. Bernard se zapravo

namjeravao ubiti – Tom je to osjećao na isti način kojim je mogao predosjetiti ubojstvo, jer samoubojstvo je, naposljetku, i bilo jedan oblik ubojstva. A kako bi Bernard doista izveo što god je već namjeravao učiniti, Tom je za njega morao ostati mrtav. Znao je to.

Kakva je to bila gnjavaža s obzirom na madame Annette, Heloise, susjede i policiju! Kako da ih sve navede da povjeruju u njegovu smrt?

Obukao je levisice i vratio se na šumski put noseći fenjer iz ostave u prizemlju. Dakako, lopata je ležala na tlu između često korištenog groba i puta. Upotrijebio ju je kako bi zatrpao raku. “Jednoga dana tamo bi trebalo izrasti prekrasno drvo”, pomislio je, “jer je zemlja tako rahla.” Dovukao je opet čak i neke od starih grana i nešto lišća kojim je još on bio prekrivio Murchisonov grob.

– Počivaj u miru, Tome Ripley – reče on u sebi.

Dobro bi mu došla druga putovnica, a koga bi drugoga, negoli Reevesa Minota mogao nazvati da mu je nabavi. Bilo je krajnje vrijeme da ga zamoli za malu protuuslugu.

Poruku za Reevesa napisao je na svom pisaćem stroju i zbog sigurnosti priložio dvije fotografije iste onakve kakve su se nalazile i u njegovoj pravoj putovnici. Reevesa bi trebao nazvati iste večeri iz Pariza. Odlučio je otići u Pariz gdje se mogao sakriti na nekoliko sati i razmišljati. Stoga je odnio blatne cipele i odjeću na tavan kamo madame Annette vjerojatno neće zalaziti. Opet se presvukao, pa odvezao karavanom do željezničke stanice u Melunu.

U Pariz je stigao u 22.45 i ubacio poruku za Reevesa u poštanski sandučić na kolodvoru Lyon. Zatim je pošao u *Ritz*, gdje je pod imenom Daniel Stevens uzeo sobu, napisavši izmišljeni broj američke putovnice uz opravdanje da je nema uza se. Adresa: Rue du Docteur Cavet 14, Rouen – ulica koja, koliko mu je bilo poznato, nije postojala.

Tom je nazvao Heloise iz sobe. Nije bila kod kuće. Domaćica je rekla da je izašla na večeru s roditeljima. Naručio je poziv Reevesu u Hamburg. Spojili su ga za dvadesetak minuta. Reeves je bio doma.

– Pozdrav, Reeves. Tom ovdje. U Parizu sam. Kako ide?... Bi li mi mogao srediti putovnicu *tout de suite*? Već sam ti poslao fotografije.

Reeves je zvučao zbunjeno. Zaboga, je li to konačno prava molba? Putovnicu? Da, tu prevažnu stvarčicu koja se neprestano i posvuda krade. Tom je pristojno pitao koliko bi Reevesu trebao platiti za nju.

Reeves to još nije mogao točno reći.

– Stavi to na moj račun – reče Tom povjerljivo. – Bitno je da ju odmah dobijem. Ako moje fotke stignu u ponedjeljak ujutro, možeš li je završiti još iste večeri?... Da, hitno je. Imaš li kakvog prijatelja koji leti u Pariz u ponedjeljak kasno navečer, primjerice? “Ako nemaš, nađi ga”, pomisli Tom.

– Da – rekao je Reeves – jedan od prijatelja može odletjeti u Pariz. – Ne još jedan kurir (ili gost-domadar) – inzistirao je Tom, jer nisam u mogućnosti prekapati po nečijim džepovima ili kovčezima.

– Na bilo koje američko ime – reče Tom. – Preferira se američka putovnica, britanska će poslužiti za silu. U međuvremenu ću biti u *Ritzu*, Place Vendome.... Danici Stevens. – Za svaki slučaj, dao je Reevesu telefonski broj *Ritza* i rekao da će osobno dočekati kurira čim sazna vrijeme njegova dolaska na Orly.

Heloise se dotad vratila u Chantilly, pa je i s njom razgovarao. – *Da*, u Parizu sam. Hoćeš li doći još večeras?

Pristala je. Tom je bio oduševljen. Vidio se kako za nešto više od sat vremena sjedi nasuprot Heloise i pije šampanjac. Dakako, ako bude željela popiti šampanjac. Obično je željela.

Tom je stajao na sivom pločniku gledajući kružnim *Place Vendome*. Krugovi su ga živcirali. Kojim smjerom krenuti? Lijevo, prema *Operi*, ili desno, prema Ulici Rivoli? Draže mu je bilo zamišljati trgove u obliku kvadrata ili pravokutnika. Gdje je Bernard? “Zašto želiš putovnicu?”, pitao je samog sebe. “Da ti posluži kao as iz rukava? Dodatno osiguranje potencijalne slobode?” *Ne znam crtati kao Derwatt*, rekao je Bernard tog poslijepodneva. *Jednostavno više ne crtam – čak i za sebe to rijetko činim*. Je li Bernard u tom trenutku bio u nekom od pariških hotela i rezao vene u kadi? Ili se, pripremajući na tihi skok dok nitko ne gleda, nagingjao nad Seinom na jednom od mostova?

Tom je hodao ravno prema *Rivoliju*. Bilo je tmurno i mračno u to doba

noći – izlozi su bili prekriveni čeličnim zastorima i lancima zbog zaštite od krađe izloženih drangulija namijenjenih turistima – svilenih rubaca s utisnutim natpisom *Pariz* i bezočno skupih svilenih kravata i košulja. Razmišljao je da uzme taksi do šestog *arrondissementa*, prošeta u malo veselijoj atmosferi i popije pivo kod Lippea.

No, nije želio naletjeti na Chrisa. Vratio se u hotel i naručio poziv u London, Jeffu.

Morat će pričekati (rekla je telefonistkinja) barem četrdeset pet minuta, jer su linije zagušene, no spojila ga je za pola sata.

– Halo? Pariz? – začuo se Jeffov glas i zazvučao poput delfina koji se utapa.

– *Ovdje Tom. zovem iz Pariza! Čuješ li me?*

– *Loše!*

Nije bilo toliko loše da bi me pokušao nazvati još jednom. Nastavio je: – Ne znam *gdje je* Bernard. Je li se vama javio?

– Zašto si u Parizu?

To je, u uvjetima gotovo potpune zagušenosti bukom, bilo sasvim bespredmetno objašnjavati. Uspio je doznati da se Jeff i Ed nisu čuli s Bernardom.

Zatim Jeff reče: – Pokušavaju pronaći *Derwatta...* (Prigušene psovke na engleskom.) – Bože, ako ja ne čujem *tebe*, sumnjam da ako tkogod možda sluša, može išta čuti.

– *D'accord!* – odvrati Tom. – Pričaj mi o svojim problemima.

– Murchisonova žena će možda....

– Što? – Dobri Bože, telefon je izluđujuća sprava. Ljudi bi se trebali vratiti peru, papiru i poštanskim brodovima. – Ne čujem ni jednu jedinu vražju riječ!

– Prodali smo *Kadu*.... Traže....*Derwatta!* Tome, kad bi ti barem...

Veza se iznenada prekine.

Tom ljutito tresne slušalicom, pa je zgrabi i ponovno podigne, spreman izvikati se na telefonistkinju u prizemlju. No, predomislio se. Žena nije bila ništa kriva. Nitko nije bio kriv, nitko na koga bi se moglo pokazati prstom.

Dakle, gospođa Murchison dolazi u Englesku, kao što je Tom i predvidio. Možda je znala za teoriju o boji lavande. *Kada* je prodana. Kome? A gdje je Bernard? U Ateni? Hoće li oponašati Derwattov čin i utopiti se na nekom grčkom otoku? Tom se već vidio kako ide u Atenu. Kako li se zove otok na kojem je skončao Derwatt? *Icaria*? Gdje se nalazi? Saznat će sutra u turističkoj agenciji.

Sjeo je za pisaći stol i nažvrljao poruku:

Dragi Jeffe,

Ako vidiš Bernarda, pravi se da znaš da sam mrtav.

On misli da me ubio. Objasnit ću ti kasnije. Nemoj o ovome nikome govoriti, to je samo za slučaj da se pojavi Bernard i kaže ti da me ubio – pretvaraj se da mu vjeruješ i ne poduzimaj ništa. Zavlači ga, molim te.

Svako dobro,

Tom.

Sišao je u prizemlje i poslao pismo naljepivši prije toga marku od sedamdeset centima koju je kupio na recepciji. Jeff ga vjerojatno neće dobiti prije utorka. Svejedno, to jednostavno nije bila poruka koju bi se usudio poslati brzojavom. Ili bi? *Za Bernarda moram ležati pod zemljom.* Ne, to nije bilo dovoljno jasno. Još je uvijek time razbijao glavu kadli se Heloise pojavila pred vratima. Bilo mu je drago vidjeti da je ponijela svoj mali Guccijev kovčeg.

– Dobra večer, madame Stevens – reče Tom na francuskom. – Večeras si gospođa Stevens. – Htio ju je odvesti na recepciju i prijaviti je, a onda se predomislio i poveo prema dizalu.

Tri para očiju su ih slijedila. Je li mu doista bila žena?

– Tome, blijed si!

– Imao sam naporan dan.

– Ah, što ti je to....

– Psst. – Mislila je na posjekotinu na glavi. Heloise je uvijek sve primjećivala. Tom je smatrao da joj može reći neke stvari, ali ne cijelu priču. Grob – to bi bilo prestrašno. Osim toga, Bernarda bi proglasio ubojicom, a on to nije. Dao je napojnicu poslužitelju koji je inzistirao da nosi Heloisinu prtljagu.

– Što ti se dogodilo s glavom?

Skinuo je tamnozeleno-plavi šal koji je svezao visoko oko vrata kako bi upijao krv. – Bernard me udario. No, no, ne brini, draga. Skini cipele, odjeću. Udobno se smjesti. Bi li htjela malo šampanjca?

– Da. Zašto ne?

Naručio je piće telefonom. Osjećao je laganu vrtoglavicu, kao da ga hvata groznica, no znao je da je to od umora i gubitka krvi. Je li pogledao ima li u kući zaostalih kapljica krvi? Jest. Sjetio se da je u zadnji trenutak otišao na kat isključivo da bi to provjerio.

– Gdje je Bernard? – Heloise je skinula cipele, pa hodala bosa.
– Zbilja ne znam. Možda u Parizu.
– Potukli ste se? Nije htio otići?
– Oh, malo smo se posvađali. Jako je nervozan. Nije to ništa ozbiljno.
Ništa.

– Ali zašto si došao u Pariz? Je li on još uvijek u kući?

“To je bilo moguće”, sinulo je Tomu, “iako su Bernardove stvari nestale iz kuće. Provjerio je to. Bernard se ne bi mogao vratiti u kuću osim ako ne provali kroz jedan od francuskih prozora.” – Ne, nije u kuci.

– Daj da ti pogledam glavu. Dođi u kupaonicu, tamo ima više svjetla.

Na vratima se začulo kucanje. Šampanjac je stigao vrlo brzo. Krupan, sjedokos konobar nacerio se u trenutku iskakanja čepa. Boca je ugodno zveckala dok ju je stavljao u posudu s ledom.

– *Merci, m’sieur* – reče konobar uzimajući Tomovu novčanicu.

Tom i Heloise podignu čaše – Heloise pomalo nesigurno – pa ispiju. Inzistirala je pogledati mu glavu, pa se Tom pokori. Skinuo je košulju, sagnuo se i zatvorio oči dok mu je Heloise ručnikom za lice u umivaoniku ispirala zatiljak. Nije slušao, odnosno, trudio se ne slušati njezine uzvike. Predviđao je da će ih biti.

– Nije to velika posjekotina, inače bi nastavila krvariti! – reče Tom. Dakako, pranje je izazvalo novo krvarenje. – Donesi još jedan ručnik. Uzmi bilo što – reče Tom, pa se vrati u sobu i polako složi na pod. Nije se onesvijestio, pa je uspio dopuzati do popločenog poda kupaonice.

Heloise je spominjala neku ljepljivu traku.

Na trenutak je izgubio svijest iako joj to nije rekao. Dopuzao je do školjke i kratko povratio. Obrisao je lice i čelo Heloisinim vlažnim maramicama. Poslije nekoliko minuta, stajao je kraj umivaonika pijuckajući šampanjac dok mu je Heloise povezivala ranu malim bijelim rupčićem. – Zašto nosiš samoljepljivu vrpca? – upitaju on.

– Koristim je za nokte.

“Kako?” pitao se. Pridržavao je vrpca dok ju je ona rezala. – Ružičasta samoljepljiva vrpca – reče Tom – znak je rasne diskriminacije. Oni tipovi iz *Black Powera*¹⁸ trebali bi se pozabaviti time – i stati tome na kraj.

Heloise nije razumjela jer je govorio engleski.

– Objasnit ću ti sutra – možda.

Nakon toga su otišli u krevet, u luksuzni široki krevet s četiri jastuka.

¹⁸ Politički pokret nastao 1960-ih u SAD-u; borio se za prava crnačkog stanovništva i njegovo rasno osvješćivanje, op. prev.

Heloise mu je dala svoju pidžamu kako bi je, ako prokrvari, stavio pod glavu. Činilo se da je posjekotina gotovo prestala curiti. Heloise je bila naga, a njezina koža nevjerojatno glatka, poput uglačanog mramora, samo što je, naravno, bila mekana i topla. Večer nije bila za vođenje ljubavi, no Tom je bio sretan i nije se brinuo za budućnost – što možda nije bilo pametno – ali te je noći, odnosno jutra, udovoljio samom sebi. U tami je, dok je Heloise pijuckala, čuo šum mjehurića šampanjca, a poslije toga i zvuk stakla kad je čašu spustila na noćni ormarić. Naslonio je obraz na njezine grudi. “Heloise, ti si jedina žena na svijetu koja me uspjela usredotočiti na *sadašnjost*”, želio joj je reći. No bio je preumoran, a primjedba i nije bila previše važna.

Ujutro joj je, i to pažljivo, morao objasniti neke stvari. Rekao joj je da se Bernard Tufts uzrujao zbog svoje djevojke iz Engleske, da bi se mogao ubiti i da bi ga htio pronaći. Mogao bi biti u Ateni, a budući da policija ne želi Toma izgubiti iz vida zbog Murchisonova nestanka, najbolje je da misle da je u Parizu – da je odsjeo kod prijatelja, primjerice. Objasnio joj je da očekuje putovnicu koju, u najboljem slučaju, neće dobiti prije ponedjeljka navečer. On i Heloise doručkovali su u krevetu.

– Ne razumijem zašto se uopće trudiš oko tog luđaka koji te još i udario.

– Zbog prijateljstva – reče Tom. – Zašto se ti ne bi vratila u Belle Ombre i činila društvo madame Annette? Ili... možemo je nazvati i reći joj da ćeš danas i sutra biti sa mnom – nastavi on veselije. – No, za svaku sigurnost, još bismo danas morali promijeniti hotel.

– O, Tome... – No, u Heloisinu tonu nije bilo razočaranja – znao je to. Voljela je raditi male podvale, čuvati tajne kad one uopće nisu bile nužne. Priče o tinejdžerskim spletkama s kolegicama i kolegama iz škole, koje je poduzimala da bi se otela roditeljskoj kontroli, stajale su uz bok Cocteauovim izmišljotinama. Tom je znao njezine priče.

– Danas ćemo uzeti drugo ime. Koje bi željela? Mora biti neko američko ili englesko, zbog mene. Ti si moja žena Francuskinja, shvaćaš? – govorio je engleski.

– Hmm. Gladstone?

Nasmijao se.

– Zašto je Gladstone smiješno prezime?

Heloise je mrzila engleski jezik smatrajući ga prepunim vulgarnih dvostrukih značenja koja nije bila u stanju svladati.

– Nije smiješno. On je izumio kovčeg.

– On je izumio *kovčeg*! Ne vjerujem ti! Tko bi išao izmišljati kovčeg? To je suviše jednostavno! Zbilja, Tome!

Preselili su se u hotel *Ambasador*, na bulevaru Huaussmann, u devetom *arrondissementu*. Konzervativno i ugledno mjesto, Tom se prijavio pod imenom William Tenyck sa suprugom Mireille. Još je jednom nazvao Reevesa i čovjeku s njemačkim naglaskom, koji se često javljao na Reevesov telefon, dao novo ime, adresu i telefonski broj, PRO 72-21.

On i Heloise su poslijepodne otišli u kino i vratili se u hotel oko šest. Još nije stigla nikakva poruka od Reevesa. Heloise je, na Tomov prijedlog, nazvala madame Annette, pa je i on razgovarao s njom.

– Da, u Parizu smo – reče on. – Ispričavam se što vam nisam ostavio poruku... Gospođa Heloise će se možda vratiti sutra kasno navečer, ne znam točno. – Opet je pružio slušalicu Heloisi.

Bernard se sigurno nije pojavio u Belle Ombreu, Annette bi ga spomenula.

Rano su otišli na spavanje. Bezuspješno je pokušavao uvjeriti Heloise na nepotrebno rezanje šašavih komadića samoljepljive vrpce s njegova zatiljka – čak je kupila i neki francuski antiseptik boje lavande kojim je natopila zavoj. Još u *Ritzu* mu je oprala šal koji se osušio do jutra. Telefon je zazvonio malo prije ponoći. Reeves ga je obavijestio da će mu ono što je tražio isporučiti sutra navečer prijatelj koji na Orly stiže Lufthansinim letom 311 u 00.15.

– A ime mu je? – upita Tom.

– Njoj. Žena je, Gerda Schneider. Zna kako izgledaš.

– U redu – reče Tom, vrlo zadovoljan uslugom s obzirom na činjenicu da Reeves još nije dobio fotografije.

– Bi li htjela poći sa mnom na Orly sutra navečer? – upita on Heloise pošto je završio razgovor.

– Ja ću te odvesti. Želim biti sigurna da ti je dobro.

Objasnio joj je da je karavan na željezničkoj stanici u Melunu. Možda bi mogla zamoliti Andrea, vrtlara kojeg su povremeno zapošljavali, da ode s njom i doveze ga.

Odlučili su da će, iskrsne li kakav problem s putovnicom, još jednu noć provesti u *Ambasadoru*. Tom je razmatrao mogućnost noćnog leta u Grčku u utorak vrlo rano ujutro, no to nije mogao odlučiti prije no što dobije putovnicu. Bilo je tu i pitanje uvježbavanja potpisa koji se nalazio u njoj. “I sve to”, pomisli, “kako bih spasio Bernardov život.” Rado bi podijelio svoje misli i osjećaje s Heloise, ali bojao se da ih ona ne bi razumjela. Bi li razumjela znajući krivotvorine? Da, na intelektualnoj razini – ako je takva riječ primjerena. No, Heloise bi rekla: “Zašto je cijeli teret na tebi? Zar se Jeff i Ed ne bi mogli pobrinuti za svojeg prijatelja koji za njih zarađuje?” Nije joj ništa ispričao. Najbolje je da bude sam sa sobom, spreman za akciju. Lišen suosjećanja, čak i brizi svojih bližnjih.

I sve je prošlo dobro. Na Orly su stigli u ponedjeljak u ponoć, zrakoplov je sletio na vrijeme i Gerda Schneider – ili žena koja se služila tim imenom – oslovila je Toma na gornjem izlazu gdje ju je čekao.

– Tom Ripley? – reče ona smiješeći se.

– Da. Frau Schneider?

Bila je to plavuša od tridesetak godina, vrlo zgodna, inteligentna, i gotovo nenašminkana, kao da je upravo umila lice hladnom vodom i navukla odjeću. – Gospodine Ripley, doista mi je čast upoznati vas – reče ona na engleskom. – Toliko sam čula o vama.

Tom se glasno nasmijao njezinom uglađenom uljudnom tonu. Bio je iznenađen što je Reeves uspijevao privoljeti zanimljive ljude da rade za njega. – Došao sam sa suprugom. Čeka nas dolje. Prespavat ćete u Parizu?

– Da. – Imala je čak i rezerviranu sobu u hotelu *Pont...*

– *Royal* u Ulici Montalembert. Tom ju je predstavio Heloisi. Otišao je po auto dok su ga njih dvije čekale nedaleko od mjesta gdje je bio ostavio Murchisonovu prtljagu. Tek kad su se dovezli u Pariz, ispred *Pont-Royala*, frau Schneider reče:

– Ovdje ću vam dati paket.

Još uvijek su bili u automobilu. Gerda Schneider otvori svoju veliku ručnu torbu i izvadi debelu bijelu omotnicu.

U parkiranoj automobilu bilo je prilično mračno. Izvadio je zelenu američku putovnicu i stavio u džep sakoa. Putovnica je, po svemu sudeći, bila omotana praznim listovima papira. – Hvala vam – reče Tom. – Bit ću u kontaktu s Reevesom. Kako je on?

Nekoliko minuta kasnije, Tom i Heloise vozili su se prema *Ambasadoru*.

– Prilično je lijepa za Njemicu – reče Heloise.

Kad su stigli u sobu, Tom je pregledao putovnicu. Bila je dosta rabljena, pa je Reeves prilagodio njegovu fotografiju kako bi joj odgovarala. Zvao se *Robert Fiedler Mackay*, 31, rođen u Salt Lake Cityju, Utah, inženjer, bez članova obitelji registriranih na putovnici. Potpis je bio tanak i izdužen, sva su slova bila spojena – rukopis koji je Toma asociirao na nekoliko dosadnih tipova, Amerikanaca, koje je poznao.

– Draga – Heloise – sad se zovem *Robert* – reče Tom na francuskom. – Ispričaj me, treba mi neko vrijeme kako bih uvježbao potpis.

Heloise se naslonila na komodu i promatrala ga.

– O, draga! Ne brini! – Zagrlio ju je. – Popijmo malo šampanjca! Sve ide dobro!

*

Tom je u Atenu stigao u utorak u dva popodne – dotjeraniju i čišću od one koju je posjetio prije pet-šest godina. Odsjeo je u hotelu *Grande Bretagne* u sobi koja je gledala na Ustavni trg, malo se uredio, pa zatim izašao kako bi pogledao uokolo i raspitao se o Bernardu Tuftsu u nekoliko drugih hotela. “Nemoguće je da je Bernard odsjeo u *Grande Bretagneu*, najskupljem atenskom hotelu”, razmišljao je Tom. Bio je šezdeset posto siguran da Bernard uopće *nije* u Ateni, već se otputio na Derwattov ili možda neki drugi otok. Svejedno, smatrao je da bi bilo glupo ne raspitati se u nekoliko atenskih hotela.

Tom je krenuo pričom da se mimoišao s prijateljem s kojim se trebao naći – Bernardom Tuftsom. Ne, njegovo ime nije važno, govorio je, ali ako bi izravno pitali, predstavljao se – Robert Mackay.

– Kakvo je sad stanje na otocima? – upita on u jednom pristojnom hotelu za čije je zaposlenike smatrao da bi trebali znati nešto o turizmu. Govorio je francuski iako se u drugim hotelima govorilo malo i engleski. – Posebno na Icariji?

– Na Icariji? – pitali su iznenađeno.

Nalazi se prilično istočno, jedan je od najsjevernijih otoka u Dodekanezima. Nema zračne luke. Postojale su brodske linije, no čovjek nije bio siguran koliko često voze.

Na otok je stigao u srijedu. Morao je unajmiti brzi motorni čamac i skipera s Mykonosa. Icaria se, nakon kratkotrajnog optimizma, pokazala velikim razočaranjem. Grad Armemisti (ili tako nekako) djelovao je uspavano i Tom uopće nije vidio strance, samo ribare koji krpaju mreže i domaće ljude u sićušnim kafićima. Odatle je – pošto se raspitao je li u grad prispio Englez imenom Bernard Tufts, crnokos i vitak – nazvao u drugi grad na otoku zvan Agios Kirycos. Vlasnik je tamošnjeg hotela provjerio je li Bernard u hotelu, pa rekao da će se raspitati u još jednom svratištu i nazvati poslije. Nije zvao. Tom odustane. “Tražim iglu u plastu sijena”, pomisli. Možda je Bernard izabrao neki drugi otok.

Pa ipak, *ovaj* je otok, budući da je bio poprištem Derwattova samoubojstva, za Toma zračio blagom tajnovitošću. Philip Derwatt je negdje na tim žuto-bijelim plažama odšetao u more i nikad se nije vratio. Tom je sumnjao da bi ijedan stanovnik otoka mogao reagirati na ime Derwatt, no svejedno je pokušao kod vlasnika kafića – bezuspješno. “Derwatt je ovdje bio jedva mjesec dana”, razmišljao je, “i to prije šest dugih godina.” U malenom restoranu pojeo je tanjur pirjane rajčice s rižom i janjetinom, a zatim izvukao kapetana broda iz drugoga bar-restorana, gdje je ovaj rekao da će, ako ga Tom bude trebao, biti do četiri popodne.

Požurili su natrag na Mykonos, gdje je čovjek imao vez. Tom je prtljagu nosio uza se. Osjećao se nemirno, iscrpljeno i nezadovoljno. Odlučio se vratiti u Atenu iste večeri. Sjedio je u kafiću, snuždeno pijući slatku crnu kavu. Zatim se vratio na dok na kojem je upoznao grčkoga kapetana, pa ga konačno pronašao kod kuće za večerom.

– Koliko bi koštalo da me večeras odvezete do Pireja? – upita Tom Još uvijek je uza se imao američke putničke čekove.

Bilo je puno vike, nabiranja poteškoća, no na koncu je novac riješio sve. Tom je dio puta prespavao privezan za drvenu klupu u malenoj brodskoj kabini. Bilo je oko pet sati ujutro kad su prispjeli u Pirej. Kapetan Antoniu bio je smušen od radosti, zbog novca, umora ili možda *ouza* – Tom nije znao. Antoniu mu reče da ima prijatelje u Pireju kojima će biti drago što ga vide.

Jutarnja je hladnoća grizla. Prisilio je taksistu – doduše, riječima – obećavši mu gomilu novaca, da ga odveze do Ustavnog trga, točno pred *Grande Bretagne*.

Nije dobio prijašnju sobu. – Nisu završili čišćenje stare sobe – reče mu noćni vratar sasvim iskreno, Tom napiše telefonski broj Jeffovog fotostudija i zamoli čovjeka da naruči poziv za London.

Nakon toga se popeo na kat, u svoju sobu i okupao se, cijelo vrijeme slušajući hoće li zazvoniti telefon. Bilo je 7.45 kad se konačno oglasio.

– Ovdje Tom. Javljam se iz Atene – reče on. Gotovo je zaspao čekajući poziv.

– Iz Atene?

– Ima li vijesti od Bernarda?

– Ne, ništa. Što...?

– Dolazim u London. Još večeras, mislim. Pripremi šminku. Dobro?

U četvrtak popodne, prepustivši se trenutačnom porivu, Tom je u Ateni kupio zeleni kišni ogrtač, kakvog nikada ne bi izabrao za sebe – to jest, Tom Ripley ni u kom slučaju ne bi sebi kupio takvo što. Na ogrtaču su se nalazili brojni preklopi i remenčići, od kojih su neki bili pričvršćeni dvostrukim alkicama, a drugi imali male kopče – izgledao je kao da je namijenjen nošenju brzojava, vojničkih čaturica, metaka, vojničke porcije s priborom za jelo, bajuneta i barem dvaju pendreka. Bilo je to utjelovljenje neukusa i Tom je smatrao da će mu pomoći pri ulasku u Englesku – u slučaju da se netko od policajaca i carinika sjeća kako doista izgleda Tom Ripley. Unatoč tome što se razdjeljak nije vidio na službenim fotografijama načinjenim sprijeda, promijenio je i smjer češljanja razdjeljka s lijeve na desnu stranu. Srećom, na kovčegu nije imao inicijale. Novac je postao problem, jer je imao samo putničke čekove na ime Ripley, kojima se u Londonu nije mogao služiti kao što je to činio u Grčkoj, s kapetanom, no imao je dovoljno drahmi (kupljenih francuskim francima koje mu je dala Heloise) za jednosmjernu kartu do Londona, a tamo će ga financirati Jeff i Ed. Uklonio je iz novčanika posjetnice i sve drugo što bi ga moglo identificirati kao Toma Ripleyja, pa sve to stavio u stražnji džep hlača koji se zakopčavao. No, zapravo i nije očekivao da će ga pretraživati.

Uspio je preživjeti granični prijelaz Heathrow. – Koliko dugo ostajete u zemlji? – Ne dulje od četiri dana, mislim. – Poslovni put? – Da. – Gdje ćete odsjesti? – U hotelu *Londoner*, Ulica Welbeck.

Još jedna vožnja autobusom do kolodvora u Londonu, a zatim telefonska govornica i poziv Jeffu u studio. Bilo je 22.15.

Javila se neka žena.

– Je li gospodin Constant tamo? – upita Tom. – Ili gospodin Banbury?

– Ovog trenutka nema nijednoga. Tko zove?

– Robert, Robert Mackay. – Nije bilo nikakve reakcije jer Tom nije Jeffu rekao svoje novo ime. Znao je da su u studiju zasigurno ostavili osobu od povjerenja, nekog saveznika, koji je čekao na pojavljivanje Toma Ripleya. – Je li to Cynthia?

– D-da – reče prilično visok glas.

Odlučio je riskirati. – Ovdje Tom – reče on. – Kad se vraća Jeff?

– O, Tome! Nisam bila sigurna jesi li to ti. Trebali bi se vratiti za nekih pola sata. Možeš li doći ovamo?

Uhvatio je taksu do studija u St. John's Woodu.

Cynthia Grandor otvorila je vrata. – Tome – zdravo.

Gotovo je zaboravio kako izgleda: srednje visine, ravne smeđe kose puštene do ramena, vrlo velikih sivih očiju. Činila mu se mršavijom no što se sjećao. I bilo joj je gotovo trideset godina. Djelovala je mrvicu nervozno.

– Vidio si Bernarda?

– Da, ali ne znam kamo je otišao. – Tom se nasmiješi. Pretpostavljao je da su ga Jeff i Ed poslušali i nisu nikom rekli da ga je Bernard pokušao ubiti. – Vjerojatno je u Parizu.

– Izvoli sjesti, Tome! Da ti donesem piće?

Opet se osmjehnuo i pružio joj zamotuljak kupljen u atenskoj zračnoj luci – *White Horse Scotch*. Cynthia se ponašala vrlo prijateljski – barem naizgled, Tomu je bilo drago da je tako.

– Bernard je uvijek uzrujan tijekom izložbe – reče Cynthia točeći piće. – Tako su mi rekli. Nismo se baš vidali u zadnje vrijeme. Što ti je možda poznato.

Tom ni pod kojim uvjetima nije namjeravao spomenuti da mu je Bernard rekao kako ga je Cynthia odbila – nije ga željela vidjeti. Možda to nije ozbiljno mislila. Tom nije bio u stanju točno reći. – Pa – reče on raspoloženo – on kaže da više neće naslikati nijednog... Derwatta. Siguran sam da je to dobro za njega. Kaže da je mrzio to što je radio.

Cynthia mu pruži piće. – To je odvratna stvar. *Odvratna!*

I bila je, znao je on. Odvratna. Cynthijino vidljivo drhtanje natjera Toma da to shvati. Ubojstvo, laži, prijevara – da, bilo je to doista grozno. – Nažalost, otišlo je vrlo daleko – reče on – ali neće ići dalje. Ovo je Derwattovo zadnje ukazanje, moglo bi se reći. Osim ako su Jeff i Ed odlučili da više ne žele da ga ja glumim. Mislim, čak ni sad.

Cynthia naizgled nije obraćala pozornost na to. Čudno. Tom je sjeo, no ona je polagano hodala gore-dolje sobom i činilo se kao da sluša hoće li se na stubištu začuti Jeffovi i Edovi koraci. – Što se dogodilo čovjeku imenom Murchison? Supruga mu dolazi sutra, mislim. Zapravo, Jeff i Ed tako misle.

– Ne znam. Ne mogu ti pomoći – reče Tom mirno. Nije si mogao dopustiti da ga Cynthijina pitanja uzrujaju. Imao je posla. Dobri Bože, žena stiže sutra.

– Murchison zna da se slike krivotvore. Na temelju čega je on to zaključio?

– Na temelju *vlastitog* mišljenja – reče Tom i slegne ramenima. – Ma, govorio je o duhu svake slike, o osobnosti – sumnjam da bi uvjerio stručnjaka u Londonu. Tko više sad zna gdje je crta koja dijeli Derwatta i Bernarda? Zamorna kopilad, ti samozvani likovni kritičari. Jednako ih je zabavno slušati kao i čitati likovne kritike – prostorni koncepti, plastične

vrijednosti i sva ta sranja. – Tom se nasmije, naglo povukavši manšete na rukavima. Tad su proizvele zvuk nalik pucnju. – Murchison je vidio moje Derwatte u Francuskoj – jednog pravog i jednog Bernardovog. Dakako, nastojao sam ga uvjeriti u suprotno, i ako se smijem tako izraziti, mislim da sam uspio. Mislim da se neće naći s.... s čovjekom iz Galerije Tate.

– Ali kamo je nestao?

Tom je oklijevao. – To je zagonetka. Kamo je nestao Bernard? Ne znam. Murchison možda ima neke svoje ideje. Osobne razloge za nestanak... Ili je u pitanju tajanstvena otmica na Orlyju! – Tom je bio nervozan – mrzio je razgovarati o toj temi.

– To ovdje ne pojednostavljuje stvari. Ispada da je Murchisona netko maknuo jer je znao za krivotvorine.

– Upravo to pokušavam ispraviti. A zatim ću se zahvaliti na svemu. Krivotvorenje nije dokazano. Da, Cynthia, to je ružna igra, ali budući da smo otišli tako daleko, moramo to sad izgurati do kraja, do neke točke.

– Bernard je rekao da je sve htio priznati policiji. Možda to upravo čini.

To *jest* bila grozna mogućnost, a Tom je od pomisli na nju lagano zadrhtao, kao i Cynthia maloprije. Iskapio je piće. Da, ako britanski policajci ironičnih osmijeha upadnu sutra usred njegovog drugog oponašanja Derwatta, bit će to prilična katastrofa. – Mislim da Bernard to neće učiniti – reče on, no ni sam nije bio siguran u svoje riječi.

Cynthia ga pogleda. – Jesi li ga i ti pokušao uvjeriti da ne prizna?

Iznenada ga je zapeklo njezino neprijateljstvo, neprijateljstvo koje se skupljalo godinama, znao je to. *On* je izmislio čitavu tu zbrku. – Jesam – reče Tom – zbog dvaju razloga. Prvo, to bi značilo kraj Bernardove karijere, a drugo...

– Mislim da je Bernardova karijera gotova, ako si mislio na Bernarda Tuftsa kao slikara.

– A drugo – nastavio je što je blaže mogao – Bernard, nažalost, nije jedina osoba umiješana u tu priču. To bi uništilo i Jeffa i Eda, zatim onoga – ma tko to jest – tko proizvodi slikarski pribor, osim ako porekne da išta zna o prijevari, a sumnjam da bi se to moglo uspješno učiniti. Tu je i umjetnička škola u Italiji...

Cynthia napeto uzdahne. Činilo se da ne može govoriti. No, možda nije željela više ništa reći. Opet je počela hodati četvrtastim studijem i pogledati uvećanu fotografiju klokana koju je Jeff naslonio na zid. – Prošle su dvije godine otkad sam zadnji puta bila ovdje. Jeff je svaki put sve otmjeniji.

Tom je šutio. Na njegovo olakšanje, začuli su se tihi koraci i

nerazumljivi muški glasovi.

Netko je pokucao. – Cynthia? To smo mi! – zazvao je Ed.

Cynthia otvori vrata.

– Pa gdje si, Tome?! – viknuo je Ed i požurio se rukovati s njim.

– Tome! Pozdrav! – reče Jeff s jednakom radošću.

Tom je znao da Jeff uza se ima mali kovčeg u kojem se nalazila šminka.

– Morali smo opet navratiti svojem prijatelju u Soho po šminku – reče Jeff. – Kako si, Tome? Kako je bilo u Ateni?

– Sumorno – odvrati Tom. – Popijte nešto, dečki. Znaate, pukovnici i te stvari.¹⁹ Nisam čuo *buzuki*. Čujte, nadam se da večeras nema predstave. Jeff je otvarao kovčeg.

– Nema. Samo provjeravam da vidim je li sve tu. Je li ti se Bernard javio?

– Kakvo pitanje – reče Tom. – Nije. – S nelagodom je pogledao u Cynthiju koja se na drugoj strani sobe, prekrivenih ruku, oslanjala na ormar. “Je li znala da je otišao u Grčku isključivo zbog potrage za Bernardom? Je li od ikakve važnosti da joj to kaže? Ne, nije.”

– A Murchison? – upita Ed preko ramena. Služio se pićem.

– Ne – opet će Tom. – Koliko sam shvatio, gospođa Murchison dolazi sutra?

– *Možda* dolazi – odvrati Jeff. – Danas nas je nazvao Webster i tako nam rekao. Znaš, inspektor Webster.

Tom jednostavno nije mogao govoriti dok je Cynthia bila u sobi. Šutio je. Želio je reći nešto usputno, poput – tko je kupio *Kadu*, ali nije mogao ni to. Cynthia je bila neprijateljski raspoložena. Ona ih možda neće izdati, ali se suprotstavljala.

– Usput, Tome – reče Ed, noseći Jeffu piće (Cynthia je još uvijek imala svoje) – možeš ovdje prenoćiti. Nadamo se da ćeš prihvatiti ponudu.

– Sa zadovoljstvom – reče Tom.

– A sutra ujutro.... Jeff i ja smo mislili nazvati Webstera oko 10 i 30, a ako ga ne budemo dobili, ostavit ćemo poruku da si jutros (sutra ujutro) vlakom stigao u London i nazvao nas. Bio si kod prijatelja koji žive pokraj Bury St. Edmunsa ili tako nešto, i nisi... uh...

– Potragu za sobom nisi smatrao toliko ozbiljnom da bi o svome boravištu obavijestio policiju – ubaci se Jeff kao da recitira pjesmicu o mami Guski. – Činjenica je da baš i nisu pročešljavali ulice tražeći te.

¹⁹ Misli se na vojnu diktaturu u Grčkoj (1967. – 1974.), op. prev.

Samo su nas nekoliko puta pitali znamo li gdje je Derwatt, a mi rekli da si vjerojatno kod prijatelja na selu.

– *D'accord* – reče Tom.

– Mislim da ću se pokupiti – reče Cynthia.

– Cynthia, zar nećeš popiti piće do kraja? – upita Jeff.

– Ne. – Oblačila je kaput, a Ed joj je pomagao. – Zna, zapravo sam samo htjela provjeriti ima li kakvih vijesti o Bernardu.

– Hvala ti što si čuvala kuću dok nas nije bilo – reče Jeff.

“Nezgodna metafora”, pomisli Tom. Ustao je. – Svakako ću ti javiti ako što čujem, Cynthia. Uskoro ću se vratiti u Pariz – možda već sutra.

Pred vratima se čulo mrmljanje pozdrava razmijenjena između Cynthiae, Jeffa i Eda. Njih dvojica se vratiše unutra.

– Je li doista još zaljubljena u njega? – upita Tom.

– Nisam mislio da je tako. Bernard je rekao...

I Jeffov i Edov izraz lica bio je neodređeno bolan.

– Što je rekao Bernard? – upita Jeff.

– Rekao je da ju je prošloga tjedna nazvao iz Pariza, a ona mu je rekla da ga ne želi vidjeti. Možda je Bernard preuveličavao, ne znam.

– Ne znamo ni mi – reče Ed i odmakne ravnu plavu kosu s čela. Otišao je uzeti još jedno piće.

– Mislio sam da Cynthia ima dečka – reče Tom.

– Ma, to je onaj isti – začuje se iz kuhinje Edov glas pun dosade.

– Stephen nešto – reče Jeff. – Nije ju baš lansirao u sedmo nebo.

– Očito nije vatren tip! – reče Ed smijući se.

– Još uvijek ima isti posao – nastavi Jeff. – Plaća je dobra, a ona je glavna tajnica nekakvoj važnoj faci.

– Ona se *sredila* – dometne Ed uz prizvuk konačnosti. – A sad, *gdje* je Bernard i na što si mislio rekavši da on mora misliti da si mrtav?

Tom im ukratko objasni. Ispričao im je i o pokopu, što je uspio učiniti smiješnim, pa su se Jeff i Ed istodobno smijali i bili očarani na neki morbidan način. – Samo mali udarac po glavi – reče Tom. Ukrao je Heloisine škarice i u zrakoplovnom toaletu na putu za Atenu, odrezao s vrata samoljepivu vrpcu.

– Daj da te dodirnem! – reče Ed zgrabivši ga za rame.

– Evo čovjeka koji se popeo iz groba, Jeffe! – loje više nego što ćemo mi ikad učiniti. Više no što ću ja učiniti – reče Jeff.

Tom je skinuo jaknu i udobnije se smjestio na Jeffovom kauču boje

hrđe. – Pretpostavljam da ste shvatili – reče on – da je Murchison mrtav?

– *Pomislili smo na to – ozbiljno će Jeff. – Što se dogodilo?*

– Ja sam ga ubio. U vlastitom podrumu – bocom vina. – Tomu je tom čudnovatom trenutku sinulo da bi mogao, da bi *trebao*, poslati Cynthiji cvijeće. Može ga baciti u kantu za smeće ili u kamin, ako želi. Predbacivao je sam sebi što nije bio galantan prema Cynthiji.

Jeff i Ed su se još uvijek bez riječi oporavljali od onoga što im je upravo rekao.

– Gdje je tijelo? – upita Jeff.

– Na dnu neke rijeke u blizini moje kuće. Mislim da je u pitanju Loing – odvratila on. Treba li im reći da mu je Bernard pomogao? Ne. Čemu se zamarati? Protrljao je čelo. Bio je umoran, pa se naslonio na lakat.

– Bože moj – reče Ed. – Znači, ti si odnio njegove stvari na Orly?

– Njegove stvari, da.

– Zar nemaš domaćicu? – upita Jeff.

– Imam. Sve sam morao učiniti potajice. Zaobići je – objasni Tom. – Rano ujutro i sve to.

– Ali spominjao si grob u šumi – koji je iskoristio Bernard. Ovo je došlo od Eda.

– Da, prvo sam... pokopao Murchisona u šumi, zatim se su se pojavili policajci i počeli ispitivati, pa sam mislio da bi ga bilo dobro maknuti iz šume prije no što se policija zaputi onamo, i... – izveo je nejasan pokret kojim je opisao bacanje. Ne, najbolje da im ne spomene da mu je Bernard pomogao. Ako je Bernard želio... što je zapravo želio napraviti, iskupiti se? Što manje komplikacija bude imao, to bolje.

– Bože – reče Ed. – Moj Bože. Možeš li se suočiti s njegovom ženom?

– Šššš – brzo će Jeff nervozno se osmjehujući.

– Dakako – reče Tom. – Morao sam to učiniti jer me Murchison prozreo dolje u podrumu. Zbilja jest. Shvatio je da sam glumio Derwatta u Londonu. Tako da bi sve propalo da ga se nisam riješio. Shvaćate? – Hodao je uokolo pokušavajući se razbuditi.

Shvaćali su i jako ih se dojmilo. Tom je istovremeno mogao osjetiti kako im se u glavi spajaju činjenice: Tom Ripley je već ubio. Dickija Greenleafa, zar ne? A možda i još jednog tipa, nekog Freddija, ili tako nekako. To je samo sumnja, no nije li mogla biti i istina? Koliko je ozbiljno Tom doživljavao to ubojstvo i koliku će zahvalnost očekivati od Derwatt Limiteda? Zahvalnost, odanost, novac? Svodi li se sve na istu stvar? Tom je bio dovoljno idealističan da povjeruje, da se nada kako se ne svodi. Nadao se da su Jeff Constant i Ed Banbury sličnoga kova. Naposljetku, oni su

prijateljevali s velikim Derwattom, bili čak njegovi najbolji prijatelji. Koliko je doista velik bio Derwatt? Tom je izbjegavao to pitanje. Koliko je velik Bernard? Pa, prilično velik kao slikar, istini za volju. Tom ustane ispravivši se zbog Bernarda (koji je, što se tiče prijateljstva, godinama izbjegavao Jeffa i Eda), pa reče: – Pa, prijatelji moji, kako bi bilo da me uputite u sutrašnje događaje? Tko će se još pojaviti? Priznajem da sam umoran i rado bih u krevet.

Ed je stajao nasuprot njemu. – Ima li kakvih tragova koji bi upućivali na tebe u slučaju Murchison, Tome?

– Koliko mi je poznato, nema – osmjehne se Tom.

– Ništa osim činjenica.

– Je li *Sat* doista ukraden?

– Slika je bila s Murchisonovim kovčegom na Orlyju, zamotana kao poseban paket. Netko ju je očito drpio – reče Tom. – Pitam se tko je sad ima? Pitam se zna li ta osoba što ima? Jer u tom slučaju slika možda nije obješena na zid. Idemo na upoznavanje sa sutrašnjom situacijom, može? Biste li pustili malo glazbe?

Tom se uz pojačane zvuke Radio Luxembourg podvrgao polugeneralnoj probi. Brada pričvršćena na gazu još je uvijek bila u jednom komadu, pa su je isprobali, ali ne i priljepili. Bernard nije uzeo Derwattovo plavo odijelo, pa Tom obuče sako.

– Znate li išta o gospođi Murchison? – upita Tom.

Nisu znali zapravo ništa. Ponudili su nepovezane podatke prema kojima, činilo se Tomu, žena nije bila ni agresivna, ni plašljiva, ni inteligentna, ni glupa. Jedna je informacija pobijala drugu. Jeff je s njom razgovarao telefonom iz Galerije Buckmaster, kamo je nazvala unaprijed naručenim pozivom.

– Živo je čudo što nije nazvala mene – reče Tom.

– O, rekli smo da ne znamo tvoj telefonski broj – reče Ed – a s obzirom na to da si u Francuskoj, malo je usporila, pretpostavljam.

– Bi li vam smetalo da večeras nazovem doma? – upita Tom oponašajući Derwattov glas. – Usput, ovdje sam švorc.

Jeff i Ed trudili su se ugoditi mu što se najviše može, a imali su i više nego dovoljno gotovine na raspolaganju. Jeff je odmah naručio poziv u Belle Ombre. Ed mu je napravio malu jaku kavu, kako ga je zamolio. Tom se istuširao i obukao pidžamu. Još bolje – navukao je i Jeffove papuče. Rekli su mu da će spavati na kauču u studiju.

– Nadam se da sam dovoljno jasno rekao – ponovi Tom – da Bernard želi odustati od svega. Derwatt će otići u trajnu mirovinu i... možda će ga u Meksiku pojesti mravi ili progutati plamen, a po svoj prilici i sve njegove

buduće slike.

Jeff je klimao, pa počeo grickati nokat, a zatim, odgrizavši ga, i izbacio iz usta. – Što si rekao svojoj ženi?

– Ništa – odgovori Tom. – Ništa važno, doista.

Zazvonio je telefon.

Jeff pozove Eda te se zajedno maknu u Jeffovu spavaću sobu.

– Halo, draga, ja sam! – reče Tom. – Ne, u Londonu sam... Pa, predomislio sam se...

Kad se vraća kući? Zub madame Annette je opet proradio.

– Daj joj broj zubara u *Fontainebleau*! – reče Tom.

Bilo je nevjerovatno koliko jedan jedini telefonski razgovor može biti utješan u okolnostima u kojima se trenutno nalazio. Gotovo je zavolio telefon.

19

– Je li inspektor Webster tamo, molim vas? – upita Jeff. – Ovdje Jeffrey Constant iz Galerije Buckmaster.... Biste li rekli inspektoru da me jutros nazvao Derwatt i da ga očekujemo danas prije podne u galeriji... Nisam siguran kad točno. U tijeku prijepodneva.

Bilo je 9.45.

Tom je opet stajao ispred velikog zrcala, pregledavajući svoju bradu i podebljane obrve. Ed mu je provjeravao lice pod jednim od najjačih Jeffovih reflektora koji je blještao ravno u Tomove oči. Kosa mu je bila svjetlija od brade, ali tamnija od njegove prave boje, kao i prošli put. Ed je pažljivo postupao s posjekotinom na zatiljku, pa na svu sreću, nije prokrvarila. – Jeffe, kućo stara – reče Tom Derwattovim napetim glasom. – Bi li stavio neku drugu glazbu?

– Što bi htio?

– *San ivanjske noći*. Imaš li tu ploču?

– Ne-e – reče Jeff.

– Bi li je mogao nabaviti? Baš sam za to raspoložen. Nadahnjuje me, a nadahnuće mi je potrebno. – Puko zamišljanje glazbe tog jutra mu jednostavno nije bilo dostatno.

Jeff nije poznao nikoga tko bi sigurno mogao imati tu ploču.

– Ne bi li mogao izaći i kupiti je, Jeffe? Zar nema nijedne prodavaonice ploča između tebe i St. John's Wood Hoda?

Jeff istrči.

– Ti nisi razgovarao s gospođom Murchison, pretpostavljam – reče Tom, na trenutak se opustivši uz cigaretu.

– Moram kupiti neke engleske cigarete. Ne bih htio previše riskirati s ovim *Gauloises*.

– Uzmi ove. Ako ih potrošiš, ljudi će ti ponuditi svoje – brzo reče Ed, gurnuvši kutiju nečega u Tomov džep.

– Ne, nisam razgovarao s njom. Dobro je barem to što nije poslala američkog istražitelja. Moglo bi postati prilično čupavo ako to učini.

“Možda će netko doletjeti s njom”, pomisli Tom. Skinuo je svoja dva prstena. Sad, dakako, nije imao meksički prsten. Uzeo je kemijsku olovku i pokušao oponašati potpis tiskanim slovima – DERWATT – utisnut na plavoj gumici na Jeffovom stolu. Triput je ponovio potpis, a zatim zgužvao papir na kojem je vježbao i bacio ga u koš. Jeff se vratio dašćući, kao netko tko je trčao.

– Pojačaj ako možeš – reče Tom.

Otpočela je glazba – prilično glasno. Tom se nasmiješi. Bila je to *njegova* glazba. Smiona pomisao, no okolnosti su zahtijevale drskost. Obrazi su mu bili zažareni. Ispravio se do pune visine, a onda sjetio da se Derwatt nije držao uspravno. – Jeffe, smijem li te zamoliti za još jednu uslugu? Nazovi cvjećarnicu i Cynthiji pošalji neko cvijeće. Stavi to na moj račun.

– Govoriš li ti to o nekim računima? Cvijeće...

– Cynthiji. U redu. Kakvo?

– Oh, gladiole, ako ih imaju. Ako ne, dva tuceta ruža.

– Cvijeće, cvijeće, cvjećari... – Jeff je tražio po telefonskom imeniku. – Od koga? Samo s potpisom *Tom*?

– Od Toma s ljubavlju – reče on. Stajao je mirno dok mu je Ed nanosio blijedoružičastu šminku na gornju usnicu. Derwatt je imao puniju gornju usnu.

Napustili su Jeffov studio dok je još svirala prva polovica ploče. – Gramofon će se sam isključiti – rekao je Jeff. Jeff je u prvi taksi ušao sam. Tom se osjećao dovoljno samopouzđano da ode sam, no osjetio je da Ed ne želi riskirati ili ga pak ne želi ostaviti samog. Zajedno su se odvezli taksijem i izašli ulicu dalje od Ulice Bond.

– Ako nam se netko obrati, slučajno sam te sreo hodajući prema Buckmasteru – reče Ed.

– Opusti se. Mi ćemo pobijediti.

Tom je opet ušao kroz crveno obojena stražnja vrata galerije. Samo je Jeff bio u uredu. Telefonirao je. Pokazao im je da sjednu.

– Biste li me spojili što je brže moguće? – reče Jeff. Prekinuo je. – Zovem u Francusku. Policiju u Melunu, kako bih im rekao da se Derwatt pojavio. Znaš, zvali su nas u vezi s Derwattom i obećao sam da ću ih obavijestiti ako nam se on (odnosno ti) javi.

– Razumijem – reče Tom. – Pretpostavljam da nisi obavijestio nijedne novine?

– Ne, i ne vidim zašto bih. A ti?

– Ne, pusti sve na miru.

Leonard, upravitelj-paravan veseloga duha, proviri kroz vrata. – Zdravo! Smijem li ući?

– Ne-e! – prošapće Jeff ne misleći ozbiljno.

Leonard ude i zatvori vrata, sjajeći od zadovoljstva zbog ponovljenog Derwattovog uskrsnuća. – Da ne gledam u tebe, ne bih vjerovao svojim očima! Tko nam dolazi danas prijepodne?

- Inspektor Webster iz Metropolitanske policije, za početak – reče Jeff.
- Trebam li svakog pustiti...?
- Ne, ne baš svakog – odvrati Jeff. – Prvo pokucaj, a ja ću otvoriti vrata. Danas ih neću zaključati. A sad – šic!

Leonard izađe.

Tom je sjedio duboko zavaljen u naslonjač kad je stigao inspektor Webster.

Smiješio se poput veselog zeca pokazujući svoje velike žute zube. – Drago mi je, gospodine Derwatt! Pa, nisam očekivao da ću vas imati priliku upoznati!

– Drago mi je, inspektore! – Tom nije do kraja ustao. “Zapamti”, rekao je samom sebi, “nešto si stariji, teži, sporiji, pognutiji od Toma Ripleyja.” – Žao mi je – nastavi Tom polako, kao da mu zapravo uopće nije žao, a svakako nije uznemiren – što ste se pitali gdje sam. Bio sam kod prijatelja u Suffolku.

– Tako mi je rečeno – reče inspektor sjedajući na stolac s naslonom neka dva metra dalje od Toma.

Venecijaner na prozoru bio je tri četvrtine spušten i djelomično zatvoren, primijetio je Tom. Svjetla je bilo dovoljno čak i za pisanje pisama, ali nije blještalo.

– Mislim da ste se vi i gospodin Murchison pojavljivali na istim mjestima – reče Webster smiješeći se. – Moj je posao pronaći ga.

– Čitao sam nešto... ili je Jeff spomenuo nešto o tome kako je nestao u Francuskoj.

– Da, a jedna od vaših slika je nestala s njim. *Sat*.

– Da. To vjerojatno nije prva... krađa – reče Tom filozofski mirno. – Ako sam dobro shvatio, njegova bi supruga mogla doći u London?

– Već je stigla. Webster pogleda na sat. – Trebala bi sletjeti u 11.00. Vjerujem da će se nakon noćnog leta htjeti odmoriti nekoliko sati. Hoćete li biti ovdje danas poslijepodne, gospodine Derwatt? Možete li doći ovamo?

Znao je da mora potvrditi da bi ispao uljudan. Stoga je samo uz tračak nevoljkosti rekao da će, dakako, doći.

– U koliko sati, približno? Danas poslijepodne moram obaviti neke stvari.

Webster je ustao poput čovjeka koji ima puno posla.

– Recimo u 15.30? U slučaju neke promjene, obavijestit ću vas preko galerije. Okrenuo se Jeffu i Edu. – Hvala vam lijepa što ste me obavijestili o gospodinu Derwattu. Dovidjenja, gospodo.

– Dovidjenja, inspektore. – Jeff mu je otvorio vrata.

Ed pogleda u Toma i zadovoljno se nasmiješi zatvorenih usta. – Budi malo življi danas popodne. Derwatt je bio malo energičniji. Nervozno energičan.

– Imam svoje razloge – odvrati Tom. Isprepleo je prste i razmišljajući, zagledao se u prostor poput Sherlocka Holmesa. Možda se radilo o nesvjesnom pokretu jer je u tom trenutku mislio na jednu od Holmesovih priča koja je nalikovala ovoj situaciji. Nadao se da njegova krinka neće biti otkrivena tako lako. U svakom slučaju, bila je bolja od nekih koje je razotkrio Sir Arthur Conan Doyle – poput one u kojoj je plemić zaboravio skinuti prsten ili tome sličnih.

– Koji su tvoji razlozi? – upita Jeff.

Tom skoči na noge. – Reći ću ti kasnije. Sad bi mi dobro došao *scotch*.

Ručali su u *Norugheu*, talijanskom restoranu na *Edgware Roadu*. Tom je bio gladan, a restoran baš po njegovom ukusu – tih, ugodan oku, a i tjestenina je bila izvrsna. Jeo je njoke u fantastičnom umaku od sira. Popili su dvije butelje *Verdicchija*. Za susjednim su stolom sjedili neki uglednici iz Kraljevskog baleta, koji su očito prepoznali Derwatta, kao što je i Tom prepoznao njih, no prema engleskom običaju, razmjena pogleda je ubrzo prestala.

– Rado bih danas popodne u Galeriju došao sam i kroz glavni ulaz – reče Tom.

Svi su pušili cigare i pili konjak. Tom se osjećao sposobnim suočiti se sa svime, pa čak i gospodom Murchison.

– Zaustavite ovdje – reče Tom u taksiju. – Prošetao bih. – Govorio je Derwattovim glasom. Njime se stalno služio i tijekom ručka. – Znam da imam prilično hoda do Galerije, no barem nema toliko brda kao u Meksiku. Khmm – hm.

Ulica Oxford djelovala je užurbano i primamljivo. Palo mu je na pamet da nije pitao ni Jeffa ni Eda jesu li – proizveli – još lažnih primki za slike. Možda ih Webster neće ponovo tražiti. A možda će ih tražiti gospoda Murchison. Tko zna? Neki su ga ljudi iz gomile na Ulici Oxford dvaput pogledali. Možda su ga prepoznali – iako u to zapravo nije vjerovao – možda su im njegova brada i duboke oči privukle pogled. Tom je pretpostavljao da mu oči djeluju tako zbog obrva i zbog toga što se Derwatt pomalo mrštio – iako to nije značilo da je mrzovoljan, uvjeravao ga je Ed.

“Poslijepodne će biti ili uspješno ili značiti propast”, razmišljao je. “Bit će, mora biti uspješno.” Počeo je pretpostavljati što će se dogoditi ako doživi neuspjeh. Misli su mu se prekinule kad je došao do Heloise – i njezine obitelji. Bio bi to kraj svega, kraj Belle Ombrea. Kraj ljubazne službe madame Annette. Jednostavno rečeno, išao bi u zatvor, jer bi bilo

više nego očito da je on ubio Murchisona. Ne daj bože da ide u zatvor!

Opet se licem u lice susreo sa starim čovjekom-sendvičem koji je oglašavao ekspres fotografije za putovnice. Čovjek se, kao da je slijep, nije maknuo u stranu. Tom se skloni. Opet se našao ispred njega. – Sjećaš me se? Pozdrav!

– Ha? Aha? – Iz usta mu je ponovno virila polovica nepripaljene cigarete.

– Ovo je za sreću! – reče Tom i gurne preostale cigarete zajedno s kutijom u džep čovjekova starog kaputa od tvida. Zatim požuri dalje, sjetivši se da mora hodati pognuto.

Tiho je ušao u Galeriju Buckmaster, gdje su, osim posuđenih, sve Derwattove slike bile označene crvenom zvjezdicom. Leonard mu se osmjehne i kimne gotovo se naklonivši. U prostoriji je bilo još petero ljudi, jedan mladi par (djevojka je sagom boje pijeska hodala bosonoga), jedan stariji gospodin i dva muškarca. Dok je išao prema crvenim vratima na stražnjoj strani Galerije, osjećao je kako ga svi pogledi slijede, sve dok se nije našao izvan vidokruga.

Jeff otvori vrata. – Derwatt, zdravo. Uđi. Ovo je gospođa Murchison – Philip Derwatt.

Tom se lagano nakloni ženi koja je sjedila u naslonjaču. – Drago mi je, gospođo Murchison! – Kimnuo je i inspektoru Websteru koji je sjedio na stolcu.

Gospođi Murchison moglo je biti pedesetak godina. Imala je kratku, oštru crvenkasto-plavu kosu, sjajne plave oči i vrlo široka usta. “Da su okolnosti drugačije, njezino bi lice vjerojatno djelovalo veselo”, pomisli Tom. Nosila je kvalitetan kostim od tvida dražesnoga kroja, ogrlicu od jantara i blijedozeleni pulover.

Jeff je otišao za stol, ali nije sjeo.

– Sreli ste mojeg supruga u Londonu. Ovdje – obrati se gospođa Murchison Tomu.

– Da, na nekoliko minuta. Da. Možda na desetak minuta. – Tom je krenuo prema stolcu koju mu je nudio Ed. Osjećao je pogled gospođe Murchison na svojim cipelama – cipelama koje su gotovo popucale i doista nekad pripadale Derwattu. Sjeo je oprezno, kao da ima reumu ili čak nešto gore. Sada je bio oko metar i pol udaljen od gospođe Murchison koja je, kako bi ga vidjela, glavu morala okrenuti malo udesno.

– Namjeravao je posjetiti izvjesnog gospodina Ripleyja u Francuskoj. Pisao mi je o tome – reče ona. – S vama nije dogovorio sastanak nakon povratka iz Francuske?

– Ne – reče Tom.

– Poznajete li možda gospodina Ripleyja? Ako sam dobro razumjela, on posjeduje neke od vaših slika.

– Čuo sam za njega, no nisam ga nikad upoznao – reče Tom.

– Pokušat ću se vidjeti s njim. Naposljetku, moj bi suprug mogao još uvijek biti u Francuskoj. Zanima me, gospodine Derwatt, mislite li vi da postoji bilo koja *krivotvorina* vaših slika... Teško mi je to uobličiti. Mislim na neke ljude kojima bi bilo u interesu ubiti mog muža kako bi ga spriječili u razotkrivanju krivotvorina? Ili možda više njih?

Tom polako strese glavom. – Koliko je meni poznato, ne.

– Ali vi ste bili u Meksiku.

– Razgovarao sam s... – Tom pogleda u Jeffa, a zatim u Eda koji se naslanjao na stol. – Ova galerija ne zna ni za kakvu grupu, štoviše, ni za kakve krivotvorine. Znaate, vidio sam sliku koju je donio vaš suprug. *Sat*.

– Ukradena je.

– Da, rekli su mi. No, to je moja slika.

– Moj ju je suprug namjeravao pokazati gospodinu Ripleyju.

– I jest – ubaci Webster. – Gospodin Ripley mi je ispričao njihov razgovor...

– Znam, znam. Moj muž je imao jednu teoriju – reče gospođa Murchison uz izraz ponosa i hrabrosti. – Možda je bio u krivu. Priznajem, nisam tako dobra poznavateljica umjetnosti kao on. No, pretpostavimo da je *u pravu*.

– Čekala je da joj bilo tko od prisutnih odgovori.

Tom se nadao da nije znala sadržaj muževljeve teorije ili je barem nije razumjela.

– Koja je bila teorija vašeg muža, gospođo Murchison? – upita Webster napetog izraza lica.

– Nešto o purpurnim bojama na kasnijim slikama gospodina Derwatta – na nekima od njih. Zsigurno je o tome raspravljao s vama, gospodine Derwatt? – Jest – odgovori Tom. – Rekao je da su purpurne boje na mojim ranijim slikama tamnije. To bi moglo biti točno. – Tom se neznatno osmjehne. – Nisam primijetio. Ako su sad svjetlije, mislim da je takvih više. Pogledajte *Kadu* tamo vani. – Tom je bez razmišljanja spomenuo jednu od slika koju je Murchison smatrao jednako očitom krivotvorinom kao i *Sat* – purpurne boje na objema slikama bile su čisto kobaltno-ljubičaste, u starom stilu.

Njegove riječi nisu izazvale nikakvu reakciju.

– Usput – obrati se Tom Jeffu – jutros si pokušavao nazvati francusku policiju da bi im rekao da sam se vratio u London. Jesi li dobio vezu?

Jeff se trgne. – Ne. Ne, tako mi svega, nisam.

Gospođa Murchison reče: – Gospodine Derwatt, je li moj suprug, osim gospodina Ripleyja koga je namjeravao posjetiti u Francuskoj, spominjao još nekoga?

Tom je duboko razmišljao. Da potakne mali lov u prazno? Ili bude iskren? Vrlo pošteno je rekao: – Ne, koliko se ja sjećam. Što se toga tiče, nije mi spomenuo ni gospodina Ripleyja.

– Biste li popili malo čaja, gospođo Murchison? – upita Ed ljubazno.

– Oh, ne, hvala.

– Je li netko za čaj? Možda za kapljicu šerija? – opet će Ed.

Nitko nije ništa želio ili se nije usudio tražiti.

Izgledalo je da je gospođa Murchison ponudu shvatila kao znak da bi trebala otići. Željela je nazvati gospodina Ripleyja – dobila je njegov telefonski broj od inspektora – i dogovoriti sastanak s njim.

Mirnoćom koja je parirala Tomovoj, Jeff, pokazujući prema telefonu na svom radnom stolu, reče: – Biste li željeli nazvati odavde, gospođo Murchison?

– Ne, hvala vam lijepa, telefonirat ću iz hotela, Tom ustane dok je gospođa odlazila.

– Gdje ste odsjeli u Londonu, gospodine Derwatt? – upita inspektor Webster.

– U studiju gospodina Constanta.

– Smijem li znati kako ste došli u Englesku? – Veliki osmijeh. – Carina i granična policija nemaju podatke o vašem ulasku u zemlju.

Tom se namjerno držao zamišljeno i neodređeno.

– Sad imam meksičku putovnicu. – Očekivao je to pitanje. – I promijenio sam ime u Meksiku.

– Letjeli ste?

– Ne, išao sam brodom – reče Tom. – Baš ne volim zrakoplove. – Očekivao je da će ga Webster pitati je li se iskrcao u Southamptonu ili negdje drugdje, no ovaj je samo rekao:

– Hvala, gospodine Derwatt. Doviđenja.

“Ako pođe to provjeravati, što će naći?”, pomisli Tom. Koliko je ljudi prije dva tjedna iz Meksika ušlo u London? Vjerojatno ne puno.

Jeff je opet zatvorio vrata. Nekoliko trenutaka je vladala tišina – njihovi su se posjetitelji morali maknuti iz područja čujnosti. Jeff i Ed su čuli njegove posljednje riječi.

– Ako želi to provjeriti – ponovi Tom – izmislit ću nešto drugo.

– Što? – upita Ed.

– O, meksičku putovnicu, primjerice – odvrati Tom.

– Znao sam... da ću se odmah morati vratiti u Francusku. – Govorio je kao Derwatt, gotovo šapćući.

– Ne večeras, što misliš? – reče Ed. – *Sigurno* ne.

– Ne. Rekao sam da ću biti kod Jeffa. Zar ne znate?

– Dobri Bože – reče Jeff s olakšanjem, no svejedno je rupčićem brisao stražnju stranu vrata.

– Uspjeli smo – reče Ed, naizgled ozbiljan, gladeći lice rukom.

– Kriste, da barem možemo proslaviti! – iznenada reče Tom. – Kako da slavim uz ovu prokletu bradu? Na koju sam danas za ručkom morao paziti kako je ne bih uprljao umakom od sira! Moram nositi tu vrazju bradu cijele večeri!

– I spavati s njom! – uzvikne Ed, ispunjavajući cijelu prostoriju smijehom.

– Gospodo... – ispravi se Tom, pa se brzo vrati u prvotan položaj. – Moram riskirati, zbog velike žurbe moram nazvati Heloisu. Smijem li, Jeffe? Glavnom linijom za pretplatnike – nadam se da neće pretjerano upadati u oči na ispisu poziva. Žao mi je ako netko primijeti, ali smatram da je poziv nužan. Tom uzme telefon.

Jeff je skuhao čaj i dodao pladnju bocu viskija.

Javila se madame Annette – budući da se Tom nadao da neće. Oponašao je ženski glas i na gorem francuskom od vlastitog pitao je li madame Ripley kod kuće. – Tiho! – naredi on Jeffu i Edu koji su se smijali. – Halo, Heloise. Govorio je francuski. – Moram biti kratak, draga. Ako itko nazove i traži mene, kod prijatelja sam u Parizu... očekujem da će nazvati jedna žena, koja govori samo engleski, ne znam točno. Moraš joj dati lažni broj u Parizu... Izmisli ga.... Hvala, draga... Mislim da, sutra popodne, ali to ne smiješ reći Amerikanki... I nemoj reći madame Annette da sam u Londonu..

Kad je završio razgovor, Tom upita Jeffa bi li mogao pogledati poslovne knjige za koje je mu je rekao da su ih krivotvorili, pa ih ovaj pođe donijeti. Postojale su dvije glavne knjige poslovanja, jedna malo pohabana, druga novija. Tom se naginjao nad njima nekoliko minuta, čitajući imena platna i datume. Jeff je u vezi s galerijskim prostorom bio široke ruke, pa Derwatt i nisu prevladavali budući da je Galerija Buckmaster radila i s drugim slikarima. Jeff je, jer Derwatt nije uvijek sam imenovao slike, drugom bojom tinte unio neke naslove nakon datuma.

– Sviđa mi se ova stranica s mrljom od čaja – reče Tom.

Jeff je sjao. – Edov doprinos. Star dva dana.

– Kad smo već kod proslava – reče Ed prigušeno pljesnuvši – kako bi bilo da večeras odemo na Michaelov tulum? Rekao je u 22.30. Holland Park Road.

– Razmislit ćemo o tome – reče Jeff.

– Navratimo na dvadesetak minuta? – reče Ed pun nade.

Kada je bila ispravno unesena kao jedna od kasnijih slika, vidio je Tom – to se vjerojatno nije moglo izbjeći. Knjige su uglavnom bile ispunjene imenima i adresama kupaca, te plaćenim iznosima. “Kupnje su bile autentične, neki datumi dolaska slika krivotvoreni”, pretpostavljao je Tom, “no sve u svemu, smatrao je da su Jeff i Ed obavili dobar posao.” – Inspektor je ovo vidio?

– O, da – reče Jeff.

– Nije postavljao nikakva pitanja, zar ne, Jeffe? – reče Ed.

– Ne.

Vera Cruz... Vera Cruz... Southampton... Vera Cruz...

“Ako su knjige prošle tu kušnju, prošle su sve”, nadao se Tom.

Pozdravili su se s Leonardom – ionako se bližilo vrijeme zatvaranja – pa uzeli taksi do Jeffovog studija. Tom je osjećao da ga obojica promatraju kao da je neka vrsta čarobnjaka – to ga je zabavljalo, a ipak mu se na neki način i nije sviđalo. Mogli bi si umisliti da je on svetac koji može oživjeti osušenu biljku samo dodirrom, zaustaviti glavobolju ako mahne rukom ili hodati vodom. No, Derwatt nije mogao hodati vodom ili možda nije želio. Pa ipak, Tom je sad bio Derwatt.

– Želio bih nazvati Cynthiju – reče on.

– Radi do sedam. Malo čudan ured – reče Jeff.

Tom je prvo nazvao Air France i rezervirao mjesto na letu za Pariz idućeg dana u 13.00. Kartu može podići na terminalu. Odlučio je biti u Londonu sutra prijepodne – u slučaju iskrсну li kakve poteškoće. Ne smije se opet steći dojam kako Derwatt u žurbi napušta grad.

Popio je zaslađeni čaj i legao na Jeffov kauč, trenutno bez sakoa i kravate, ali još uvijek s dosadnom bradom.

– Želio bih uvjeriti Cynthiju da se pomiri s Bernardom reče Tom zamišljeno, kao da je Bog u trenutku slabosti.

– Zašto? – upita Ed.

– Bojim se da bi Bernard mogao samog sebe uništiti. Želio bih znati gdje je.

– Zbilja to misliš? Mogao bi se ubiti? – upita Jeff.

– Da – odvrati Tom. – Rekao sam ti to – mislim da jesam. Nisam

rekao Cynthiji. Smatrao sam da ne bi bilo pošteno. Zvučalo bi poput ucjene – prisiliti je da ga primi natrag. Siguran sam da se to ni Bernardu ne bi svidjelo.

– Misliš da bi negdje mogao počinuti samoubojstvo? – opet upita Jeff.

– Da, doista tako mislim. – Tom isprva nije namjeravao spomenuti lutku obješenu u njegovom podrumu, a tad pomisli: “Zašto ne? Katkad bi istina, ma kako opasna bila, služila otkrivanju nečeg novog, nečeg većeg, važnijeg.” – Objesio se u mojem podrumu – svoju lutku. U stvari trebao bih reći da je objesio sebe, budući da ga je predstavljala hrpa odjeće. Napisao je na njoj *Bernard Tufts*. Mislio je na starog Bernarda, krivotvoritelja, shvaćate? Ili možda na pravoga. U njegovoj glavi sve je pomiješano.

– Oh! Nisu mu baš svi doma, ha? – reče Ed, gledajući u Jeffa.

Obojica su bili začuđena, Jeff u svom pomalo proračunatom stilu. Zar im je tek u tom trenutku sijevnulo da Bernard Tufts više neće naslikati nijednog Derwatta?

Tom reče: – Razmišljam. Nema svrhe uzbuđivati se prije negoli se išta dogodi. Ali vidite... – Listao je. Zaustio je želeći reći: “Važno je da Bernard misli da me ubio. No, je li to *važno?*”, pitao se on. “Ako jest, zbog čega?” Shvatio je da mu je drago što se nisu pojavili novinari, koji bi sutra napisali *Derwatt se vratio*, jer bi Bernardu, vidjevši članak u novinama, bilo jasno da je Tom, nekako, živ izašao iz groba. Možda bi to u neku ruku i bilo dobro jer bi Bernard, misleći da nije ubio Toma Ripleyja, možda bio manje sklon samoubojstvu. No, bi li to ovog trenutka doista nešto značilo u Bernardovim zbrkanim razmišljanjima? Što je dobro, a što loše?

Tom je poslije sedam nazvao Cynthiju na broj u Bayswateru. – Cynthia... prije no što odem, želio sam te pitati – ako slučajno opet negdje sretnem Bernarda, smijem li mu reći jednu sitnicu, da...

– Da – što? – upita ona energičnim glasom. Imala je obrambeni ili barem zaštitnički stav – puno više nego Tom.

– Da ćeš pristati da se opet vidite. U Londonu. Znaš, bilo bi divno kad bih mu mogao reći nešto tako pozitivno. Jako je potišten.

– Ali ja ne vidim smisla u tome – odvrati Cynthia.

Tom je u njezinom glasu čuo bedeme dvoraca, crkava i srednje klase. Kamenje sive i boje pijeska – nepropusno. Pristojno ponašanje. – Jednostavno ga ne želiš vidjeti – ni pod kojim uvjetima?

– Bojim se da ne. Bit će puno lakše ako ne otežem stvari. I Bernardu, također.

To je bilo konačno. Čvrsta odluka. No, bilo je i sitničavo, proketo sitničavo. Sad je barem shvaćao kako stoje stvari. Djevojka je bila zanemarivana, ostavljena, izgurana iz nečijeg života, napuštena – prije tri

godine. Bernard je bio taj koji je prekinuo vezu. Pa neka onda Bernard pokuša to i popraviti, kako god zna i umije. – U redu, Cynthia.

“Bi li njezinom ponosu godilo da zna kako će se Bernard još jednom objesiti zbog nje?” pitao se Tom.

Jeff i Ed su bili u Jeffovoj spavaćoj sobi, pa nisu čuli razgovor, no pitali su ga što je Cynthia rekla.

– Ne želi više vidjeti Bernarda – reče Tom.

Ni Jeff ni Ed izgleda nisu shvaćali posljedice njezine izjave.

Tom progovori kako bi zaključio priču: – Doduše, možda ni ja nikad više neću vidjeti Bernarda.

20

Otišli su na Michaelov tulum. O kojem se Michaelu radi? Došli su oko ponoći. Polovica gostiju je bila pripita, a Tom nije vidio nikoga tko se činio važnim, barem što se njega samog ticalo. Sjedio je duboko zavaljen u stolcu, zapravo prilično blizu svjetiljke, uz produženi škotski viski i vodu, te čavrljao s nekoliko ljudi koji su prema njemu, činilo se, osjećali strahopoštovanje ili barem poštovanje. Jeff je pazio na njega s druge strane prostorije.

Dekor je bio ružičast, pun velikih resa. Stolci su podsjećali na bijele puslice. Djevojke su nosile tako kratke suknje da je Tomov pogled – nenaviknut na takvu opremu – bio prikovan za zamršene šavove najlonki svih boja – a onda ga je odvratio. “Bez veze”, mislio je on. “Apsolutno blesavo.” Možda ih je gledao Derwattovim očima? Je li itko mogao zamisliti podatno tijelo ispod tih hulahupki koje su otkrivale samo nepopustljive šavove, a katkad još i gaćice kao dodatnu zapreku? Grudi su se vidjele kad bi se djevojke nagnule pripaliti cigarete. U koju bi polovicu ženskog tijela čovjek trebao gledati? Podigavši pogled, Tom se trgne jer se susreo sa smeđe uokvirenim očima. Bezbojne usne ispod tih očiju rekoše:

– Derwatt, biste li mi rekli gdje živite u Meksiku? Ne očekujem točan odgovor – poluistina će sasvim dostajati.

Tom je kroz naočale bez dioptrije, kao da posvećuje polovicu svojeg velikog uma njezinom pitanju, promatrao ženu kontemplativnom zbunjenošću, a zapravo mu je bilo dosadno. Koliko je više volio Heloisine suknje do koljena, nenašminkano lice i trepavice koje nisu izgledale kao koplja uperena u njega. – Ah, pa – reče Tom mozgajući ni nad čime. – Južno od Duranga.

– Durango, gdje je to?

– Sjeverno od Mexico Cityja. Ne, dakako da vam ne mogu reći naziv svoga sela. To je dugačko astečko ime. Ha-ha-ha-ha.

– Tražimo nešto neiskvareno. Pod *tražimo* mislim na svog supruga Zacha i naše dvoje djece.

– Možda biste mogli pokušati u Puerto Vallarti – reče Tom. U tom ga je trenutku, pozvavši ga s druge strane prostorije, spasio Ed. – Ispričajte me – reče on i iskobelja se iz bijele puslice.

Ed je, kao uostalom i Tom, smatrao da je vrijeme da se izvuku. Jeff je, čavrljajući i neprestano se smiješeći, s lakoćom kružio među gostima. “Pohvalno”, pomisli Tom. Mlađi i stariji muškarci promatrali su *Darwatta*, no nisu se usudili prići ili pak nisu željeli.

– Da nestanemo odavde? – upita Tom dok im je Jeff prilazio.

Tom je inzistirao da pronađu domaćina, kojega nije ni upoznao, dapače, ni vidio tijekom čitavog sata boravka. Ispalo je da je domaćin Michael tip u crnoj parki s kapuljačom koja mu nije bila navučena na glavu. Nije bio visok. Bio je kratko ošišane crne kose. – Derwatt, vi ste dragulj moje zabave! Ne mogu vam opisati koliko mi je drago i koliko sam zahvalan ovim dobrim starim...

Ostatak se izgubio u buci.

Rukovanje i zatvaranje vrata, napokon.

– Pa – reče Jeff preko ramena kad su se našli kat niže, na sigurnoj udaljenosti. Ostatak je prošaptao: – Jedini razlog odlaska na tulum jest taj da ti ljudi nisu poznati, nisu važni.

– A ipak jesu, na neki način – doda Ed. – Svejedno su ljudi. Još jedan uspjeh večeras!

Tom nije komentirao. Točno, nitko mu nije pokušao otkinuti bradu.

Eda su nekamo odbacili taksijem.

Tom je ujutro doručkovao u krevetu – Jeffovo poimanje male utjehe zbog toga što je morao jesti s umjetnom bradom. Zatim je Jeff izašao kako bi pokupio nešto u trgovini fotografskog pribora. Rekao je da će se vratiti do 10 i 30. Dakako, neće moći otpratiti Toma na stanicu West Kensington. Bilo je već jedanaest, a Jeff se još nije vratio. Tom pođe u kupaonicu i počne pažljivo skidati gazu kojom je brada bila pričvršćena.

Zazvonio je telefon.

Prva mu je pomisao bila da se ne javi – no, ne bi li se to činilo pomalo čudnim? Kako da nešto izbjegava, možda?

Pripremio se na razgovor s Websterom, podigao slušalicu i javio se oponašajući Derwatta: – Da? Halo?

– Je li gospodin Constant tamo?... Ili gospodin Derwatt?... O, dobro. Ovdje inspektor Webster. Kakvi su vam planovi, Derwatt? – upita Webster svojim uobičajenim ugodnim tonom.

Tom za inspektora nije imao planova. – Oh... osim što namjeravam otići ovaj tjedan. Natrag u rudnike soli. Nasmijao se. – I u tišinu.

– Biste li... me možda mogli nazvati prije no što odete, gospodine Derwatt? – Webster mu je dao broj postaje i svoj interni broj. Tom ga zapiše.

Jeff se vratio. Tom je gotovo držao kovčeg u ruci – toliko mu se žurilo otići. Oproštaj je bio kratak, Tomov čak površan, iako su znala – obojica – da im opstanak ovisi o onome drugome.

– Zbogom! Bog te blagoslovio.

– Zbogom.

K vragu i Webster!

Tom se ubrzo našao začahuren u trupu zrakoplova, u umjetnoj, pojasevima vezanoj atmosferi nasmijanih stjuardesa, glupih bijelo-žutih kartica koje je trebalo ispuniti, neugodnoj blizini tuđih lakata u odijelima, od kojih se trzajući sklanjao. Požalio je što ne putuje prvim razredom.

Hoće li ikome morati reći gdje je odsjeo u Parizu kao Tom Ripley? Barem za prošlu noć, primjerice? Imao je prijatelja koji bi potvrdio da je bio kod njega, no Tom nije želio uplitati još jednu osobu. Već je bilo upleteno dovoljno ljudi.

Zrakoplov je uzletio uspravivši se na repu. “Kako dosadno”, mislio je Tom, “letjeti brzinom od nekoliko stotina milja na sat, ne čuti gotovo ništa, dok nesretni ljudi na zemlji trpe buku zrakoplovnih motora.” Samo su ga vlakovi uzbuđivali. Stalni vlakovi iz Pariza što su jurili glatkim tračnicama kraj perona u Melunu – vlakovi što su išli tako brzo da čovjek nije stizao pročitati francuske i talijanske natpise na vagonima. Tom je jednom gotovo prešao prugu na zabranjenom mjestu. Tračnice su bile prazne, stanica tiha. Odlučio je ne riskirati. Petnaest sekundi kasnije, dva kromirana ekspresna vlaka mimoišla su se jureći strahovitom brzinom, dok je on zamišljao kako ga drobe između sebe, raznoseći komadiće njegova tijela i kovčega u svim smjerovima, metrima daleko, do neprepoznatljivosti. Lecnuo se sjetivši se toga. Bilo mu je drago što gospođa Murchison nije bila u zrakoplovu. Čak se i ogledao kabinom tražeći je pogledom pošto se ukrao, no nije ju bilo.

21

Dok se zrakoplov spuštao u Francuskoj, vrhovi drveća doimali su se poput tamnozelenih i smeđih čvorova na goblenu ili pak poput izvezenih žaba na Tomovom kućnom ogrtaču. Sjedio je u svom novom ružnom kišnom ogrtaču. Policajac na Orlyju je tijekom pregleda putovnica samo letimično pogledao njega i sliku u tobožnjoj Mackayjevoj putovnici – nije, kao ni kad je prije toga letio za London, udario pečat. Činilo se da samo londonski policajci udaraju pečate. Prošao je kroz *ništa za prijavu* prolaz na carini i uskočio u taksi.

U Belle Ombre je stigao malo prije tri. U taksiju se počeošljao na svoj uobičajeni način i prebacio kišni ogrtač preko ruke.

Heloise je bila kod kuće. Grijanje je radilo. Namještaj i podovi, ulašteni voskom, blistali su. Madame Annette mu je odnijela torbu na kat. Zatim se poljubio s Heloise.

– Što si radio u Grčkoj? – upita ona pomalo zabrinuto. – A u Londonu?

– Tražio sam – reče Tom smiješeći se.

– Onog luđaka. Jesi li ga našao? Kako tvoja glava? Okrenula ga je držeći ga za ramena.

Hana ga gotovo i nije boljela. Laknulo mu je što Bernard nije došao uznemiravati Heloise. – Je li Amerikanka nazvala?

– Ah, da. Madame Murchison. Pomalo govori francuski, ali vrlo smiješno. Zvala je jutros iz Londona. Slijeće na Orly danas u 15 i želi te vidjeti. Ah, *merde*, tko su ti ljudi?

Tom pogleda na sat. Zrakoplov gospođe Murchison trebao bi sletjeti za desetak minuta.

– Dragi, bi li želio čaja? – Heloise ga povede prema žutoj sofi. – Jesi li igdje vidio Bernarda?

– Ne htio bih oprati ruke. Samo trenutak. – Tom ode do toaleta u prizemlju, pa opere ruke i lice. Nadao se da gospođa Murchison neće htjeti doći u Belle Ombre i da će se zadovoljiti upoznavanjem u Parizu, iako je mrzio i samu pomisao današnjeg odlaska u Pariz.

Madame Annette je silazila niz stube upravo dok je Tom krenuo u dnevnu sobu. – Madame, kako vaš slavni zub? Bolje, nadam se?

– Da, *monsieur Tome*. Jutros sam bila kod zubara u Fontainebleau. Izvadio mi je živac. *Doista* ga je izvadio. Moram opet doći u ponedjeljak.

– Kad bismo samo mogli dati izvaditi sve živce! Baš sve! Ne bi nas više boljelo, sto posto! – Jedva je bio svjestan što govori. Je li trebao nazvati

Webstera? Činilo mu se da bi prije odlaska iz Londona bilo bolje *ne nazvati* inspektora jer bi se poziv možda doimao kao da se trudi poslušati policijske naredbe. “Nedužan čovjek ne bi nazvao”, smatrao je Tom.

Pio je čaj s Heloise.

– Noélle pita možemo li doći na zabavu u utorak navečer – reče Heloise. – U utorak joj je rođendan.

Noélle Hassler, Heloisina najbolja prijateljica iz Pariza, priređivala je prekrasne zabave. No, Tom je razmišljao o Salzburgu, o trenutnom odlasku onamo, jer je ocijenio da bi Bernard možda mogao odlučiti otići baš onamo – u Mozartov grad, grad još jednog umjetnika koji je umro mlad. – Draga, ti svakako moraš ići. Nisam siguran da ću biti ovdje.

– Zašto?

– Jer... ću možda morati poći u Salzburg.

– U *Austriju*? Valjda ne opet u potragu za onim luđakom? Još malo, pa ćeš ići i u Kinu!

Tom nervozno pogleda prema telefonu. Gospođa Murchison je trebala nazvati. Kad? – Ti si gospodi Murchison dala neki telefonski broj na kojem me može dobiti u Parizu?

– Da – odvratila Heloise. – Izmišljen broj. – Još uvijek je govorila francuski i Tom ju je počeo lagano živcirati.

Pitao se koliko može ispričati Heloisi? – I rekla si joj da se vraćam... kad?

– Rekla sam da ne znam.

Oglasio se telefon. Ako je zvala Murchisonova, bilo je to zasigurno s Orlyja.

Tom ustane. – Važno je – reče on brzo na engleskom jer je ulazila madame Annette, – da ja *nisam* bio u Londonu. Jako važno, draga. Išao sam samo u Pariz. Ako se budemo morali sastati s gospođom Murchison, nemoj spominjati London.

– Zar će doći *ovamo*?

– Nadam se da ne. – Tom podigne slušalicu, – Halo... Da... drago mi je, gospođo Murchison. – Željela je doći. – Dakako, to je sasvim u redu, no ne bi li vam bilo zgodnije doći u Pariz?... Da, *neko* je dalje nego od Orlyja do Pariza... – Nije imao sreće. Možda bi je, izvlačeći se zamršenim uputama za dolazak, mogao odvratiti od dolaska u Belle Ombre, ali jednostavno nije želio dodatno mučiti jednu ženu. – U tom slučaju, najjednostavnije je da uzmete taksu. – Tom joj objasni kako će pronaći kuću.

Nakon toga je Heloisi pokušao objasniti situaciju. Gospođa Murchison dolazi za sat vremena i želi s njim razgovarati o svojem suprugu. Madame

Annette je izašla, pa je Tom mogao s Heloise razgovarati francuski. Ako je Annette i prisluškivala, bilo mu je svejedno. Prije no što je Murchisonova nazvala, Tomu je bilo palo na pamet reći Heloisi zašto je išao u London i objasniti da je dvaput glumio mrtvog slikara Derwatta. No, to nije bio pogodan trenutak za zasipanje i zbunjivanje Heloise svim tim informacijama. Bit će dovoljno ako uspiju preživjeti posjet gospođe Murchison.

– Pa što se dogodilo s njezinim mužem? – upita Heloise.

– Ne znam, draga. Došla je u Francusku i dakako, želi razgovarati s...
– Tom nije želio upotrijebiti izraz – s posljednjom osobom koja je njezinog supruga vidjela živog. – Želi vidjeti kuću jer je njezin suprug zadnji put viđen ovdje. Odavde sam ga odvezao na Orly.

Heloise ustane uz naznaku nestrpljenja u pokretu tijela. No, nije bila toliko glupa da napravi scenu. Neće se ponašati nekontrolirano ni nerazumno. To bi moglo uslijediti poslije.

– Znam što ćeš reći. Ne želiš je ovdje navečer. U redu. Nećemo je pozvati na večeru. Možemo reći da već imamo dogovor, ali moram joj ponuditi čaj ili piće. Ili oboje. Predviđam da... ovdje neće biti dulje od jednog sata. Sve ću obaviti vrlo pristojno. I ispravno.

Heloise se umiri.

Tom pođe na kat u svoju sobu. Madame Annette ispraznila je njegov kovčeg i sklonila ga na uobičajeno mjesto, ali neke stvari nisu stavljene gdje treba, pa ih on pospremi na ona mjesta gdje su stajale kad bi tjednima neprekidno boravio u Belle Ombreu. Istuširao se, a zatim navukao sive flanelne hlače, košulju i pulover. Iz ormara je, za slučaj da gospođa Murchison poželi prošetati travnjakom, izvadio sako od tvida.

Stigla je.

Tom pođe prema ulaznim vratima kako bi je dočekaio i uvjerio se da je taksist plaćen. Gospođa Murchison imala je franke i dala vozaču preveliku napojnicu, no Tom nije reagirao.

– Moja supruga, Heloise – reče on. – Gospođa Murchison... iz Amerike.

– Drago mi je.

– Drago mi je – odvrati Heloise.

Gospođa Murchison pristane popiti čaj. – Oprostite mi što sam se tako iznebuha pozvala k vama – obrati se ona Tomu i Heloisi – no vrlo je važno... i željela sam vas vidjeti što prije.

Svi su sjeli – gospođa Murchison na žutu sofu, a Tom i Heloise na stolce s naslonom. Heloise se prekrasno pravila nezainteresiranom za situaciju, ali dovoljno pristojnom da bude s njima. No, Tom je znao da je itekako zainteresirana.

– Moj suprug...

– Tom – rekao je da ga tako zovem – reče Tom smiješeći se. Ustao je. – Pogledao je ove slike. S moje desne strane, *Muškarca na stolici*. I *Crvene stolice* iza vas. To je jedna od starijih slika. – Govorio je smjelo. Ili će to izvesti ili ne, dovraga pristojno, s etikom, ljubaznošću, istinom, zakonom i sudbinom – to jest, budućnošću. Sad ili nikad. Ako gospođa Murchison želi vidjeti kuću, razgledati je, što se Toma ticalo, mogao je uključiti i podrum. Pričekao je da ona postavi pitanje – možda nešto o tome što je njezin suprug rekao o izvornosti slika.

– Kupili ste ih u Buckmasteru? – upita ona.

– Da, obje. – Tom baci pogled na Heloise koja je, posve neuobičajeno, pušila *Gitane ma'is*. – Moja supruga razumije engleski – reče on.

– Jeste li bili ovdje tijekom posjeta moga muža?

– Ne, bila sam u Grčkoj – odvratila Heloise. – Nisam upoznala vašeg supruga.

Gospođa Murchison ustane i pogleda slike. Tom uključi dvije dodatne svjetiljke kako bi ih mogla bolje vidjeti.

– Najdraži mi je *Muškarac na stolici* – reče on. – Zato je iznad kamina.

Činilo se da se slika sviđa i gospodi Murchison.

Tom je očekivao da će ona nešto reći o muževljevoj teoriji krivotvorenja Derwatta. Nije rekla ništa. Nije komentirala boju lavande ni purpurne nijanse ni na jednoj slici. Postavljala je ista pitanja kao inspektor Webster – je li se njezin suprug osjećao dobro kad je napustio kuću, je li s kim imao dogovoren sastanak.

– Bio je vrlo dobro raspoložen – reče Tom – i nije, kao što sam već rekao inspektoru Websteru, spomenuo nikakav sastanak, čudno je to što je slika vašeg muža ukradena. Imao ju je, dobro zamotanu, uza se na Orlyju.

– Da, znam. – Gospođa Murchison pušila je svoju cigaretu marke *Chesterfield*. – Slika nije pronađena. Kao ni moj suprug ni njegova putovnica. – Nasmiješila se. Imala je ugodno, ljubazno lice, pomalo bucasto, što ga je činilo svježim i bez bora.

Tom joj je natočio još jednu šalicu čaja. Gledala je u Heloise. Pogled procjene? Pitala se što Heloise misli o svemu tome? Koliko zna? Pitala se može li se uopće što saznati? Na čijoj će strani biti Heloise ako se pokaže da joj je suprug nešto skrivio?

– Inspektor Webster mi je rekao da ste prijateljevali s Dickiejem Greenleafom koji je poginuo u Italiji – reče gospođa Murchison.

– Da – reče Tom. – Nije poginuo, bilo je to samoubojstvo. Poznavao sam ga pet mjeseci... možda šest.

– Ako se nije ubio – a čini mi se da inspektor Webster sumnja u to – tko ga je umorio? I zašto? – upita ona.

– Što vi mislite da se dogodilo?

Tom je, čvrsto se uprijevši nogama u pod, stajao. Srknuo je malo čaja. – Nemam pojma što se dogodilo. Dickie se ubio. Mislim da nije bio u stanju pronaći svoj put... svoj slikarski put, a nipošto se nije želio pridružiti tvrtci svoga oca. Brodogradilištu, mislim. Imao je mnogo prijatelja, no oni nisu bili zli. – Zastao je, a i svi ostali. – Nije bilo razloga Dickiejevim neprijateljstvima – doda.

– Nije ih, osim ako je u pitanju organizirano krivotvorenje Derwatta, imao ni moj suprug.

– Pa... s obzirom na to da živim ovdje, ne znam ništa o tome.

– Moguće je da postoji nekakav zločinački kartel. Pogledala je u Heloise. – Nadam se da razumijete o čemu govorim, gospođo Ripley.

Tom se obrati Heloise na francuskom: – Madame Murchison se pita je li moguće da postoji zločinačka skupina povezana s Derwattovim slikama.

– Razumijem – reče Heloise.

Tom je znao da je Heloise rezervirana u vezi s Dickiejevim slučajem, no isto tako i da može računati na nju. Heloise je i sama bila pomalo pokvarena – bilo je u njoj nečeg lopovskog. U svakom slučaju, ona pred stranom osobom ne bi pokazala da ne vjeruje Tomu.

– Biste li željeli vidjeti prvi kat? – upita Tom gospođu Murchison. – Ili okoliš prije no što se smrači?

Rekla je da bi.

Ona i Tom pođoše na kat. Murchisonova je nosila svijetlosivu vunenu haljinu. Bila je snažno građena – možda je jahala ili se bavila golfom – iako je nitko ne bi mogao nazvati debelom. Ljudi te kršne sportašice nikad ne nazivaju debelima, no nije jasno kako bi ih se inače moglo nazvati. Heloise je odbila poći s njima. Tom je, širom otvorivši vrata i upalivši svjetlo, gospođi Murchison pokazao sobu za goste. Zatim ju je opušteno i neusiljeno proveo kroz ostale prostorije na katu, uključujući i Heloisinu, čija je vrata otvorio ne upalivši svjetlo jer se gospođa Murchison nije činila previše zainteresiranom za nju.

– Zahvaljujem vam – reče ona, pa njih dvoje pođu u prizemlje.

Tom ju je žalio. Bilo mu je žao što joj je ubio muža. Ali, podsjetio je samog sebe, sad nije mogao dopustiti prigovore savjesti – ako počne to činiti, postat će kao Bernard koji želi sve priznati na štetu drugih ljudi. – Jeste li u Londonu upoznali Derwatta?

– Vidjela sam ga, da – odvrati ona ponovno sjedajući na sofu, ali sad na sam rub.

– Kakav je? Malo je nedostajalo da ga upoznam na otvorenju izložbe.

– Oh, nosi bradu... Prilično ugodan, ali ne i razgovorljiv – završi ona, nezainteresirana za Derwatta. – Rekao je da smatra da se njegova djela ne krivotvore... i da je to rekao i Tommyju.

– Da, čini mi se da je vaš suprug to i meni spomenuo. Vjerujete li vi Derwattu?

– Mislim da vjerujem. Derwatt se doima iskrenim. Što drugo čovjek može reći? – Naslonila se na sofu.

Tom korakne naprijed. – Malo čaja? Možda *scotch*?

– Mislim da ću *scotch*, hvala.

Tom pođe u kuhinju po led. Heloise mu se pridruži i pomogne.

– Kakve su to priče o Dickiju? – upita ona.

– Nikakve – odvrati Tom. – Rekao bih ti da u tome ima čega. Ona zna da sam prijateljevao s Dickijem. Želiš li malo vina?

– Da.

Donijeli su led i čaše. Gospođa Murchison je zatražila taksi. Za Melun. Ispričala se što ga traži baš u tom trenutku, no nije joj bilo poznato koliko je taksiju potrebno do pozivne adrese.

– Ja vas mogu odvesti u Melun – reče Tom – ako želite vlakom do Pariza.

– Ne, željela sam otići u Melun kako bih razgovarala s tamošnjim policajcima. Nazvala sam ih s Orlyja.

– U tom ću vas slučaju ja odvesti – reče Tom. – Kako se snalazite s Francuskim? Moj nije savršen, ali...

– Oh, mislim da se mogu snaći. Hvala vam lijepa.

– Blago se nasmiješila.

Tom je pretpostavljao da s policajcima želi razgovarati nasamo.

– Je li još tkogod bio u kući tijekom boravka moga supruga? – upita gospođa Murchison.

– Samo naša domaćica, madame Annette. Gdje je ona, Heloise?

Heloise je mislila da je u svojoj sobi ili da je izašla u kupnju prije no što se zatvore trgovine, pa Tom pođe do Annettine sobe i pokuca. Madame je nešto šila. Tom je zamoli da na trenutak dođe u dnevnu sobu i upozna madame Murchison.

Annette je za trenutak-dva ušla uz izraz zanimanja na licu jer je gospođa Murchison bila supruga nestalog čovjeka. – Zadnji put sam vidjela gospodina – reče madame Annette – kad je ručao, a zatim otišao s gospodinom Tomom.

“Annette je očito zaboravila da zapravo *nije* vidjela kako gospodin Murchison izlazi iz kuće”, pomisli Tom.

– Trebate li što, *monsieur Tome*? – upita domaćica.

Nisu trebali ništa, a činilo se da ni gospođa Murchison više nema pitanja. Madame Annette pomalo nevoljko napusti sobu.

– Što mislite da se dogodilo mojem suprugu? – upita gospođa Murchison pogledavši prvo Heloise, a zatim Toma.

– Kad bih nagađao – započne Tom – rekao bih da je netko znao da uza se nosi vrijednu sliku. Ne jako, jako vrijednu – da se razumijemo – ali ipak jednog Derwatta. Koliko sam shvatio, o tome je razgovarao s nekoliko ljudi u Londonu. Ako je netko pokušao oteti njega i sliku, možda su stvari izmakle kontroli, pa su ga ubili. U tom bi slučaju morali negdje sakriti njegovo tijelo. Ili... ga negdje drže živog.

– Ali to bi značilo da je mišljenje mojeg supruga točno, da je *Sat* doista krivotvoren. Kao što kažete, slika nije jako vrijedna, možda zato što nije velika. No možda netko pokušava zataškati svaku primisao o krivotvorenju Derwatta.

– Ja ne vjerujem da je slika vašeg supruga krivotvorina. Ni *on sam* nije bio siguran kad je odlazio odavde. Kao što sam rekao Websteru, mislim da se Tommy nije namjeravao gnjaviti pokazivanjem slike stručnjaku u Londonu. Koliko se sjećam, nisam ga pitao, no činilo mi se da se dvoumi posto je vidio moje dvije slike. Možda sam u krivu.

Tišina. Gospođa Murchison je razmišljala što bi rekla ili pak pitala. “Jedino što je preostalo, a bilo je važno, ljudi su povezani s Galerijom Buckmaster”, držao je Tom. No, kako bi ona njega pitala za njih?

Taksi je stigao.

– Hvala vam, gospodine Ripley – reče ona. – I vama, gospođo. Možda se opet vidimo ako...

– Kad god želite – reče Tom. Ispratio ju je do taksija.

Vrativši se u dnevnu sobu, polako je došao do sofe i utonuo duboko u nju. “Policajci u Melunu ne mogu gospođi Murchison reći ništa novo, do sad bi zasigurno već i meni rekli”, razmišljao je Tom. Heloise je rekla da nisu zvali dok ga nije bilo. Da je policija našla Murchisonovo tijelo u Loingu ili gdje god ono bilo...

– *Cheri*, tako si napet – reče Heloise. – Popij nešto.

– Mogao bih – reče on i natoči si piće. U londonskim novinama, koje je pročitao u zrakoplovu, nije bilo spomena o Derwattovom ponovnom pojavljivanju u Londonu. Englezi očito tu vijest nisu smatrali važnom. Tomu je bilo drago zbog toga, jer nije želio da Bernard, ma gdje bio, sazna da se Tom nekako uspio iskobeljati iz groba. Nije mu bilo sasvim jasno

zašto nije želio da Bernard dozna, no imalo je neke veze s onim što je Tom osjećao kao Bernardovu sudbinu.

– Znaš, Tome, Berthelinovi žele da dođemo na aperitiv večeras u sedam. To bi ti koristilo. Rekla sam da ćeš večeras možda biti ovdje.

Berthelinovi su živjeli u gradu udaljenom sedam kilometara. – Smijem li... – Telefon ga prekine. Mahnuo je Heloisi da se javi.

– Trebam li ikome reći da si ovdje?

Nasmiješio se, polaskan njezinom brigom. – Da. A možda je Noéle – traži tvoj savjet u vezi s odjećom za utorak.

– *Oui*. Da. *Bonjour*. – Nasmiješila se. – Samo trenutak. Pružila mu je slušalicu. – Neki Englez koji pokušava govoriti francuski.

– Halo, Tome, ovdje Jeff. Jesi li dobro?

– Oh, savršeno.

Što Jeff baš i nije bio. Opet je počeo mucati i govorio brzo i tiho. Tom ga zamoli da govori glasnije.

– Rekao sam da se Webster opet raspituje o Derwattu, o tome gdje je. Je li otišao?

– Što si mu rekao?

– Rekao sam da ne znam je li otišao ili nije.

– Mogao si mu reći da... se Derwatt činio potištenim i da možda neko vrijeme želi biti sam.

– Mislim da bi te Webster mogao ponovo htjeti vidjeti. Dolazi u Francusku kako bi se pridružio gospodi Murchison. Zato te i zovem.

Tom uzdahne. – Kad?

– Možda već danas. Ne mogu reći što namjerava...

Kad su završili razgovor, Tom je bio zapanjen i ljut, odnosno razdražen. Opet se suočiti s Websterom? Zašto? Radije će napustiti kuću.

– *Cheri*, što se događa?

– Ne mogu poći Berthelinovima – reče Tom i nasmije se. Berthelinovi su mu najmanji problem. – Draga, moram poći u Pariz još večeras, a sutra u Salzburg. Možda i večeras, ako postoji večernji let. Engleski će inspektor, Webster, možda nazvati navečer. Moraš mu reći da sam poslovno otišao u Pariz, razgovarati sa svojim knjigovođom, ma bilo što. Ne znaš gdje sam odsjeo. U nekom hotelu, ne znaš u kojem.

– Od čega bježiš, Tome?

On dahne. Bježi? Bježi od čega? Bježi prema čemu?

– Ne znam. – Počeo se znojiti. Želio se još jednom istuširati, ali bojao

se da će potrošiti previše vremena. – Reci i madame Annette da sam morao hitno otići u Pariz.

Otišao je na kat i izvadio kovčeg iz ormara. Opet će obući ružni novi kišni ogrtač, promijeniti frizuru i postati iznova Robert Mackay. Heloise mu je došla pomoći.

– Želio bih se istuširati – reče on i u istom trenu začuje kako Heloise pušta vodu na tuš-kadi u njegovoj kupaonici. Na brzinu je svukao odjeću i otišao pod tuš. Voda je bila mlaka, baš kako treba.

– Smijem li poći s tobom?

Da je barem smije povesti! – Draga, radi se o putovnici. Gospođa Ripley ne smije prelaziti francusko-njemačku ili austrijsku granicu s Robertom Mackayjem. S Mackayjem, tom *svinjom*! Izašao je iz tuš kabine.

– Engleski inspektor dolazi zbog Murchisona? Jesi li ga ubio, Tome? – Heloise ga je gledala mršteći se, zabrinuta, ali daleko od hysterije.

“Znala je za Dickija”, shvati Tom. Nikad to nije izrijeком izjavila, ali znala je. “Bolje da joj kažem”, mislio je, “jer bi mogla pomoći.” Bilo kako bilo, situacija je bila toliko očajna da će, ako izgubi ovu bitku ili se negdje spotakne o vlastite greške, sve propasti, uključujući i njegov brak. Sinulo mu je da bi u Salzburg mogao poći kao Tom Ripley i povesti Heloise. Ne, ne smije, koliko god to želio. Tko zna što će sve morati učiniti u Salzburgu i kamo će ga odatle put nanijeti. Svakako treba uzeti obje putovnice, svoju i Mackayjevu.

– Ubio si ga, Tome? Ovdje?

– Morao sam ga ubiti kako bih spasio mnoge druge ljude.

– Derwattove ljude? Zašto? – Počela je govoriti francuski. – Zašto su ti ljudi toliko važni?

– Derwatt je mrtav – godinama – reče Tom. – Murchison je namjeravao... to razotkriti.

– Derwatt je *mrtav*?

– Da, a ja sam ga dvaput oponašao u Londonu – nastavi on Riječ oponašati je na francuskom zazvučala tako nedužno i veselo – *represente*. – Sad traže Derwatta – možda još ne očajnički. No ništa još nije riješeno, ništa se ne uklapa.

– Jesi li i krivotvorio njegove slike?

Nasmijao se. – Heloise, laskaš mi. Bernard, onaj luđak, kako ga ti zoveš, ih je krivotvorio. Želi prestati. Ma, to je jako teško objasniti.

– Dakle, moraš tražiti ludog Bernarda? Oh, Tome, možda bi bilo bolje da se kloniš svega toga...

Nije ju saslušao do kraja. Iznenada je shvatio da mora pronaći

Bernarda. Najednom mu se prosvijetlilo. Uzeo je kovčeg. – Doviđenja, anđele moj. Hoćeš li me odvesti u Melun? Tako da izbjegneš policijsku postaju, molim.

Madame Annette je u prizemlju bila u kuhinji, pa joj je Tom, okrenuvši glavu kako ona ne bi primijetila da se drukčije počesljao, žurno doviknuo pozdrav iz hodnika. Ružni, ali možda sretni kišni ogrtač prebacio je preko ruke.

Obećao je Heloisi da će se javiti i rekao da će brzojav potpisati tuđim imenom. U alfa romeu poljubiše se za rastanak, pa se Tom otrgne iz ugone njezina naručja i ukrca u vagon prvoga razreda vlaka za Pariz.

U Parizu je otkrio da ne postoji izravni let za Salzburg, već samo jedan dnevni let kojim je mogao stići uz presjedanje u Frankfurtu. Zrakoplov za Frankfurt polijetao je svakog dana u 14.40. Toni odsjedne u nekom hotelu nedaleko kolodvora Lyon. Malo prije ponoći riskirao je i nazvao Heloise. Nije mogao podnijeti pomisao na nju samu u kući, kako se možda suočava s Websterom, ne znajući gdje je on. Rekla je da neće ići Berthelinovima.

– Halo, draga. Ako je Webster tamo, reci da sam dobio pogrešan broj i prekini – reče Tom.

– *M'sieur*, mislim da ste pogriješili – začuje se Heloisin glas i veza se prekine.

Tom se snuždi, koljena mu počnu klecati, pa sjedne na krevet u hotelskoj sobi. Prekoravao se što ju je nazvao. Uvijek je bolje raditi sam. Webster će zasigurno shvatiti ili barem posumnjati da je upravo on nazvao.

Kroz što je sad prolazila Heloise? Je li dobro učinio rekavši joj istinu?

22

Tom je ujutro kupio zrakoplovnu kartu i nešto prije 14.20 stigao na Orly. Ako Bernard nije u Salzburgu, gdje je? U Rimu? Nadao se da nije. U Rimu je teško nekoga pronaći. Glavu je držao pognutu i nije se osvrtao Orlyjem jer je Webster možda pozvao nekoga iz Londona da ga prati. Ovisilo je o tome koliko su se stvari zahuktale, a Tom to nije znao. Zašto ga je Webster *opet* želio vidjeti? Je li sumnjao da je Tom glumio Derwatta? Ako jest, drugi put barem može tvrditi da Tom Ripley nije bio u Londonu jer je u Englesku ušao i napustio je koristeći drugu putovnicu, a to mu je išlo u prilog.

Na frankfurtskom terminalu čekao je sat vremena prije no što se ukrcao na četveromotorni zrakoplov Austrian Airlinesa sa šarmantnim imenom *Johanna Straussa* ispisanim preko trupa. U salzburškoj zračnoj luci počeo se osjećati sigurnije. Autobusom se odvezao do Mirabelplaza, a budući da je želio odsjesti u *Goldener Hirschu*, držao je kako bi bilo dobro najprije nazvati, jer u najboljem gradskom hotelu često nije bilo mjesta. Imali su sobu s kupaonicom. Predstavio se kao Thomas Ripley.

Odlučio je prošetati do hotela koji nije bio daleko. Već je dva puta bio u Salzburgu, jednom s Heloise. Na ulici je bilo nekoliko muškaraca u potpunoj tirolskoj nošnji – kožnim hlačama, tirolskim šeširima, dokoljenicama i lovačkim noževima. Na oglasnim pločama kraj ulaznih vrata prilično velikih, starih hotela, kojih se nejasno sjećao od prijašnjih posjeta, bili su izloženi jelovnici: cijeli obrok s bečkim odreskom za dvadeset pet ili trideset šilinga.

Zatim je došao do rijeke Salzach i glavnog mosta – je li se zvao Staatsbrücke? Vidjelo se i nekoliko manjih mostova. Krenuo je glavnim, posvuda gledajući ne bi li opazio mršav, vjerojatno pognut Bernardov lik. Siva je rijeka brzo tekla, a uz obje su se zelene obale vidjele poveće stijene preko kojih se prelijevala voda. Bio je sumrak, nešto poslije šest. U starom dijelu grada neravnomjerno se palila ulična rasvjeta – svjetla su, poput sazviježđa, bljeskala sve više i na velikom brdu Feste Hohensalzburgu i na Monchsbergu. Tom je ušao u kratku usku uličicu što je vodila do Getreidegasse.

Tomova soba je gledala na Sigmundsplatz sa stražnje strane hotela. Desno se, na trgu, naslonjena na malu stijenu, s ornamentima ukrašenim izvorom nalazila fontana zvana *konjsko kupalište*. I u se, s kola na dva kotača koja su ljudi gurali pred sobom, ujutro prodavalo voće i povrće, sjećao se Tom. Zastao je nekoliko minuta kako bi malo odahnuo, otvorio kovčeg i u čarapama prošao besprijekorno ulaštenim sobnim podom od borovine. Namještaj je bio pretežno austrijski zelene boje, zidovi bijeli,

prozori s dvostrukim staklima u dubokim nišama. Ah, ta Austrija! Samo mu je još nedostajao silazak i ispijanje dvostrukog espressa kod Tomasellija udaljenog tek nekoliko koraka. To i nije bila tako loša zamisao, budući da je kavana bila velika i Bernard bi mogao biti tamo.

No, Tom je umjesto espressa kod Tomasellija popio brandy, jer nije bilo doba za kavu. Bernarda nije bilo. Domaće i strane novine visjele su na pokretnim stalcima, pa on uzme londonski *Times* i pariški *Herald Tribune*, ne saznajući ništa o Bernardu (daleko od toga da je očekivao nešto o tome u *Herald Tribuneu*) ali ni o Thomasu Murchisonu i posjetu njegove supruge Londonu i Francuskoj. Dobro.

Izašao je, opet prešao Staatsbrücke i krenuo uzbrdo uz Linzergasse – glavnom ulicom koja je vodila od mosta. Prošlo je devet sati. “Bernard je, ako je uopće bio u Salzburgu, zasigurno odsjeo u nekom hotelu umjerenih cijena, kakve je bilo moguće pronaći na objema obalama Salzacha”, razmišljao je Tom. Tu bi trebao biti već dva-tri dana. Tko zna? Gledao je u izloge pune lovačkih noževa, preša za češnjak, električnih brijaćih aparata i tirolskih nošnji – bijelih bluza s obrubima, i kratkih suknjica. Sve su trgovine bile zatvorene. Pokušao je u stražnjim ulicama. Neke od njih su bile tek neosvijetljene uske uličice zatvorenih veža s obje strane. Oko 22 je ogladnio, pa otišao u restoran uzbrdo i nadesno od Linzergasse. Nakon toga je drugim putem prošetao do Tomasellija, gdje je namjeravao provesti sat vremena. U ulici u kojoj se nalazio njegov hotel – Getreidegasse – nalazila se i Mozartova rodna kuća. Možda je Bernard, ako se nalazio u Salzburgu, češće zalazio u ovaj dio grada. – Uzmi si dvadeset i četiri sata za potragu – reče Tom samome sebi.

U Tomaselliju nije bilo sreće. Gosti su bili uglavnom domaći, Salzburžani, obitelji što su uživale u velikim komadima torte i espressima sa šlagom ili čašama ružičastog malinovca. Tom je bio nestrpljiv. Novine su mu dosadile, bio je frustriran jer nije našao Bernarda i ljut – jer je bio umoran. Vratio se u hotel.

Opet je izašao ujutro, prije 9.30, i otišao na desnu obalu rijeke, u noviji dio grada. Lutao je cik-cak tražeći Bernarda, katkad zastajući kako bi pogledao koji izlog. Krenuo je natrag prema rijeci namjeravajući posjetiti Mozartov muzej u ulici u kojoj se nalazio i njegov hotel. Prošao je Dreifaltigkeitsgasse u Linzergasse i baš kad se približavao Staatsbrücke, ugledao je Bernarda koji je silazio s mosta na drugoj strani ulice.

Išao je pognute glave i umalo da ga nije udario automobil. Toma, koji ga je želio slijediti, dugo je zadržao semafor, no to nije bilo važno jer je Bernard bio potpuno nezaklonjen. Kišni ogrtač mu je bio još prljaviji, a jedan dio pojasa visio je gotovo do tla. Doimao se skoro kao skitnica. Tom je prešao ulicu i držao se desetak metara iza njega, spreman potrčati ako Bernard zamakne za ugao. Nije želio da ovaj iščezne u nekom malenom hotelu u jednoj od uličica gdje se znalo nalaziti nekoliko sličnih svratišta.

– Imaš li nekog posla jutros? – upita ga ženski glas na engleskom.

Tom se, trgnuvši se, zablene u lik plavokose drolje koja je stajala u jednoj veži. Ubrzao je korak. Bože moj, zar u svome zelenom ogrtaču izgleda toliko očajno ili pak toliko nastrano? U deset sati!!!

Bernard je nastavio hodati niz Linzergasse, a zatim prešao ulicu i pola bloka dalje ušao u vežu iznad koje se vidio natpis: *Zimmer und Pension*. Veža je bila neugledna.

Tom zastane na suprotnoj strani pločnika. Svratište se zvalo *Der Blaue...* i još nešto, a natpis je bio star. Sad bar zna gdje je Bernard odsjeo. I bio je u pravu! Bernard je doista otišao u Salzburg! Čestitao je sam sebi na intuiciji. A možda Bernard tek sad uzima sobu?

Ne, očito je već neko vrijeme u *Der Blaue...* jer se nije pojavio u idućih nekoliko minuta, niti uza se nosio svoju putnu vreću. Tom je čekao. Bilo je to dosadno stajanje, nigdje nije bilo kafića odakle bi mogao promatrati vežu. Krio se za slučaj da Bernard pogleda kroz prozor i ugleda ga. No, čini se da ljudi koji izgledaju poput Bernarda nikad ne dobivaju sobe s pogledom. Tom se svejedno krio i ustrajno čekao gotovo do jedanaest sati.

Tad se, ovaj put obrijan, pojavi Bernard, pa skrene desno kao da točno zna kamo ide.

Tom ga, pripalivši *Gauloise*, počne neupadljivo slijediti. Opet su prešli most i nastavili ulicom kojom je Tom hodao prošle večeri, a zatim je Bernard skrenuo desno, u Getreidegasse. Tom je na čas ugledao njegov oštar, vrlo lijep profil, čvrsta usta i rupicu koja je osjenčavala maslinastu put njegova lica. Pustinjske čizme su mu se raspale. Išao je u Mozartov muzej. Ulaznica je stajala dvanaest šilinga. Tom podigne ovratnik kišnog ogrtača, pa uđe.

Ulaznice su se kupovale u prostoriji na vrhu prvog stubišta. Sve je bilo puno staklenih kutija s rukopisima partitura i opernim programima. Pogledom je potražio Bernarda u glavnoj prostoriji. Budući da ga nije vidio, pretpostavi da je otišao na drugi kat, na kojem su se, ako ga je pamćenje dobro služilo, nalazile prostorije u kojima je živjela Mozartova obitelj. Popeo se na drugi kat.

Bernard je stajao naslonjen na klavijaturu Mozartova klavikorda. Bila je zaštićena staklom kako ljudi ne bi dirali tipke. Tom se zapita koliko puta je Bernard zurio u tu klavijaturu.

Drugim se katom motalo još samo pet-šest ljudi, stoga je Tom morao biti oprezan. Zapravo se u jednom trenutku sklonio iza dovratka da ga Bernard ne bi opazio ako pogleda prema njemu. Tom iznenada shvati da želi promatrati Bernarda, da pokuša vidjeti u kakvom je stanju. Ili je – htio je biti iskren – samo znatiželjan i cijela ga situacija zabavlja jer nakratko ima priliku promatrati nekoga koga slabo poznaje, nekoga u

krizi, tko uopće nije svjestan što se događa. Bernard odluta do glavne sobe na drugom katu.

Tom napokon krene za njim uz posljednje stubište prema trećem katu. Još staklenih kutija. U prostoriji s klavikordom nalazilo se označeno mjesto, ugao u kojem je nekad bila Mozartova kolijevka, ali nju se nije moglo vidjeti. Šteta što nisu izložili bar kopiju. Vitka, željezna stubišna ograda, zatim prostorija čiji su prozori bili ugrađeni pod kutom na svim stranama kuće, pa se Tom, kao i uvijek pun strahopoštovanja prema Mozartu, pitao na koju su stranu gledali Mozartovi. Zsigurno ne u ukrasni vijenac štukature na obližnjoj zgradi. Minijturni modeli prizora iz *Idomenea ad infinitum* i *Cosifati tutte* bili su nezanimljivi i nespretno izrađeni, no Bernard ih je svejedno pažljivo razgledavao.

Bernard iznenada okrene glavu prema Tomu koji je još uvijek stajao u dovratku. Buljili su jedan u drugoga. Tom zatim uzmakne korak i krene udesno, iza vrata u iduću prostoriju – glavnu sobu. Opet je počeo disati. Bio je to smiješan trenutak jer je Bernardovo lice...

Nije se usudio zastati kako bi dalje razmišljao, već je odmah krenuo prema stubištu. Nije mu bilo ugodno – ni kad se našao u prizemlju – sve dok nije došao u užurbanu Getreidegasse, na otvoren prostor. Malom, kratkom ulicom krenuo je prema rijeci. Hoće li ga Bernard pokušati slijediti? Pognuo je glavu i ubrzao korak.

Bernardovo je lice ispunjavala nevjerica, a nakon djelića sekunde i strah – kao da je vidio duha.

Tom iznenada shvati da je Bernard upravo to i mislio – da vidi utvaru. Duha Toma Ripleyja, čovjeka kojeg je ubio.

Naglo se okrenuo i krenuo natrag prema Mozartovoj kući jer mu je sinulo da bi Bernard mogao poželjeti otići iz grada, a nije želio da se to dogodi bez njegova znanja. Želio je znati kamo Bernard namjerava. Da ga, ako ga sad ugleda na pločniku, zazove? Pričekao je nekoliko minuta preko puta Mozartova muzeja, pa kad se Bernard nije pojavio, krenuo prema njegovom pansionu. Nije ga vidio nigdje usput. Upravo kad se približavao konačičtu, Tom ga ugleda kako žurno korača suprotnom stranom ulice, onom na kojoj se nalazio ulaz u pansion. Bernard uđe. Tom je čekao gotovo pola sata, a zatim zaključič da Bernard neće izaći neko vrijeme. Ili je možda bio spreman riskirati da ovaj ode? Ni sam nije znao. Jako je želio kavu, stoga pođe u hotel u kojem se nalazila kavana. Napokon je odlučio, pa se, napustivši kavanu, uputio ravno prema Bernardovom konačičtu, namjeravajući na recepciji zamoliti da obavijeste Herr Tuftsa da je Tom Ripley u prizemlju i želi razgovarati s njim.

No, nekako nije mogao proći kroz skroman, neugledan ulaz. Već je jednom nogom bio kročio preko praga, a onda se povukao natrag na pločnik, na tren obuzet vrtoglavicom. “To je neodlučnost”, reče samom sebi.

Ništa više. Svejedno se vratio u svoj hotel na drugoj strani rijeke. Ušao je u ugodno predvorje *Goldener Hirscha* gdje mu je recepcionar u sivo-zelenoj odori odmah dao ključ. Dizalom bez poslužitelja otišao je na treći kat, pa ušao u svoju sobu. Skinuo je odvratni kišni ogrtač i ispraznio džepove – cigarete, šibice, pomiješane austrijske i francuske kovanice. Razdvojio je novac, ubacivši francuske kovanice u gornji džep kovčega. Zatim se razodjenuo i srušio u krevet. Nije bio svjestan koliko je umoran.

Kad se probudio, bila su prošla dva sata. Sjalo je sunce. Pošao je u šetnju. Nije tražio Bernarda, već lutao gradom poput običnog turista. Ili zapravo ne poput turista – nije imao cilj. Što je Bernard radio u Salzburgu? Koliko će ostati? Tom je sada bio potpuno budan, no i dalje nije znao što bi trebao učiniti. Prići Bernardu i pokušati mu reći da ga Cynthia želi vidjeti? Treba li razgovarati s njim i pokušati ga uvjeriti... u što?

Tom je između četiri i pet sati popodne mučila potištenost. Negdje u Steinhägeru je popio kavu. Otišao je vrlo daleko uz tok rijeke – prošao je Hohensalzburg, no još uvijek je bio na keju u starom dijelu grada. Razmišljao je o promjenama Jeffova, Edova, a sad i Bernardova karaktera koje su se dogodile u vremenu prevare s Derwattom.

I Cynthia je postala nesretna – učinili su je nesretnom, promijenili joj životni put zbog *Derwatt Limiteda* – što se Tomu činilo važnijim od života trojice muškaraca upetljenih u priču. Cynthia bi se do sad bila zasigurno udala za Bernarda i možda imala dvoje dječice. Nije shvaćao zašto su promjene njezina života njemu, Tomu, bile važnije od onih u Bernardovom – s obzirom na to da je Bernard bio jednako umiješan u Cynthijin život i u operaciju Derwatt. Samo su Jeff i Ed procvatili, obogatili se – njihovi su se životi naizgled promijenili nabolje. Bernard je izgledao iscrpljeno, ispijeno. S trideset i tri-četiri godine.

Tom je namjeravao večerati u hotelskom restoranu koji se smatrao najboljim u Salzburgu. No, nije bio raspoložen za otmjenu hranu i atmosferu, pa je krenuo uz Getreidegasse, pokraj Bürgerspitalplatz (pisalo je na ploči) i kroz Gstattentor, uska stara vrata, kroz koja je vodila samo jedna prometna traka. Vrata su činila dio nekadašnjeg fortifikacijskog gradskog sustava podno Monchsberga koji se nazirao u tami iznad njih. Ulica iza vrata bila je gotovo jednako uska i vrlo mračna. “Negdje mora biti kakav mali restoran”, pomisli Tom. Ugledao je dva, gotovo istih jelovnika na ulazu: dvadeset šest šilinga za juhu, bečki odrezak s krumpirom, salatu i desert. Ušao je u drugi, s malom reklamom u obliku fenjera iznad ulaza – neki Cafe Eigler.

Dvije konobarice, crnkinje u crvenim odorama, sjedile su za jednim od stolova s nekim muškarcima, očigledno klijentima. Svirao je džuboks, a svjetla su bila prigušena. Je li to bila javna kuća, bar u kojem je bilo moguće pokupiti kurvu ili tek jeftin restoran? Samo što je zakoračio unutra, Tom ugleda Bernarda samog u separeu, nagnutog nad zdjelicom

juhe. Oklijevao je.

Bernard u tom trenutku podigne pogled k njemu.

Tom sad nije bio prerušen – nosio je sako od tvida i šal oko vrata kako bi se zaštitio od hladnoće. Šal je bio onaj isti što ga je Heloise oprala od krvi u pariškom hotelu. Već je gotovo krenuo prema Bernardu, namjeravajući pružiti ruku, nasmiješiti se, kadli ovaj napola ustane uz izraz groze na licu.

Dvije punašne crne konobarice naizmjenice su pogledavale Bernarda i njega. Vidio je da jedna od njih ustaje pokretom koji je naizgled utjelovljivao svu afričku usporenost, uz očitu namjeru da priđe Bernardu i vidi što nije u redu, jer je ovaj izgledao kao da je progutao nešto što će ga usmrtiti.

Bernard brzo mahne rukom, pokazujući odrečno. “Konobarici ili meni?”, pitao se Tom.

Tom se okrene i izađe kroz unutarnja vrata (restoran je imao dvostruka vrata), a zatim na pločnik. Gurnuo je ruke u džepove i pognuo glavu, poput Bernarda, pa opet krenuo kroz Gstattentor prema osvjetljenijem dijelu grada. “Jesam li pogriješio?”, pitao se. “Jesam li trebao jednostavno... djelovati?” Intuitivno je osjećao da bi u tom slučaju Bernard počeo vrištati.

Prošao je pokraj svoga hotela i stigao do ugla na kojem je skrenuo desno. Tomaselli se nalazio nekoliko metara dalje. Ako ga Bernard namjerava slijediti – bio je siguran da će napustiti restoran – i želi mu se pridružiti kod Tomasellija, u redu. No, Tom je znao da se događa nešto drugo. Bernard je doista mislio da vidi utvaru, stoga Tom sjedne na upadljivo mjesto u sredini dvorane, naruči sendvič i bocu bijelog vina, pa počne čitati nekoliko dnevnih novina.

Bernard se nije pojavljivao.

Iznad velikog, drvom obloženog ulaza, nalazila se u luk savijena mjedena šipka na koju je bio pričvršćen zeleni zastor. Tom bi podigao pogled svaki put kad bi se zastor pomaknuo, no nijedna osoba koja je ušla nije bila Bernard.

Kad bi se Bernard i pojavio i prišao mu, bilo bi to samo da se uvjeri da je Tom stvaran. Bio je to logičan zaključak. (Problem je bio u tome što Bernard vjerojatno nije činio ništa logično.) Tom bi mu rekao: “Sjedni i popij malo vina sa mnom. Vidiš da nisam duh. Razgovarao sam s Cynthijom. Željela bi te opet vidjeti.” *Moram izvući Bernarda iz tog pakla.*

Međutim, Tom je sumnjao da se nešto takvo može izvesti.

23

Tom je do idućeg dana – utorka – odlučio još nešto: razgovarat će s Bernardom milom ili silom, čak i ako ga prije toga bude morao srušiti na tlo. Također će ga pokušati nagovoriti na povratak u London. Osim Jeffa i Eda, koje će vjerojatno izbjegavati, sigurno tamo ima još neke prijatelje. Zar mu majka ne živi u Londonu? “Tom nije bio siguran. Osjećao je da mora nešto učiniti jer je Bernardova jedna pojava bila vrijedna sažaljenja. Svaki pogled na njega u Tomu je izazivao neobičnu bol – bilo je to kao da gleda čovjeka koji je već u rukama smrti, ali još uvijek hoda svijetom.

Stoga je u jedanaest sati pošao u *Der Blaue...* i na recepciji u prizemlju razgovarao s tamnokosom ženom starom oko pedeset godina. – Oprostite, je li ovdje odsjeo čovjek imenom Bernard Tufts – *etn Englischer?* – upita je on na njemačkom.

Ženine se oči rašire. – Da, ali maloprije se odjavio. Prije nekih sat vremena.

– Je li kazao kamo ide?

Nije rekao. Tom joj zahvali i napusti konačište osjećajući kako ga njezine oči slijede, buljeći u njega kao da je i sam čudan poput Bernarda, samo zbog činjenice da ga poznaje.

Uzeo je taksi do željezničkog kolodvora. Iz male salzburške zračne luke vjerojatno je bilo malo letova prema europskim gradovima, a vlakovi su jeftiniji od zrakoplova. Tom nije našao Bernarda na kolodvoru – prošao je po peronima, pogledao u restauraciju. Zatim je krenuo natrag prema rijeci i središtu grada, tražeći Bernarda, čovjeka u loše krojenom kišnom ogrtaču boje pijeska, s putnom vrećom u ruci. Za slučaj da je Bernard odlučio letjeti do Frankfurta, oko 14 odvezao se taksijem u zračnu luku. Ni tamo nije imao sreće.

Tom ga je napokon spazio nešto poslije tri. Bernard je stajao na jednom od manjih mostova s ogradom i jednosmjernim prometom. Nalakćen, pogledavao je na rijeku. Podno nogu, stajala je putna vreća. Tom nije potrčao preko mosta. Vidio je Bernarda s prilične udaljenosti. Je li namjeravao skočiti? Vjetar mu je podizao kosu s čela. “Oduzet će si život“, shvati Tom. Možda ne baš tog trenutka. Možda će hodati uokolo i vratiti se za sat vremena ili dva. Možda večeras. Dvije žene koje su prolazile pokraj Bernarda kratko ga, potaknute radoznalošću, pogledaše. Kad su prošle, Tom krene prema njemu – ni brzo ni polako. Ispod se, oplahujući stijenje što je omeđivalo njezine obale, pjenila rijeka. Koliko se sjećao, Tom na njoj nikad nije vidio brod. Možda je Salzach plitak. Upravo u trenutku kad se s otprilike četiri metra udaljenosti spremao zazvati Bernarda, ovaj okrene glavu ulijevo i ugleda ga.

Naglo se uspravio, a Tom je imao osjećaj da se izraz Bernardova lica nije promijenio od maloprije. Podigao je putnu vreću.

– Bernarde! – vikne Tom u trenutku kad je pored njih prošao bučan motocikl s prikolicom. Pobojavao se da ga nije čuo. – *Bernarde!*

Bernard počne bježati.

– *Bernarde!* – Tom se sudari s nekom ženom. Bio bi je srušio da nije pala na ogradu mosta. – Oh! *Jako* mi je žao! – reče on, pa sve ponovi i na njemačkom podižući paket koji je žena ispustila.

Nešto mu je odgovorila, nešto o “nogometašu”.

Nastavio je trčati. Vidio je Bernarda. Tom se namršti – bio je ljut i osjećao se nelagodno. Iznenada ga preplavi val mržnje prema Bernardu. Taj osjećaj na trenutak u njemu izazove napetost, a onda se izgubi. Bernard je hodao žustro, ne okrećući se. “Bilo je ludila u načinu njegova hoda, u nervoznim, ali ipak pravilnim koracima koje je bio u stanju satima redati do iznemoglosti”, osjećao je Tom. “Hoće li uopće pasti od iscrpljenosti? Čudno je što se meni čini da je Bernard duh jer i on o meni očito misli isto, pomisli Tom.

Bernard se počeo kretati cik-cak, besmisleno vrludajući ulicama, no ostao je vrlo blizu rijeke. Hodali su tako pola sata, ostavivši grad već dobro iza sebe. Ulice su se prorijedile, tu i tamo bi naišli na cvjećarnicu, šumu, vrtove, otmjenu kuću, majušan *Konditorei* s praznom terasom okrenutom prema rijeci. Bernard napokon uđe u jednu od slastičarnica.

Tom uspori korak. Nakon silnog brzog hodanja nije bio ni umoran ni zadihan. Osjećao se čudno. Samo ga je ugodna hladnoća vjetra na čelu podsjećala da se još uvijek nalazi među živima.

Mala kafeterija u obliku kvadrata imala je staklene stijene, pa je vidio da Bernard uz čašu crnog vina ispred sebe sjedi za jednim od stolova. Unutra nije bilo nikoga osim mršave, prilično stare konobarice u crnoj odori s bijelom pregačom. Nasmiješio se s olakšanjem, pa bez razmišljanja o bilo čemu otvori vrata i uđe. Bernard ga tad pogleda kao da je iznenađen i zbunjen (mrštio se), ali ne uz prijašnji užas.

Tom se blago osmjehne i kimne. Nije znao zašto je kimnuo. Je li to bio pozdrav? Potvrda nečega? Ako jeste, čega? Zamišljao je kako privlači stolicu, sjeda pokraj Bernarda i govori mu: “Bernarde, nisam duh. Na meni nije bilo puno zemlje, pa sam se iskopao. Smiješno, zar ne? Baš dolazim iz Londona. Vidio sam Cynthiju i rekla mi je...” Zamišljao je i kako podiže čašu vina i dotiče Bernarda po rukavu kišnog ogrtača kako bi ovaj shvatio da je stvaran. No, to se nije dogodilo. Bernardov izraz lica se promijenio. “Odražava umor i neprijateljstvo”, mislio je Tom. Opet je osjetio lagano bockanje srdžbe. Uspravio se i otvorio vrata iza sebe, pa lako i graciozno izašao natraške.

“Učinio sam to sasvim namjerno”, shvati Tom.

Konobarica u crnoj odori nije ga ni pogledala – pretpostavljao je da nije primijetila da ulazi. Poslovala je nešto iza pulta s Tomove desne strane.

Prešao je cestu, udaljavajući se od kafeterije u kojoj je sjedio Bernard, a i od Salzburga. Kafeterija je ostala na suprotnoj strani ceste, dalje od rijeke, čijoj se obali Tom sad približio. Kraj rubnika se nalazila telefonska govornica iza čije se konstrukcije od staklenih ploča Tom sakrio. Pripalio je jednu od francuskih cigareta.

Bernard je izašao iz kafeterije, pa Tom polako obiđe govornicu ali tako da se uvijek nalazila između njega i Bernarda koji ga je tražio pogledom. Međutim, činilo se da se tek nervozno ogleda, ne očekujući da će uistinu ugledati Toma. Bilo kako bilo, Bernard ga nije opazio, pa je nastavio užurbano hodati u smjeru suprotnom od grada, drugom stranom ulice, Tom ga nakon nekog vremena stane slijediti.

Ispred njih su se uzdizale planine ispresijecane sve užim Salzachom, planine pokrivene tamnozelenim drvećem, uglavnom borovima. Još uvijek su hodali kolnikom, no Tom je vidio da završava i da cesta postaje nešto širi poljski put. Hoće li se Bernard, gonjen svojom luđačkom energijom, uspeti ravno na neku planinu? Nekoliko se puta osvrnuo, pa se Tom držao podalje kako ga ne bi primijetio. Prema Bernardovu ponašanju zaključio je da ga nije vidio.

“Sigurno smo već osam kilometara od Salzburga”, pomisli Tom i zastane kako bi obrisao čelo i otpustio kravatu ispod šala. Bernard je zamaknuo iza zavoja na cesti, pa on nastavi za njim. Zapravo je trčao, misleći isto što i u Salzburgu – da bi Bernard lako mogao skrenuti lijevo ili desno i nestati nekamo gdje ga on ne bi mogao pronaći.

Ugledao ga je. Bernard se baš tog trenutka osvrnuo, pa Tom stane i ispruži obje ruke postrance kako bi bio što uočljiviji. Međutim, ovaj se odvratila jednako brzo kao i nekoliko puta prije toga, pa Tom ostane u neizvjesnosti – je li ga vidio ili nije? Je li to uopće bilo važno? Nastavio je hodati. Bernard je opet nestao iza zavoja, pa Tom lagano potrči. Kad je stigao do idućeg ravnog dijela ceste, Bernarda nije bilo, stoga stane i oslušne, za slučaj da je ovaj skrenuo u šumu. Čuo je samo cvrkut nekoliko ptica i daleki zvuk crkvenih zvona.

Tad na svojoj lijevoj strani začuje tiho krckanje grančica, koje ubrzo prestane. Načinio je nekoliko koraka prema dubini šume i opet stao oslušivati.

– *Bernarde!* – vikne Tom promuklim glasom. Bernard je to morao čuti.

Naizgled je vladala potpuna tišina. Je li Bernard oklijevao?

Zatim se u daljini začuje tup udarac. Ili se Tomu to samo učinilo?

Krenuo je dublje u šumu. Dvadesetak metara dalje obronak se spuštao prema rijeci, a iza njega uzdizala se deset-dvanaest metara, možda i više, litica svijetlosivog stijenja. Na vrhu litice stajala je Bernardova putna vreća, pa Tom istog trenutka shvati što se dogodilo. Prišao je bliže, osluškujući, no nisu se čule čak ni ptice. S ruba litice pogledao je dolje. Nije bila jako strma. Bernard je morao hodati i početi padati niz stjenovit obronak prije no što je skočio ili se jednostavno survao niz nju.

– *Bernarde?*

Tom je krenuo ulijevo, gdje je bilo sigurnije pogledati, uhvatio se za malo stablo, pogleda usmjerenog na još jedno za koje se mogao uhvatiti ako se posklizne i izgubi oslonac, pa pogledao dolje i vidio siv, izdužen lik na kamenju u podnožju. Jedna ruka mu je bila ispružena. Bilo je to poput pada s četvrtog kata na hrpu stijenja. Bernard se nije micao. Tom se polako vratio na sigurno.

Podigao je putnu vreću, tako laganu da je izazivala tugu.

Prošlo je nekoliko minuta prije no što je bio u stanju razmišljati o bilo čemu. Još uvijek je držao vreću.

Hoće li itko pronaći Bernarda? Tko je uopće odlazio na rijeku? Nije bilo vjerojatno da će ga spaziti neki planinar ili netko slučajno naići na njega. U svakom slučaju, ne ubrzo. Nije smogao snage za silazak kako bi ga pogledao. Znao je da je mrtav.

Bilo je to neobično ubojstvo.

Tom je hodao natrag niz cestu prema Salzburgu. Nije sreo nikoga. Negdje blizu grada, kad se već sasvim spustio, ugleda autobus i zaustavi ga. Nije imao pojma gdje se nalazi, ali činilo se da autobus ide prema Salzburgu.

Vozač ga upita ide li do izvjesnoga mjesta, imena koje Tomu nije značilo ništa.

– Bliže Salzburgu – reče on.

Vozač uzme nekoliko šilinga.

Sišao je čim je opazio nešto poznato. Nastavio je pješice. Napokon je doklipsao do Residenzplatz i zašao u Getreidegasse, sveudilj noseći Bernardovu vreću.

Ušao je u *Goldener Hirsch*, iznenada udahnuo ugodan miris voska za namještaj, aromu udobnosti i mira.

– Dobra večer, gospodine – reče recepcionar uručivši mu ključ.

Tom se probudi iz sna punog nezadovoljstva u kojem mu se osmero ljudi (od kojih je prepoznao samo jednoga, Jeffa Constanta) izrugivalo i smijuckalo u nekoj kući, zato što mu ništa nije išlo od ruke, zato što je nekamo zakasnio. Imao je problema s plaćanjem nekakvog računa, nosio kratke hlače, a trebao imati duge, te zaboravio na neki važan dogovor. Potištenost izazvana snom zadržala se dosta dugo nakon buđenja. Ispružio je ruku i dodirnuo debelo ulašteno drvo noćnog ormarića.

Zatim naruči *Kaffee Komplet*.

Pomogli su prvi gutljaji kave. Kolebao se između toga da učini nešto s Bernardom – a što – i nazivanja Jeffa i Eda, te kazivanja o tome što se dogodilo. Jeff bi mogao biti sabraniji, no Tom je sumnjao da on ili Ed mogu predložiti njegov sljedeći potez. Razgovor s Jeffom i Edom bio je potreban jednostavno zato što se osjećao uplašeno i usamljeno.

Podigao je slušalicu i dao telefonistkinji Jeffov broj u Londonu. Nije mu se zvalo iz pošte pune bučnih ljudi. Idućih pola sata čekanja na poziv predstavljali su čudan, ali ne i neugodan limb. Počeo je shvaćati da je želio Bernardovo samoubojstvo, da ga je nekako natjerao na to snagom volje, dok je istovremeno, znajući da će se Bernard ubiti, teško mogao samog sebe optužiti da ga je doista natjerao u smrt. Naprotiv, nekoliko puta mu se prilično jasno pokazao, dokazavši mu da je živ, osim ako Bernardu nije više odgovaralo viđenje duha. Isto tako, Bernardovo samoubojstvo nije imalo puno veze – a možda uopće nikakve – s Tomovim uvjerenjem da ga je on natjerao na samoubojstvo. Nije li se Bernard, danima prije no što je napao Toma u šumi, već objesio u obliku lutke u Tomovu podrumu?

Shvatio je i da želi Bernardovo tijelo, te da mu je to stalno bilo u primisli. Kad bi tijelo upotrijebio kao Derwattovo, otvorilo bi se pitanje što se dogodilo s Bernardom Tuftsom. “Taj ću problem rješavati kasnije”, zaključio.

Telefon zazvoni i Tom požuri prema njemu. Javio se Jeff.

– Ovdje Tom. Iz Salzburga. Čuješ li me?

Veza je bila izvrsna.

– Bernard... Bernard je mrtav. Bacio se niz liticu.

– Ne misliš to ozbiljno. Libio se?

– Da. Vidio sam ga. Što se događa u Londonu?

– Oni... Policija traži Derwatta. Ne znaju gdje je, u Londonu, ili... ili negdje drugdje – reče Jeff mucajući.

– Moramo učiniti kraj Derwattu – nastavi Tom – a ovo je dobra

prilika. Nemoj spominjati Bernardovu smrt policiji.

Jeff nije shvatio.

Iduće su rečenice bile nezgrapne jer mu Tom nije mogao jasno reći što namjerava učiniti. Dao mu je do znanja da će nekako iznijeti Bernardove ostatke iz Austrije, možda u Francusku.

– Misliš... Gdje je on? Zar još uvijek leži tamo?

– Nitko ga nije vidio. Jednostavno to moram učiniti – reče Tom mučnom i bolnom strpljivošću, pokušavajući odgovoriti na Jeffova netaktična ili pak poluoblikovana pitanja – kao da se spalio ili da je želio da ga netko drugi spali. Nema drugog načina, zar ne? Ako još jednom želi pomoći *Derwatt Limitedu*, nema.

– Ne. – Jeff je, kao i obično, bio od pomoći.

– Uskoro ću obavijestiti francusku policiju i Webstera ako je još uvijek tamo – reče Tom čvršće.

– O, Webster se vratio. Traže Derwatta *ovdje*, i jedan je tip – detektiv – jučer napomenuo da je Derwatta netko mogao i glumiti.

– Sumnjaju li da bih to mogao biti ja? – upita Tom zabrinuto, ali s bljeskom prkosa.

– Ne, ne sumnjaju, Tome. Mislim da ne. No netko je rekao – nisam siguran je li to bio Webster ili netko drugi – da se pitaju gdje se ti točno nalaziš u Parizu. Jeff doda:

– Mislim da su provjerili pariške hotele.

– Ti ovog trenutka, dakako, ne znaš – reče Tom – gdje sam *ja* i moraš reći da se Derwatt doimao potištenim. Nemaš pojma kamo je mogao otići.

Nekoliko sekundi poslije završili su razgovor. Ako bi policija naknadno istraživala Tomov boravak u Salzburgu i pronašla ovaj poziv na njegovom računu, reći će da je nazvao zbog Derwatta. Morat će izmisliti priču da je zbog nekog razloga slijedio Derwatta u Salzburg. Bernard će se također morati uklopiti u nju. Ako bi Derwatt, primjerice...

Derwatt, potišten i uznemiren zbog Murchisonova nestanka i moguće smrti, mogao je nazvati Toma Ripleyja u Belle Ombre. Derwatt je isto tako, od Jeffa i Eda, mogao saznati da je Bernard posjetio Belle Ombre. Derwatt je mogao predložiti da se sretnu u Salzburgu, kamo je želio poći. (Ili da Bernardu pripiše prijedlog za odlazak u Salzburg?) Tom će reći da je sreo Derwatta u Salzburgu barem dva-tri puta, vjerojatno s Bernardom. Derwatt je bio potišten. Zašto točno? Pa, Derwatt nije Tomu sve rekao. Malo je govorio o Meksiku, ali se raspitivao o Murchisonu i rekao da je njegov put u London bio greška. U Salzburgu je Derwatt inzistirao da se nadu na kavi, jedu gulaš ili piju *Grinzing* na zabitnim mjestima. Derwatt, vjeran svome karakteru, nije rekao Tomu gdje se smjestio u Salzburgu –

uvijek ga je napuštao i sam se udaljavao pošto bi se pozdravili. Tom je pretpostavljao da je negdje odsjeo pod lažnim imenom.

Reći će da čak ni Heloise nije želio reći da u Salzburg ide kako bi se susreo s Derwattom.

Priča je polako počela dobivati oblik i smisao.

Tom otvori prozor što je gledao na Sigmundsplatz, sad pun kola na dva kotača ispunjenih velikim bijelim rotkvicama, sjajnim narančama i jabukama. Ljudi su stajali uokolo, umačući dugačke kobasice u senf na papirnatim tanjurima.

Možda bi se sada mogao suočiti s Bernardovom putnom vrećom. Kleknuo je na pod i otvorio patentni zatvarač. Odozgo se nalazila prljava košulja. Ispod su bile bokserice i jedna potkošulja. Tom ih baci na pod. Zatim zaključa vrata – iako ovdje, za razliku od osoblja mnogih drugih hotela, sobarice nisu ulijetale u sobe bez kucanja.

Nastavio je pregledavati vreću. Jedan primjerak *Salzburger Nachrichtena* star dva dana i londonski *Times* istoga datuma. Četkica za zube, britva, istrošena četka za kosu, par smotanih platnenih hlača boje pijeska i, na samom dnu, izlizana smeđa bilježnica iz koje je Bernard čitao u Belle Ombreu. Ispod nje se nalazio blok za skiciranje na spiralnom uvezu, s Derwattovim potpisom na koricama – zaštitni znak tvrtke za prodaju umjetničkog pribora. Toni ga otvori Barokne crkve i tornjevi Salzburga, neki poprilično kosi, ukrašeni brojnim viticama. Ptice nalik šišmišima letjele su iznad njih. Tu i tamo osjenčao bi prizor prelazeći mokrim palcem po papiru. Jedna je skica bila jako iskrižana. U kutu vreće nalazila se bočica tuša. Gornji dio čepa bio je slomljen, ali još je uvijek držao. Bio je tu još i zavežljaj bojica i nekoliko kistova svezanih gumicom, Tom se usudi otvoriti bilježnicu kako bi vidio ima li nedavnih zabilješki. Ništa nakon petog listopada te godine, no nije bio u stanju čitati retke. Prezirao je čitanje tuđih pisama ili osobnih dokumenata. Međutim, prepoznao je savijeni papir iz Belle Ombrea, dva lista. Bilo je to Bernardovo priznanje što ga je napisao prve noći u Tomovoj kući. Na prvi pogled vidio je da se radi o opisu Bernardova krivotvorenja koje je počelo prije šest godina. Nije ga želio čitati, pa podere stranice na komadiće i baci ih u koš za otpatke. Zatim stavi stvari natrag u vreću, zatvori je i smjesti u ormar.

Kako kupiti benzin potreban za spaljivanje leša?

Mogao bi reći da je ostao na cesti. Svakako neće moći sve obaviti istoga dana jer je jedini avion za Pariz polijetao u 14.40. Imao je povratnu kartu. Dakako, može ići vlakom, no hoće li tamo provjera prtljage biti stroža? Nije želio da carinik otvori njegov kovčeg i naiđe na kutiju pepela.

Hoće li tijelo na otvorenom uopće izgorjeti do pepela?

Nije li za to bila potrebna nekakva peć koja bi povećala temperaturu?

Tom napusti hotel ubrzo nakon podneva. Na drugoj strani rijeke, u trgovini u Schwarzstrasse, kupio je omanji kovčeg od svinjske nape i nekoliko novina koje je strpao unutra, iako je sjalo sunce, dan je bio hladan i vjetrovit. Ukrcao se na autobus koji je vozio uz rijeku kroz stari dio grada, u smjeru Mariaplaina i Bergheima, dvaju gradova koja je našao na karti. Sišao je na mjestu koje je smatrao pogodnim i počeo tražiti benzinsku crpku. Za to mu je trebalo dvadeset minuta. Novi je kovčeg ostavio u šumi prije no što se približio crpki.

Trgovac je bio uslužan i ponudio mu vožnju do automobila, no Tom se izvuče rekavši da nije daleko i upitavši bi li mogao kupiti i kanistar jer se ne želi još jednom vraćati. Uzeo je deset litara benzina. Nije se osvrtao hodajući uz cestu. Pokupio je kovčeg. Nalazio se na pravoj cesti, no put je bio dug – dvaput je ušao u šumu u potrazi za mjestom samoubojstva i pogriješio.

Napokon ga je pronašao. Ispred sebe je ugledao sive stijene. Odložio je kovčeg i sišao zaobilaznim putem noseći benzin. Krv je tekla u malim tracima na sve strane i nestajala ispod Bernarda. Tom se osvrne uokolo. Trebao je neku špilju, udubinu, nešto sa stropom, što će povećati temperaturu. Trebat će mu mnogo drva. Sjetio se slika indijskih leševa koji gore uz hramove blizu zidanih riječnih obala. Za takvo je što očigledno trebala oveća količina drva. Pronašao je pogodno mjesto ispod litice, neku vrstu šupljine među stijenjem. Neće biti teško odgurati tijelo donde.

Prvo je skinuo prsten koji je Bernard nosio, zlatni prsten s nečim što je izgledalo poput istrošenog ukrasa. Već ga je htio zavitlati u šumu, a onda se sjeti da uvijek postoji mogućnost da ga netko pronade, pa ga strpa u džep, namjeravajući ga baciti u Salzach s nekog od mostova. Zatim su slijedili džepovi. Ništa osim nekoliko austrijskih novčića u kišnom ogrtaču, cigareta u džepu sakoa koje je Tom tamo i ostavio, lisnice u džepu hlača iz koje je izvadio sadržaj i zgužvao ga – novac i papire – pa sve strpao u svoj džep kako bi time potpalio vatru ili jednostavno kasnije bacio u plamen. Nakon toga Tom podigne nezgrapno tijelo i zakotrlja ga. Survao se niz stijene. Spustio se i odvukao leš do udubine koju je pronašao.

Zatim je, sretan što se mogao maknuti od njega, energično počeo skupljati drva. Barem se šest puta vraćao do male, blijede udubine koju je bio pronašao. Izbjegavao je pogled na Bernardovo lice i glavu – sve zajedno predstavljalo je tamnu neprepoznatljivu masu. Na kraju je prikupio naramak suhog lišća i granja, sve što je ležalo uokolo, pa gurnuo papire i novčanice iz Bernardove lisnice među njih. Zatim je, zadržavajući dah dok je gurao noge i stopalom namještao ruku, tijelo odvukao na hrpu drva. Tijelo je bilo ukočeno, a jedna od ruku ispružena. Donio je benzin, pa pola prolio po kišnom ogrtaču natapajući ga. Odlučio je prikupiti još drva koja će staviti na leš prije no što sve zajedno zapali.

Kresnuo je jednu šibicu i bacio sa sigurne udaljenosti.

Žuti i bijeli plamenovi odmah su sunuli uvis. Tom napola zatvorenih očiju pronade mjesto dokle nije dopirao dim. Čulo se pucketanje. Nije želio gledati.

Ničeg živog nije bilo na vidiku, nije se čuo čak ni ptičji pjev.

Tom prikupi još drva. "Drva nikad dosta Heloise", pomisli. Dim je bio svijetao, ali obilan.

Cestom je prošao neki automobil. Sudeći po zvrndanju motora, kamion. Bio je zaklonjen drvećem i izvan Tomova vidokruga. Zvuk je nestajao, a on se nadao da se vozač nije zaustavio kako bi vidio što se događa. Tri-četiri minute nije se dogodilo ništa, pa Tom pretpostavi da je otišao dalje. Primaknuo je grane bliže plamenu ne pogledavši Bernardove ostatke. Koristio se dugačkim štapom. Imao je osjećaj da stvari obavlja nespretno, da vatra nije dovoljno jaka – ni blizu temperaturi potrebnoj za potpuno kremiranje ljudskog tijela. Stoga mu je jedino preostalo što dulje održavanje plamena. Bilo je 14.17. Od vatre se, zbog nadsvođenog prostora izbočine, širila toplina. Tom je na kraju bio prisiljen bacati granje izravno na vatru. Nekoliko se minuta usredotočio na to. Kad su se plamenovi malo primirili, mogao je prići lomači, podići napola izgorjele grane i baciti ih natrag na nju. Ostalo je još pola posude benzina.

Imajući na umu određenu zamisao, on odluči skupiti još drva s veće udaljenosti – posljednji pokušaj dovršavanja posla. Kad je hrpa dovoljno narasla, bacio je limenku s benzinom na leš još uvijek obeshrabrujućeg ljudskog obličja. Kišni ogrtač i hlače su izgorjeli, ali ne i cipele i meso, koliko je mogao vidjeti. Bilo je crno, ali ne i spaljeno – očigledno je samo nagorjelo. Limenka benzina oglasila se poput bubnja, a ne poput eksplozije. Neprestano je osluškivao čuju li se kakvi koraci, čuje li se pucketanje granja u šumi. Netko bi, privučen dimom, mogao doći. Na kraju se udaljio nekoliko metara, pa sjedajući na zemlju leđima okrenut lomači, skinuo kišni ogrtač prebacivši ga preko ruke. "Neka prođe barem dvadeset minuta", mislio je. Bio je potpuno svjestan da kosti neće izgorjeti niti se pretvoriti u pepeo, a to je značilo kopanje još jednog groba. Trebat će mu lopata. Da je kupi? Bilo bi mudrije ukrasti neku.

Kad se opet okrenuo prema lomači, bila je crna, okružena crvenim žarom koji je gurnuo natrag na lomaču. Leš je i dalje zadržao oblik. Bilo je očigledno da kremiranje nije uspjelo. Razmišljao je hoće li posao dovršiti odmah ili se vratiti sutra. Pod uvjetom da bude dovoljno dnevne svjetlosti kako bi vidio što radi, odlučio je sve napraviti odmah. Trebalo mu je nešto za kopanje. Tom dodirne leš istim dugačkim štapom koji je koristio za poticanje vatre. Bio je poput želea. Zatim odloži kovčeg na zemlju među malu skupinu drveća.

Gotovo je trčao uz obronak prema cesti. Miris dima je bio odvratn,

tako da gotovo i nije disao nekoliko minuta. “Mogao bih tražiti lopatu satima”, pomisli Tom, “ili duže.”

Želio je imati *nekakav* plan jer se osjećao izgubljeno i nestručno. Hodao je niz cestu praznih ruku. Nakon nekoliko minuta došao je do zaseoka rijetko razbacanih kuća nedaleko od mjesta gdje je Bernard popio čašu crnog vina. Bilo je tamo nekoliko vrlo urednih vrtova i pokoji staklenik, no nigdje nije vidio lopatu zgodno naslonjenu na kakav zid od cigle.

– *Grüss’ Gott!* – pozdravi ga čovjek koji je radio u svome vrtu služeći se uskom, oštrom kopačem kakva bi Tomu izvrsno poslužila.

Opušteno je uzvratio pozdrav.

Zatim ugleda autobusnu stanicu koju prethodnog dana nije primijetio i mlađu djevojku koja je hodala ususret njemu i prema postaji. Sigurno je trebao doći neki autobus. Poželio se ukrcati kad stigne, zaboraviti na leš, na kovčeg, na sve. Prošao je pokraj djevojke ne pogledavši je, nadajući se da ga neće zapamtiti. U tom času ugledao je metalne tačke pune suhog lišća. Stajale su kraj rubnika, a nasuprot njih ležala je lopata. Nije mogao vjerovati. Mala božja milost – osim što je lopata bila tupa. Usporio je korak i pogledao u šumu pomislivši da je radnik kojem je pripadao alat na trenutak nekamo nestao.

Tad se dokotrlja autobus. Djevojka se ukrca, a on nastavi dalje.

Tom uzme lopatu i vrati se opušteno kao što je i došao, držeći lopatu nonšalantno poput kišobrana, osim što ju je morao nositi vodoravno.

Ostavio je lopatu kraj lomače i pošao potražiti još drva. Vrijeme je letjelo. Dok je još bilo dovoljno svjetla da čovjek može jasno vidjeti oko sebe, Tom se odvaži krenuti dublje u šumu po gorivo. Shvatio je da će morati razbiti lubanju, a prije svega riješiti se zubi. *Nije* se želio vraćati idući dan. Još jednom je podjario plamen, a zatim zgrabio lopatu i počeo kopati na mjestu punom vlažnog lišća. Nije bilo lako kao vilama, no činjenica je da Bernardovi ostaci neće zanimati životinje koje dolutaju na to područje, pa grob neće trebati kopati duboko. Kad se umorio, okrenuo se prema vatri i bez oklijevanja lopatom udario po lubanji. Činilo mu se da neće uspjeti. Međutim, još su dva udarca odvojila donju čeljust, pa je Tom razmrskao lopatom. Prigrnuo je još drva oko lubanje.

Zatim je otišao do kovčega i obložio ga novinama. Morat će uzeti dio leša. Zgrozio se od pomisli uzimanja ruke ili noge. Možda malo tkiva s tijela. “Meso je meso, ovo je bilo ljudsko i ne bi ga se, primjerice, moglo zamijeniti za govede”, smatrao je Tom. Napad mučnine trajao je nekoliko minuta, pa se zgrčio naslonivši se na drvo. Tad, noseći lopatu, odlučno krene ravno prema vatri i odvoji dio tkiva s Bernardova struka. Tvar je

bila crna i malo vlažna. Ostatke je na lopati odnio do kovčega i istresao ih unutra, ostavivši kovčeg otvorenim. Napokon je, potpuno iscrpljen, legao na zemlju.

Prošlo je oko sat vremena. Nije spavao. Bio je svjestan da se oko njega spušta sumrak i sjetio se da nema baterijsku svjetiljku. Ustao je. Još jedan pokušaj razmrskavanja lubanje lopatom nije uspio. Znao je da ne bi vrijedilo ni da ju je udarao nogom. Morat će upotrijebiti kamen. Našao je komad stijene i dokotrljao ga do vatre, tad ga podigne nekom novopronađenom, možda kratkotrajnom zalihom energije i udari po lubanji. Kamen je ostao ležati. Ispod njega su se nalazili komadići smrskanih kostiju glave. Brzo koraknuvši unatrag kako bi izbjegao vrućinu ružičasto-crvenog plamena, Tom odgurne kamen lopatom. Čepkao je po lomači i lopatom izvukao čudnu mješavinu kostiju i nečega što je trebalo predstavljati gornju čeljust sa zubalom.

Ta mu je radnja donijela olakšanje, pa je počeo raščišćavati vatru. Pun optimizma, uvjeravao je samog sebe da izduženi lik nimalo ne nalikuje ni na što ljudsko. Vratio se kopanju. Raka je bila uska i uskoro je iskopao gotovo metar dubine. Zadimljenu je masu, koristeći lopatu, otkotrljao prema otvorenom grobu. I u i tamo bi lopatom ugasio pokoji ugarak na tlu. Prije no što je zakopao kostur, uvjerio se da je uklonio sve gornje zube. Ubacio je ostatke, pa sve prekrio zemljom. Pramenovi dima dizali su se kroz lišće koje je na kraju posuo po grobu. Odvojio je nešto novinskog papira iz kovčega i zamotao komadiće kostiju s gornjim zubima, podigao donju čeljust, pa umotao i nju.

Zapretao je vatru i učinio sve što je mogao da žeravica ne probije i ne izazove šumski požar. Odmaknuo je lišće daleko od vatre. Nije se više smio dugo zadržavati u šumi – padao je mrak. Mali paket u kovčegu obložio je novinama, pa se, noseći prtljagu i lopatu, stao penjati uz obronak.

Kad je stigao do autobusne stanice, tački s lišćem više nije bilo, no on lopatu svejedno ostavi kraj rubnika.

Čekao je autobus na idućoj stanici, prilično udaljenoj od prethodne. Došla je neka žena. Tom je nije ni pogledao.

Dok se vozilo kotrljalo i poskakivalo, a putnici ulazili i silazili praćeni zviždanjem zraka u hidraulikom pokretanim vratima, Tom je nastojao razmišljati. Kao i obično, misli su mu se množile u nepravilnim skokovima. Kako bi bilo da kažem da smo se nas trojica – Bernard, Derwatt i ja – našli ovdje u Salzburgu i nekoliko puta razgovarali? Derwatt je govorio o samoubojstvu. Rekao je da želi da ga spale, ali ne u krematoriju, već na otvorenom. Zamolio je Bernarda i mene da to učinimo. Ja sam ih obojicu pokušavao izvući iz depresije, no Bernard je bio očajan zbog Cynthije (to mogu potvrditi), a Derwatt...

Sišao je s autobusa ne mareći gdje je. Želio je razmišljati hodajući.

– Da uzmem vašu torbu, gospodine? – ponudio se poslužitelj u *Goldener Hirschu*.

– O, jako je lagana – odvrati Tom. – Hvala. – Otišao je gore u svoju sobu.

Oprao je ruke i lice, a zatim skinuo odjeću i okupao se. Zamišljao je razgovore s Bernardom i Derwattom u raznim salzburškim *Bier und Wienstublima*. Bernardu je to “bio” prvi susret s Derwattom pošto je ovaj otišao u Grčku prije pet-šest godina. Bernard se, tijekom tobožnjeg Derwattova boravka u Londonu zbog otvorenja izložbe, nije želio sresti s njim. Kad je Derwatt drugi put nakratko posjetio London, Bernard nije bio tamo. Bernard je već jednom posjetio Salzburg. Tijekom posjeta Belle Ombreu govorio je Tomu o tome gradu (istina), a kad je Derwatt tobože nazvao Heloise u Belle Ombre, rekla mu je da je Tom otišao u Salzburg kako bi se vidio s Bernardom, pokušao ga pronaći, pa se i Derwatt uputio tamo. Pod čijim je imenom stigao Derwatt? Hm, to će morati ostati tajnom. Primjerice tko je znao kojim se imenom Derwatt služio u Meksiku? Tomu je preostalo reći Heloise kako mora izjaviti (ali tek kad i ako je netko pita) da je Derwatt telefonirao u Belle Ombre.

Priča možda još nije bila savršena, bilo je tu neizglacanih rubova, no to je bio tek početak.

Tom se još jednom suočio s Bernardovom putnom vrećom. Tražio je njegove skorašnje bilješke. Bilješka od petog listopada: – Katkad osjećam da sam već mrtav. Začudo, postoji me dovoljno da shvatim kako se moje postojanje, moje ja, raspalo i na neki način nestalo. Nikad nisam bio Derwatt. No, jesam li sad doista Bernard Tufts?

Nije smio dopustiti da netko pročita zadnje dvije rečenice, pa istragne cijelu stranicu.

Na nekim su se crtežima nalazile bilješke. Zapisi na nekoliko crteža bili su o bojama, o zelenim nijansama salzburškili zgrada. “Mozartov bučan javni hram nema nijednog njegovog portreta za koji bi čovjek mogao reći da nešto vrijedi.” Zatim: “Često gledam u rijeku. Brza je i to je lijepo. Tako je možda najbolje otići, baciti se s mosta jedne noći uz nadu da neće naići nitko tko bi viknuo: Spasite ga!”

To je bilo točno ono što je Tom trebao. Brzo zatvori blok za skiciranje i ubaci ga natrag u vreću.

Je li bilo kakvih bilješki o njemu? Opet je pregledao blok u potrazi za svojim imenom ili inicijalima. Zatim je otvorio smeđu bilježnicu. Većinu teksta činili su prepisani odlomci Derwattovih dnevnika, a nekoliko je zadnjih bilješki koje je Bernard unio bilo datirano. Sve su napisane tijekom Bernardova boravka u Londonu. Ništa o Tomu Ripleyju.

Tom siđe u hotelski restoran. Bilo je kasno, no još uvijek je mogao

nešto naručiti. Nakon nekoliko zalogaja počeo se osjećati bolje. Ohlađeno, lagano vino ga je nadahnjivalo. Bez problema si može priuštiti odlazak zrakoplovom sutra poslije podne. Ako se netko bude raspitivao o jučerašnjem pozivu Jeffu, reći će da je on nazvao Jeffa kako bi mu rekao da je Derwatt u Salzburgu i da je zabrinut za njega. Također će morati reći da je zamolio Jeffa da nikome ne govori gdje je Derwatt, a osobito ne obavješćuje – javnost. A Bernard? Možda je usput spomenuo Jeffu da je i Bernard u Salzburgu – zašto to ne bi rekao? Policija nije tražila Bernarda Tuftsa. Njegov nestanak, zasigurno samoubojstvo, vjerojatno izvršeno skokom u rijeku Salzach, sigurno se dogodilo odmah, iste noći pošto su Tom i Bernard spalili Derwattovo tijelo. Najbolje da kaže da mu je Bernard pomogao pri kromiranju.

Predviđao je da će ga osuđivati za sukrovnju u samoubojstvu. Što rade ljudima koji to učine? “Derwatt je inzistirao na uzimanju velike doze tableta za spavanje”, reći će Tom. Njih su trojica provela prijedodne šećuci šumom. Derwatt je, prije no što im se pridružio, popio nekoliko tableta. Nisu ga mogli spriječiti da uzme i ostatak i – Tom će to morati priznati – nije se želio miješati u nešto što je očito bila Derwattova čvrsta odluka. A nije se želio miješati ni Bernard.

Vratio se u sobu, otvorio prozor, a zatim i kovčeg od svinjske nape. Izvadio je zamotuljak omotan novinskim papirom, pa dodao još novina. Paket još uvijek nije bio veći od grejpa. Zatim je zatvorio kovčeg da ne bi ušla sobarica (unatoč već pripremljenom krevetu), ostavio prozor sasvim malo otvorenim i sišao u prizemlje noseći svoj mali teret. S desne je strane krenuo prema mostu, onom s ogradom, na kojem je jučer vidio naslonjenog Bernarda. I Tom se isto tako nalakti. U trenutku kad nije bilo prolaznika, on raširi šake, pa zamotuljak sa zubima lagano padne u rijeku i ubrzo nestane u tami. Isto se tako riješio i Bernardova prstena koji je bio ponio uza se.

Idućega jutra rezervirao je let, a zatim izašao kupiti neke stvari, uglavnom za Heloise. Kupio joj je zeleni prsluk, Wolljanker jasno plave boje, poput one na kutiji cigareta marke *Gauloise* i bijelu bluzu nabranih rukava, a za sebe uzeo prsluk tamnije zelene boje i par lovačkih noževa.

Ovaj put se mali zrakoplov zvao *Ludwig van Beethoven*.

Na Orly su sletjeli prije 20. Pokazao je vlastitu putovnicu. Letimičan pogled na njega i njegovu putnu ispravu, bez udaranja pečata. Do Villepercea je stigao taksijem. Bojao se da bi Heloise mogla imati goste i bio u pravu. Tamnocrveni Citroen obitelji Grais bio je parkiran ispred kuće.

Upravo su završavali večeru. Gorjela je mala, ugodna vatra.

– Zašto nisi nazvao? – žalila se Heloise, no bila je sretna što ga vidi.

– Ne dajte se smetati – reče Tom.

– Pa završili smo! – odvrati Agnes Grais.

To je bilo točno. Upravo su htjeli popiti kavu u dnevnoj sobi.

– Jeste li večerali, gospodine Tome? – upita ga madame Annette.

Tom reče da jest i da bi želio malo kave.

Smatrao je da je na prilično normalan način objasnio Graisovima da je bio u Parizu u posjetu prijatelju koji je imao osobnih problema. Graisovi nisu bili skloni zabadanju nosa u tuđe poslove. Tom upita kako to da je Antoine, prezaposleni arhitekt, u četvrtak uvečer kod kuće u Villeperceu?

– Ugađam samome sebi – reče Antoine. – Vrijeme je lijepo, uvjeravam samog sebe da zapravo radim bilješke za novu zgradu i, što je još važnije, radim nacrt za kamin u našoj gostinskoj sobi. – Nasmijao se.

“Samo Heloise primjećuje da nisam baš u svome elementu”, pomisli Tom. – Kako je bilo na Noéllinoj zabavi u utorak? – upita on.

– Jako zabavno! – reče Agnes. – Nedostajao si nam.

– Što je s tajnovitim Murchisonom? – upita Antoine. – Što se događa?

– Pa... još ga uvijek nisu pronašli. Gospođa Murchison je bila ovdje, kao što vam je Heloise možda rekla.

– Nije nam rekla – reče Agnes.

– Nisam joj bio od velike pomoći – reče Tom. – Slika njezinog supruga, jedna od Derwattovih, ukradena je na Orlyju. – Ne može štetiti ako im to kažem, smatrao je Tom, jer je to istina, a objavljeno je i u novinama.

Tom se, nakon kave, rekavši da želi otvoriti kovčeg, ispričao i dodao da će se vratiti za nekoliko trenutaka Zasmetalo ga je što je madame Annette, ne poslušavši njegovu usputnu molbu da ih ostavi u prizemlju, odnijela kovčege na kat. Na katu mu je, uvjerivši se da nije otvorila nijedan, vjerojatno zato što je i u prizemlju imala dovoljno posla, laknulo. Pospremio je novi kovčeg od svinjske nape u ormar i otvorio poklopac drugog, punog novokupljenih stvari. Nakon toga se pridružio gostima.

Graisovi su bili ranoranioci, pa su otišli prije 23.

– Je li Webster zvao još koji put? – upita Tom Heloise.

– Nije – reče ona tiho na engleskom. – Je li u redu da madame Annette zna da si bio u Salzburgu?

Tom se zbog Heloisine učinkovitosti nasmiješi od olakšanja. – Jest. Zapravo, sad i moraš reći da sam bio tamo. – Želio joj je objasniti, ali večeras nije mogao govoriti o Bernardovim ostacima. Možda nikad neće ni moći. Pepeo Derwatta-Bernarda. – Objasniti ću ti kasnije. Sad moram nazvati London. – On uzme telefon i naruči poziv. Dao je Jeffov broj u studiju.

– Što se dogodilo u Salzburgu? Jesi li vidio luđaka? – pitala je Heloise,

više zabrinuta za Toma, negoli ljuta na Bernarda.

Tom pogleda prema kuhinjskim vratima, no madame Annette im je odavno poželjela laku noć i zatvorila ih.

– Ludak je mrtav. Ubio se.

– *Vraiment!* Ne šališ se, Tome?

Heloise je znala da se ne šali. – Važno je svima reći da... da sam bio u Salzburgu. – Tom klekne na pod pokraj njezinog stolca, na trenutak položi glavu u njezino krilo, a zatim ustane i poljubi je u oba obraza. – Draga, moram reći da je i Derwatt mrtav, da je i on umro u Salzburgu. I... ako te tko što pita, Derwatt je nazvao u Belle Ombre iz Londona i pitao može li se vidjeti sa mnom. A ti si mu rekla: ‘Tom je otišao u Salzburg U redu?’ Lako je zapamtiti, jer je istina.

Heloise ga, pomalo zločesto, pogleda iskosa. – Što je istina, a što nije?

Njezin je ton bio čudno filozofski. Doista, to je bilo pitanje za filozofe, pa zašto bi se on i Heloise time zamarali? – Dođi gore i dokazat ću ti da sam bio u Salzburgu.

– Povukao ju je sa stolca.

Pošli su na kat u Tomovu sobu i pogledali stvari iz kovčega. Isprobala je zeleni prsluk. Zagrlila plavi sako. Probala je i njega. Pristajao joj je.

– Kupio si i novi kovčeg! – reče ona ugledavši ga u ormaru.

– Ma, posve je običan – reče Tom na francuskom baš u trenutku kad se začuo telefon. Mahnuo joj je da ne dira kovčeg. Telefonistkinja ga obavijesti da se na Jeffovom broju nitko ne javlja, a on je zamoli da pokušava i dalje. Bila je gotovo ponoć.

Tuširao se i razgovarao s Heloise. – Bernard je *mrtav?* – upita ona.

Inspirao je sapun, oduševljen što je kod kuće, u kadi na koju je navikao. Obukao je svilenu pidžamu. Nije znao odakle bi počeo objašnjavati. Opet je zazvonio telefon.

– Ako pažljivo poslušas – reče Tom – razumjet ćeš.

– Halo? – začuje se Jeffov glas.

Tom se, napet i ozbiljna glasa, uspravi. – Halo. Tom ovdje. Zovem da te obavijestim da je Derwatt mrtav... Umro je u Salzburgu...

Jeff je mucao kao da mu prisluškiju telefon, a Tom nastavi poput običnog, poštenog građanina: – Nisam još obavijestio policiju nijedne zemlje. Smrt je... nastupila u okolnostima koje ne želim objašnjavati telefonom.

– D-dolaziš li u London?

– Ne, ne dolazim. Bi li razgovarao s Websterom i rekao mu da sam te

nazvao, da sam otišao u Salzburg pronaći Bernarda... Zapravo, zaboravi sad Bernarda, osim jedne stvari. Možeš li otići do njegovog atelijera i uništiti svaki trag koji bi upućivao na Derwatta?

Jeff je shvatio. On i Ed poznavali su pazikuću i mogli nabaviti ključeve. "Jednostavno će reći da Bernard nešto treba... što će objasniti eventualno odnošenje skica i nedovršenih platna", nadao se Tom.

– Budite temeljiti – reče on. – Da nastavim. Derwatt je tobože nazvao moju suprugu prije nekoliko dana. Rekla mu je da sam otišao u Salzburg.

– Da, ali zašto je...

Tom pretpostavi da ga je Jeff želio pitati zašto je Derwatt želio ići u Salzburg. – Mislim da je važno to što sam spreman vidjeti se s Websterom ovdje, u Belle Ombreu. Zapravo, želim ga vidjeti. Imam novosti.

Poklopio je slušalicu i okrenuo se Heloise. Jedva se usudio osmjehnuti. Pa ipak, zar nije na putu uspjeha?

– Kako to misliš – upita ona na engleskom – Derwatt je umro u Salzburgu, a rekao si mi da je zapravo umro prije tri godine u Grčkoj?

– Mora se dokazati da je mrtav. Znaš, draga, sve sam ovo napravio kako bih sačuvao... čast Philipa Derwatta.

– Kako se može ubiti već mrtvog čovjeka?

– Prepusti to meni, može? Imam... – Pogledao je na ručni sat koji je stajao na noćnom ormariću. – Večeras imam pola sata posla, a nakon toga bih ti se volio pridružiti u...

– Posla?

– Sitnica koje se moraju obaviti. – Zaboga, ako žena ne može shvatiti sitnice koje se moraju obaviti, tko može?

– Sitne dužnosti.

– Zar to ne može pričekati do jutra?

– Inspektor Webster bi se *mogao* pojaviti sutra. Štoviše, sutra ujutro. A dok se ti razodjeneš, već ću biti tu.

– Povukao ju je na noge. Ustala je voljko, pa je znao da je dobro raspoložena. – Ima li vijesti od tate?

Heloise započne govoriti brzim francuskim, rekavši otprilike: – Oh, do vraga s tatom kad je ovakva noć!... Dva muškarca mrtva u Salzburgu! Zasižno misliš jedan, *cheri*. Ili zapravo nijedan?

Tom se, oduševljen njezinom bezobzirnom prirodom, nasmije jer je bila toliko nalik njegovoj. Njezina je pristojnost bila samo maska, bio je siguran u to. Inače se nikad ne bi udala za njega.

Kad je Heloise otišla u svoju sobu, Tom otvori kovčeg i izvadi

Bernardovu bilježnicu i blok za skiciranje, pa ili uredno postavi na pisaći stol. Riješio se Bernardovih platnenih hlača i košulje bacivši ih u kantu za smeće u nekoj salzburškoj ulici. Isto je, nekoliko ulica dalje, učinio i s putnom vrećom. Namjeravao je reći da ga je Bernard zamolio da mu pričuva vreću dok on traži drugo prenoćište. Bernard se nikad nije vratio, a on je zadržao samo vrijedne stvari. Tom iz svoje kutije za nakit izvadi meksički prsten koji je nosio u Londonu kad je prvi puta "glumio" Derwatta. Noseći ga, spustio se u prizemlje, bosonog i tih. Stavio je prsten u središte preostalog žara. Pretpostavljao je da bi se mogao rastopiti u neprepoznatljivu grudicu jer je meksičko srebro mekano i vrlo visokog stupnja čistoće. Nešto će od njega svakako ostati i to će gurnuti među Derwattove, odnosno Bernardove ostatke. Sutra ujutro mora ustati vrlo rano, prije no što madame Annette očisti pepeo iz kamina.

Heloise je ležala u krevetu pušeci cigaretu. Nije volio pušiti njezine cigarete, ali je volio miris dima kad bi ih ona pušila. Čvrsto ju je zagrlio pošto su ugasili svjetlo. Šteta što večeras nije bacio u vatru putovnicu Roberta Mackayja. Je li čovjek ikad imao mira?

25

Povukavši ruku ispod njezina vrata, Tom se odmače od uspavane Heloise. Osmjelijši se, preokrene je i poljubi u dojku prije no što se spustio s kreveta. Nije se do kraja probudila – vjerojatno će pomisliti da je otišao u toalet. Bosonog se uputio u svoju spavaću sobu i izvadio Mackayjevu putovnicu iz džepa sakoa.

Sišao je u prizemlje. Sat pokraj telefona pokazivao je 6.45 h. Vatra je bila puna bijelog pepela, no još uvijek je bilo žara. Tom uzme grančicu, pa potraži srebrni prsten. U svakom je trenutku bio spreman sakriti zelenu putovnicu – već ju je prije presavinuo napola – ako se pojavi madame Annette. Našao je prsten, pocrnio i pomalo izobličen, ali ne uništen kao što je očekivao. Stavio ga je na kamin da se ohladi, potaknuo vatru i poderao putovnicu. Šibicom je potaknuo plamen na njoj i gledao dok nije izgorjela. Zatim se vratio na kat i gurnuo prsten u neodredljivu crveno-crnu masu koja se nalazila u salzburškom kovčegu od svinjske nape.

Zazvonio je telefon i Tom se odmah javi.

– O, inspektore Webster, zdravo!... Da, to je u redu, već sam bio budan.

– Ako sam dobro razumio gospodina Constanta, Derwatt je *mrtav*?

Tom je trenutak oklijevao, pa Webster doda da je gospodin Constant nazvao njegov ured jučer kasno navečer i ostavio poruku. – Ubio se u Salzburgu – reče Tom.

– Upravo sam bio tamo.

– Želio bih vas vidjeti, gospodine Ripley, a zovem vas ovako rano jer postoji mogućnost da stignem na zrakoplov u 9 h. Bih li mogao doći k vama danas oko jedanaest?

Tom se spremno složi.

Zatim se vratio u Heloisinu spavaću sobu. U slučaju da zaspi, za sat vremena probudit će ih madame Annette svojim uobičajenim čajem za Heloise i kavom za njega. Annette je navikla nalaziti ih zajedno u krevetu jedne ili druge spavaće sobe. Tom nije spavao, no odmor pored Heloise bio je jednako okrepljujući.

Madame Annette stigla je oko 8 i 30, pa joj Tom pokaže da će uzeti kavu, ali da Heloise želi dulje spavati. Srkao je kavu i razmišljao o tome što mora učiniti, kako se mora ponašati. – Pošteno i iskreno prije svega – pomisli, pa u glavi prođe cijelu priču. Derwatt je nazvao uznemiren zbog Murchisonova nestanka (začudo, previše uznemiren, što je bila nelogičnost koja će zazvučati istinito, neočekivana reakcija koja će se činiti mogućom) i

pitao bi li mogao posjetiti Toma. Heloise mu je rekla da je Tom otišao u Salzburg tražiti Bernarda Tuftsa. Da, najbolje će biti ako Heloise spomene Bernarda Websteru. Bernard je Derwattu bio stari prijatelj, pa je na njegovo ime odmah reagirao. U Salzburgu su on i Derwatt bili zabrinutiji za Bernarda, negoli Murchisona.

Kad se Heloise počela meškoljiti, Tom ustane iz kreveta i pođe u prizemlje zamoliti madame Annette da skuha svježi čaj. Bilo je oko 9.30.

Izašao je pogledati nekadašnji Murchisonov grob. U međuvremenu palo je nešto kiše. Ostavio je ležati nekoliko grana kako ih je našao jer su se doimale prirodno, a ne kao da je netko pokušao nešto sakriti. Istinabog, nije imao razloga skrivati mjesto koje su prekopali policajci.

Madame Annette je oko deset izašla u kupovinu.

Tom reče Heloise da dolazi inspektor Webster i da bi želio da prisustvuje razgovoru. – Možeš sasvim iskreno reći da sam išao u Salzburg tražiti Bernarda.

– Hoće li te gospodin Webster za nešto optužiti?

– Kako bi mogao? – odvrati Tim smiješeći se.

Webster je stigao u 10 i 45. Ušao je noseći svoju crnu aktovku. Izgledao je učinkovito poput nekog liječnika.

– Moja supruga... koju ste već upoznali – reče Tom. Uzeo je inspektorov kaput i zamolio ga da sjedne.

Webster se spusti na sofu. Prvo je prošao kroz vremenski slijed radeći bilješke. Kad se Tom čuo s Derwattom? – U subotu, trećeg studenoga – mislio je Tom.

– Moja supruga je razgovarala s njim – nastavi on. – Ja sam bio u Salzburgu.

– Vi ste razgovarali s Derwattom? – obrati se Webster Heloise.

– Oh, da. Želio je razgovarati s Tomom, no objasnila sam mu da je on u Salzburgu – u potrazi za Bernardom.

– A-ha. U kojem ste hotelu odsjeli? – upita Webster Toma. Smiješio se na svoj uobičajeni način. Sudeći po njegovom veselom izrazu lica, čovjek je mogao zaključiti da se ne radi o samoubojstvu i smrti.

– *Goldener Hirsch* – odgovori Tom. – Prvo sam, tražeći Bernarda Tuftsa, po intuiciji pošao u Pariz, a potom u Salzburg, jer ga je Bernard bio spomenuo. Nije rekao da namjerava tamo otići, no izjavio je da bi ga volio opet vidjeti. Grad je mali i nije teško pronaći nekoga koga doista želiš naći. U svakom slučaju, Bernarda sam pronašao drugog dana boravka.

– Koga ste prvo sreli, Bernarda ili Derwatta?

– Bernarda, njega sam i tražio. Nisam znao da je Derwatt u

Salzburgu.

– I... nastavite – reče Webster.

Tom sjedne na stolac. – Pa... čini mi se da sam s Bernardom nasamo razgovarao jednom ili dvaput. Isto tako i s Derwattom. Zatim smo se nekoliko puta našla sva trojica. Njih dvojica su bila stari prijatelji. Smatrao sam da je Bernard jače potišten. Njegova bivša djevojka, Cynthia iz Londona, rekla je da ga ne želi više vidjeti. Nije li Derwatt... Tom je oklijevao. – Derwatt je bio zabrinutiji za Bernarda, negoli za sebe. Usput, imam nekoliko Bernardovih bilježnica za koje smatram da vam ih trebam pokazati. Ustao je, ali Webster reče:

– Prvo ću ustanoviti neke činjenice. Kako se Bernard ubio?

– Nestao je. Bilo je to neposredno nakon Derwattove smrti. Sudeći po onome što je napisao u dnevnik, smatram da se možda utopio u rijeci negdje kraj Salzburga.

Nisam bio siguran, pa nisam to prijavio tamošnjoj policiji. Želio sam prvo razgovarati s vama.

Webster je izgledao pomalo zbunjeno, ošamućeno, što Toma nije iznenadilo. – Jako me zanimaju Bernardove bilješke, ali Derwatt – što se dogodilo s njim?

Tom pogleda Heloise. – Dakle, dogovorili smo se da ćemo se sva trojica naći u utorak oko deset. Derwatt je rekao da je popio sedative. I prije je govorio o samoubojstvu i rekao da želi da ga kremiramo – mi – Bernard i ja. Sve dok se u utorak nije pojavio omamljen i pun... šala i pošalica, ja osobno nisam uzimao previše ozbiljno te priče. Popio je još tableta tijekom šetnje. Bili smo u šumi.

– Derwatt je želio ići tamo. Tom se obrati Heloise: – Ako ne želiš ovo slušati, draga, pođi gore. Moram ispričati što se dogodilo.

– Slušat ću. – Heloise na trenutak zagnjuri lice u ruke, a onda ih spusti i ustane. – Zamolit ću madame Annette za još čaja. U redu, Tome?

– Dobra zamisao – reče on. Nastavio je pričati Websteru: – Derwatt je skočio s litice i pao na stijene. Moglo bi se reći da se ubio trima načinima, tabletama, skokom s litice i spaljivanjem, no kad smo ga spalili sigurno je bio mrtav. Umro je od posljedica pada. Bernard i ja smo se vratili – idućeg dana. Spalili smo što smo mogli. Ostalo smo pokopali.

Heloise se vratila.

Bilježeći, Webster reče: – Idućeg dana, šestog studenog, u srijedu. Gdje je Bernard odsjeo? – Tom je opisao *Der Blaue...* u Linzergasse. No, nakon srijede više nije bio siguran da je ovaj ostao tamo. Gdje su i kad točili benzin? Tom se nije jasno sjećao mjesta, no znao je da je bila srijeda u podne. Gdje je odsjeo Derwatt? Tom reče da to nikad nije ni pokušao

doznati.

– Bernard i ja smo se dogovorili da ćemo se naći u četvrtak ujutro, oko 9.30 na Alter Marktu. Bernard mi je u srijedu navečer dao svoju putnu vreću i zamolio da je pričuvam dok on te večeri ne nađe drugi hotel. Pozvao sam ga da odsjedne u mojem hotelu – nije želio. Zatim... nije došao u četvrtak kako smo se dogovorili. Čekao sam ga oko sat vremena. Nikad ga više nisam vidio. Nije ostavio nikakvu poruku u mom hotelu. Osjećao sam da nije želio doći na sastanak, da si je oduzeo život vjerojatno... vjerojatno utopivši se u rijeci. Vratio sam se kući.

Webster pripali cigaretu sporije no inače. – Vi ste trebali čuvati njegovu putnu vreću tijekom noći sa srijede na četvrtak?

– Ne nužno. Bernard je znao gdje sam, pa sam ja zapravo očekivao da će on pokupiti vreću kasnije te večeri. Doduše, rekao sam: “Ako se ne vidimo večeras, sastat ćemo se sutra ujutro.”

– Jeste li se jučer ujutro raspitivali o njemu u hotelima?

– Ne, nisam. Mislim da sam izgubio svaku nadu. Bio sam uzrujan i obeshrabren.

Madame Annette posluži čaj i razmijeni pozdrave s inspektorom Websterom.

Tom nastavi: – Bernard je objesio lutku u našem podrumu prije nekoliko dana. Lutka je predstavljala njega samog. Moja supruga ju je pronašla i jako se uplašila. Bile su to Bernardove hlače i sako obješene na pojas pričvršćen za strop. Bila je priložena poruka. – On pogleda prema njoj. – Oprosti, Heloise.

Heloise zagriže usnicu i slegne ramenima. Njezina je reakcija bila nedvojbeno iskrena. Dogodilo se točno ono što je Tom rekao da jest i nije joj bilo drago prisjećati se tih događaja.

– Imate li poruku koju je napisao? – upita Webster.

– Da. Zasigurno je još uvijek u džepu mog kućnog ogrtača. Da je donesem?

– Za koji trenutak. – Websteru je gotovo pobjegao osmijeh, no ne baš sasvim. – Smijem li znati zašto ste zapravo otišli u Salzburg?

– Bio sam zabrinut za Bernarda. Spomenuo je da bi želio vidjeti Salzburg. Osjećao sam da se možda namjerava ubiti. I pitao sam se... zašto me uopće potražio? Istina, znao je da imam dvije Derwattove slike, ali nije me poznao. Pa ipak je tijekom svojeg prvog posjeta govorio vrlo otvoreno. Mislio sam da bih mu možda mogao pomoći. Na kraju su i Derwatt i Bernard počinili samoubojstvo. Derwatt prvi. Čovjek se nekako ne želi miješati u život nekoga poput Derwatta. Osjećate da to nije u redu. Pojest, ne mislim *doslovce* tako, već mislim da jednostavno nema smisla govoriti

nekome tko se odlučio ubiti da to ne čini. To mislim. Smatram da je to pogrešno i beznadno, pa zašto bi se nekome prigovaralo da nešto *nije* rekao, ako ta osoba zna da nema koristi od uvjeravanja?

– Tom zastane.

Webster je pažljivo slušao.

– Bernard je otišao – vjerojatno u Pariz – pošto je objesio svoju lutku u podrumu. Zatim se vratio. Heloise ga je tad upoznala.

Webster je tražio da mu se saopći datum Bernardova povratka u Belle Ombre. Tom se trudio pomoći koliko je mogao. – Dvadeset i petog listopada – mislio je.

– Pokušao sam mu pomoći rekavši mu da ga bivša djevojka, Cynthia, možda želi opet vidjeti. Mislim da to, s obzirom na to što sam čuo od Bernarda, nije bila istina. Samo sam ga pokušao izvući iz depresije. Čini mi se da se Derwatt trudio još jače. Siguran sam da su se njih dvojica nekoliko puta nasamo našla u Salzburgu. Derwattu je Bernard bio drag. Tom se obrati Heloise: – Razumiješ li, draga?

Ona klimne.

Vjerojatno je sve dobro razumjela.

– Zašto je Derwatt bio tako potišten?

Tom je trenutak razmišljao. – Bio je potišten zbog cijelog svijeta. Života. Ne znam je li u Meksiku postojao kakav osobni razlog koji bi pridonio depresiji. Spomenuo je neku Meksikanku koja se udala i otišla. Ne znam koliko ga je to pogodilo. Izgledao je uznemireno zbog povratka u London. Rekao je da je pogriješio.

Webster je napokon prestao bilježiti. – Idemo na kat?

Tom ga povede u svoju sobu, pa priđe ormaru kako bi izvadio kovčeg.

– Ne želim da moja supruga ovo vidi – objasni on i otvori ga. Obojica se nagnu nad njega.

Maleni su ostaci bili zamotani u austrijske i njemačke novine koje je Tom bio kupio. Primijetio je da je Webster, prije no što je podigao svežanj i stavio ga na sag, pogledao novinske datume. Stavio je još novina pod njega, no Tom je znao da nema potrebe – nije bio vlažan. Webster razmota papir.

– Uh – hm. Bože! Što je Derwatt želio da učinite s tim?

Tom je oklijevao mršteći se. – Ništa. Pošao je do prozora i malo ga otvorio. – Ne znam ni zašto sam to ponio. Bio sam uzrujan. I Bernard, također. Ne sjećam se je li on rekao da bismo dio ostataka trebali ponijeti u Englesku, ali uzeo sam to što vidite. Očekivali smo pepeo. Nije ga bilo.

Webster je vrhom svoje kemijske olovke po bezličnoj masi čeprkao. Naišao je na prsten i izvadio ga uz pomoć nalivepera. – Srebrni prsten.

– Uzeo sam ga namjerno, Tom je znao da su dvije zmijske na prstenu još uvijek vidljive.

– Ponijet ću ostatke u London – reče Webster ustajući. – Imate li možda kakvu kutiju?

– Da, svakako – odvrati Tom krenuvši prema vratima.

– Spominjali ste bilježnice Bernarda Tuftsa.

– Da. – Tom se okrenuo i pokazao na bilježnice i blok za crtanje koji su stajali na uglu pisaćeg stola. – Ovdje su. A poruka koju je ostavio... – Otišao je u kupaonicu. Na vješalici je visio njegov kućni ogrtač. Poruka je još uvijek bila u džepu. *Vješam svoj lik...* Tom je pruži Websteru i pođe u prizemlje.

Madame Annette običavala je čuvati kutije, pa ih se uvijek moglo naći u različitim veličinama. – Za što vam treba? – upita ona pokušavajući mu pomoći.

– Ova će biti sasvim dobra – reče joj Tom. Kutije su stajale na vrhu Annettinog ormara za odjeću, pa on skinu jednu. Unutra je bilo nešto ostataka vune za pletenje koju je uz osmijeh dao madame. – Hvala vam, zlato moje.

Webster je u međuvremenu sišao u prizemlje i na engleskom razgovarao s nekim telefonom. Heloise je možda otišla u svoju sobu. Tom odnese kutiju na kat, stavi u nju mali svežanj i sve obloži novinama. Zatim odnese kutiju u prizemlje.

Webster je još uvijek telefonirao.

Tom ode do bara pa sebi natoči čisti viski i odluči pričekati da Webster završi kako bi ga pitao želi li *Dubonnet*. – ljudi iz Galerije Buckmaster? Možeš li sačekati dok se ne vratim?

Tom se predomislio i otišao u kuhinju po led kako bi pripremio *Dubonnet*. Izvadio je led, a na to je naišla madame Annette, pa je on zamoli da dovrši piće i ne zaboravi limunovu koricu.

Webster je govorio: – Nazvat ću vas opet za sat vremena, nemojte otići na ručak.... Ne, nikome još ni riječi... Ne znam još.

Tomu je bilo nelagodno. Ugledao je Heloise na travnjaku, pa je, iako bi radije ostao u dnevnoj sobi, izašao razgovarati s njom. – Mislim da inspektora moram ponuditi ručkom ili sendvičima – nečim takvim. U redu, zlato?

– Dao si mu pepeo?

Tom trepne. – Zamotuljak. U kutiji – nelagodno će on. – Zamotan je. Nemoj razmišljati o tome. – Uzeo ju je za ruku i poveo prema kući. – Prikladno je da baš Bernardovi ostaci odglume Derwattove.

Možda je razumjela. Shvaćala je što se dogodilo, no Tom nije očekivao da će razumjeti Bernardovo obožavanje Derwatta. Zamolio je madame Annette da napravi sendviče od konzerviranog jastoga i ostalih morskih plodova. Heloise joj ode pomoći, a on se vrati inspektoru.

– Smijem li pogledati vašu putovnicu, gospodine Ripley, formalnosti radi? – upita Webster.

– Dakako. Tom pođe na kat i odmah se vrati noseći svoju putovnicu.

Webster je pio *Dubonnet*. Polagano je, naizgled jednako zainteresiran za datume od prije nekoliko mjeseci kao i za nedavne pečate, listao putovnicu. – Austrija. Da. Hm-m.

Tom se uz osjećaj sigurnosti prisjeti da on nije bio u Londonu kao Tom Ripley kad se Derwatt drugi put tamo prikazao. Umorno je sjeo na jedan od stolaca. Od njega se očekivalo da bude jako umoran i potišten zbog jučerašnjih događaja.

– Što se dogodilo s Derwattovim stvarima?

– Stvarima?

– S kovčegom, primjerice.

Tom reče: – Nisam doznao gdje je odsjeo. Nije ni Bernard, pitao sam ga... pošto smo... pošto je Derwatt umro.

– Mislite li da je stvari jednostavno ostavio u hotelu?

– Ne. – Tom strese glavom. – Ne Derwatt, on to ne bi učinio. Bernard je rekao da smatra da je Derwatt uništio svaki trag svojeg postojanja, napustio hotel i... Pa, kako se čovjek riješi prtljage? Baci robu u različite kante za smeće ili možda sve zavitla u rijeku. To u Salzburgu nije teško, osobito ako je Derwatt to učinio prethodne večeri, za mraka.

Webster je razmišljao. – Jeste li pomislili da se Bernard možda vratio na ono mjesto u šumi i bacio s iste litice?

– Da – odvrati Tom jer je na neki uvrnut način ista zamisao i njemu prošla kroz glavu. – Ali jednostavno se jučer ujutro nisam mogao prisiliti na povratak na to mjesto. Možda sam trebao. Možda sam salzburškim ulicama trebao dulje tražiti Bernarda. No osjećao sam da je mrtav – nekako, negdje – i da ga nikad neću pronaći.

– Prema ovome što vi govorite, Bernard Tufts bi još mogao biti živ.

– To je potpuno točno.

– Je li imao dovoljno novaca?

– Sumnjam. Želio sam mu posuditi nešto... prije tri dana, ali je odbio.

– Što vam je Derwatt rekao o Murchisonovom nestanku?

Tom je časak razmišljao. – Deprimirao ga je. A što je rekao... Govorio

je nešto o cijeni slave. Nije volio biti poznat. Imao je dojam da je njegova slava izazvala smrt jednog čovjeka – Murchisona.

– Je li Derwatt prema vama bio prijateljski raspoložen?

– Jest – ja barem nisam nikad primijetio neprijateljsko ponašanje. Naši razgovori nasamo bili su kratki. Mislim da smo razgovarali svega jednom ili dvaput.

– Je li on znao za vaš odnos s Richardom Greenleafom?

Drhtaj, za koji se nadao da je neprimjetan, prođe kroz Tomovo tijelo. Slegnuo je ramenima. – Ako je i znao, nije to nikad spomenuo.

– Ni Bernard? Ni on to nije spominjao?

– Ne – odvrati Tom.

– Znete... složiti ćete se sa mnom, malo je čudno da tri čovjeka iz vaše blizine nestanu ili umru – Murchison, Derwatt i Bernard Tufts. Richard Greenleaf je također nestao – mislim da mu tijelo nikad nije pronađeno. A kako se zvao njegov prijatelj? Fred? Freddie...?

– Miles, mislim – reče Tom. – Ne bih rekao da mi je Murchison bio blizak. Jedva sam ga poznavao. Kao i Freddija Milesa, uostalom.

“Sva sreća da Websteru još nije pala na um zamisao da sam ja glumio Derwatta”, pomisli on.

Ušle su Heloise i madame Annette. Annette je gurala kolica s tanjurom punim sendviča i bocom vina u posudi s ledom.

– A, stiže malo okrepe! – reče Tom. – Nisam vas pitao imate li dogovor za ručak, inspektore, ali ovo je tek malo...

– Imam, s melunskom policijom – odvrati Webster brzo se osmjehnuvši. – Ubrzo ih moram nazvati. Kad smo pri tome, vratit ću vam novac za sve telefonske pozive.

Tom, prosvjedujući, odmahne rukom. – Hvala vam, gospodo – reče on madame Annette.

Heloise pruži inspektoru tanjur i ubrus, a zatim ga ponudi sendvičima. – Jastog i rakovica. Ovi su s jastogom – reče ona pokazujući sendviče na tanjuru.

– Kako bih mogao odoljeti? – odvrati inspektor uzevši jedan od svake vrste. No, još se uvijek držao teme. – Moram obavijestiti salzburšku policiju – preko Londona jer ne govorim njemački – da počnu tražiti Bernarda Tuftsa. Možda bismo se mogli naći sutra u Salzburgu. Jeste li sutra slobodni, gospodine Ripley?

– Da... mogu biti, naravno.

– Morate nas odvesti do mjesta u šumi. Moramo iskopati... znate već. Derwatt je bio britanski državljanin. Ili zapravo nije? Webster se nasmiješi

punih usta. – Zasigurno nije uzeo meksičko državljanstvo?

– To ga nikad nisam pitao – reče Lom.

– Bit će zanimljivo pronaći njegovo selo u Meksiku – primijeti Webster – to udaljeno, bezimeno selo. Zna li blizu kojeg se grada nalazi?

Tom se osmjehne. – Derwatt nije o tome ni pisnuo.

– Pitam se hoće li njegova kuća biti napuštena – ili ima pazikuću ili odvjetnika kojeg je ovlastio za završavanje njegovih poslova u Meksiku kad njegova smrt bude potvrđena. – Webster zastane.

Tom je šutio. Je li Webster nabacivao zamisli ne bi li Tom nešto rekao što ne treba, ponudio kakvu informaciju? Kad je oponašao Derwatta u Londonu, rekao je Websteru da Derwatt ima meksičku putovnicu i živi pod drugim imenom.

Webster nastavi: – Mislite li da je Derwatt ušao u Englesku i putovao njome služeći se lažnim imenom? Možda britanskom putovnicom, ali pod tuđim imenom?

Tom mirno odvrati: – Uvijek sam tako mislio.

– Dakle, vjerojatno je i u Meksiku živio pod lažnim imenom.

– Vjerojatno. Nisam razmišljao o tome.

– I slao svoja platna odande također pod lažnim imenom.

Praveći se da ga to ne zanima, Tom zastane. – Ljudi iz Galerije Buckmaster bi trebali znati nešto o tome.

Heloise opet ponudi sendviče, no inspektor odbije.

– Siguran sam da neće htjeti ništa reći – nastavi Webster. – A možda čak i ne znaju ime, ako je Derwatt slike slao svojim imenom, primjerice. No, u Englesku je sigurno ušao pod lažnim, jer nemamo podataka o ulasku i izlasku iz zemlje. Smijem li sad nazvati policiju u Melun?

– Dakako – reče Tom. – Biste li se željeli poslužiti telefonom u mojoj sobi na katu?

Webster reče da je telefon u prizemlju posve u redu. Pogledao je u rokovnik i počeo razgovarati s telefonistkinjom na svom dobrom francuskom. Tražio je *commissairea*.

Tom natoči bijelo vino u dvije čaše na poslužavniku. Heloise je već imala svoje.

Webster upita melunskog načelnika policije ima li kakvih novosti o Thomasu Murchisonu. Tom razabere da nema. Inspektor objasni da je gospođa Murchison idućih nekoliko dana u Londonu, u hotelu *Connaught* i željno, bude li melunska policija tako ljubazna i prenese ih Websterovom uredu, očekuje bilo kakve informacije. Raspitao se i o nestaloj slici – *L'Horloge*. Ništa.

Kad je završio razgovor, Tom ga htjede upitati o novostima u potrazi za Murchisonom, no nije želio da izgleda kako je prisluškiavao Websterov razgovor.

Inspektor je inzistirao da ostavi pedeset franaka za telefon. Ne, zahvalio je Tomu, nije želio još jedan *Dubonnet*, ali probao je vino.

Dok je stajao, Webster je očigledno razmišljao koliko toga Tom Ripley skriva, *u čemu* je njegova krivica, kako je to skrivio i kakvu je korist mogao izvući iz cijele priče? “No očito je da nitko ne bi ubio dvojicu – ili čak trojicu.”

– Murchisona, Derwatta i Bernarda Tuftsa, kako bi zaštitio vrijednost dviju Derwattovih slika obješenih na zidovima moje dnevne sobe”, razmišljao je Tom. Ako pak Webster pođe dalje i počne istraživati tvrtku *Derwatt Art Supply* preko čije je banke Tom primao mjesečnu doznaku novaca, doći će samo do podatka da se novac svakog mjeseca šalje u Švicarsku na šifrirani račun bez imena.

Međutim, bio je tu i sutrašnji put u Austriju na kojem će Tom morati pratiti policajce.

– Smijem li vas zamoliti da mi pozovete taksi, gospodine Ripley? Znaate broj bolje od mene.

Tom pođe do telefona i nazove jednu od taksi službi u Villeperceu. Rekli su da će odmah doći.

– Nazvat ću vas večeras kasnije – reče Webster Tomu – da se dogovorimo za sutrašnji put u Salzburg. Je li komplicirao doći donde?

Tom objasni da treba presjesti na zrakoplov u Frankfurtu i da mu je rečeno da se do Salzburga brže stiže autobusom iz Münchena ako se sleti u minhensku zračnu luku, nego u Frankfurtu čeka zrakoplov za Austriju. U tom bi slučaju rutu trebalo uskladiti telefonom kad Webster sazna vrijeme polaska zrakoplova na liniji London-München. Pratit će ga jedan kolega.

Inspektor nakon dogovora zahvali Heloise, pa ga ona i Tom isprate do vrata kad je stigao taksi. Prije no što ju je Tom uspio donijeti, ugledao je kutiju za cipele na stoliću u hodniku i ponio je.

– U kovčežiću imam Bernardovu poruku i njegov dvije bilježnice – reče on Tomu.

Dok je Websterov taksi odlazio, a on se kroz prozi, smiješio svojim zečjim osmijehom, Tom i Heloise stajali su na stubama pred ulazom u kuću. Zatim odoše unutra.

Vladala je smirena tišina. Nije bio mir, znao je Tom, no barem tišina. – Možemo li danas... večeras... ne raditi ništa? Samo gledati televiziju? – Tom je poslijepodne odlutao u vrt. To ga je uvijek smirivalo. Stoga je radio.

Uvečer su u pidžamama ležali na Heloisinom krevetu, gledali

televiziju i pijuckali čaj. Telefon se oglasio malo prije 22 i Tom se javi iz svoje sobe. Pripremio se za Webstera. Već je imao olovku u ruci, spreman zapisati sutrašnji raspored, no nazvao je Chris Greenleaf iz Pariza. Vratio se iz Porajnja i pitao bi li mogao doći u posjet s prijateljem Geraldom?

Pošto je završio razgovor s Chrisom, Tom se vrati u Heloisinu sobu, pa reče: – Zvao je rođak Dickija Greenleafa, Chris. Želi doći u ponedjeljak i dovesti prijatelja Geralda Haymana. Rekao sam mu da može. Nadam se da je to u redu, draga. Vjerojatno će ostati samo jednu noć. Bit će to zgodna promjena – malo turizma, lijepi ručkovi. Može? – Smireno.

– Ti se vraćaš iz Salzburga – kad?

– Oh, trebao bih se vratiti u nedjelju. Ne vidim zašto bi ta stvar trajala više od jednog dana – subote i dijela nedjelje. Žele samo da im pokažem to mjesto u šumi. I Bernardov hotel.

– A-ha. *Tres bien* – promrmlja Heloise naslonjena na jastuke. – Oni dolaze u ponedjeljak.

– Nazvat će opet. Dogovorit ću se za ponedjeljak navečer. – Vratio se u krevet. Znao je da Heloise zanima Chris. Mladići poput njega i njegovog prijatelja bit će joj zabavni – neko vrijeme. Bio je zadovoljan dogovorom s njima. Buljio je u stari francuski film što se vrtio na ekranu. Louis Jouvet, odjeven poput švicarskog gardista iz Vatikana, prijetio je nekome helebardom. Tom odluči biti ozbiljan i izravan sutra u Salzburgu. Austrijska policija će, dakako, osigurati automobil koji će ih još za dana dovesti ravno na mjesto događaja u šumi, a navečer u *Der Blaue...* u Linzergasse. Tamnokosa žena na recepciji sjetit će se Bernarda Tuftsa, kao i toga da se Tom jednom tamo raspitivao o njemu – bio je siguran. Baš kad je počeo pratiti dosadni dijalog na ekranu, oglasio se telefon.

– Ovo je sigurno Webster – reče on i ponovo ustane iz kreveta.

Ruka mu zastane u pokretu posezanja za slušalicom – samo na tren – no u toj sekundi on predosjeti poraz i podnese ga. Raskrinkan. Osramoćen. “Nastavi kao i do sad”, pomisli. Predstava još nije gotova. Hrabro!

Tom podigne slušalicu.